Biblioteca estense universitaria
Largo S. Agostino 337
I-41121 Modena MO
Tel ++39 + 59 222248
Fax ++39 +59 230195
b-este@beniculturali.it

bibliotecaestense.beniculturali.it

alfa.n.5.8

MISCELLANEA

Leonardo Bruni: Vita di Cicerone, Vita di Aristotele, Vita di Seneca ; Guarino Veronese: Vita di Platone; P. Parleo: Vita di Omero ; Girolamo Guarino: Vita di Senofonte ; Donato Acciaioli: Vita di Annibale

Ms., 15 sec.

Immagini: BEU, 2014

Terms of use
Using texts and images of the Estense Library is free - within the CC license terms - only for personal, private and non commercial use.
In the case of a non commercial, public use, their source must be cited, linking to the homepage of this site.
For any different purposes, or for getting higher resolution images, please follow the guidelines in the Reproductions page of the website, and/or write to b-este.urp@beniculturali.it.
Creative Commons License
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Italy License
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/it/deed.en

α. N. 5. 8.
(Lat. 597)

Ciceronis vita per Leonardū Aretinū carta 18
Platonis per Guarinū Veronēsem ꝙ 14
Homeri per petrū paulum ꝙ 9
Aristotelis per ldo. Aret. ꝙ 1
Xenophontis per hieronimū Gua. Vero. ꝙ 25
Senece per ldo. Aret. ꝙ 16
Hānibalis et Scipionis per donatū acciaiolū flore. ꝙ 34

Vile cadauer dixis
Sit sup hoc mēdacium dixis
Videas qd nō operueris
Qui splendidus esse uideris
Cur tn lapsus hērus
Cur nō peccare uoluerit
Cur ergo tumescere queris
famulerus nō dominerus
Tibi semp vilificeris
Te uilior esse putueris.
Minor oīb esse probueris
Timeas nē rēpueris
Studeas ut iustificeris
Chrucifyoū sic imiteris
Ut cruce saluetis crucifyo cōsocietis
Qui studet imumis hic pfert ifima sumis
Quos dēdat magnudo pmiog nō trēcat certamen labor
Per totas ædes innoxius intrat anguis ignis
Est calor ī mēdio magnog q̄ rēmouent
Est nuda domus et nudus cōuenis hospes
Filia sū solis et sū cū sole creata
Sū gnge decē gnge decēq; uocata

enigma

Leonardi aretini prohoemium in uita M. T. Ciceronis super eiusdem edita incipit feliciter: & lege diligenter &c

CIOSO: MIHI: NVPER: AC: LEC
titare aliquid cupienti: oblatus est libel-
lus quidam ex Plutarcho traductus in q̃
Ciceronis uita contineri dicebatur. illu-
ego & si sepe alias diligenter & accura-
te in greco legeram: tamen latine q̃
uidere gliscens: cum peruerere coepissez:
animaduerti statim (neq; n. obscuri
erant errores:) eum qui transtulerat bonum quidem uirum:
sed nō satis eruditum: partim ignoratione grecarū litterā-
rum in multis prolapsum: partim aeriditate ingenij: quadā
respondentem pariq; conetur ea ipsa in quibus non prolap-
sus fuerat transtulisse. itaq; indolui equidem Ciceronis ui-
ce: & mecum ipse indignatus sum: q̃ in eo uiro litterę no-
stre adeo mute reperirentur: qui uel solus ne mute forent
sue diligentia prestitisset. Huic ego deformitati latine lin-
gue: pro uirili pte mea succurrere aggressus: confestim gre-
co uolumine requisito traductionem ex integro inchoaui.
Et opus sane ab initio satis luculente procedere uidebatur:
mox uero ut progredior: & ob conuertendi diligentiā sin-
gula quęq; magis considero: me ipse quidem Plutarchus
desiderium mei animi penitus adimpleuit. Quippe mul-
ta preteremisit: quę ad illustrationē sumi uiri: uel maxie
ptinebant: cętera sic narrabat: ut magis ad comparationem
suam: in qua Demosthenem preferre nititur: & ad sincer
narrādi iudicium accōmodari uideantur. Nos igitur &
Plutarcho & eius interpretatione omissis: ex his quę uel ip
nostros: uel apud grecos de Cicerone scripta legeramus: ab
alio exordi principio uitam & mores & res gestas eius ma-
turiori digestione & pleniori lętitia: nō ut interpretes: sed
pro nostro arbitrio uoluntatęq; descripsimus. Est aūt a nō-
bis nihil temere in historia positum: sed ita: ut de singulis

Colleg. Mert. Soc. Ioan.

B.E.

rationem redere & certa probatione asseuere ualeamus. Tu ergo Nicolae censor & iudex rerum nostrarum ciceronem hunc nouum diligenter leges: & si nō indignū putabis: alijs quoq; legendi eius copiam facies. Hortamur autem & prouocamus omnes: qui ingenue eruditi elegantius & probabilius de hisdem rebus scribere poterunt: ut parenti & principi litterarij nostrarij: suum quisq; scribendi studium certatim exhibeant. Nam neq; ulli magis litterę nostrę debentur q̄ illi: qui eas nobis tradidit. Et mihi tanti est ciceronis honor: ut uehementer exoptem: a multis de hoc ipso scribentibus superari. Vale.

TVllioq; familia: quę & ciceronis postea cognomen recepit: ex municipio arpinata originem traxit: principiū uō generis in tullium uolscoq; regem satis constanti opinioē hominum referebatur. Sed quanq̄ a regibus orta: tamē ut res mortalium fluxę ac labiles sunt: procedente tempore & claritate nominis extincta ignobilitatem aduśq; consuesse uidetur: nō tamē adeo diuersa: quin & roma supra uulgus emergeret: ac equestrem locum: qui medius inter patres & plebem habebatur obtineret. Q ui primus ex ea familia cicero cognominatus est: in extrema nasi parte eminens quidem ī figuram ciceris hīūt: a quo cognomen sibi indictum: ac p eū in posteros gentilesq; transfusum. Ex hac itaq; familia Cicero oratō natus est patre Tullio: matre olbia: quę & ipsa honestis parentibus orta memoratur. Natum illum ferunt tertio nonas ianuarias. Q. cepione & Serano consulibus: nec multo post nutrici eius fantasma uisum dixisse: magnā rei p. salutem nutrire. Hęc autem ab initio spreta & pro nugis habita: ipse mox uera fuisse oracula ostendit. Nam ut primum discendi p ętatem capax fuit: exemplo magnitudine indolis inter ęquales excellens tantam ingenij famam consecutus est: ut plerisq; graues uiri rumore puerorū conciti ludum aduśq; proficiscerentur ad eum Ciceronem: de quo tam multa audiuerāt: intuendum. Pueri autē ipsi tanto in honore illum habebāt: ut constet quosdam ex nobilitate romana a parentibus rusti-

cioribus obiurgatos q honoris grā medium per uias readuce
rent. Prima eius cōmendatio circa poeticam eluxit. Nam
& puer adhuc libellos quosdam uersibus edidit: & fuit eius stu
dium prima etate ad carmen poeticq; ardentius: crescentibus
mox annis solutam orationem & disertiorem & nature sue
magis consentaneam adamauit: preceptaq; dicendi auidis-
sime prosecutus est: sed & ceteris litteraq; studijs ita institit:
ut nihil pretermitteret: qd ad institutionē sumi futuri ui-
ri ptinere uideretur. Puerilibus studijs peractis: philo & iu-
ri ciuili operam dedit: Et in philia quidem Philonem acha-
demicum Clitarchi discipulum tunc rome cōmorantē: pce-
ptorem hūit: In iure autem ciuili a Mutio scęuola iure
consulto uiro prestantissimo institutus est. Post hec sub Syl
la duce, marsico bello militauit: perseuerassetq; in armis
diutius nisi euersionem rei.p. & Sylle dominatum iam
inde prospiciens improbasset. Finita igitur militia in ur-
bem reuersus exitus rez quietus expectabat: donec Syl-
la iam rerum potitor Sex. roscium parricidij reū: & ab
ipso Sylla uehementer oppugnatū in iudicio defendit. Et
Hanc primam causam publici iudicij egisse ferunt trez &
uiginti annos natus: ut Cornelius nepos tradit: ut autem
alij quidam scripserunt septem & uiginti: cum tamē annū
ante causam primatam pro Quintio apud Gallum aquilū
iudicem dixisset. Ego Cornelio nepoti: utpote coetaneo &
in primis familiari & cum diligentia hominem obseruāti
magis crediderim. Metuens Syllam: quem in rosciana
defensione offendisse cognouerat: in greciam abijt: dissimu-
lata causa ueluti curande ualitudinis gratia proficiste-
retur. Res opportuna iudebatur: q; gracilis & ualitudinarei
us erat ob stomachi debilitatem: non nisi leuia quedā ciba
riola & ea sero tandem admittens. Vt igitur athenas pue-
nit: pedotribis & gymnasiorz magistris se tradens corpus
ad robur ualitudinemq; redegit: uocem etiā: que sibi pri-
us aspior fuerat ad dulcedinem ornatūq; emendauit. Ibi

studiis ardentius incumbens Anthocum ascalonitem audiuit e-
ius in dicendo copia suauitateq; . Nam illa quę is phus īnoua-
re instituerat haud quaq̃ probabat. Jam .n. Anthiocus desecta
achademia stoicoz inuenta plerunq; fouebat . Jn his itaq; stu-
diis egregie florentem etiā phiam profiteri : ac perpetuo in
ea pfistere meditantem nuntius de obitu Syllę & frequētes a-
micoz litterę ad rem.p. reuocantium excitarunt . Ipse q̃q;
Anthiocus grauissimis adhortationibus rem.p. capescere su-
adebat : quibus tandem uictus cū redire ad ciuilia certamīa
statuisset : organū illud rhetoricū quod per phię studia inter-
miscerat : rursus tempare ac renouare aggressus : omnes di-
cendi magistros : qui p id tempus athenis erant diligētissi-
me audiuit : secq; apud illos exercuit . Nec his contentus in
asiam & rhodum nauigauit : ut clarissimos rhetores : qui in
his locis erant conueniret . Jn asia itaq; Xenoclem adrama-
tinum : Dionysium magnesium : & Menippum carem : Jn
rhodo Apollonium Molonis clarissimū dicendi magistrum :
& Possidonium phm audiuit . Per tot ille uiros ea longa iti-
nera : tam uarias regiones tanto exercitio : tanta cura : tan-
tis laboribus eloquentiam psecutus est : & sibi ipsi interdum
non satisfacere in ea arte fatetur . At nostrę etatis homines
si semel libellos legerint : si semel ac rursus pulpitum ascen-
derint oratoriam facultatem se possidere arbitrantur . Fert
Apollonij insigne illud ac memorabile de Tullio iudicium . Nā
cum rhodum aduenisset : ac rogatu Apollonij : qm latine ne
sciret : grece declamasset : ceteris qui aderant in stuporem
tantę eloquentię adductis certatim cū laudantibus Apollo-
nius nec eo dicente signum aliquod letitię prese tulit : nec
perorata causa utriq; laudauit : sed diu secum tacitus pstitit .
Cum itaq; ut par erat omēs Apollonium intuerentur ac iu-
dicium eius expectarent : tandem rupto silentio sic inquit .
Ego te laudo equidē & admiror Cicero . Q; aute te dicēte
causa etiā perorata diutius tacuerim : dolor & cōmiseratio qę-
dam effecit . Repetebam nanq; ipse mecū supiora tempora

& armis & gubernatione rerū publicaꝝ & institutis domesti-
cis grecos pceteris nationibus floruisse : quibus in rebus nobis
romani palmā iampridem & incredibili uirtute supantes con-
fessione omniū abstulerunt : reliqua una ac sola superat do-
ctrine & eloquētie gtia : quā & ipām ꝑte nobis auferri : &
ad romanos transferri uideo : nihil iam pcipuę laudis ap
nostros relinquatur . Hęc Apollonius grauiter simul diui-
neq; locutus est : sic. ħ. re uera fuit . Cęterq; cum pactis stu-
diis in italiam rediens ingenti spe plenus ad rem .p. prope
raret : oraculo Apollinis delphici pené auersus est : consu-
lenti siquide quēadmodum maximā sibi gloriam pararet :
respondit : si naturā suam nō opinionem multitudinis ducē
uitq; sequeretur : quod ille reputans ꝑ prima sui reditus tpis
ualde pigre & diffidenter rem .p. attingebat : & magistra-
tus sibi commissos quodāmodo horrere formidare uidebat̄ :
grecum deniq; & scholasticum : ut uulgo solet : plerisq; uo-
citabant . Cum tamē cupiditate honoris : & ipse per se na-
tura ardens : & a parente amicisq; incensus : causis orandis
animū appulisset : nō gradatim ut ceteri : sed repente omib;
qui in foro uersabantur post se relictis ad fastigium euasit.
In actione tamen nō minus q̄ Demosthenes laborasse fertur :
donec per Roscium comoediaq; & Esopum tragoediaq; acto-
res pcepta illis diligenter opera uocem & gestum corporis
emendauit . Quęstor inde factus & siciliam sortitus : suma
cum integritate & diligentia magistratum gessit : prouin-
cialibus gratus : ciuibus romanis qui in sicilia negociabantur
benignus : exqa omnes comis & iustus . Romā uero pid tē
pus penuria rei frumentariq; laborantem : tantū frumēti
transmisit : ut caritatē annonę sua diligentia subleuaret.
Excogitari erant a siculis in memoriā eius quęsturę honores
quidem noui . strąq; & consciā benefactoq; & secundo fauoē
req; suaq; tanta spe plenus e prouintia decedebat : ut puta
ret apud populum ro . nulla de re magis q̄ de quęstura sua
sermonē haberi : & iam omnes magistratus sibi ultro defe-

xi. Qua de re q̄ se ipse falleret mox intellexit p ea: que sibi paulo post ridicula euenerunt. Nam cū sicilia decedens pu teolos uenisset: audiuit esse multos romanos cīues: qui lauā di gratia in ea loca conuenerant: a quibus pro illa transmis- sione frumētaria & subleuata penuria ppti. xo. ceteraq; sue questure fama ita se receptum ivi existimauit: ut omes sibi gratulabundi occurrerent. Egressus itaq; naui: & circa balnea profectus cīues in corona stantes colloquentesq; offendit: illi statim in eum: ut pote tunc primū uenīetem conuersi: quesierūt qua die roma exisset: & nūqd ibi cēt noui. Ad hec indignans cum non ex urbe sed ex prouintia sua uenire respondisset: quidam ex his qui aderant: an nescitis inquit istum iā annum in africa questorē fuisse. Hec ab initio cum turbarant uehementer: postea uō se ipm videns: ga spem imbeneficijs uulgo collatis posuisset stoma chari destitit: & unū se fecit ex his qui ad balnea uenisset. Ceterū animaduertens hoc hēre pplor naturam: ut pre sentiam quidem acriter intueantur: absentiā uō nō mul tum discernant: statuit deceterο in oculis ppti. xo. uiuere: externos autē magistratus: ut minus efficaces ad gloriaz omittere. Hinc itaq; robustius ad rem. p. reuersus: turpe quidem existimauit si opifices ipi nōia & uim instrume torū oūm: quibus in officina utuntur cognoscerent: ipe autem nōia & res ciuium suoz: quibus tanq̄ instrumen tis quotidie uti habebat ignoraret. Itaq; & homines & familias & propinquitates & clientelas: mores deniq; & uitam uniuscuiusq; curiosissime didicit. Nec erat ulla italie uia de qua nō facile referre posset: cuius ille: cu agri: cuius clientelle p eam essent. Mortuo patre domū paternam. Q. ciceroni fratri concessit: ipse quoq; ut fa cilius aditus ad eum foret circa palatium habitauit. Ade untium sane multitudo tanta erat: ut nō plures Crassiz pro diuitijs: aut Pompeiz pro suma potentia frequēta rent. Circa ualitudinem curandā uti diligentissimus fu-

it: ut nō solum intexualis horaꝝ: uelꝝ etiam deambulatio-
nibus enumeratis passibus utexetur. Raro ante occasum
solis discumbebat: nec id ob occupationes negociorꝝ tantū:
quātum ob stomachi crudutatem. Per hunc modum habitu-
dinem domans ad multos & magnos labores sufficiens cō-
pus effecit. Ædilis inde factus: & mox post ædilitatē prętu-
ram petens: cūm competitorꝝ: & erant quidem multi
ac magni uiri: primus suffragijs ppli. ro. prętor crea-
tus est. Cumꝝ urbana sibi obuenisset: ius dixit summa di-
ligentia: nec minori integritate: ita ut nec timore cuiusq;
nec gratia flecteretur: Sz cum iam auctoritatis in eo tantū
esset: ut ad petendū consulatū idoneus uideretur: omni
diligentia adhibita ad petitionē amplissimi honoris desce-
dit. Ardebat tunc maxime ambitio petentibus simul no-
bilissimis uiris. P. galba: L. catilina. C. antonio. Q. cor-
nificio. Ciceroni uō in ea petitione uariꝝ spes: uariꝝ
consilia fuerūt. Nōnunq; M. Catilinę magis adhęsit: cuiꝝ
tunc iudicio impeditum defendere statuerat. Verba eius
in epistola quadam ad Atticum ista sunt. Ego de meis de
tractoribus scripsi antea diligenter: hoc tempore Catilinā
competitorem nostrū defendere cogitamus: iudices habe-
mus quos uolumus: summa accusatoris uoluntate spero si
absolutus fuerit: cōiunctiorem illū nobis fore ī ratione pe-
titionis credo. Nondum orta erat cōiurationis suspitio: q̄
paulo post intellecta: uel precipue suffragata Ciceroni pu-
tatur: qa eius prudentiam sufficere credebant ad omia:
quę imminere uidebantur pricula propellenda. Creatur itaq;
consul Cicero una cū. C. antonio. M. antonij oratoris fi-
lio. Hic est ille gloriosissimus cōsulatus: p quē Cicero pa-
ter patrię primus omiū romanorū appellatus est: quā
appellationem romani impatores postea usurpauerunt. Sz
Ciceroni libera adhuc ciuitate: & nō ab hoc uel ab illo adu-
latore: sz ex sententia. M. catonis hic tantus honor acces-
sit. Prima eius industria circa depulsionē legis agrariꝝ cō-

ſpecta. Nam reſ quidem Catilinę ab initio conſulatuſ in occulto
adhuc manebant: ceteꝝ magni quidam motuſ in re.p. para
bantur. Et .H. proſcriptoꝝ dudum a Sylla filiꝭ ad honoreſ
reſtitui poſtulabant: nō tam iniuſte q̄ alieno tempore. Et
trib. pleb. ob hęc & alia legem promulgarant de decēui
riſ cum impio creandiſ. His quicquid publici erat agri per
italiam: ſyriam: aſiam diuidendi delectuſ habendi ſtipen
dia ſoluendi ⁊ in exilium eiiciendi poteſtaſ p legem dabatur.
Huic legi non ſolum plebſ in ſpem nouaꝝ rerum erecta: ue
rum etiam quidam ampliſſimi fauebant uiri: & in primiſ
C. antonius conſul ſperauit ſi lex ferretur: facile ſe unū ex
decēuiriſ futuꝝ. Videbatur etiam: de coniuratione quę cir
cunferebatur nō inuitus audire: propter magnitudinem
eriſ alieni. Igitur ad comprimendam hāc rei.p. turbatioꝝ
conuerſus Cicero ante omīa collegam a cupiditate reiꝭ no
uarum retrahendum: & ſibi ac rei.p. uendicandum ratuſ re
pudiata gallia prouintia: quę ſibi ultro delata fuerat ut
macedonia Antonio decerneretur effecit. Sanato p hūc
modum collegę animo: & in ſuā uoluntatem reducto: iam
poſthac fortiſſimum aggreſſuſ tribunoſ plebiſ ferendę legiſ
auctoreſ in ſenatum uocatoſ ſic fregit: ut uicti omutescēt.
nec reſpondere quicq̄ auderent. Sed cum idem tribuni paulo
poſt eum apud populum accuſaſſent: & irritatiſſ multitudiſ
animiſ in contionem uocaſſent: nihilo magiſ deterritus: ſecu
tiſ patribuſ in contionē deſcendit. ibi q̄ta in eo fuerit elaquē
tię uiſ manifeſte apparuit. Habita ſiquidem grauiſſima oratione
ſic menteſ hominum mutauit: ut plebſ ipſa depoſita cupidita
te legem improbaret & auctoreſ ferendę omnino deſereret.
Per hunc modum lex agraria: quę primū a Tiberio grac
cho introducta: & p ſinguloſ fere annoſ tribunitiiſ furori
buſ & ſumiſ contentionibuſ agitata patreſ & plebem aſſidue
colludebat: p Ciceroniſ prudentiam & eloquentiam eſt facile
ſopita. Huic egregio et memorabili facto aliud longe gloria
ſiuſ & memorabiliuſ adiunxit: pulſo ex urbe Catilina & ſo

tiſſ deprehenſiſ atq; necatiſ: qua de re q̃ uulgariſ hiſtoria eſt & ab optimiſ auctoribuſ diligentiſſime ſcripta: non erit mihi cure ni ſi pauca & ex ipſa: que ſingulari aliqua notatione digna uidebuntur repetere. Coniuraſſerant contra rem. p. corruptiſſimi ciues: & ſue amentie ducem Catilinam habebant. Iſ. q. cupiditate domina di poſt. L. ſyllam incenſuſ & ita pridem quemadmodu rem. p. in uadere poſſet meditatuſ: omneſ cuiuſcuq; gn̄is hoies: q uel publice uel priuatim fortune infenſi res nouas optabant: in ſua amicitiam familiaritatemq; pellexerat. Itaq; omneſ q damnati iudiciiſ: qui ordinibus amoti: q pro comiſſiſ iudicia formidabat: qui patrimonia abſumpſerat: poſtreo omneſ pditoſ: infameſ: egenteſ: audaceſ: facinoroſos ad ſe traxerat: inter hoſ erat ſenatoriſ & equeſtriſ ordinis coplureſ & in primiſ: P. lentulus ſura uir patricius & ex gente cornelia: q poſt conſulatu probri cauſa ſenatu amotuſ fuerat. Preterea multi ex ſyllaniſ militibuſ: q olim circa feſulaſ in coloniaſ deducti conſumptiſ diuitiiſ p nouarū ſpe rapinarum bellum optabant. Horū ſingulis Catilina & tādem uniuerſis in unū coactiſ animum ſuum aperuit: eoſq; cohortatuſ & premia pollicituſ: ſtatuerat una cum illiſ rem. p. occupare: & trucidatiſ bonis & locupletibuſ: quoꝝ auctoritaſ in re. p. ualebat: ſibi dominationē: illiſ magiſtratuſ: prouintiaſ: dignitateſ arripere: ſi quo faciliuſ ea patrare poſſet conſulatum petebat. Fama iam quieta licet obſcura uulgarat coiuratione magna contra rem. p. eſſe inita: cedeꝝ ingentem paraui: ſi neq; auctoreſ certoſ ea fama habebat: neq; p quoſ homineſ ea patrarentur apiebat. Ceterū ea ſuſpitio ut ſupdiximuſ petitioni Cicero—niſ maxime profuit: q. eius prudentiam facille reſiſtere poſſe tantiſ piculiſ arbitrabantur. Igit̄ ab initio conſulatuſ ſui famam coiurationiſ ſagaciter obſecutuſ: ubi ex Fuluia muliere nobili orta compit p eam ad ſe clam accitaꝝ multa pollicendo effecit: ut. Q. curiuſ Fuluiq; amator: q unuſ ex coniuratiſ erat: tota ſibi coniurationiſ ſeriem & omnia Catilinę conſilia proderet: quibuſ p hūc modum cognitiſ: cuſtodię rei. p. uigilantiuſ incumbebat. Tempuſ aut̄ referendi ad ſenatum nondum idoneum exiſtebat: ſi priuato conſilio & diligētia

de expulſione Catiline.

illius conatus ubiq; frustrabatur: quo quide facto omnia pené urbis
picula in se unu conuertit. Nam catilina quoiq; ipm ualde office
suis consiliss & ubiq; obstare sentiebat: nec eo incolumi se qcq; pfi-
cere posse uerebatur: ante oia ipm occidere statuit: & insidi-
as die noctuq; ei tendere no cessauit: quas tn Cicero no minore
astutia semp uitabat. Postremo cu occulte insidie sepius temptate
nequaq; procederent: proximis comitiss: quibus consulatum pete
bat: apta iam ui & magna armatoy manu in ipsa comitioru
turba Ciceronem occidere statuit: que pressentiens Cicero & simt
existimans si ille consul designaretur oia haud dubie pitura in
ipsa comitioy die armatus in campum descendit: data etia opa
ut subtracta parump ab humeris ueste torax conspicuus esset:
quo piculum imminens ciuibus ostentaret. Ciues ea re pculsi et
de salute consulis soliciti eum circunstant: ita claroy iuroy & ro-
bustissimoy adolescentium caterua stipatus comitiss presidens ef-
fecit ut itez Catilina repulso Murena & Syllanus consules crea-
rentur. Hac itaq; spe itez destitutus Catilina cu bellum facere ac
extrema oia expiri decreuisset: Manlium quendam in etruria
ad mouenda arma premisit ipse in urbe remansit ad cetera obe
unda: ibi cum in dies plura moliretur urbi incendia: consuli nece:
maturaret: Cicero q; priuato consilio longius rem. p. sustinere no
poterat: & q; motus iam ex etruria nuntiabantur: no amplius
cunctandum ratus tota rem ut cognoueat in senatu patefecit: se-
natus magnitudine piculi comotus decreuit uti consules proui
derent ne quid res. p. detrimenti caperet. Hec erat suma pote-
stas: & no nisi in extremis periculis dari consueta: qua tunc na
ctus Cicero tanta multitudine armatorum stipatus incedebat: ut
magna fori ptem quotiens eo descenderet: occuparet: formidas
tamen inuidiam nobilitatis Catilinam occidere differebat donec
manifestioribus indiciss coniuratio teneretur. At catilina qm
magna circa consulem presidia cernebat: alia uia agendum
ratus. C. cornelio & L. uargunteo equitibus romanis nego-
cium dat: ut mane ueluti salutatu ad Ciceronem ingressi ex
improuiso eum domi confodiant: quo cognito p tulliam prope

cognito eos paulo post ad se uenientes Cicero ianua phibuit: sed eo picto maiore in modum excitatus: postridie in edem Iouis statoris senatu uocauit: eo cum ipse quoq; Catilina siue dissimulandi siue sui purga di causa uenisset presentia eius comotus Cicero grauissima oratione corripuit & in exilium ire iussit: ipse aute Catilina cum respondere nesciret: sed in maledicta aduersus consulem prorumpet: iur gio senatoy incensus demum ueluti furens e curia domum minabundus euasit. Sbi multa secum agitans tandem optimu factu ratus exercitum adire: Lentulo: Cethego & alijs: quoy prompta audaciam cognouerat: mandat: ut opes coniurationis qtum possint confirment: insidias consuli maturent: cedes & incendia diligenter parent: se prope diem cum exercitu affuturu promittit. Hec mandata cum dedisset intempesta nocte porta flaminia egressus in castra ad Malium contendit. At Lentulus & ceteri coiurationis principes uti Catilina pceperat: quoscunq; moribus aut fortuna nouis rebus idoneos credebant sibi asciscere conabatur: paratisq; magnis ut putabant uiribus: constituerant ubi primu cu exercitu Catilina appropinquare nuntiaretur: ut. L. bestia. tr. plebis contioe aduocata quereretur de Ciceronis actionibus: in eumq; tam belli tam refunderet: quo magis animi plebis aduersus illum incenderentur: inde quasi signo dato proxia nocte Statilius & Gabinus cu magna manu duodecim opportuna urbis loca incenderet: Cethegus ianua Ciceronis obsideret: eumq; aggrederetur: alij item alios quos ad cedem destinauerat. Erant pdi tempus in urbe legati allobrogum: quos ga publice priuatimq; magno ere alieno oppressos sciebant ad sotietatem belli reqrunt: liberatione & pria insup amplissima ciuitati eoy pollicentur: uictoria in manibus esse ostendunt: pticipes consilij noiant: & quo facilius inducatur legati quosda falso adiungunt. Illi diu secu uoluentes tande p Fabiu sangam: cuius patrocinio utebantur rem totam Ciceroni pandut. Ille tempus manifeste deprehendendi ueniisse ratus legatis impat ut studium coniurationis uehemeter simulent: dentq; opa ut illos manifestissimos habeant. Igitur ex pcepto cosulis opam promittunt: litteras a singulis postulant: quas ad ciues suos perferant.

non .N. de tantis rebus temere credituros affirmant. Tandem a Lentulo Cethego & Statilio litteras obsignatas accipiunt: mittit preterea cū illis Lentulus .T. uulturtium: q antea domū pgant ad Catilinā eos pducat: ipsi Vulturtio litteras & mandata ad Catilinā dat: in urbe parata esse omia: ne cunctetur propius cum exercitu accedere. His rebus ita paratis constituta nocte qua proficisceretur: Cicero p legatos cuncta edoctus apud pontem miluium dispositis insidijs: eos capi & ad se cū litteris duci iussit: ipse ubi captos intellexit: statim Lentulus Cethegū Statilium Gabinum & .Q. cepariū ad se uocat. Lentulus q erat pretor manu tenens secum duxit: reliquos cum custodibus in edem concordie uenire iubet: eo senatum cōuocat: signis: litteris: indicijs etiā gallor & .T. uulturcij: ita ei fides publica data erat: q cōuincuntur. Senatus decreuit ut .P. Lentulus pretura abdicatus: itēq ceteri in liberis custodijs alius apud alium haberetur. Quare depositis in senatu purpura: Lentulus .P. lentulo spinteri: Cethegus Cornificio: Statilius Cesari: Gabinus Crasso: Ceparius .Cn. terentio senatori traduntur. Postridie cōuocatus senatus supplicationē dijs imortalibus pro seruata re .p. Ciceronis noie decreuit: item ipse legatos & .T. uulturcij indicia comprobauit: hisq; premia danda censuit. Sed cum Lentulus & Cethegus p libertos & clientes suos plebem concitare & direptionē moliri dicerentur: Cicero dispositis p urbem presidijs ne quis mouē se posset: conuocato itez senatu ad patres retulit quid de his q in custodijs traditi essent: item de .L. cassio .P. umbreno .P. furio .Q. annio: (hos legati nominauerant:) si deprehensi forent fieri placeret: omes consulares: itemq; ptorij ordinis deinceps rogati sententia usq; ad .C. cesarem supplicium de his sumendum censuerat. At Cesar ubi locus dicendi ad eū puenit: uita quidē seruabat: tm publicanda eoz bona & ipos ppetuis uinculis p municipia disptiendos censebat. Inter hec Cicero assurgens cū utriusq; sententia ad arbitrium senatus retulisset: prima sibi placere magis ondit: Sz Cesaris oīo pleroscq; comouerat: demiq; prevalitura uidebatur nisi .M. cato longa & splendida orone priorem sentia confirmasset: ob hoc senatus decretū factum est in Catonis sententia: no q; alij ferē omes non

Cesaris sīa.

M. Cat. sīa.

idem censuissent: sed ip̃m sententia iam labantem ipe magna
constantia & auctoritate firmasset. Ad supplicium p hunc modu
ductos fuisse tradunt: cum post longam consultationem in senatu
haberam tandem ex Catonis sententia supplicium de reis sumendu
senatus statuisset. Consul e curia egressus comitante senatu & tuīe
tate nobilium armata ad edes eorū quibus in custodia dati erant
profectus: primo Lentulum: q apud Spinterem custodiebatur: p. Lentulus incont.
ex palatio p uiam sacram ac medium foriu ad carcerem duxit.
& publico uindici tradidit iubens ut statim eum necaret: eodem
modo de aliis factum est. Nam & ceteros ad edes in quibus seruaba
tur & inde in carcerem ductis spectante cum silentio plebe & su
mo timore pculsa: que in potestate consulis & senatus posita rem
.p. sine ulla contradictione uirtuebatur. Postq omnes necati consul
ut spem eoz qui p noctem aliquid moliri cogitabat precederet:
ad multitudinem conuersus magna uoce inquit: uixerūt. hocuer- .vixerunt.
bum leuius est prolatu: & tamen ide significat q mortui sūt. Nox
iam erat: cum p medium forum in palatium reductus est nō am
plius pauore ac silentio: ut nup in traducendis reis: sed pmistę un
diq; turbę sumalętitia & applausu quacunq; iter facerent Cicero
ni gratulabantur. Illum seruatorem patrię: illum conditorem
urbis: illum optimū consulem uocitantes: q uiuerent: q filios:
q uxores: q libertate: q ciuitatem habērent uirtuti eius acceptu
rentes p uias ignis & faces lucebant: matresfamilias nup plau
dę pro depulsis piculis gaudio exultantes ad tam egregius re
ductionis spectaculū e fenestris tectisq; catervatim pendebat: de
niq; tanti existimatę sunt hę res ab eo gestę: ut M. cato uir seue
rus & sumę grauitatis eaz gratia patrem patrię putauerit appel
landum: quod ut supra diximus primo oīū Ciceroni contigit: & patrē pātię.
qdem in libera ciuitate ut inquit poeta qdā impatores deridens.
q ab adulatoribus hoc nomen sumebant. Roma patrem patrię Cice
ronem libera dixit. Cum itaq; ex his rebus tantū auctoritatis ac
gratię Ciceroni accessisset ut facile appareret illum etiā post co
sulatum principē in ciuitate futurū: cōmune mālū inuidia & .inuidia ī Cur.
ambitio mentes quorūdam aduersus eum incendit. C. cesar q

p id tempus pretor erat : item L. bestia & Metellus tribuni plebis res gestas Ciceronis carpere & insectari potentia coepunt : denig; abeu tem consulatu habere contione & apud ppm loqui de rebus suis ut mos erat : Metellus prohibuit tantu ut iuraret sibi pmissum. Ille aute magna uoce iurauit non solu iusiurandum sz aliud pul cherrimum : quod populus postea magna uoce ipsum uere iu rasse iurauit. Ex hoc aduersariis magis inuitati & de uoluntate populi diffisi legem promulgarunt de Cn. pompeio cu exercitu ad urbem uocando ut potentia Ciceronis deponeret. Non tame ea lex fieri potuit intercedente Catone : neq; Pompeius tunc re dist : neq; postq reuersus est Ciceroni infensus fuit : qn imo sibi g'as egit : affirmans se frustra triumphu reportaturum fuisse : nisi urbs a Cicerone seruata fuisset in qua triumphare posset. Hinc secuta est inter Pompeium & Ciceronē amicitia & in mlt' rebus no pua cōiunctio : a qua tame Cesar & Crassus sic Pom peium nomiaq; auerterunt : ut intermitteret ea potius q̄ dese reret. Post consulatum amplior & illustrior factus maiore t auctoritate in senatu uersabatur : in foro autem & iudicijs so lus regnabat : nec p ullas occupationes a studijs & litteris unq̄ ces sauit : patrimoniu sibi non amplissimu, attame sumptibus suf ficiens fuit. Ex Terentia uxore dotem satis amplam accepit : ex testamentis amicoru multa obuenerunt. Fundu hūt in arpinati amœnissimum : item in tusculano uillam : que L. sylle dictatoris fuerat : in pompeiano & formiano alias uil las : insup domum in palatio : ab his liberaliter simul & mode ste uitam ducebat : cum romanis & grecis doctissimis uixit : quos domi semp habebat ex patrocinijs causarū neq; dona neq; mercedem ab illo recipiebat : omnis eius opa gratuita erat. Floren tem iam aliquot annos & gubernacula rei p. tenente clodianus tande furor urbe eiecit. Fluxit aute illa tempestas ex huiusce modi causa. Mos fuit quotannis in edibus pontificis max. sacra bone dee fieri pro salute rei p. ea nemini uiro fas erat in tueri : mulieres tantu sacrificijs aderant. P. clodius Pompeia C. cesaris uxorem amasidum sacra procurem faceret : mulie-

P. Clodius uestr muliebra.

bri uente domū Cesaris (ipsa pontifex erat:) ingressus inter mulieres primo latuit: deinde cū p ędes errabundus uideret: rogatus ab ancilla Aurelię Cesaris matris quidnā quęreret: pedissequa Pompeię quę rere se respondit nōie Aueam. Illa ex uoce suspicata: uiri: confestim clamore extollit: mulieres excitę exurgunt: portas claudunt: domū perscrutantur: tandē latentē in quoda cubiculo, deprehendūt. If postea de polutis sacris accusatus ad refellendum accusatore se eo die abfuisse procul ab urbe allegauit. Accusator Ciceronē testem citari fecit: q eo die Clodius domi eius fuisset (id erat uerum:) & Cicero testatus est: testati sunt & alij clarissimi uiri: q tamē ille corruptella iudicum absolutus euasit: Grauiter aute ferens testimonium a Tullio dictum: presertim q ante familiaris illi fuisse uidebatur grauissimas inimicitias aduersus eum exercuit: ob quaz grām ex nobilissima clodioz familia plebeio hōi adoptandum se dedit: quo tribunatum plebis nactus Ciceronē ulcisci posset. Traductus utiq; ad plebem: nec multo post tribunus factus: statim Ciceroni diem apud populum dixit: q si cuiq; romanos imussu populi contra legem necasset: & consules quide decretis prouincijs sibi obnoxios fecerat: plebem aute nouis legibus & magnis beneficijs obligauerat: ut nulla spes refugij apud alterutros Ciceroni relinq̄retur. Ex tribus autem: q maxime p id tempus potentissimi erant Crassus Ciceroni infensus aduersabatur: Cesar diuersa mente sentiebat: Pompeius licet amicus tamē ad utrūq; inclinabat. His difficultatibus circūuentus Cicero: p cōes amicos egit: ut legatus Cesaris in gallia proficisceretur. Hoc n. grate Cesar recipiebat & honorificū sibi existimabat. Legatio aut illius tribunatus annū penitus frustrabatur: quod postq̄ intellexit Clodius minas deponere & benigne loqui cōpit: & p cōes amicos de reditu in grām cū Ciceronē temptare amicitiam denicp & benuolentiam pollicerī. Hac ficta mutatio clodij Ciceronem a legatione auertit: quā rem Cesar grauiter tulit & irritato accusatore ipm etiā de cede ciuium apud pplm criminatus grauiore periculo reū inuoluit. Huic accedebat incōmodo q alter ex consulibus. L. piso (: Cesaris erat socer:) alter P. gabinius Ciceroi

deprehensus Clodius.

inde corruptella.

inimicitiarum immanis Clo. & Cic.

ficta mutatio clo.

infensus ob supplicium cõiuratoꝝ. Itaq; prim simultate prim benefi
cio accusatoris & mercede prouinciaꝝ inducti Clodio fauebat Ci
ceroni aduersabantur. Per hũc modum undiq; oppugnatus Ciceõ
uestem mutauit & sordidatus circuiens omnes pro salute precabu
tur. Mutauit uestem cũ ipso uniuersus equester ordo & ad .xx. mi
lia hoũz mutato habitu eum sequebantur. Senatus etia conuene
rat decreturus ut omnes cũes ueluti in publica moestitia uestes
mutarent: quod tñ senatus consultu impedientibus consulibus &
Clodio armatis hoĩb; curia obsidente fieri nõ potuit. Tamẽ. N. ter
rore clodiana arma iecerant: ut nõ nulli senatores lacerati to
gis e curia fugerẽt. Postq; igitur manifestum erat nec senatus au
ctoritatem in cõmiseratione habitus qcq; prodesse: ad Pompe
ium pro ueteri amicitia conuersus ut sibi opem ferret aduer
sus tribunitium furorem rogabat: at ille iam inde ab initio
huius contentionis rogatu Cesaris e medio se abstulerat & in al
banu secesserat: uenientem autẽ ad eum Ciceronem hoĩem de
se bene meritũ uidere non sustinuit: ꝙ pudore adductus ꝙn Ce
sari socero nihil illius gratia se factuꝝ promisserat: ꝙ aliam por
tam ille egressus longius abiit: reliquuꝝ ergo erat: aut in exi
lium ire aut ferro dimicare. L. lucullus uir clarissimus & ma
gne auctoritatis arma capere & ferro decernẽ suadebat: aliis
cedere satius uidebatur & in aliud tempus reditum expectare.
hec tandem sententia Ciceroni placuit. Itaq; p mediam noctem
urbe egressus terrestri itinere lucaniam petiit: ea mente ut in
siciliam inde se traiceret. Clodius ut eius fugam intellexit ad po
pulum tulit de eius exilio rogationeꝫ; proposuit p qua infra: cccc.
ab italia miliarium aqua & igni Ciceroni interdicebatur: siquis
ac
recipet pœna aduersus eum erat: exilium & publicatio bonoꝝ.
Additũ erat in lege ne quis de eo reducendo ad senatum referẽt.
ne quis decerneret: neu quis disputaret: ne loqueretur: ne pe
dibus iret: ne scribendo adesset. Villas preterea eius incendit: a
gros uastauit: domum diruit: & quo sõtu quoq; auferẽt tem
plum libertatis in area dedicauit: suppellectilem & cetera hus
subiecit & singulis diebus proclamabat: quoꝝ tamen nuq; rep

Cic. reuersus

Spolũ. Cic.

tus est emptor. Fugiente Ciceronē alij omnes benigne receptu:
pretor Vibium quendam hoiem sibi familiare. Iſſ. H. ad se uenientē
domo non admisit: &. C. uirgilium sicilie pretorem: qui ſlitteras
uetuit in siciliam proficisci. Consilio itaq; repente mutato: iter a
ubone oppido brundusium cōuertit: e brundusio dyrachium tra
iecit: inde metu Antonij & quorūdam inimicor q in achaia erāt
epiro uitato in macedoniam transijt: ubi a Plautio officiose pie
receptus cōmoratus est. Tulit aūt hoc exilium nō forti āo: nec ut
homini philosopho conuenire uidebatur: sepe damnans se ipm q
ferro non dimicasset: damnans consilia amicor & pfidiam culpas:
semp ad italiam cōuersus: semp dolore & mœrore anxius. Ste
rea. P. clodius potentia īmoderate fretus cū. CN. pompeio emula
ri & eius acta retractare coepisset adductus penitentia Pompeius
q Ciceronē a Clodio pelli ex urbe passus esset: subito mutata
mente de illo reuocando una cum ceteris amicis cogitare coepit.
Fauebant precipue Ciceroni Lentulus consul & tribum aliqui
plebis: inter quos erat. T. anius milo uir fortis & uehemens: pro
quo est Ciceronis preclara oratio. Ss legem ferebat de eo redu
cendo: aduersus hos Clodius cū suor manu resistebat: res prio
ad contentiōes inde ad arma deducta est: impediente Clodio
legem ferri impetumq; in auctores legis faciente ita ut unus ex
tribunis ipsis uulneraretur: alij multi necarentur. Q. ciceronis
frater non alia uia euadere ā q se mortuū fingens inter ca
dauera p forum iacentia delituerit. Preualebat itaq; Clodius ui
olentia & armis: sed tantus erat ardor aior: tantumq; Ciceronis
desiderium: ut incenderentur magis hoies ob Clodij factum ā de
terrerentur. Iam. N ceteris omib; posthabitis publicis priuatisq; ne
gocijs uniuersa ciuitas ad hoc unum intendebat. Nihil senatus ci
uibus: nihil sotijs: nihil regibus respondebat: nihil iudices senten
tijs: nihil populus suffragijs declarabat. Tandem uō Pompeius col
lecta bonorum multitudine: coactis etiā ex uicinis italie locis: nō
quis auxilijs: Clodio foro expulso: ciues uocauit ad legem de reditu
Ciceronis pferendam: nunq fertur de aliqua re tantus consensus
totius po romani fuisse: nec; tantū studium totius italie: quo ob

hoc ipsum romam confluxerat : ut nō magis eleganter q̄ uere postea dictum a Cicerone fuerit : italiam suis humeris eum ab exilio reportasse. Senatus etiā cum populo benuolentia certans decreuit : ut ciuitates q̄ Ciceronem recepant laudarentur : ut q̄ domus & uilę eius publicis sumptibus ędificarentur. Redijt decimo & sexto post fugam mense : cum suma lętitia & gratulatione totius senatus. Nec tamē ob eius reditū sic fractus Clodius fuit ut quiesceret. Nam & postea Ciceronē armatis hōibus aggressus occidere temptauit : & in domū impetu facto redemptoribus fugatis lapides & colūnas disiecit. Contra Cicero ipse nequaq̄ segnis cum magna hōūz manu in capitolium profectus : tabulas a Clodio fixas : in quibus res gestę tribunatus sui scriptę erant : ui reflxit atq; pfregit : de quo cum in senatu accusaretur : q̄ tabulas publicas tribunitias q; priuata ui auctoritateq; sustulisset : negauit Clodiuz fuisse tribunū : q̄m plebeium magistratum patricio homini p leges habere fas non ēe : quę sententia Catoni displicuit. Ille. H. pniciosum quidem tribunū : cętery tribunū censebat : alias nec pfectionem suam in cyprū : nec cętera multa in re. p. gesta stare posse. Hinc secuta est inter Catonē & Ciceronē quędam offensio : nō tamen quę in aptam simultatem eruderet : sed quę benuolentię studiuz significationemq; minueret. Sed cū ita clodiane contentiones longius procederent : ac multi q absenti Ciceroni fauerant : reuerso pręsentiq; inuiderēt : ac ipse Clodius pręturaz peteret ad omia pturbanda : tandē a Milone Ciceronis amico interfectus est. Nec abfuit suspicio Ciceronē eius cędis auctorē suasoremq; fuisse. Mortuo Clodio quietiora tempora secuta sunt : multosq; p annos Cicero floruit : eam mediocritatem in re. p. secutus : ut & Pompeio & Cęsari amicissimus esset : nec tamē a grauitate senatoria usq; discederet. Per hec tempora. R. frater Cęsaris legatus in galliam missus &. C. trebatius iurisconsultus eius familiaris Cęsari traditus : multi etiā p eū apud Cęsarē cōmendati : quos Ciceroni gratificans Cęsar magnis honoribus extollebat. Crassus etiā cū Cicerone in gratia rediit : coenauitq; apud eū : ita quasi ut ex ipsis laribus ad parthicū bellum proficiscerentur. Augur post Crassi inte-

Cic redit

Cic. & offensio Cato.

Clodij mors

al' sepra

10

vitium factus: & paulo post in cilicia procansul missus est: prouintia
romana clade & uictoria parthoy in spem nouay rey erecta nō
magis armis q̄ iustitia integritate & abstinētia ad romān. po. fide
benuolentiamq; reduxit. Ciuitates egentes & sumptibus iacturisq;
exhaustas acerbissimis tributis & grauissimis usuris ac falso ere a
lieno liberauit. Rationes pecuniarum ab ante decēnio ad sūū pro-
cōsulatum retractans īnumerabilia furta p prouintiales ipsos adūē
sus ciuitates suas cōmissa emendauit adhibita moderatione: ut pe
cunię ciuitatibus restituerentur sine ignominia illoy: q eas tenu
issent: sumptibus prouincialium ita pepercit: ut neq; in se neq; in
legatos fieri ullos pateretur: cū supiores procōsules intolerabiliter
onerare eosq; comites legati profecti rapinis & contumelijs affi-
cere prouinciales consueuissent: at eo pconsule nec uirgis cęsti q̄ēī
neq; maledicto aut iracūdia ab ipso lacessitum ferūt. Additus uō
ita faciles erant: ut portę semp incustoditę paterēt. Res etiā bel-
lo magnifice in proconsulatu ab eo gestę. Nam cum pthi in syria
transisse tumultuose nuntiarētur: non contentus prouintia tuerī:
sī de sotioy salute & finitimoy regū fide: solicitus obuiā profectus
in extrema capadocia nō longe a tauro apud cibistra oppidum cum
exercitu consedit: ubi paucis diebus cōmoratus Axiobarzanem regē
cū ipso regno seruauit: cuius salus proficiscenti sibi fuerat a senatu
cōmendata: inde cū pthoy copias a capadocia auersas nō longe ab
amano monte abesse cognouisset: magnis itineribus ad amanum
contendit. Sz q̄m parthi ab ea quoq; pte iam recesserāt: amanuz
montem perpetuis hostibus infestū domare aggressus: triplicato
exercitu eos inuasit: ac post magnā hostiū cędem amanū caput
eius gentis inter sexiriam & cōmonorū oppida & castella cōplu
ra cepit: ob quas res ab exercitu impator appellatus est: inde
ad pindinissum urbem altissimo & munitissimo loco sitam: cuius
incolę ne regibus quidem unq̄ paruerāt: & tūc aduentū pthoy
acerrime expectabant exercitum duxit: oppidanisq; intra mœ
nia compulsis uallo & fossa circūdedit. Sex castellis astrictisq;
maximis sepsit aggere uineis turribus & omni tormentoy
genere: septimo & quinquagesimo die postq̄ obsideri coepta erāt

al' sepīā

oppugnauit. Pro quibus rebus supplicatio rome a senatu decreta fuit:
triumphus quoq; redeunti oblatus est: quē & si ab initio concupiuisset.
tamē q; alienum a conditione tempor existimabat prosequi desti
tit. Feruescentibus iam initijs ciuilis belli e prouincia decedens r
rhodum prius: deinde athenas amore & desiderio antiquarū
conuersationū: quas adolescens studioz causa habuerat in his lo-
cis: auidissime reuisit: exceptus summo honore tam a principib
ciuitatum q̄ a phis & disciplinaz magistris: q ad ipm pro ingenij
& doctrine fama undiq; conciuēbant. Sz athenis cum esset nūc
primo Cesaris morū ex gallia & turbationē ciuilis procelle cogno
uit: statimq; Pompeij & Cesaris luttere eode ferme tempore ad
eum uenerūt: uteriq; sane illum ueluti suum haud dubie uendi
cabat: ipse aūt & si Pompeio maiore bnficio pro suo reditu adsti-
ctus hominem & causam sic probabat ut si ad arma iretur: sa
tius ducēt cū illo uinci q̄ cum Cesare victorē esse: tamē ut me
dius quida nec alterutri affectior pacis auctor esse nō destitit.
Multa statim ad Cesarem sup hoc ipso: multa etiā ad Pompeiū
scribens: multa postq̄ in urbem redijt in eā rem diserēs & in sena
tu & ad populū ipsum concordiam suadebat. Sententia eius semp
una fuit omnē pacem q̄uis iniquā ciuili bello sibi uideri prefe
rendam. Consilium Pompei de relinquenda urbe uehemētissi
me improbauit: sed q̄n ea sententia placuerat ipse cū fascibus
& lictoribus: quos sibi populus romanus dederat in presidijs suis
circa campaniaz & maritima ora: quaz cura sibi mandata
fuerat uersabatur: nonunq̄ uō capuam: ubi consules & senat⁹
magna pars erat: presertim si de conditionib pacis aliquid
tractari audiret: ut adiutor foret se conferebat. Pulso in Italia
Pompeio & spe pacis amissa diu secū ipse conflictatus est in-
certus consilij q̄ in Pompeio iudicio pfectus & nō proban
da consilia: in Cesare uero flagitiosam belli causam esse iude
bat: ita si Pompeium sequeretur clade sui & suoz: & si deer
bonoz cause rumores hoiū essent subeūdi. Ea cunctante & am-
bigūtē diutius tenuerūt: sic tamen ut honestatis ratione sep
utilitati securitatiq; preferret: quod cū alias tum eo congres-

su quem cum Cesare habuit patefactum est. Nam redienss brūduſio
Cesar cum post fugam Pompei romā peteret: Ciceroñ ut prędi-
ximus in presidiss cōmorantem uidit ac nōnulla aduersus eum
questus: tandem rogauit ut ad urbem adesset: cui Cicero nihil
sumisse: nihil nisi cum dignitate & magno āio respondit: oste
dens si adesset: quas sententias dicturus foret: quasue rei.p. ca
lamitates ploraturus. Non.n. placere senatui: exercitui populi
ro. contra alium: item populi.ro. exercitui in hyspanias duci nō
in greciam transportari. Cumq; Cesar respondisset: at ego ista
dici nolo: ita putabam inquit Cicero: sed ego eo nolo adesse q
aut mihi dicendū est quę nullo modo silere possem: aut non
uenientiū. Tandem Cesar ita discessit ut diceret Ciceroni sup
hoc deliberandum: nec multo post ex urbe ad eum scripsit igno
scere se sibi q nō affuisset: idq; in optimā ptem accipere. Profe
ctus post hęc in hyspanias Cesar: cum rumor increbruisset: Cice
ronem in castra Pompeij nauigatuq; ex ipso itinere ad eū scripsit
monēs atq; rogans ne quo progrederetur: suadensq; ut procul
a bello curis mediis ut facere cœpisset alicubi conquiescēt. Ver-
ba eius epte infra posui. C Cesar impō. Ciceroni. s.d. Etsi te Cesaris epta ad Ciceroñ.
nihil temere nihil imprudenter factuq; iudicare: tamen
pmotus hoīuq; fama scribendū ad te existimaui: & pro nostra
beniuolentia petendum: ne quo progredereris inclinata iam
re: qua integra etiā progrediendū tibi nō existimasses. Nam
& amicitię grauiorem iniuriā feceris & tibi minus cōmode
consuluueris: si nō fortunę obsecutus uidebereris. Omnia .n. secun
dissima nobis aduersissima illis accidisse uidentur: nec causam
secutus (: eadem .n. tum fuit:) cum ab eoq; consiliis abesse iudica
sti. Sz meū aliquod factū cōdemnasti: quo mihi grauius abste
nihil accidere potest: quod ne facias pro iure nostrę amicitię
a te peto. Postremo quid uiro bono & quieto & bono ciui ma
gis conuenit q̄ abesse a ciuilibus controuersiis: quod nōnulli
comprobatione piculi consequi nō potuerūt: tu explorato & in
te meo testimonio & amicitię iudicio nec tutius nec honesti
repies quicq; q̄ ab omni contentioe abesse. Vale xv. Kal. maias

al' aliquo

extimeve. Satis erat ergo Cæsari ut cū neutro esset : Hoc idem
M. coelius : hoc Dolobella suadebat : ut in eoꝝ epistolis apparet :
Et si vel ab euentu iudicandę sunt hęc potiora consilia fuerūt
quod ciceronis prudentia nequaq̄ fallebat ; sz uirum bonū &
optimas rei. p. partes suscipe consuetū pudebat in his castris
non esse in quibus Pompeium Ducē optime de se meritum
& senatum & consules esse uidebat . Angebaturq; sermoib⁹
qui e castris de eo afferebantur male de se existimare sena-
tum & tales ciues pmoleste ferebat . Hęc tandem quasi tor-
menta queda uirum expugnarūt : ut nō modo Cęsaris ami-
citię uez etiā tuto ocio bellum piculosum despatumq; præfe-
ret . Parata igitur sibi occulte nauī q̄ius omnes cęsarianis ovę
custodiss : nequis ex italia discederet : observarentur : & Anto-
nius de Cicerone observando notatum sibi a Cęsare impatum
asservabat : tamē nullo negocio mare ingressus ad castra Po-
peij nauigauit . Aduentus eius eo gratior fuit quo inspatior :
quippe nemo ita uenturz existimabat . Sz cū deteriora opinio
ne cuncta offendisset : neq; consiliū ita belli gerendi : neq;
copias cn. pompei neq; genus exercitus comprobaret : pacem
primo : deinde q Pompeius ab ea sententia ualde abhorreret :
ut bellum traheret suadere instituit : in quibus cū nō multu
sibi obtemperetur : & præterea rapacitas atq; crudelitas mul-
torz : quos emendare non licebat : eum offenderet : quasi poe
nitentia adductus : q eo accessisset . omia contemnē : & sese
q̄tum poterat a rebus gerendis alienare cœpit . Comisso de
inde in pharsalia prœlio in quo ipse ualitudine aduersa im-
peditus : non affuit . M. cato q naualibus copiis apud dyrachiū
præerat : cognita Cęsaris victoria classem & exercitu Ciceroi
tradere uoluit : sibiq; concedere (ut par erat :) prętoriū hoiez
utro consulari & fasces a populo .ro. habenti : id omnis q exer-
citu erat Ciceroni suscipiendū censebant : & in primis Pompeij
filius : omnes deniq; sibi duce pro coi salute Ciceroē deposce
bant . At ipse quonia nullo modo putabat : cui integri pares
nō fuissent eidem fractos superiores fore : & simul existimans

Cic distressus.

esse sapientis & boni cuius initia belli ciuilis inuitum suscipe: extre
ma non libenter prosequi: postulationem Catonis & alio⁊ qui
ad suscipiendum impium hortabantur omitto reiecit: sed sibi
finem belli fecisse & in ocium propare palam respondit: qd
eius dictum adeo infeste quidam receperunt: tantusq; repen
te furor mentes inuasit: ut ipse Cicero pene interficeretur:
Pompeio cum suis eductis gladiis sic obstinate in eum ruetib⁹:
ut Catoni magnu negocium fuerit: illo⁊ temeritatem fu
roremq; comprimere. Inde ergo prope in italiam reuer
sus reditum Cesaris circa egyptum asiamq; diutius cōmora
tis brundusii expectauit nacius quide a bello⁊ curis. Cete⁊
tantis usuris ac tam magno ere alieno inuolutus ut patri
monium eius pene totum absorberetur. Iduo nō tantu sum
ptibus: quos p illa bello⁊ tempora magnos subierat q̄ incuria
& negligentia dispensationis accidisse uidebatur: que res
aug eius a Terentia uxore incredibiliter alienauit. Presertim
cum alie quoq; indignationis cause aduersus eam subes
sent: fasces tamen laureatos ac turbam lictor⁊: quos ab initio
urbe extulerat etia breuduſii retinuit. Post longam expecta
tionē cū Cesar tande appulisset tarentu atq; inde terra iter
facere nuntiaretur obuiam processit: bona quidem spe sed
anxius curis quēadmodu uictore alloqui oporteret. Enim
uo nil ut faceret diceret ne pretex dignitatem opus fuit: ⁊
Cesar quippe porro⁊ uenientem prospexit ad terra descendit:
eumq; humanissime complexus: solus cum solo multa studia lo
quendo confecit: in honore denicq; eum habere & familiari
ter uti pseueranit: ut urbem inde reuersus qm summa rerū
in arbitrio unius posita: foro & curie locum nullu relinque
bat ad litteras & studia se conferre contulit: ut qn alia nō dabatur
illa saltem uia ciuibus suis prodesset. Plurimum uo pdre
pus in predijs suis morabatur: ad urbem nisi Cesaris saluta
di: aut pro salute alicuius ciuis orandi causa non accedebat.
ut pro. M. marcello: de cuius restitutione a Cesare impetra
ta senatus nōie gratias egit: ut pro Q. ligario & Deiotaro

rege : quos apud Cesarem uultu uictoremq; defendit . Cęterum
omne tempus aut disputationibus familiarium aut legendo scri
bendoq; absumebatur : homo uere natus ad prœessendum hoibus
uel in re. p. uel in doctrina : siquide in re. p. patriam consul &
inumerabiles orator seruauit . In doctrina uero & litteris no
cíuibus suis tantu si plane omnibus qui latina utuntur lingua
lumen eruditionis sapientieq; aperuit . Hic .ii. primus philoso -
phiam antea nostris litteris incognitam & pene a romano ser-
mone abhorrentem : de qua nec latine scribi nec disputari
posse pleriq; docti uiri arbitrabantur latinis litteris explicauit .
Hic plurima uerba ad usum patrii sermonis adiunxit : quo luci
dius & comodius philosophor inuenta disputataq; exprimeretur .
Hic dicendi precepta & arte prius q̃ ulli nostri doctius q̃ ulli
greci patefecit & tradidit . Hic ad potestatem romani imperii do-
minam rez humanaz eloquentiam adiunxit . Itaq; no magis
patrem patrie appellare ipsum conuenit q̃ parentem eloquii
& litteraz nostraz : cuius libros monumentaq; si euoluas nul̃
ocium sibi fuisse credas ad negocia obeunda : rursus aute si res
gestas eius : si contentiones : si occupationes : si certamia in re p.
& priuata cosideres nullum tempus illi reliquii fuisse existimes :
ad legendum uel scribendu : ita solus ut credo horuz duo maxi
ma munera & difficillima adimpleuit : ut & in re. p. orbis ter
raz moderatrice occupatissimus plura scriberet q̃ in ocio phi
studioq; uiuentes : & rursus studio librisq; scribendis maxime
occupatus : plura negocia obierit q̃ hi qui uacui sunt ab omni
cura litteraz . Huius ego causam fuisse puto primo admirabile
quanda ac diuinam ingenii magnitudinem deinde uigilatem
solertemq; naturam : tertio q̃ plenus omni sapientia omniq; do
ctrina ad rem. p. se contulerat . Itaq; ex eode philosophie sa-
crario & facta ad rem. p. gubernandam & dicta ad scribendu
precipiendiq; alius deprompebat . Ingenue uo ab adolescentia eru-
ditus & in dicendo plurimu exercitatus facile & sine labore co-
gitationes suas litteris mandare poterat . Hac igitur felicitate
ingenii : hoc nature munere : hac denicq; sapientia & eruditioe

Cic. Lael.

fretus a puericia ad exitum uite multa pscripsit: multa etiã cum mors indigna illum eripuit scribere instituerat. Genera autẽ scriptorũ eius quadripertita fuerunt: quẽadmodũ .H. illius opa pti in re.p. administranda: partim in foro iudiciis: ptim in domesticis familiaribusq; negociis ponebatur: erat autẽ & aliud tempus quod seorsum ad studia doctrinasq; referebat: sic scriptorũ eius alia publica sunt: alia forensia: quẽdam familiaria: quẽdam studiorũ atq; doctrinę. In uno quoq; sanẽ horũ pmulta libri ab eo diuine imortaliterq; pscripti: de quibus nõ alienum fuit breuiter prout uel ipsi uidimus uel ab aliis accepim recensere. Atq; ut ab eapte quę ad studia & doctrinas ptinet: & in illa ipsa ab optimis incipiamus: inter maximẽ prestabilia eius generis opa sex libri de re.p. fuisse memorantur: quos constat ab eo editos postq̃ ab exilio in urbem redierat. Scripsit post hęc de finibus bonorũ & malorũ quinq;: in quibus stoicorũ peripateticorũ epicureorũ academicorũ sectas uarietatesq; aptit. Tusculanarũ quęstionũ libros quinq;: de natura deorũ tres: de diuinatione duos: de legibus tres: de officiis totidem. Aduersus uitupatores philę libr unum: academicorũ libros quattuor: de senectute: de amicitia: de consolatione libros singulos: de gloria libros duos. De fato unum. Laudatione Catonis aduersus quam Cesar anticatones rescripsit: paradoxa ad Brutũ: topica ad Trebatium. Transtulit Platonis tymeum atq; Protagoram Xenophontis œconomicum. Aratĩ librum hexametro carmine. Demosthenis & Æschinis orationes illas famosissimas in ea Ctesiphontis: quę cũ apud nostros negligenter custodite ita prudem ex italia tanq̃ pegrine alienęq; aufugissent: nos Ciceronẽ imitati eas ex grecia in latinũ nostra manu reduximus. Scripsit etia in oratoria facultate rhetoricorũ libros quattuor ad .C. herennium: item de eadem re libros duos: post hęc longe eruditus de oratore libros tres: in quibus omnia ueterũ ac aristoteliam & isocraticam ultronẽ oratoriam complexus est: de optimo gnẽ dicendi ad .M. brutum: de partitione oratoria ad .M. filiũ: item alium de eadẽ re librũ qui orator dictus est. Comentarios co

sulatus sui grece scriptos: quos ad Possidonium phm misit.
Item uersibus tres libros de temporibus suis. Hec ferme in
illo studioz & doctrine gne ab eo edita: publica uero & fo-
rensia eius opa onibus continentur: quaz eas que in senatu
uel ad populum hite sunt publicas: que uo priuatam alicuius de-
fensionem impugnationemq; iudiciariam continent eas: fore
ses priuatasq; in presentiaz uocamus publicas: Igitur reliquit
de lege manilia: item qua consulatum iniens Kal. ianuarij in
senatu hiut: item ad populum de lege agraria: ite de proscripto
rum filijs: pro Othone: pro Rabirio duas: item ad lege agra-
riam ptinentes: in Catilina & coiuratos quattuor: in Metellu:
in Sallustium: de exilio suo orationes tres: de prouintijs consu
laribus: de responsis aruspicum: Pro. M. marcello: in. M. an-
toniu libros tredecim. Forenses uo sunt p Quintio: p Sex. ro
scio: pro. A. cluentio: septem libros accusationis in Verre: ono
in Vatiniu testem: pro P. sextio: pro. L. murena: pro P. syl
la: pro. cn. planco: pro. Cor. balbo. pro. L. flacco: pro. M. coe
lio: pro Fundiano: pro Vareno: pro Cecina: pro Milone: pro
Archia poeta: pro Scauro: pro Oppio: pro Tullio: pro domo sua:
ad pontifices: pro. Q. ligario: pro rege Deiotaro: Hec foresia
in domestico aut illo familiaria scribendi gne epistolas pene inu-
merabiles suma cu elegantia scriptas reliquit: quibus ad amicos
scribens multa uolumina refersit: sed eaz extant hodie sex
& triginta libri: qui inter manus uersantur: quoz sut ad At
ticum libri sexdecim: ad qntu fratre tres: reliq ad. M. brutu:
ad. C. lentulu: ad. P. sulpiciu: ad. M. uaronem: ad. M. coeliu
& alios prestantissimos sue etatis uiros: plurima uo eius geneis
amissa sunt. Nam & ad. M. filiu & ad Cor. nepotem & ad Ce
sarem & ad Hirciu & ad Pansam & ad Cesarem iuniore mul
tos epistolaz libros scripsisse eum constat: quoz nullus hodie re
pitur. Quippe libro qnto eptaz ad Hirciu & scdo libro ad Ce
sare iuniorez allegatas eius sententias legimus. Sunt igitur quos
adhuc nominamus libri CLXIII. quoz ad studia & doctrinas
ptinet. LVIII. ad rei. p. actiones tres & triginta: ad forum

& iudicia nouem & uiginti: ad rem familiarem tres & quadraginta.
Nec tamē nos ideo eos numerauimus: q̄ tot dūtaxat conscripsisset:
sed ut de multis quos ille scripsit tot ād nostrā notitia deuenisse
ostenderemus. Nam multo plura ab eo scripta constat: p̄sertim
in forensi & familiari generibus scripsisse fertur cū summa facili
tate: q̄ & multitudo librorū & textus ipse orationis nitidę illabo
rateq; fluentis ostendit: neq; tantū in prosa in quo gnē ingens
illa uerborū & sententiarū copia uelut mananti fontē exuberat:
uerū etiā metro quotiens animū appulisset nō pauciores q̄ngē
tis uersibus p singulas noctes componē solitū tradiderūt. Iudi
cēdo nō q̄ta illi uis q̄ta grauitas fuerit multa testantur: & illud
in primis q̄ aduersariū regē muudioso noīe appellare consueue
runt: q̄ uidelicet nullū absoluerentur nulli damnarentur nisi
quos ille absolutos damnatosq; uoluisset. Probāt multę eius ac
p̄clarę defensiones: in quibus uel manifestos crimiuū reos uel
alias odiosos atq; inuisos ab inimicis & obstinatis iudicibus ōrādo
extorsit. In causa. Q. ligarii: quę apud. C. cęsarem dictatorē
acta est: fertur Cęsar ita animatus fuisse ut Ligariū ōiō pro
condemnato haberet: & cum Cicero defensurus uenit: dixit
ad amicos reū quidem damare certissimū est: nihil tamē pro
hibet Ciceronem audire: sed idem ille qui hęc dixerat mox
agente oratore propositum illud damnādi tenere nō potuit. t
Prudentissima. H. & artificiosa oratio cū grauitate & plenitudine
ad aures eius pueniens tam uarie animū mentēq; affecit: ut sę
pe uultum colorem q; mutaret. Vbi uō ad cōmemorationē pu
gnę aduenit: cū in accusatorē acriter conuersus illa dixit. Quid
H. tubero ille tuus districtus in acie pharsalica gladius agebat.
cuius latus petebat? quis erat sensus armorū tuorū: quę tua mens?
oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Eo ista
dicente ita Cęsarē extra se positum & quasi mente alienatum
ferūt: ut toto corpore excusso libellos quos manu tenebat abie
cerit: demiq; ui coactus contra propositum animi reū absoluit.
Quid. L. flaccum repetundarū reum: nōne oīuq; opinione da
natum & testimoniis multarū ciuitatū cōuictū iudicibus extō sit.

qd mira le

Quid Murena quem Cato de ambitu accusauit: nõne cũ de crie ipso constaret Ciceronẽ oẽte absolutus est. Quid legem agrariã nõne ardenti & cupientissime plebi funditus dissuasit. Sz hinc in his tempus spaciumq; cogitandi: Quid aũt illa quam pro. M. othone subito & sine ulla prẽmeditatione effecit: cum ille romanos equites mistos cũ cetera plebe spectare solitos lege lata segregasset: ac ob id plebs se despectam putans sumo odio in Othone accesa: ueniẽte in theatrũ maledictis & iurgio incessisset: cũ contra equestris ordo reclamaret animis undiq; inflamatis: nõne Cicero qui p id tempus consul erat: aduocata cõfestim plebe: ita dicendo mẽtes imutauit: ut in theatrũ reuersa Othoni applauderet. Nec minor sané in accusando q̃ in defendendo fuit. Nihil profecto uehementius romana iudicia unq̃ uiderunt q̃ accusatorẽ Ciceronem Verrẽ. Nihil unq̃ uiolentius neq; asperius curia audiuit q̃ accusationẽ Catilinę. Atq; constat Ciceronẽ initio dicendi subtilem fuisse: quod & ipse multis locis fatetur: & omnibus fere optimis oratoribus euenisse ostendit: sed ut ab initio pauescebat: sic postq̃ illa prima mitia euaserat audentissimus erat: quippe in accusatorem contra Verrẽ: eo usq; uehementię audaciq; processit: ut iudicibus grauiter minatus sit nisi reum cõdemnaret: Et Catilina homo audacissimus ab eo accusatus in senatu p uehementiam accusatoris obmutuit. In Metellum quoq; & Clodiũ & Antoniũ ita inuectus est: ut eor audacia furoresq; pfrigeret. Vnde illud in eo precipue amãdum q; tanta potẽtia iudicioq; fretus neminem unq̃ in iudicio accusauerit: preter unũ. C. uerrẽm quem siculor grã persecutus est. Ceterã omnẽ fere sem opam in defensione calamitosor exhibuit: sed etiã mse tentiss dicendis & in omni elocutione plurimũ eminebat. ꝛ Queda sunt eius orationes tote subtiles: ut pro Quintio: pro Cecina: queda tote graues: ut que contra Catilinã & alique antoniane: multe uarie: ut de responsis aruspicũ: ut pro Cluentio: pro Milone: longũ esset singula prosequi & omes p oẽnes eius uagari. Illud dixisse sat erit ex tanta multitudine studiosor hoiũ: q uel in eius etate fuerũt: uel postea

secuti sunt: neq; dicendo adhuc Ciceronem quisq̃ equauit: neq; scri-
bendo proximus accessit. Vna tantū in re audientibus graue fuis-
se dicunt: q; de se ac de illo consulatu suo plurimū loquebatur: sed
hęc certe necessaria erāt contra inuidentes carpentesq; repetere:
& habebat medicinā: q; nemo in laudibus ceterox̄ hoīz magis q;
fusissimus unq̃ fuit: nemo alioz cōmendationibus detraxit mi-
nus. Laudabat se nonunq̃: at Catonē: Lucullū: Hortensiuz: Pom-
peium & ceteros prestantes in re.p. uiros coetaneos suos in celum
tollebat. Dixit aliquid de facultate dicendi: at Platonis dyalogos
sic scriptos aiebat: ut si Iuppiter logui uellet nō aliter loquerēt.
Aristotelem flumen aureum uocitabat. Theophrasti libros suas
delicias esse dicebat. Demosthenī tantū tribuit: ut antoniana o-
rationes in quibus maxime nisus est ob illius honorem philippi
cas appellarit. De ipso etiā ad Brutū scribens: illum multa in di
cendo perficere: se multa conari: illum posse: se uelle asserit.
Nam. M. quide Varronem & libros eius tantis laudibus extulit:
ut sibi ipsi & suis nullam fecisse reliquam uideatur. Quis igitur
uerax eius laudes nō libenter audiat: q nemi unq̃ inuiderit: &
alioz laudes tam auide complectatur. Nimis profecto insolentes
fastidiosiq; sumus: uirtutes ab hoibus adunguem exigimus: eos
de illis ipsis loqui non toleramus: q; nō est propositi nostri causam
agere q; uitam moresq; describere: ad rē igitur redeamus. Ex
patrociniis neq; dona neq; mercedem ab illo accepit: munera
a siculis ultro ingentia magnificaq; delata constantissime renuit.
eo dūtaxat contentus ut ędilitatem sua transmissione frumen
taria: nec illa quide gratuita adiuuaret. In respondendo lacef-
sendoq; extempore acutissimus fuit. Clodio obiectanti q; iudices
ei nō crediderāt: sibi credidisse respondit. At nō illi q̃m anteq̃ ab
soluerēt pecunias uoluissent. Metello in contione sepius inter
roganti quis pater eius fuisset: matrē difficilius relatu hoc illi se
esse respondit: na Metelli mater pax pudica habita fuerat. a
Hortesio cui spingem Verres donauerat: se q̃dam obscure di
ctum nō intelligere dicenti: domi spingem habere cauillatus e.
loco & risu in omni uita pene intemperater usus est: acumeq;

Libralius.

ingenij mirifica condimenta iocanti suppeditabat. In causa Murenę
in Catonem opiniones illas stoicor: que paradoxa uocant perpe
tua oratione iocatus tantu risum in iudicio excitauit: ut fluent
omnibus lacrime: neq; e iudicibus neq; e multitudine circūsta
tium quisq; se recipere aut continere posset. Catonē quoq; exhil
laratum ferut dixisse: q̄ ridiculu consulem habemus. Erat. H.
tii Cicero consul cum Murenā defendit. In causa quoq; L.
Flacci nō mediocriter profuisse iocus creditur in testibus refu
tandis: sed & in alyssimiq; occasione iocādi sibi oblata respuit. P.
consta fuit professione quide iuriscultus: sed hebetis ingenij
minimeq; scientię: is testis in quada causa productus: & de re
interrogatus: se nihil scire respondit: tum Cicero ad eū: siste
inquit: tu fortasse te de iure interrogatu credidisti. Nec minus
uenuste in. L. cottam censorē iocatus est. Nā cum negocia obeū
ti in foro & tande sitienti ad potū aqua fuisset oblata: amicos uo
cauit & circū regere se iussit: ne si censor sciret eū aquā pota
re a senatu amoueret. Erat. N. Cotta censor de uinositate fa
mosus: at censores solebāt uinosos senatu amouere: & neq; a
Cęsare ia dictatore lacessendo abstinuit. Nam cū ille prędia par
uo admodu precio Seruilię uendidisset: multis ut fit utilitate
mirantibus: a quo melius inquit empta sciatis Tertia deducta est.
Illa naq; filia sua noie tertia Cęsari cociliasse & ad eū duxisse pu
tabatur. Prolixam certe habet materia siquis ista colligere ac
prosequi uellet: sunt. N. pene innumerabilia eius dicta. No. N. ami
cis non domesticis nō sibi ipi in hoc urbanitatis gne unq̄ pepercit.
hanc eius licentia iocunditatemq; nostrę domestice molestię ad ex
tremū turbauit: de quibus ut lucidius intelligi possit supius repe
tam. Cicero Terētiaq; uxorem & ex ea Tulliolam & M. filios ha
buit & duos fratres: alīū germanū: aliuq; patruele: ex quibus. L.
cicero qui patruelis erat adolescens magne indolis & oratorię
artis studiosus ante consulatu eius dię obiit. Q. uō frater uxore
habuit Pomponia Attici sororem: & ex ea filiuq; noie antu. Li
bertos & seruos utriusq; magna familia: patrimoia satis ampla:
si. Q. fratri ex gratia potius Ciceronis q̄ ex uirtute sua: hono

non

res: opes: & dignitates accreuerūt. Nam ipse quide ꝑ se haud multa habebatur. Ex Tulliola genetos duos habuit & quide utriusq; sume uoluntatis: primo Crassipedem Pisonem: q paulo ante profectionem eius in siciliam defunctus est: postea Cor. dolobellam: cui etiam eo tum in sicilia proconsulatū gerētem Tulliola nupsit. Hec tranquilla omia & plena dignitatis concordieq; fuerūt usq; ad tepus ciuilis belli: postea uō eadem illa fortuna que rem. p. seuiendo in uasit: nō minore impetu domū Ciceronis moressa cuncta turbauit atq; ꝑmiscuit. Q. frater durante adhuc bello ciuili adeo inimico animo in Ciceronē factus est: ut etiā scripserit orationē quā contra eū apud Cesarem recitaret. Q. cicero fratris filius adolescens audax & facinorosus etiā de ipsius cede q̄dq; cogitauit: eoz ꝑuersitates Cicero ita leniter tulit: ut ꝑ hec ipsa tempora quibus illi maxīe cū iniurie appetebāt. Q. fratre apud Cesare qui sibi iratus putabatur nō destiterit cōmendare. Sed neq; Terētia uxō in fide ꝑmansit. Nā illa q̄diu ipse abfuit Pompeium secutus nihil unq̄ ex eius sententia domi gessit: patrimoniuq; pariq; diligenter pariq; fideliter administratum sumptibus iacturisq; exinanuit: pecunias ad eum nūq̄ misit in summa egestate uiatica constituit: & sepius p litteras postulante q̄ alienū & nunq̄ recturū negle xit. Postq̄ in italiam rediit cū multū tempus brundusij reditus Cesaris expectans moraretur: nunq̄ ad ipsum uenire dignata est: q̄n etiā filie Tulliole brūdusiuq; eunti nec una ire uoluit: nec satis decētem comitatum puelle tradidit. Peruersa deniq; oia facere moliriq; uidebatur: quibus tandē rebus coactus est exēplo sumoz uxoz eam dimittere. Sup hec omia grāde ꝑ alienū sub usuris sumptū in dies omia deuorabat: & accedebat restitutio dotis Terentie facienda: quibus cū aliter satisfieri nō posset: tandem ex amicoz sententia Publia cui amplissima hereditas erat uxorē accepit: nec multo post sumo ipm dolore affecit Tulliole mors: qua ꝑtu laboratem p id tempus amisit: quo Cesarem in hispaniam contra Pompei liberos bellū gerebat: pro lenimēto huius doloris scriptus est ab eo liber: in quo se ipm consolatus e: sed & alij multi consolationes ad eum scripserūt: ex quibus extat

inf turbato dom Ciceronis

de male gestis per Terentium

Ci. accep Publiā

i.4° X. epistp.

adhuc Ser. sulpicij consolatio pulchĕrima. Cęsar quoq; ex hyspania cō
solationem Tullioli ad Ciceronē scripsit: & Brutus vome. O secutu
doctor hominz: at nūc uix est: q prima elementa proferē sciat: uix
est qui curet. Publiā uxorē quę morte Tullioli lętari uisa est: ab
se Cicero sepauit: ipse astute aliquādiu secessit. M. cicero filius nō
satis bona existimatione p hoc tempus fuit: is tamē postea athenis
missus est & Cratippo traditus breui profectu fama recupauit. Hęc
domestica: interfecto Cęsare cū recupata libertas uideretur: sta
tim Cicero princeps in senatu apparuit: pace inter Cęsaris amicos
& interfectores eius qui capitolium occupauerūt psuasit: memoiā
pristinaz discordiaz oblitione sempiterna delenda censuit. Et sa
nē ab initio otia secūdissima. Brutus & Cassius a senatu laudati: gra
tulationes & aplausus ut liberatoribus patrię p tota urbē facti: sz
cū mox Antonij consulis mutata uoluntas & res ad seruitutem rur
sus spectare appareret: Brutus & Cassius tuto in urbe esse nō posset:
omia denuz flagitiose ab Antonio agerentur in grecia statuit ea
mente ut Kal ianuarijs in urbe adesset: quod erat initiuz Panse
& Hircij consulatus futuz. Delatus ergo in sicilia & inde cū grecia
peteret uento ad leucopetra reuectus redeundi in urbem consiliz
cepit: accepta. M. antonij contione & magna eius mutatione per
quosda nuntiata: quam ille repudiatis malis suasoribus ad senatus
auctoritatem se totū retulisset. Reuersus utiq; prope in urbem
nihilo meliora offendit q̄ proficiscens reliquerat. Antonius. H.
manifeste sibi tyrannidem parabat: in senatu quotiens ueniebat:
milites armatos inter subsella senatoz collocabat: omnia uenalia
impudentissime habebat. Reditus Ciceronis magna Antonio at
tulit suspicione & cū forte p eos dies senatum haberet: ac Cicero
q; erat fessus e uia uenire causaretur: cū fabris se eius domū audi
ente senatu disturbaturz minatus est: quod Cicero pro sua digni
tate inique tulit: & ueluti ad grauem contumeliam accepit: sed
postero die in senatu ueniens: cum de profectione ac reuersione s
sua: ne quis forte secus accipet: ratione exposuisset: questus e
de. M. antonij iniuria: ac subinde de re p. dicere aggressus: ita
locutus est: ut eius libertatem & magnitudinem animi omnes ad-

ifferto Cęsare.

miuarentur: percursis. H. ab eo tempore quo Cesar necatus fuerat ad
eam diem: que erat Kal. septembribus: omnibus rei.p. actionibus f
mutationem uoluntatis Antonij no solu redarguit si incepauit: &
que eius sententia foret de tota re.p. dato aio & nihil de suo piculo
recusanti liberrime patefecit: Ea oratione maiore in modu irritatus
Antonius: inimicitias sibi denuntiauit. Hic est iam Ciceronis: uelut
optimi poete: extremus actus: & certe meo iudicio oiu fortissimus f
atq; pulcherimus. Tantum. H. abfuit ut hac inimicitiaq denuntiatione,
quod ille putauit deterritus urbe excederet: ut etia illius minas qui
potentissimi & armis undiq; stipatissimi pro re.p. ultro expetere
ac deposcere uidebatur. Sed cum dies xiiii. kal. octobr: quo die a
dee edictum erat: uenisset Antonius cum magno armatoq; agmi- at. xvii.
ne in senatum profectus: longa oratione: qua p. vii. dies meditat
fuerat in Ciceronem inuectus est. eamq; postea scriptis edidit. At
Ciceronem ea die in senatum uenire & coram respondere cupien
tem amici retinuerut. Erat. H. Antonij potentiora arma: nec nisi
ad manifestum interitu proficisci uidebatur. Hinc maiori utere;
ui ad opes augendas conuersus: ueteranos Antonius undiq; coio
care & eius rei gratia pitaliam discurrare: Cicero. cH. octauiuq
qui Cesar octauianus dictus est: ad que propter Cesaris nome he
reditatemq; ueterani milites concurrebant: sibi iungere prexit:
nec id fuit difficile. Nam hereditate Cesaris & magna pecunia at materna.
ab Antonio fraudatus: insup magnis contumelijs affectus: facile
ad uoluntatem Ciceronis auctoritatemq; se contulit. Et erat sa
ne amicitia quedam paterna & preterea obseruatio: q; ille Ci
cerone consule natus & ab eo p somnium quodda iam ante dile
ctus fuerat. Hac igitur coiunctione adeo supior facta est Cicero
nis res: ut tande Antonius territus urbem reliquerit. Post hec
Cicero plurimu iam in urbem potens magna sollicitudinem de
Antonio opprimendo suscepit: sed erat illa difficultas q; noduq
Kal. ianuarij adderant: quo tempore Hircius & Pansa hoies
sibi amicissimi & idem de re.p. sentientes consulatu inirent: f
nec erat interea qui senatum uocaret: quare priuato consilio ea
cta sibi agenda erat. Cum ergo cognouisset Antonium in gallia

properare: p litteras & nuntios D. brutum qui mutine exul confirma
uit: ut prouinciam in senatus & ppli. ro. uoluntatem retineret;
Antonioq; licet consuli resisteret. nec in libertate & salute ppli. ro.
conseruanda auctoritate senatus expectaret: uoluntatem pro auc
ritate haberi debere: cum auctoritas impeditur. His adhortationib
Brutium suopte ingenio ad id primu concitauit: ut aduersus An
tonium consulem bellu moueret. Interea uo du ille mutinensi bel
lo impeditus tenebatur: que in urbem prouidenda erat ac paran
da diligentissime parabat. Eo igitur auctore cum. tri. pleb. sena
tum uocassent: effecit ut Octauianus itemq; legiones que Antonius
consulem deseruerat & simul. D. brutus qui illi resisterat bene
que in re. p. fecisse decerneretur: quo quide facto hostis quodamo
Antonius a senatu iudicatus est. Mox aduenientibus Kal. ianua
rijs monendo & cohortando obtinuit ut Hircius & Pansa cosules
itemq; Octauianus pro pretore cu exercitibus contra Antoniu
mitteretur: profecti ad bellum no longe a mutina signis collatis
pugnauerut: in eo prelio Antonius uictus ac fugatus amissis oib
copijs preter equitatum aufugit: sed in acie Hircius & Pansa coss.
ambo occiderut. Hoc fuit pestiferum rei. p. uulnus: seme & ori
go secutaru calamitatum. Nam Octauianus adolescens ubi con
sules e medio sublatos & sese solum ducem in tantis copijs relictu
conspexit: mutata iam & ipse mente de dignatione cogitare coepit:
quod illis uiuis nunq facere potuisset. Sed hec postea apparuer
rome prius q de uictoria mutinensi nuntius afferet: fama
quedam falso uulgarat: rem apud mutina male gesta fuisse.
stataq; uniuersa ciuitas sollicita ac pauida erat: fultq; opinione
hemens Ciceroe correptis fascibus capitolium fere occupatur:
quo magis urbe in suam potestatem redacta: Antonij amicos: q
se mouerent opprimere: & illi uenienti opponere posset. Inter
hec uictoria nuntiatur statimq; concursus factus est ad Ciceros
domu gratulantium: turbe uelut ouante in capitolium detulerit:
mox senatu aduocato decrete supplicationes ad omnia pulmaria
& sepulcru militibus qui in prelio cecidissent. Nam de morte co
sulum nondu audiebatur: creati subinde dece uiri ad diuidendos

resistere.

agros & premia ueteranis assignãda : quor Cicero ipse unus fuit.
Antonius ut ex prœlio aufugit cũ suis profligatis equitibus apeni-
num transgressus ad uada sẽ recepit : inde cũm trans alpes exerci-
tum ducere uellet : succlamatũ est a militibus : & apte recusatur
est in galliam sequi. Et iam Brutus cũ exercitu appropinquabat : &
quare in suma difficultate & magna desperatione constitutus Antoni
us tandem supplex & mutata ueste ad. M. lepidũ confugit : ro-
gans ut uitam eius a persecutoribus tutaretur : eum tandem Lepi-
dus in castris recepit : & sic bellũ deinceps renatũ est. Interea
Octauianus propter mortẽ duor consulũ dominandi occasiõez
nactus diuersa sentire & agitare cœpit : tandẽ uiõ & libertate
& Ciceronẽ missos faciens : copias & fasces quas a senatu recepat
contra senatum conuertit. Inita nanq; cũ Lepido & Antonio ne-
faria sotietate ad patriã occupandã : cum in unũ circa bononia
conuenissent : proscripserũt circiter trecentos ciues : quos ad ne-
cem destinabant. Dicitur tamẽ Octauianus diu restitisse : ut Cice
ro in proscriptor nũõ nõ esset : adductus uerecundia : q eum
patrem appellare solebat : & q eius opa ad id potentie pueniss̃et.
Sed Antonius ante omnes Ciceronem postulabat : & M. lepidus
in suã uoluntatẽ traduxerat. Itaq; tandem Octauianus concessit
hac lege : ut Antonius. L. cesare auunculu suu : & Lepidus Pau-
lum fratrẽ sibi uicissim ad necem pmitterent : ita nemi parci
tu est : neq; creditur in terraq orbem quica crudelius aut scele
ratius unq fuisse : cũ uelut sanguine pro sanguine cõmutates cari-
simos & coniunctissimos quisq; ad necem tradiderit : ut inimicissi-
mos occidere posset. & erant hi sane omnes boni & prestantissimi
uiri. Nihil. n. magis in illa proscriptione quesitu est q bonos &
maiores libertatis extinguere. Insup ad corroborãda sceleris
fidem ac sotietatem ualidius firmandam : quo magis omnis spes
Ciceroni subtraheretur. Clodia : P. clodij inimici olim filia An
tonij prelligna in matrimoniũ Octauiano traditur. Cicero ubi
hec intellexit desperatis rebus una cũ. Q. fratre (& iam is in grecia
am redierat :) in tusculanum primo : deinde cũ Octauianus urbẽ
intrasset : ex tusculano astyram fugere prexit : eo consilio ut inde

in macedoniam ad Brutū se traiceret. Sz cū multa esset. Q. fratrē q; moerore anxiūs nō satisfuatici extulisse putabat: domum redire statuit & accepta pecunia Ciceronē consequū. Lacrimis igitur & complexu mutuo a fratre diuso in urbem rediit: ubi mox a seruis proditus una cū filio interfectus est: at Cicero a sture nauim ingressus usq; ad circeos nauigauit: ibi siue tedio nauigationis: siue q nō dum de Octauiano omnem spem abiecisset in terrā descendit & a stuam rediit: incertus consilij an romam reuerteretur: tandem pulcerūt liberti & seruī qui secū erant ut iterq; nauigaret. Delatus igitur usq; ad predia sua: que in formiano pulcherrima habebat: cum descendere uellet: coruī obuiam uolantes ueluti nauim appellere prohibebant: mox etiā cū uillam intrassent eedem aues secute clamore & strepitu omia puadebant: qua re cōmoti liberti ipsum lectica ad mare referebant. Inter hec satelites ab Antonio missi aderāt: eos ducebat Popilius: quē de parricidio olim accusatum Cicero defenderat: hi cum refracta uilla eum nō reperissent: ad litus aliis alio itinere curretes: tandem ipm in uia deprehenderūt. At Cicero ubi eos irruere sensit: lecticam deponi iussit, ipsosq; sine lamentatione & gemitu prospexit: demulcens etiā sinistra manu barbam: ut sibi mos erat: sta ab illis occiditur quar to & sexagesimo etatis anno. At. M. brutus audita Ciceronis morte. C. antonium trium uiri fratrem: que in macedonia captū habebat Ciceronis filio ad uindictam concessit: q supplicio affectus & securi percussus dignas inferias Ciceroni pssoluit. Postea ipse quoq; Antonius ab Augusto uictus seipm propria manu occidit. M. lepidus omni potentia spoliatus ultam inopem miseriaq; traduxit: sta omnes Ciceronis inimici misere tande ignominioseq; perierunt. Τέλος.

GVARINI VERONENSIS: AD: CLARVM: PHYSICV: PHILIPPVM: MEDIOLANĒSEM: PLATO: INCIPIT: FELICITĒ:

VLTVM: DIVOQ: ANIMO: VERTI: PHILIPPE: uir doctissime humanitate tuam moveq; suauissimos: quibus effectū est: ut tum scientia & magnarez cognitione: tantū facilitate & uiuendi suauitate

precellas. Eius gñis medici sunt: quos litteraꝝ parens Homerus
inter alios principatum habere cecinit. Vir medicus precio mul-
tos equauerit unus. Quid igitur mirum est: si carus adeo acceptus
ac iocundus es huic illustri nostro principi subtili hominum estimatõ.
& fautori uirtutis optimo: qui ãtum gradu & fortuna: tantum
dignitate sapientiaq; inter mortales antecedit. Tuaꝝ sané rez
cum alij plurimi: tum uõ ipse tibi sum testis nõ infimus: quẽ sin
gulari beniuolentia: stricta familiaritate: assidua consuetudie:
colloquijs intimis: tuenda mei meorumq; ualitudine: & omni de
niq; necessitudine: tibi deunctum teneas. Cuius quide rei memo
riam tam iocunda tam honestam ataq; probabilem: siqua ra
tione perpetuo conseruare liceat: sepius mecũ uerso. Sicut egy
ptiorum artificio & excogitatis quibusdam odoribus: mcorru-
pta teneri corpora pater historie tradit Herodotus. Id demum
facile fieri posse intelligo: si litteris quasi phemm condimento
& fidei rez gestaꝝ custode: posteritatis etiã cõmendatione
crebrisq; sermonibus diuulgare curabimus. Itaq; cogitandi mihi
quidnam potissimum hoc tempore: quo tantis imergor occu
pationibus: scribendu aggredever: aptissima Platonis persa
uisa: in cuius lectione perinde ac delicatissima degustatione
utriusq; recreatio condiretur. Eum ideirco potissimum dele
gi: qu cui de illo nonulla diseruisses in eo suburbano ferrarie
proximo: cui ob eximiam quãdam amœnitatẽ pulchro flori
agnomẽ indituꝫ est: tibi sum pollicitus me de hominis etate
responsurũ. Non contentus autem promissa tua reddere: ut
accumulatius hoc es alienu tibi psoluerem eius uitz gemus: ui
tam ac nonulla diuinis ipsius studijs pertinentia contexui.
Hoc pacto omni ex parte Platonem notum ac familiarẽ tibi
Platonis extitisse progeniem cunctoꝝ fecero.
restantur litterꝫ: seu paternam siue materna intuen
ris origine. Is Aristone patre primario inter athenienses ciue:
& Perictionia insigni certe femina natus est matre. Mater-
num genus cũ alijs complures: tu uõ Solon: atticaꝝ legũ lator
& e septem sapientibus unus illustrat: Dropides: M. Solonis

frater Critiam maiore creat. ab quo Calleschrus ortus Critiam ma
iore gignit: hic unus e triginta fuit qui rem aliquado athenie̅sem
gubernarut. Critie filius Glauco: a quo Charmides Platonis a
vunculus & Perictiona mater edit. Perictiona igitur probita
te ac forma eximia Aristom matrimonio collocata: uirilis quide
sexus Adimantum: Glaucone ac Platone: muliebris autē Boto
nam peperit: que Eurymedonti spectato uiro nupta Speusippu
clarū in primis & honorati philosophi mater fuit. Futura a
Platonis magnitudine & suauissima in primis eloquetia eiusde
rissima signa predixerut. Complures grauissimi uiri & locuple
tes sanē testes memorie prodiderūt: Aristonem cum Perictione
uirginitatem rapere & uim inferē conaretur: diutius uoti fa
ctum impotem. Cumq; inde se reuocaret Apollinis speciem
humana maiorē aspexisse: quapp Aristo ab omni Perictione
contactu quoad infantem enixa est prorsus abstinuisse dicit.
hec in omniū athenienſium ore fuisse. Quomodo hec hui
nis oculis ludibria ingerantur: alius disputandi locus & tepus
postulatur. Tener adhuc infans sopore tenebatur in cunis: cu
apes nō parua melliſ uim dormientis labellis instillare sensim
anotate sunt. Qua quide re ad prodigioz interpretes delati:
eum futuz procedentibus annis uaticinati sunt: cuius ex lingua
melle dulcior flueret oratio. Quiescens aliquado Socrates in
tra genua nouellu cygni pullum tenere se existimauit: eumq;
natis de repente pennis sublime euolasse: & ipm ethere dulci
clangore ac suauissimis impleuisse cantibus. Postridie cū pater ad
Socratem preceptis eius & institutione formādum Platonem ad
duxisset: uiso statim puello: hec illa inquit est auicula: cuius ima
go nocte proxima mihi p somniū obuersata est. Tam clara futuri
Platonis augurio mēti dehinc euentu minime carere: seu in
telligendi subtilitatem: seu disputandi uim: seu dicendi dulce
dinem contemplere. Quas quidem ad res grauissimoz hoiz testi
monia non desunt. Quis ne dubitet Platonem amicissimū ue
ritatis hoiem & eius omnibus exhibendo promptissimum preci
puum esse: siue acumie diserendi: siue eloquendi facultate di-

plato.

uina quadam & homerica. Multum .n. supra prosam orationem
& quam pedestrem greci uocant surgit: ut non hominis ingenio
sed quodam delphico ut poeta diceret: uideatur oraculo dei instin
ctus! adeo ut quicta latine linque preclarus auctor & greece pitissi
mus: Platonis uerba in romanā dictionem uertere formidaret.
cum ad explicandas eor proprietates: & ut ita dicam compositois
harmoniam nequaq; possit latina oratio adspirare. Q si ex Plato
nis oratione uerbum aliquod demas mutes ue & si cōmodissime fa
cias de elegantia tamen partem nō pariam sané detraxeris: sed hec
postea: Natiuitatis eius tempus: quod tibi sum Philippe pollicitus:
pluribus insignire modis constituimus: quo clarius eius uiri ortus
ad uniuersos puenire queat. Natus est igitur Plato septima thargē
lionis: qui est athenienssium mensis die: anno ab troie captiuitate sep
tingentesimo quinquagesimo sexto: olympiade octogesima octaua:
ab urbe cō condita trecentesimo tricesimo tertio: post liberata
electis regibus ciuitatem octogesimo sexto: ante saluatoris aduē
tum quadringentesimo uicesimo tertio: qua etia tempestate do
ctissimi uiri pmulti florebant. Ex quibus hi plurimo sermone pre
dicabantur: Socrates athenienssis: Democritus abderita: Empe
docles agrigentinus: Eudoxius gnidius astrologus: Hippocrates cous
medicus: Isocrates athenienssis rhetor: Herodotus historicus: Euri
pides & Sophocles tragici. Diogenes cynicus: Aristophanes comicus:
alisq; complures: quor ea etas fertilis magis ac magis erat. Fama
est ipsum in egina progenitum in Phidiadis edibus nobilis eius urbis
ciuis: quo tempore redacta in potestatem insula: athenienses Aristo
nem patrem una cum alis ciuibus deducta colonia eo inhabitatum
miserant. Ferentibus inde opem lacedemonij & electis athenīesibus ex
egina Aristo athenas reuersus est. Infanti nomen Aristocli fuisse nō
nulli scriptum reliquerūt: q; ab auo ad illum quasi hereditaria qua
dam successione transmissum: future magnitudinis tantū dedit
auspicium: ut qui pfectissimam in poste gloria: quod & ipm nōm
significat adeptureus esset. Platoni postea agnomē inditum certi au
ctores sunt: diuerse feruntur cause. Quibus ita placet id illi cogno
mentum impositum: propterea q; cum apud Aristonem argiuum

pla. Natiuitas

pla. Nomē eius

Agnomen

20

pugilum magistrum exercendo corpori & leuandis arte membris o-
peram daret: robustiore ualitudine & ampliore ceteris condisci
pulis humerorꝝ latitudine prẽditus huiusmodi appellationẽ sit as-
secutus. Greci namq; platyn latum dicũt: cuius rei sicut & aliaꝝ
non ignarus magnus poeta Virgilius Platonem circuito sermone
his innuit uerbis: Atq; humeris extantem suspicit altis. Alii in qui
bus & Neantes auctor nõ ignobilis: asserunt eum ob latiorẽ fro
tem ac faciem: quę illi erat sic uulgo uocatu. Sunt qui ab latissima
dicendi facultate & oratione copiosa contendant hoc illi adhibitu
fuisse uocabulum. Primis litteris sub Dionysio prẽceptore im butus
est: cuius & ipse in eo libro meminit qui amatores inscribitur: hoc
est erastę. Grata nãq; in hũc hominem amicorꝝ bnficia extitisse:
uel hinc abunde patet: q; prẽceptorꝝ ac necessariorꝝ memoriam
ne ulla obscuraret oblitio scriptis illustrauit suis. Idq; pro bono uiri
officio & institutione maiorꝝ: qui (ut inqt satyrus) prẽceptorẽs
sancti uoluere parentis esse loco: In ipo. H. statim libri primordio
inquit: Dionysij grãmatici ludum ingressus adolescentes aspexi
claris procreatos parentibus: qui plurimę probitatis prese ferebat
indolem: que quidẽ de magistro dicta honorifice fuisse nullus
inficias ibit: cum discipulorꝝ ordo cœtusq; modestius in prẽcepto-
ris laudem referatur. Puer adhuc tantũ in moribus uerecundiam
& in uultu modestiam habuisse traditur: ut ne semel quidẽ effuse
risisse conspectus sit. Id in omni ętate uehementer dedecere di-
xerim uel conterraneo meo Catulo asserente: risu soluto nihil in
eptius: & arguente nõ minus Isocrate: risum incontinẽtem ẽe
dementis indicium. Nil prętermisisse Plato uisus est: quod cor-
pus pariter atq; aiũ laboribus ac philosophię idoneum efficeret.
Robur & uires sibi ab natura datas eo usq; cura iuncto muniuit
artificio: ut in isthmiorꝝ celebratione (hi. H. ludi sunt frequen-
tia & apparatu magnifici) inter athletas decertans fortissimi
luctatoris & pugilis nomẽ cum prędicatione reportarit. Cui sanẽ
exercitationum generi idcirco prudentissimus sese dędebat ado
lescens: quia nõ solum sibi se natum intelligebat: ortusq; sui pte
amicos: partem patriam aliquãdo uendicaturã: cui hac uita sign

9 risum.

uocaret usus: seipsum instruebat. Precipuam quoq; pictorie arti cu- plato
ram impendit: que cum ad alia pmulta ultę usibus necessaria tu
uero ad geometricas figuras ac lineas designandas mimiq; conduce
poterat: ad quā ab natura scientiam promptius ferebatur. Quid q; pic-
tor solers ac diligens nature mymus & si uocem & orationis ornamē poeta.
tum addiderit: poetę germanus est. Poeticam quoq; mire complex
est ingenio. Scripsit primū quidem dithyrambos: postea cantile-
nas: demumq; tragoedias: egregia doctor hōiū collaudatione cele
bratas. Pronuntiabat suaui & dulci uocis sono: nisi q ad gracilita-
tem paulum accessisse dictus. Compositam a se tragoediam ante
bacchanaliorū spectaculū edocturus erat. Cetera ut diuina Socratis
informari coeptus est: huic uni toto (ut aunt) incumbens pectē: ꝺ poemata
poetica cuncta cremanda curauit: hunc prefatus uersum. Nūc o Xpus
pus est Vulcane libens accede Platoni. & recte profecto. Nam sic
tenellos annos ludere ac lasciuire decuerat: sic sequens etas alios
exegit mores: ut seria dictu seuerus ageret. Platonē igitur cum
florens adhuc effrueret adolescentia amore irretitū fuisse scribit. Amore ictus ē.
cuius ea: ut poete dicerent potentia est: ut patris sumi tela ty-
phoea temnat: & iubeat celo supos relicto uultribus falsis habitare
terras. Stellam nāq; misere deperiit: cuius amor ab ingenii sua
uitate atq; elegantia coepit exordium. Stella .H. cum precipuo
celi contemplandi motusq; siderū perdiscendi studio teneretur:
totum sibi Platonis deuinxit animum: Ipsius in Stella iuuenilia Epīa in Stellā.
hec extant epigrammata. Ardentis stellas lucens mea Stella tuēis.
Celum utinam fierem te ut multo lumine cernam. Aliud cum
uita excessisset. Stella prius superis fulgebas Lucifer: at nūc. He
sperus ah fulges manibus occidimus. Hec atq; alia mollioris etatis
crimina progredientibus annis pindeac bonis artibus & moribꝫ
pnicioſa prorsus abiecit. Nam nōnulla magis uires industria fir-
mat: q & ceci stimulos auertere amoris: ut poeta inquit optim.
Ideireo ut se limatum expolituq; redderet: dehinc capessendę So-
cratis doctrinę omnem cogitationem studiū ac tempus impen-
dit: uigesimū iam ingressus annū. Interea cum Socrates omnē ān. xx.
uirtutis laudem in actione poneret: athenienſem populū ad ho-

neste uite rationes animare nunq̃ desinebat: cunctos uitia insectari & bonos quoad liceret ciues facere. Qua ex re cum multorum & quidem potentum in se conflasset inuidiam: uexitas. n. odium parit: in primis Anyti locupletis & factiosi hominis contraxit inimicitiam: qui cum Socratis morsus ferre nequiret: Aristophanem doctum quidem comicum sed hoiem parū probū induxit: qui comœdiam: cui titulus est nebule scripsit: & agenda in scena spectandamq̃ curauit. In ea & alia complura in Socratez & illud fingit. Socratem nebulas colente & atheniensiũ religioi detractantem: preterea mentes iuuenū sic imbuentem: ut parentibus manus inferre pie & officiose possent. Ea res cū uniuersum populum a Socratis caritate auertisset: auribus ab ipsa adhuc recitatione calentibus: postridie Socrates in iudicium uocatur integerrimus atq̃ innocens philosophus. Tres illi accusatores extitere: Anytus: Licon: & Melitus: Orationem Polycrates sophista composuit: qua ad iudices habuit Polyectus. Capita crimi nū ex ipsa quę adhuc extat accusatione cognosci licet: ea titulu habet huiusmodi. Melitus Meliti. F. pitheus Socrati sophroniſci. F. alopeceo. iura uiolantur a Socrate: dum quia minime deos existimat: quos ab ciuitate existimari solere uidet: tum quia nouos quosda deos introducit. Accedit ad iniuriaz quod iuuentutem corrumpit poena mors esto. Surrexerat ad defensione preceptoris Plato hoc pacto oratione exorsus. Etsi omib; qui hec ascendere tribunalia solent iunior adsim uiri athenienses: tantus ab iudicibus clamor obiectus: & ut descederet uociferatio circunfusa: ut cunctis pre timore dicendi ac defendendi facultas prereepta sit. Itaq̃ multitudinis inuide ira & furore peiti iudicio mortis damnatus est Socrates. Nec multo post dato ei publice ueneno in carcere periit. Transeunt post tam imane facinus dies no multi: cum sanctitate incertu studia in contraria uulgus: seroq̃ sui consilij pœnitens interfectu luget Socratem: sanctitate & omni uirtutis genere uenerabilem: publicus mœror indicitur: clause officine: deserta gymnasia: destituta theatra: fit denicq̃ in urbe iustitiaz: in accusa

Tpla. Timonis.

. plz. oro. ad defensq̃ preceptoris.

Perijt Socrates

Lucas de Morte Socr.

tores impetus agitur: alys in exilium abeuntibus & salute fuga capessentibus: Melitus ultimo supplicio afficitur. Anytus cū he racliam se recepisset ab heracliensibus magna cum ignominia ejectus est: cuius bona fisco addicta: Socratī ereu statua Lysippi opus erecta. Longius sum paulo digressus Philippe uir spectatissime cū huiusmodi excursiones tibi nō iniocundas fore arbitratus sum: redeamus igitur. Cum Socrates dato ut supius dixi ueneno mortem obisset: Plato Cratylo & Hermogeni se docendum tradidit: huic quide Parmenidis: Cratylo autem Heraclitī sectam profitenti. Nihil studiosus adolescens omisit unde ad augendam uel ornādam disciplina ulla sibi spes esset. Quam ob rem cum utilitatis plurimum ab Epicharmo coo ul' siculo posset assequi: omia fere transcripsit ab eo quę ipsius opa diligens lector inuenit. Nec minus Sophronis mymographi precepta uacasse uidetur: quę paliq; negligentia omissa & obliterata primus athenas reuocauit. In eius libros lectitandos tantope delectatus traditur: ut sub mortui puluino reptos esse constans scriptoq; fama sit. Annos post modū octo & uigiti natus socraticis secum assumptis quos discendi cupiditate detineri nouerat: ad Euclidem nobilissimum ea etate geometram megara secessit. Id aut oppidū florentissimū fuerat longe ab athenis millia passuum uiginti distans: cuius oriundus erat Euclides Socratis aliquādo discipulus: cui cū aliquādiu studiose Plato uacasset cyrenem ea est optima africę ciuitas finitima Carthagini profectus est: ubi Theodorus clarissimus ea etate mathematicus frequenti fama celebrabatur. Inde factus doctiore in italiā nauigans: ad Archytā tarentinum sese contulit: ut ab eo insigni tunc philosopho doctrinaq; aliquid hauriret. Abillo digressus ad Philolaum Timeum & Eurytum ad locros pgit pythagoricę preceptionis gratia capessendę. Eo ex loco in egyptum transmittens: ab sacerdotibus memphiticisq; uatibus siderū ortus: cursus: obitus uariasq; potestates ac rerū diuinarū occulta numerorū insup & mensurarū rationes accepit. Sut qui credant & hi quide homines grauissimi hoc tempore & hoc

Epicharmus.

Sophron.

.xxviii.

Euclides.

Theodorus.

Archytas

philolaū
Timeū
Eurytū.

Memphitici sacerdotes.

Euripides Comes pla.
ophā medi.na

in loco Platonem ea quę a profetis nostris predicta fuerāt interp
te aliquo deprehendisse: ac ueri dei cognitionē delibasse. Hu-
ius itineris comitem habuit Euripidem: quem in aduersam ua
letudinem incidisset: ex maris aqua remedio sacerdotum cura
& diligentia pristinę restitutus est incolumitati: quapropter Eu
ripidem dixisse ferūt: mare cuncta mortalium mala prorsus
abluit: uereq; sicut Homerus inquit: uniuersos egypti indige
nas prestantes esse medicos. Egypto peragrata: dum regionis
situm naturasq; ac implicitas nili ripas ortus incrementa con
templatur & pcipit ut undiq; collecta tantaq; artium & doctri
narum studia pindeac mercator copiosius in patria reportās: rur
sus in omnem terraq; orbem liberaliter imptiret disseminaretq;
athenas redire instituit. Audierat apud persas esse uiros in
signes: quos magos indigene uocant: ii rebus diuinis operam
ac studium exhibent: in suscipiendis uotis: in reddendis sacrifi
ciis: in placandis deis: ritus atq; leges edocentes & illoz natura
ac generationem explicantes: de iustitia: de pietate: de humano
atq; alij pmultis disputantes: ad illos penetrare Platoni mens
erat. Vez flagrantibus p eam regionem bellis consilium reuoca
uit. Erat non procul ab athenaz urbe distans suburbanū nobi
le inter arbusta positum: quod uetereș attice terre habitatores
hecademian: posteriores imutata cum aspiratione littera ab
academio heroe puetusto academian appellitauere: Hoc ad ex
ercendas artes cōmunicandasq; doctrinas Plato delegit: nō tam
salubritate ā solitudine secessuq; conspicuum. Quippe cū locoz
amoenitates salubreq; & hilaris aeris aspectus ad lasciuiam ma
gis inuitet & attentiores mentis uires soluat cogitationeq; fo
ras euocet. Quocirca nō illepide q nostros oculos totam luxu
riam esse dixit. In academia cum docens tum scribens cōplu
res exegit annos: ab qua & ipsius secta appellationē acade
mice sortita est. Aptissimā igitur discere uolentibus tempieq;
faciens: ex diuersis ueluti membris philosophandi corpus cōm
nauit. Nam quę ad sensuū rationem ptinent ad Heraclitū e
phesiū precepta conferebat: quę uō intelligendi cotemplatioe

hecademian.

q lasciuiā sentāt

Heraclitus Ephesius

plato.

constarent: ad Pythagoreę: quę aũt rez eiuſdẽ diſputationem affectarent morẽq; formulam & hõrũ inſtitutionem ex Socratis fontibus hauriebat: aliorz interim diſciplinas opinionesq; paſſim inſerens: At ſtudiorz uetuſtatem & diſcenda & docenda ꝓ illum tenuerit auiditas & alia ꝓmulta teſtantur: & illud nõ pauz q̃ in rei familiaris angustia treſ pythagoricę ſectę libros a Philolao crotoniata: uel ut alij tradunt ab eius neceſſariis ꝓmiſ centũ mercatus eſt: qua quidẽ pecunia nõ parũz ad uſus domeſticos indigebat. Fuerat aũt Philolaus hereſeos pythagoricę philoſophus: qui de pythagoricis primus naturalia edidit. Ex tribus his quos dico libris complura ab Platone in ſuũ transcripſiſſe timeum dicit Hermippus. Sũt qui dicant eam argenti ſummam ab Dione ſyracuſano ꝓlutam: datis ad eũ a Platone epiſtolis: cui litterarz neceſſitudine & philoſophandi ſimilitudine deuinctus erat. Et quoniam ad eius hominis ſtudia & artes aperiendas: diſcipulorz & librorz ab ſe compilatorz numerus ptinet: & ſtudioſis uoluptatem afferẽ poteſt: eos etiã quaſi teſtes producamus: quorz primus Pſeuſippus eſto. Nam & gnẽ illi propior extitit & magiſterii ſucceſſor & platonici dogmatis aſſertor poſt illius mortem annos octo. Xenocrates Calchedonius: qui mortuo Pſeuſippo ſcholę ꝓfectus eſt annos nonaginta ac uiginti. Ariſtoteles ſtagirita: Nam & alios ſeptem Ariſtotelis nõie appellatos inuenio: quos enumerare nõ erit inocundum. Tertius. H. Ariſtoteles quidã in athenienſi re. p. inſigniter obuerſatus: cuius habitę in foro complures extant orationes dicendi gratia & ſuauitate refertę. Alter q̃ in iliadem Homeri exponendam diligentia impendit & operam. Tertius ſiculus: dicendi magiſter: qui aduerſus panagyricam Iſocratis oratione ſcripſit. Quartus cognomento fabula æſchini ſocratico ꝓ familiaris et caruſ. Quintus cyrenęus q̃ de arte poetica librum edidit. Sextus ludi puerilium magiſter nõ inceleber. Septimus grammaticus haud clarus admodũ: q̃ de pleonaſmo libellũ compoſuit. Redeamus ad Platonis diſcipulos. Philippus opũtius. Heſtiacos perinthius. Dion ſyracuſanus. Amyclus heracleenſis. Eraſtus

pytha.
Soc.
pla. Emit libros a philolao
pſeuſippus
Ariſtoteles octo.
pla. diſcipulos

& Coriſcus ambo ſcepſij. Timolaus cyzicenus. Eueon lampſacenus. Pithon & Heraclides utergz nationē eiusdē. Hippothales & Callippus & Demoſthenes orator athenienſes: Cetergz cum Demoſthenes poſtea Caliſtratum nobilem athenis oratorem audiſſet: omiſſo Platone illi deincepſ adhęſit. Theophraſtum quoq; leſbium Platonis auditorem fuiſſe quida aſſerunt. Sed & mulieres ſub eo philoſophię uacaſſe certum eſt: Laſtheniam ſcilicet ex mantinea & Axiotheam phliaſiam: quam & uirilem habitum induiſſe dicunt. Fuere & alij quos referē longa & ingrata mora eſſet. Dehinc de operibus a Platone editis & uarie copioseq; compilatis breui pſtringamus: ut probis quidē calcar ignauis autem rubor incutiatur: cum uideant tantum philoſophum inter tot peregrinationes itinera curſusq; maritimos: dum litteras quaſi toto fugientes orbe pſecutus mauult uerecunde diſcere q̄ impudenter docere: tot ac tanta uolumina conſcripſiſſe & immortalitate digna poſteritati legaſſe: De his illud prędixiſſe licet: omia ferme quę grauius accuratiusq; diſputanda fuerant ſeriogz agitanda: in dialogoz forma conſcripta fuiſſe: & recte ſanē. Ea. ꝑ. quę eiuſmodi colloquendi ratione tractantur: introductis pro dignitate perſonis aptius diſputantur & uehementius imprimuntur: quaſi reſipſe nō audiri ſed geri & coram explicari credantur: Nam certior aure arbiter eſt oculus: ut inquit Flaccus. Effingendoz aūt dialogoz auctore primū fuiſſe Zenonē eleatem affirmāt quida: uez Ariſtoteles in primo de poetis libro cui & fauorinus cōſentit Alexamenum ſtyrēū aut teiūm primū in eo gnē ſcripſiſſe dicit. Vez .N. uero utrūq; reſ ſe habeat Plato prēcipuus ei rei polituſ exponende curam & ſtudium adhibuit: ut cum de bonis artibus ad diſciplinam & uitę inſtitutione interōgatio & tempeſtiua deinde facta ſit reſponſio: eaz pſonaz quas introducit proprium decoz & pro dignitate ſermone: ſicut accuratiſſimus victor exprimat. Iraq; pro collocutoz moribus affectionibus etate conditione gente: dictionē quoq; diſtinctam applaudentemq; uideas? Proinde alios ad contemplanda & inueſtigada

Flaccus.

ꝑ dialogis.

naturę latentiſ occulta & reconditam ueritatem cernere licet: alioſ in actione & preceptoꝝ exercitatione p diuina humanaq; negocia uerſari: ſicut eoꝝ maxime inſcriptioneſ explicant: in quibuſ ferę ſemper & perſona quę prioreſ agit partes & argumentuꝫ ſimul imponitur: aut alteꝝ: In ipſiſ autem illud ab antiquiſ indagatoribus animaduerſum eſt: Platonē ſuā opinionē perſoīs quattuor apperuiſſe. Socrate ſcilicet: Atheneo: Eleate: Timeo. Iam tempuſ exigit ut ſcriptoꝝ a Platone numeꝝ titulosq; deſcribamuſ. Sunt aute timeuſ: uel de mūdi anima & natura: timeuſ alter de natura: huiuſ initiū eſt: unuſ duo treſ: ſuperioriſ uō timeuſ locuſ hęc locutuſ eſt: reꝝ uniuerſalium duaſ eſſe cauſ intellectum quide eaꝝ quę ratione fiunt: neceſſitatem aūt earum quę uī. Cratyluſ aut de rectitudine noīuꝫ: Parmenideſ aut de ideis. Sophiſta aut de ente. Socratiſ apologia .i. defenſio. Criton aut de agibili. Phedon aut de animoꝝ imortalitate. Phedroſ uel de bono. Vna oīuꝫ ferme ſcriptoꝝ uox eſt phedrum primuſ a Platone compilatum cū a studioꝝ reducta tia eſtuaret etaſ: quocirca nonnulli millo nō tam rē ac maturitatem ꝙ adoleſcentiſ ſpem expectationemq; laudarūt. Syposium uel de cupidine ſiue de amore. Menexuſ ſiue funebriſ oratio. Clitophon uel pſuaſiuuſ. Philebuſ ſiue de uoluptate. Hipparchuſ aut lucri auidus. Amatoreſ uel ut quidam aduerſariſ amatoreſ ſiue de phia. De re. p. libri decē. De legibuſ libri duodecim. Minoſ aut de lege. Epinomiſ uel cœtuſ nocturnuſ. Critiaſ aut atlanticuſ. Alcibiadeſ primuſ de hoiſ natuā: alcibiadeſ ſecunduſ de optandi ſeu orandi ratione. Theageſ ſiu de ſapientia. Lyſiſ ſeu de amicitia. Lacheſ aut de fortitudine. Euthyphron ſiue de ſancto. Menon uel de uirtute. Ion uel de iliade. Charmideſ aut de temperantia. Theetetuſ uī de ſcientia. Heuthydemuſ aut litigioſuſ. Protagoraſ aut ſophiſte. Gorgiaſ aut de rhetorica. Hippiaſ maior ſiue de honeſto: hippiaſ minor aut de honeſto uel ut alīj de mendacio. Extat & de diffinitionibuſ libelluſ ſane cōmodus: quē alīj Speuſippi fuiſſe aſſerūt. Sunt & epiſtolę complureſ cum dicendi

Criton. phedon.

pſuaſiuuſ d' Volutate

Minoſ Epinomiſ.

d' iliade.

Sophiſte

de dia. plat.

Nūcoſ x titulos ſcriptoꝝ plato.

Timeuſ. duo.

cratyluſ. parmenideſ. Sophiſta. Apologia. Soratis

de Amore. funebriſ oīo. Lucri auidus d' phia. / d' re p. l'. x. d' leg. l'. xii. Critiaſ. Alcibiadeſ. ij. d' Sapīa. d' Animoa. d' fortne. d' Sancto. d' Virte. d' Temperan. d' Scia. Litigioſ d' Rhetorica. d' honeſto. d' mēdacio. d' diffinitiōib. Epte.

ā ingenio pla.

ſuauitate: tum ad uitam utili grauitate referte. Vnū de Platonis ingenio uel precipuū neguaq̄ omiſerim: qui eo ad edíſcendas artes iudicio rectius uenit q̄ inciderit: ut quę probaret amplecteretur ac meliora politioraq; redderet: quę contra omitteret. quod porro cōmendandum dixerim & precipuis extollendum laudibus. Nam ſicuti quę a maioribus noſtris bene excogitata & ſatis apte elucubrata ſunt ſequi profuerit: ſic alienis tantū inſiſtere ueſtigiis nec ſuum proferē pedem pigrę mentis argumentum eſſe contenderim. Quid futuri fuiſſet ſi in edificandis domiciliis: nauigationibus ſubeundis: picturis factitandis: antiquorum arte contenti fuiſſemus? non ne antris adhuc ſtabularemur arboribusq; cauatis? non ne ratibus aut lintribus uelificatio teneretur? non ne ridiculę uiſerentur imagines? Plato igitur cum magiſtrum ſuum Socratem ſtudium ab rebus occultis & a natura ipſa reconditis: quibus ſupiore impenderat ętatem auo cauiſſe & ut ita dicam declinaſſe pſpiceret. non ſatis ſententiaq; probare poterat: potiſſimum cum illum ueri inueniendi deſperatione quada adductum intelligeret: propterea qua ſupiora illa uel ita latere diceret: q; eo noſtrum intuitu cogitationeq; penetrare fas non eſſet: uel ſi penitus deprehenſa cognitaq; foret, nihil ad bene uiuendu habere momenti: malle ſe bonum q̄ doctum euadere. Preterea Socrate in omni ſermone tū hoc tum illud aſſerere: nil affirmare: uſquequaq; dubitare: hoc unuq; ſe tantum ſcire q; nihil ſciret. Omne tempus illi ad inſectanda uitia uirtuteſq; laudandas conſumebatur: ut ab illis mortales abſterēret: ad has autem accenderet ac ānīmaret: quibus de rebus omīs illi diſputatio acute copioſeq; texebatur. At Plato ut dixi uia magiſtri relicta uel nō omīo probata: omnē philoſophandi rationē in treſ partes diſtribuere cœpit. Vnam quę de natura arcaniſ eſſet: quam greci quide phyſicam: noſtri uō naturalem hiſtoriam appellant. Alteram quę de moribus quam noſtri interdum phiam: illi ethicam uocant. Tertiā de diſerendo & ueri falſiq; iudicio: quā dixere dialecticā: tum diſputando uera rimari: quod minime Socratem exiſtimabat.

1^.
2^.
3^.

ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι id a diſputādo

aggressus est: quę & si non omī magna tamen ex pte humano deprehendi possunt ingenio: diuina presertim aspirante ope. unde & pluxima nostra est assecuta cognitio. Cumq; Plato cer neret ꝯtum lucis & gratię cognoscendis rebus afferret adhibita cōmode oportuneq; partitio: non solum ad claritatem: uerū etiam & ad facilitatem: absolute nimiq; cuncta ptitus est: ut uerbi gratia platonica est illa partitio. Bonoꝝ quęda animi quędam corporis: quędam rez externaꝝ. Animi quę capessen dę uirtutis essent: eaq; ab eo in naturam moresq; diuidebantur. Nature celeritatem ad discendum retinendumq; memoriam dabat: quoꝝ utrūq; mentis esset proprium & ingenij. Moꝝ studia & consuetudinem iustitię fortitudini modestię & prudentię applicabat. Corporis bona assignabat pulchritudinem: celeritatem: ualitudinem: robur. Exteriora bona ponebat fortunatam & amplissimam patriam: diuitias: opes: claram familiam: amicos: quę & si eiusmodi essent ut uirtus p se ad felicitatem adipiscendam sine illis ualeret: tn ut instrumenta adhiberi uirtuti: de corporis externiſq; dico. Amicitiaꝝ tria genera dicere: ex platonica diuisione est. Nam aut naturales aut equales aut hospitales esse. Naturales quae sanguinis uinculo nobiscum nascuntur: ut parentum filioꝝ fratrumq; consanguineoꝝq;. Equales gignit consuetudo uiteq; societas: accedente presertim moꝝ similitudine nulla generis propinquitate: quales Pylades & Orestes: Scipio ac Lęlius. Hospites maxime comitatus creat: epistolę: & mutua inter absentes officia. Duo quoq; rez principia constituebat deum scilicet atq; hylen: ex qua elementa quattuor deriuaventur: ignis aer aqua terra: ex quibus mundus ipse constaret & q in mundo. Sed quid ago supuacue negociationis homo: q ea quę sunt a Platone aut excogitata aut ornatius digesta percurro cum ea & latinis litteris illustrata sint: & tibi diligentissime cognita: staq; ne noctuam athenas: aut sus Minerua ut in prouerbio est hęc omittens: de illius uita quod succurret absoluam: cum uirtutis laudem in actione cōstare

Animi bona.

Corporis bona.

Exteriora.

Amicitiaꝝ tria genera.

duo pn̄a. deū s. et hylen.

iiii qor Elementa.

Πλὴν εἰς Ἀθήνας nocturna athenas.

Virtꝰ in actu cōsistit.

intelligeret idq; predicaret: cuius studio insudarat: sepius de se in patriam: in amicos: in hoīes genus pietatem fecit. Belligerantibus siquidem athenis ter in militiam profectus est. Primum in eo prelio quod in tanagra cōmissum fuit fortiter dimicare conspectus est: is aūt in agro tebano celeber uicus fuerat: deinde contra corinthios: tertio in delios adeo strenue bellatoris nauauit opam: ut suma cum laude p omniū ora uolaret in primis. Quid in familiares: Chabrie fortissimo eius etatis duci Crobylus accusator improbus diem dixerat: & capitis iudicium intentauerat: quocirca cum ab reliquis destitutus cāubus metu periculi ac magnitudine in arcem ascendēt: solus Plato officii conscientia munitus: forti & nusq̄ remisso & subsecutus animo hominem defensurus & utilem patrie cīuem semp affuit: cui cum calumniator Crobylus ut eum a patrocinio deterreret minitans dixisset: alīs defensionem prestaturus aduentas: ignoranś q; te quoq; Socratis uenenum expectat. Ei Plato ingenue quidem nihilq; retardatas respondit. Olim Crobyle cum patrie dignitati militabam in tolerandis periculis nihilo segnis eram: nunc p officio & amici salute: licet senex: ac uenena minereis: & ignem: nullum recuso discrimen. Hec in amicitijs sectandis Platonis constantia: quid illa in Xenocratem & firmitas & moderatio? cum ex condiscipulis instigaretur quida inuidia Xenocrate adeo Platoni gratum acceptumq; esse ut in eam conflaret inimicitiam: tale aliquid comentus est: multa in Platonem Xenocratis maledicta renūtiauit. Plato medio sermone criminationē respuēs obaudit. Instat obtrectator iultus seueritate crimē affirmas demiq; deos omnes ac deas obtestante: Plato ut ab eius sese patrata solueret: esto inquit: sed ea Xenocrates fide ac gratuitate pollet: ut nisi sic expedire iudicasset dicturus ea nūq̄ fuisset. quo facto ab tam importuno conuiciatore se liberauit & omnem abscindendę familiaritatis spem ademit. Sciebat n. sanctum illud amicitie nomen sero quide sumendum esse: uez ubi semel est assumptū sperni nō conuenie.

dimicare pla.

Magā cōstantia pla.

plato

sed omni potius ratione tutandum. Platonem ter in sicilia enauigasse compiõ. Nam prima eius nauigatio fuit ad spectãdaz insulam & craterai qui scatebraz locus mirifice religiosius ee dicitur: quo tempore Dionysius senior Hermocratis filius oppressa syracusanoz libertate tyrãnidem exercebat. Carthaginensibus nanq; siciliam inuadentibus & uastitatẽ simul & libertatis amissionem minitantibus: siculi Dionysiuz cuius illustre in rebellica ea tempestate nomẽ erat: rez sumẽ prefecerunt: ut ab iminenti clade siciliam tutaretur: Represso at hoste Dionysius inuadendę dnationis occasionem nactus tyrannidem occupauit: quiq; uirtute iam effecerat ne grecorum oppida barbaris seruirent: expatre ac benefactore imanem sese dominum tyrãnumq; reddiderat. Is igitur cũ omni conatu ac necessitate Platonem adegit ut in colloqum ueniret: quo quidem in sermone Plato ediserere coepit de tyrãnide principatuq; legitimo: qtum huic laudis beniuolętię tantũ illi uituperationis atq; simultatis inesse. Hunc uirę ac bonum: illam damnosam inhonestamq;. Illa ui rapetur: hic uõ uirtuti conferetur. Ea uox mirę in modum tyrãmentẽ offendit. Indignatus itaq; Dionysius: tua inquit sermle nescio quid sapit oratio: cui Plato certe ait: tua uõ tyrãnicum. Qua re instigatus Dionysius ut Platonem occidẽ agitabat: quod nisi Dionis & Aristomenis precibus uix reuocatus esset: profecto fecisset. Erat autẽ Dion Dionysio affinitate cõiunctus: eius siquidem soror Aristomacha Hipparino patre: primario inter syracusanos uiro: progenita: Dionysio nupserat. Hic ille Hipparinus est quẽ initio collegam rei bellicę Dionysio creauerat: ut antea iam tactum est. At .N. Polidi lacedemonio qui pid tempus apud Dionysiuz cũ tatis suę noie legatione fungebatur exhibuit ut in grecia rediens Platonem uenundaret. Polis egina adnauigans illum etendendu exposuit: qua in re in capitis discrimen incidit. Lata erat eo tpre lex apud eginitas: qua cauebatur ne quis atheniensis egina adiret: adeunti uõ indicta ca capi

Naungatões pla-

tale supplicium impendere. Instabat ipse ferunde legis auctor Charmander Charmandride filius quo legem morte sanci ret: quod accidisset nisi presens quida tantam rem tam horrendam loco soluisset. Nam cum lex de athenensibus ho minibus nominatim expressa sit: hic philosophus est inquit: q circa motu inter presentes risu: Platonem metu mortis absolue dum censuerut. Nonnulli Platone in ipsam contionem adduc tum fuisse scribut: in que conecti uniuersoz ociu: homis gestu obseruabant: & quasi missu e celo deum contemplabantur: at ille ne uerbo quidem emisso: imoto corpore imutatoq; uultu u tramq; sententia constanter expectabat: ut sicut secuda no magnope spare uideretur: ita & aduersa maximo ac fortissi mo patus & armatus aio excepturus. Tantu ualebat phie ra tio & optima factoz consilioz; consientia. Demum timore ne cis absolutus urgente Charmandri crudelitate: intra man cipioz deducitur locum: & publico decreto uolentibus eme di potestas fit. Anniceris cyreneus: q tuc forte egina adue nerat: eum minis uiginti: aut quenadmodu alii tradunt: triginta mercatus est: e uinculis liberatu eduxit: mox hone sto comitatu ad suos remisit athenas: q confestim ad Anni ceris remittendu argentu curauere: uel sicut quidam scripsere Dion syracusanus eius renumerandi auctor fuit. At ille repudiato prorsus argento qa maiore suma in Plato nem liberalitatem exercendam esse diceret comparato in academia orto Platonem donauit. Nec uo abtam scelerato ludibrio Polidem inultum esse fortuna uoluit. Nanq; Polin collato apud elicem marte: is autre arcadie locus est: ab t Chabria impatore nobili & Platoni pq familiari stupatum & mari obrutum plerig; scriptores affirmant. Nec ipse Dio nysius tante conscius ignominie quieto esse aio poterat: q longe turpiores illi macula & eternu dedecus inuebat. Ad eum igitur cum iam liberatum in patriam reuertisse accepisset: litteras dedit: quibus ne de se male diceret obse crabat. Ei Plato statim rescribit tantum sibi ab academia

sua nec esse nec fore: ut uel minima Dionysij recordatio cogitatioq; subiret. Dionysio maiore defuncto: ad filium eiusdem nominis adolescentem rex potitum omniq; Plato se contulit: frequentissimo & ipsius & Dionysij & Dionis imitatu. Dion. N. preter affinitatem intima familiaritate atq; cōsuetudine Dionysio coniunctus erat. Nam cū Dionysius pater duas uno tempore uxores haberet: Locridem uidelicet & sororis Dionis Aristomachan: Dionysio filio ex locride progenito Sophrosina Aristomache filia nupserat: Dioni autez Areta sibi ex sorore neptis. Vtroq; igitur pindeae consiliarium Platonem inuocante eo profectus est: eo proposito ut ab Dionysio ciuitatum italicaq; siculaq; sibi subiectaq; libertatem exoraret: quo phie laudes ac dignitatem nō uerbis tantum aut disputationibus sed re ipsa & actione apud omne hominiq; genus comparet. Ipse. N. tyrannus cum magnam eius rei spez dedisset: promissa tande effecit inania & uenientem frustratus est. Qua iuude in re Plato uitę discrimen adiit: q; in suspitionē tyranno uenit ab se Dionem ac Theodotan inductos: q; pro insule ac ciuitatum italicaq; libertate rebus nouādis studerent: & abreptum Dionysio dnatum sibi uendicarent. Tantum inualuerant calumniatores ac pditi hoīes: quibuscū Dionysius conuiuebat: ut Dione preclaro imprimis hoīe & optimo sane consiliario in greciam ignominiose ab rei. p. gubernatione reiecto Platoni pestiferas ordirentur insidias. Rumō certe increbuerat trucidatum ab Dionysio fuisse Platonē: quē tamē ita retinere machinatus est Dionysius: ut omni comitatis gnē & blandimentis consolaretur eumq; consuetudine intima & consiliorū cōmunicatione complecteretur: ut nulla in re Dionis in Platonē studio cedere uideretur. Interi phie eo docēte opam dare nō omittebat. Demū ea cōditōe discessisse creditus est: ut finitimo bello: quo tūc Dionysius implicabatur una cū Dione Plato remearet. Tertiā aduentq; causam in siciliam Platoni hinc fuisse liquet: ut Dionē amicum eius precipuū & litterario uinculo cōiunctissimū Diony-

sio conciliaret: inter quos nō mediocres simultates ardere cœperant. Eum autē Dionysius primū quidem frequentibus litteris alliciebat: multa de Dionis reditu in siciliam & bonis mox ei restituendis pollicitus. Deinde cum Plato hominis inconstantię & sodalium suorū insidijs fidei pax habens negaret: tandē flagitantibus amicis & Dione impris & Archita p epistolam uehementius urgente ab syracusijs missa triremi tertiam tamen ingressus est nauigationem honorifico admodum comitatu cū aliorū nobilium: tum uō Archidami illustris uiri & Architę amantissimi. Quam quidē ad rem componendam cum omnē frustra cogitationē & conatū adhibuisset: dolis & simulata bonarū artium & studiorū cupiditate deceptus ut diuinarat tem ptaturus tamē mansit. Interea tyranno calumniss multis Platonem circūueniente & eum cum inimicis conspirare insimulante: id aūt impositū falso crimē erat: sibi mala multa insciī cognouit. Proinde ut se ab imminenti procella seruaret clam tarentum nūtiauit in quibus uite piculis agitaretur. Id ubi ad Architā tarētinū pytagoricę sectę phm platum est: exorare p epistolam legatosq; Dionysium statuit: apud quē pro mutua beniuolentia Architas plurima pollebat auctoritate: cuius quidē eptę hoc extat exēplu.

Architę epta ad Dionȳ. ARchitas Dionysio salutem. Vniuersi qui Platonē precipua complectimur amicitia: Lamiscū atq; Photida ut uirum recipient ad te misimus: sic aūt ex confesso compositoq; peregimus. Recte uō & pro officio facies si sedulitates ac studia memoria reuocaueris: quibus a nobis oibus etiā atq; etiā contendebas: ut Platonem ad te proficisci faceremus. Petebasq; ut pro eo incitando cū alia tū uō tutum & secuz eius fore aditum recipemus: siue manere: siue cursum repetere institueret. Memineris & illud q; eius aduentum quem eo tempore tanta cavitate tantoq; amore p sequebaris: plurimi faciebas: qui eoz quibus cū obuersaretis: facere uidebare neminem. Q; si qd aspitatis interciderit humano more ferendum est: curandumq; ut uirū omnis expertem detrimenti nobis illesumq; restituas: hec cū effeceris pro equitate gesseris & gratissimū nobis feceris. Hanc ut Dionysius accepit epistolam & si complures nondum esse cōtende

rent: Platonē abunde suppeditato cōmeatu abire pmisit:
& hoc pacto re infecta ut prefagierat: reuertit in greciam.
¶ Miratꝰ plerosq; & eos quidem graues uiros arbitror: quā
ob rem Plato: quē mirificus rei.p. tenebat amor & eius gu-
bernādę nō plnum trahebat desiderium admīstrandorum
officiorꝫ patrieq; consulendi curam abiecisse uisus sit. Verū
.H. uero cū is singularem patrie caritatē pre se ferret: ina-
nem sui futuram opam animaduertit: quār tam alienis ab
institutione sua legibus: & in reuocando ferme ritu ciuitas
ipsa consenuerat: & alia consuetudine populos offirmatos in-
durnerat. Interea cum arcades & thebani ad deducēdos me-
galopolin colonos & frequētes habitatores enixe conspirarēt
Platonem plegatos obsecrarunt ut eo pgeret: eam moribus
ordinaturus & legibus: quod cū illos ab equalitate abhorentes
cognouisset: facere neglexit: idq; iure quide ac merito. Na
quis medicus est modo mentis compos sit: qui rebelli ac mīs
audiēti pceptis egroto sanitatis leges indixerit? Ide in cyre
neos sensisse uisus est: q cū omi diuitiarꝫ gnē & lautitia af-
fluentes Platonem ad suę ciuitatis institutionē accerserent
hoc ab eo responsum retulerut: Difficillimū est inquit cyre
nei ciues amplissima fortuna dissolutos legibus contine. Gra
uiter quide & mature ut assolebat: Mirifica nāq; in eius
uerbis factisq; comitate condita grauitas inerat: idq; cū
reliqua illius uita declarat scriptaq; inumerabilia: tū nō
quedam acute ac prudenter ab eo uel dicta uel responsa:
ex quibus nō milla interseruisse iocūdum extiterit. Mi-
rari se plerūq; dicebat: q cū iuuenes cura & artificio siles
bestias efficerent: nō id potius curarent: ne bestiaꝫ siles ho
mines euaderent. Philedono cuipiam Platone carpen-
ti: q nō minus in discendo q̄ in docendo studiosus ac sedu-
lus esset: & quoad discipulus esse uellet interōganti: quoad
inquit meliorem atq; pitiorem esse me nō pœnitebit. Demo
doco de filioli eruditione cōsulenti: qualis in arbusculas
plantandas & formadas: tales & in liberos gignendos institu

endoſq; cura eſſe debet mgnũ : hic labor : illic uoluptas . Cauẽ
dum autem ne in illo ſopiti in hac uõ pluſq; uigiles eſſe inde
amur . Percũtantibus quibuſda quænam poſſeſſionum gnã
filiis comparanda prẽſtarent : ea dixit : que non grandinem
nõ uim : nõ ipm demq; Iouem extimeſcerẽt . Erat intẽ di
ſcipulos eius lautus nimium & curãdę cum opoſius adoleſcẽs :
quem ſubridens Plato rogauit : quouſq; tibi carcere edifica
re perges ? Ad iuuenes quos ad beate uiuendu aiare nuq;
deſinebat crebro dicere ſolebat : otio labores antepoite : ni
rubigine ſplendori prẽſtare putatis . Conſpicatis adoleſcẽtez
talorum ludo propenſius intentu acerbius increpuit : at ille ut
ſeſe purgaret : pro puſillis ait ludum habeo : cui Plato puſillu
quidem nũmus eſt : cętez mos ipſe uehementiſſimu . Sciſcita
batur ex eo aſpiam nuqd ſua quẽadmodu & maiorũ futu
ra eſſent comentaria : reſpondit primo qde compadi nois
habenda ratio eſt : deinde multa obuenient . Xenocrates ad
eũ ſalutadi gra uenerat : cum Plato ob deprehenſum in de
licto grauiore ſeruulum iratus excanduerat : cui Plato huc
plagis dixit affige : id ego ne faciam impedimẽto ira eſt . ¶
Alio ſubinde tempore in altez delinquẽtez quoq; ſeruulum :
ni tibi iratus eſſem ait : pro tuis depexus eſſes meritis . Ebri
is pariter & iratis precipe & cõſilium dare conſueuerat : ut in ſpe
culo uultus ſuos intuerentur : quo tantam p oris deformitatem
ea uitia fugitarent . Somnũ diuturniorem crebro deteſtabat :
ut malaz illecebraz delictoz q; parentẽ : & morti pq ſimile . A
mico relinquendi ad poſteros nominis amor : uel in amicis uel
in libris tui recordatione inſere dixit . Familiaris quida Pla
tonis doctus ſane homo eũ orabat : ut ſibi aures pauliſp acco
modaret : libellũ ab ſe editum lecturo . Rogatus ſubinde a Pla
tone : quena libri eſſet inſcriptio : reſpondit contradicẽdũ nos
eſſe : cui Plato cur igitur hoc ipſe facitas ? Leo gnẽ ac opib
nobilis magisq; clarus atheniis adoleſcens magnas & inmodeſtas
in ſenatu uociferationes huerat : quo cũ is in cœtu rapẽt : Plato
dixit : hoc eſt uere leonem eſſe . Xenocratem chalcedonium

adolescentem adhuc sub Platone phie instituta capessente: cū in
reliqua uita nimis austerꝫ: tum tristem semp in uultu seueri
tatem pse ferentem: sepe cōmonefacē solebat: ut gratiꝰ sacra
ferēt: illud uidelicet significans: ut ātum nature defectus
& acerbitas demeret: tantū industrie diligentia & gratia
comitatis elegantia conciliaret. Plato quoꝫ tardiusculum in
genio Xenocratem solertissimo & acutissimo cōferens Ari
stoteli scitum illud usurpabat: hic qde calcari: hic aūt freno
indiget: tam etsi hoc ab alio deꝫ alijs diuulgari dictum soleat.
De utroꝫ & illud dictum Platonis extat preceptores in disci
pulos: huic quate equū quate ue asinū ungendos assumpsi. t
Dionem syracusanū reliquis in rebus magnū ac doctissimū
hoiez: cetez in suoꝫ conuictu durioꝛe: ut ad māsuetioꝛes t
moꝛes reuocaret arebat: puicatia nō urbiuꝫ sz syluaꝝ solitu
dinisꝫ sodalis est. Cum tuuetutez ad beatę uitę rationes in
cenderet: cum alia pmulta: tu uō illud frequenter usu tenebat:
contrariā uirtutis ac uoluptatis naturā animo uertereт. Hu
ius. ii. mometanee dulcedini ppetua poenitentia: doloꝛes &
cruciatus affigi: Illi contra: post breues laboꝛes: eternas post
mortem etiam delectationes adungi. Xenocrates cuius du
rior uita & mos nimium rigidus censebatur: quodam amœ
num ac risu excipiendū protulerat: quocirca miratibus co
discipulis Plato quid miramini dixit? Num inter carduos
& urticas lilia plerūqꝫ ac rosas enasci cernitis? De amatore
facete iocans: amus est inquit suo quide in corpore moriez: in
alieno autem uiuens. Obtrectatoribus qbusda Platonē ab Dio
nysio derelictum obiectantibus respondit: imo uō a Platone
Dionysium. Interōgatus quidna inter pitu & impitu interes
set: quod inter medicū egrotumꝫ respondit. Principibus t
nullum prestantius predioꝫ genus esse dicebat: q eoꝝ familia
rietates hoiuꝫ: q cauponari nescirent. Potentatui putilem ac
necessariā esse sapiam: ut in illo quide corpus: in hac uō aūm
constare ingueret. Dioni eius hospiti discipulo & amico liber
tati patrię & amplitudini dies noctesꝫ studenti prudēs illud

29

Aīmi
Corp
pecuⁿ

instillabat: quod ad consequēdam rez. p. beatitudine magis magisq; conduceret. Sicut aūt primo: corpus secundo: pecunia tertio loco sapientes uiri ponerent: ita & leges ipse piter & cōsuetudo uirtutem animi priore dignitatis gradu: tum corporis uires: uirtuti obedientes: tertio demū honoris ordine pecunia uir tutis corporisq; ministra collocare deberēt. Q̄z. salubre & illud: beatissimas fore res. p. si qui eaz gubernationi pes sent: aut sapientia pditi uenissent: aut sapientię studio te nerētur. Nec parū hoc quoq; salutare: cum reliquis mortā libus tum adolescentibus: qui ad litterazq; & bonaz artiū stu dia & nois propagationem anhelant. Improbare. n. bis in die fieri saluz: & nunq̄ nocturno tempore iacere solu. Hec duo si surdo p̄cepta non sint: ā late ad corporis & animi uires sustentandas pateant facile intelligetur. Finis no erit si ab illo uel sapienter uel comiter dicta colligē uoluero: quę in eius scriptis sicuti stellę relucent: Cętez exoratus sis amplis sime uir Philippe ut hisce pauculis contentus sis: quę sicuti le ctorē fastidio no grauant: ita & iocūditatem uarietate affer re queunt: agamus & reliqua. Cum omnē ferme Platonis uitam studiosi magnis tollant in cetu laudibus: illud plerisq; miratur: illum inter tot Socratis sectatores ab eo memorię cōmendatos: ne minimā quidē Xenophontis mentionē no minatim fecisse: eius condiscipuli & doctissimi hōis in pri misq; dulcissimi: adeo ut uulgo: musa diceretur attica. qd & pter ab Xenophonte factitatū est: q Platonē expssim in tot cōscriptis ab eo uoluminibus nē semel quidē attigit. Æmulationis tamē inter eos signa extant: quę rectius ne uoluntas minime sincera ut multi putāt: an laudis certa men & glorię: ut sapientissimus phūs & modestissimus hō p̄ceptor meus Manuel chrysoloras iudicabat: magni uiri ui derint. Cęterū Xenophon ut opus illius inclyti: quod de opti mo statu rei. p. ciuitatisq; administrāde a Platone scriptuz est duos ferē libros lectitauit: q primi in uulgus exierant: opposuit contra mirz in modum extollens regię administra

tionis genus: quod Cyri disciplina uel infantia: hoc est pedia inscribitur: idq; uolumen octo libris nō tam ad historię fidem: q̄ ad regis institutionē absoluit: quo facto usq; adeo pmotus est Plato: ut in libro quē de legibus scripsit retractandi eius opis grā Cyrū pfaz regem strenuum quide hoiem ſ impiū fuisse dixerit. Rursum Xenophon in tertio cometariorū libro: quos de Socratis dictis factisq; composuit: Et in apologia mentiri eos & ineptire asserit: qui Socrate de celi naturęq; rationibus occultis disputantem introducit: Eū .ii. tantum de moribus & de rebus ad bene beateq; uiuendū disertare solitum: quibus quide in uerbis Platonē momordit. Vterq; etiā Socratis defensione idest apologiā scripsit. Sunt q̄ simultates quoq; inter Æschinē Socratis familiarissimū & carissimū Platonemq; intercidisse ferāt: quaz causa motū Platonem ex dissimulasse rationes quibus Æschines Socrate in uincula coiectum ad capessenda fugam re dera exhortatus est. Omnē aūt Critoni sermone eius tribuisse: ne scilicet ipsius nomē posteritati cōmendaret aut scriptis nobilitaret suis. Aristippum etiā celebris famę phm natione cyrenęum & Platonem inimicitia excanduisse traditur: adeo ut cum Plato pulcherrimū illud de animoz imortalitate uolumē cōscriberet: eum ab suis morsibus intactū nō omiserit: q̄ Socrati morienti nō interfuerit: cū egine haud procul abesset. Huius q̄ dissensiones: ut ante dixi: odiane an emulationes ex laudis studio & auiditate manātes appellari debeant: sententiaz proferē nō audeo: cū uarias agitari opiniones uideam? Reliquū est Philippe uir ornatissime: ut de eius morte dicā. Sed ut pictores solent ad distinguendas aliqua uarietate particulas: pri inserti ornamēti supiorē uitam maurabo: & q̄tus honos Platoni dignitas & q̄la reddita sit: expositurę mihi oro benignas aures accomoda. Taceo q̄ orator maximus idemq; phus eximiis magnificis eū adeo uerbis exornauit & principatum attribuit: ut cum omibus Aristotelem ingenio & diligentia anteponēt: interiecerit: Platonē semp excipio. At .ii. Augustinus cum oīuz doctrinaz ubertate redundans: tū uō sacraz litteraz

Excepto.

30

pugil inuictus Platonē euiſq; ſectatores prędicat & uere ut dicit in cęlum extollit: tanq̃ ueriſſimos dei utrięq; beatę cognitores atq; magiſtros. Elegimus. H. inquit platonicos: oium phoz merito nobiliſſimos: propterea qa ſape potuerūt imortalem ac rationalem uel intellectiuam homis aiam niſi pticipato illi dei lumine: a quo & ipſa & mundus factus eſt: beatam ēe nō poſſe. Ita illud quod ōmes homines appetūt ideſt uita beatam quiēq̃ iſti aſſecutiq; negant: q nō illi optimo: q ē īcōmutabili deo: puritate caſti amoris adhęſerit. Videſ excellentiſſime & uir & medice Philippe & chriſtiane homo qtus ad dei cognitionē ueraq; felicitatem adipiſcenda dux habitus eſt Plato: eius hōis iudicio: qui & acumine ingenij & magnaq; rez ſcia & uitę ſanctitate humana diuinaq; pſpexerit? Nec minus qd ſequitur illuſtreſ hōis honorē & gloriam apit. Inter Socratis diſcipulos nō quide īmerito excellentiſſima fama claruit: qui omnino ceteros obſcuraret Plato: q cū eſſet athenięſis honeſto apud ſuos loco natus & ingenio mirabili longe ſuos condiſcipulos anteiret: paz tamen putans pficiendę phie ſufficē ſeipſum ac ſocraticā diſciplīna: q longe lateq; potuit peregrinatus eſt: quaqua uerſum eū alicuius nobilitate ſcię pcipiēde fama rapiebat: & in egypto didicit quęcūq; magna illic habebantur. Hic ipſe Plato dei uniuſ ueri optimi imitatorē cognitorē amatorem dixit eſſe ſapientem: cuius participatione fit beatus. Huic igit̃ ſectatoribusq; ſuis: q uez deū & rez auctorem & ueritatis illuſtratorē & beatitudinis largitorē eſſe dixerūt: reliqui credant phi: q corporalia naturę principia corpori deditiſ mentibus opinati ſunt. Vt Thaleſ mileſius in humore: Anaximeneſ in aere: Stoici in igne: Epicur in atomis. Quid cū Ariſtoteles Platonis diſcipulus uir excellentis ingenij & eloquio Platoni quide impar: ſed multos facile ſupans ſectam ꝑipateticam condidiſſet: nobiliſſimi tamē phi: ut idem affirmat Auguſtinus noluerūt ſe dici ꝑipateticos aut academicos: ſed platonicos. Adeo cognitionē ueri dei & rez oiū creatori proxime acceſſiſſe uiſus eſt: ut illud gene

plato.

ſecꝰ initium in Platonis libro deprehenderit. In prīcipio creauit deꝰ celum & terꝝ: terā aūt inuiſibilis & incompoſita & tenebre erant ſup abyſſum & ſpiritus dñi ferebatur ſup aquas: quod cū apud nr̄os homines ideſt unius & eterni dei cultores Platonem tanto in honore eſſe ac tanti fieri cernamus: qdnā mirꝫ ē illū apud ſuos ſingulari quodāmodo colī: uenerarī & eximia dignitate haberi ſolitum. qua qdē in re paucula uelut teſtimonia ſatis erit attigiſſe: cuius nō mediocriter illa in ſiciliam honorata profectio eſt. Allatis ab Dionyſio iunioꝛe piter & italicoꝝ phōꝝ ordine litteris & legatis: triremis ornatiſſima & grauium ac doctiſſimoꝝ hoīz nobiliumqꝫ ciuium apparata comitatu eū ſyracuſas transportauit: qui ubi littus attigit: quaſi miſſa e celo felicitate paſſim occurſus habiti & paſſim acta letitia. Inde deſcendentē curruſ regio inſtructus apparatu triumphantiū ritu frequentiſſima circūeuntiū corona Platonē deuexit in regiā. & honorificus in grecia redditus? Reuerſus ex ſicilia Plato: cum ad magnificētiſſimā illam olympioꝝ celebritatem quaſi quēdā orbis terrarꝫ cōuentū preueniſſet: tam letis cunctoꝝ occurſibus exceptus eſt: ut e celo deus ad mortaleſ demiſſus uideretur. Ludoſ deſeri: athletarꝫ ſpectacula relinqui: pugileſ ſoloſ omitti cerneres: & quod admirabiliuſ eſt: q tam longis terrarꝫ mariſqꝫ tractibus paſcendoꝝ oculoꝝ auriumqꝫ & aliorum gratia ad olympia uenerant: omniſ uoluptatis obliti Platonem adibant: Platonē intuebantur: in Platone pindeac amoeniſſimo diuerſorio cōquieſcebant. Fac ſouē ipſam ſi modo quē eſſe deū nō autē impium ac flagitioſum hominē louem eſſe credimuſ: fac inq̄ louem ipſum tūc ſuā ad olympia in terraſ emerſiſſe: profecto nō pluſ ueneratioīs illi aut honoriſ homineſ tribuiſſent. Gratulari plerūqꝫ Platoni ſoleo: cū eius comitaſ: moꝝ ſanctitaſ: acumen ingenij: & diuina in primiſ ſcia tanta extiterit: ut nō mō uiuens: ſꝫ etiā uita functuſ in poſteroſ: in ſui beniuolentia: caritatem obſeruātiamqꝫ pduxerit. En quoſ homineſ? Mithridateſ ponticuſ rex pſaꝝ potentia: magnitudine animi: ingenio preſtanſ fuit: ut q aduerſuſ ro. impium Sylla Luculla

Pompeium forteſ ac fortunatoſ impatoreſ terra mariq; tot annis belligerare auſuſ: nō parua grēcię pārtē ac inſulaſ in poteſtatem ſuam redegerit: & duaſ & uiginti linguaſ: quot nationib; impitarit: prompte calluevit. Iſ in academia cōſtitutuſ uiri gloria motuſ ſtatuam dedicauit ſui in Platonē monumentū & pignuſ amoriſ: egregium Silanioniſ opuſ: idq; poſt Platoniſ obitum annoſ ducentoſ ac ſexaginta. Eam hiſce in modum inſcripſit. Mithridateſ rhodoūate .E. hanc Platoniſ imagine muſiſ dicata exēxit. De Platoniſ morte ut ſupra pollicituſe ram promiſſa pſoluo: de qua uarie traditū eſt. Sunt q eū in celebrandiſ amici nuptiſ cū getuſ diſcūberet: iuxta aſſidentib; ſume grauitatiſ hominb; anima de repente exhalaſſe ſcribāt. Nōnulli ipſum in nouū quoddam morbi genuſ cum incidiſſet: quē acorruptione pediculoz phthiriaſin uocant: quo & Cor. ſyllam piſſe compio: tande eiita exceſſiſſe. Quidam eū ſuo in lectulo cū & ſcriberet & legēt: uno & octogeſimo etatiſ anno: mortem obiſſe memorāt: cum Philippuſ Alexandri magni pater macedonibuſ impabat: quo tempore Alexander magnuſ ānoſ decē natuſ erat. Quoſda ēt alioſ hoc Platoniſ nomine fuiſſe iuenio: ex quibuſ rhodiuſ unuſ in phia claruſ euaſit: quē Panetij diſcipulum extitiſſe liquet. Fuit & alter pipatetice ſecte: q̄ pcipuam diſciplimiſ & boniſ artibuſ curam ſub Ariſtotele pceptore tribuit. Tertiuz eruditū uirū Praxiphaniſ .f. fama refert. Quartuſ nō mediocri ſermone predicatur ueteriſ comœdię ſcriptor. Extant aliqua inſcripta ſepulcro Platoniſ epigrāmata: exq̄buſ illud unū eſt. Ante alioſ caſtuſ & iuſti moriſ amator. Diuuſ ariſtocleſ occubat hoc tumulo. Sicui de cunctiſ magne eſt ſapientia laudiſ. Maiorē hic habuit: nec comeſ inuidia eſt. Aliud eſt huiuſcemodi. Telluſ membra ſinu condit moribunda Platoniſ. At felix animam coetuſ habet ſuum. Longinqui hūc celebrant: diuina huic cognita uita eſt. Claruſ athenaz cuiuſ Ariſto creat. Hęc ſunt Philippe uir doctiſſime: quę de Platoniſ gnē ſcripturū me tibi pollicituſ fuerā: quo etiā pacto in ſtudiſſ uitam degerit ad

pla. mors.

plaūſcripta ſepulc.

iunxi: ut cumulatius tuę uoluntati munus elargirer. In quo si legens interdū obuersabere: tu mihi ego tibi presentes esse iudebimur: cū frequentes nostrę occupationes iocundissimū nobis inuitis consuetudinem presentiaq; disoluant. Et quod initio dixi nostrę beniuolentię memoria & amicitię fides hoc litterarū bñficio & custodia durare ac seruari diutius poterit: sic utriq; uirgilianū illud obueniet: absentem absēs audiriq; uidetriq;. Τέλος:—

HOMERI VITA POETE PER PETRVM PARLEONEM ARIMINESEM AD IOANEMARCVM ARIMINESE ICIP

REM PROFECTO PVLCHRAM SED LABOriosam in primis atq; difficilem a me petisti Ioannes uir prestantissime: ut de uita Homeri oīuq; maximi excellentissimiq; poetę certi aliquid ad te pscriberem. Nanq; nō uitā modo eius atq; mores apud grecos & latinos omnes ignoratos esse: uerum etiā de gnē atq; patria semp adoctissimis uiris dubitatum inuenimus. Quautē omni tempore apud maiores nostros fuit obscuq;: quod q; p tot ante secula in maxima oīum discrepatione fuit: id nūc illustrare dicendo aut pro certo affirmare uelle: inaudite profecto demētię foret. Vez & si res ipsa grauis esset atq; difficilis: intelligens tamē q̄to eius desiderio afficerere: libentissime hūc laborē tui causa suscepi: quē & doctissimū uirū & integerrimū hominē & doctorum oīuq; amatorem defensorēq; cognosco. Tanta est. H. uis amoris erga te mei: ut mihi profecto audeā tibi denegare: iusta presertim honestaq; petenti. Quid aut abste iustius aut honestius peti a me potuit: q̄ cum hac nostra ętate sis q̄ alter philosophoq; & medicoq; Homerus: de Homeri uita diligenter inquirere: qui sit oīuq; Homeroq; phus: aut cui rectius q̄ mihi hoc muneris demandasses: q tuc beatum me arbitror: cūm tibi oībus in rebus obtempo? aut quid ego libentius acceptassem: quod nō tibi modo ceteris doctissimis optatū atq; iucundum: uerū etiā Sigismūdo pandulfo magnanimo principi Homeriq; studioso gratissimū fore predicaueris. Cum dicerem ipm (ut acri ē ingenio:)

p.par.

multa sępissime tecū atq; cū cęteris quos apud se habet doctos atq; prędaros hoies de Homeri prestantia contendetem: dolere mihi se prorsus de eius uita & gnie apud nostros unq; inuenisse: quod sibi aut otio aut aliqua ex parte satisfaceret. Atq; equide eo libentius id mihi muneris suscipiendu putaui: q; indignu absurdiusq; iudicabā Homerū tenebris obscuratum esse: qui lux cęteris splendorq; fuisset. neq; eū posse nos dspicere q clarissimā litterarū facem ante nos ferens: & ut omnes uideamus: & ut rectū doctrinę iter ingrediamur efficiat. Itaq; opus hoc aggressus sum: nō ut spare que de dstantissimoꝝ hoīū uita & moribus dici solent: in hoc libello posse me complecti: cum certi nihil a maioribus nostris litterarū monumentis traditū habeamus: sz ut que sumi excellentissimiq; rerū scriptores uaria de illo tradiderūt: nō ignorarētur a nōbis: q & Homeri sunt amatores & rerū uetustarū curiosi. Atq; in hys diuersis uiroꝝ illustriū opinionibus atq; sententiis: & si qd optamus minime assequi possimus: ea tamē dfruemur uoluptate: q nō uiros modo excellentis: sz preclaras etiam inter se urbes de Homero disceptasse intelligemus. Habet. H. rerū uarietas tanta in se gratiam: ut nulla re alia magis animi nostri teneantur magisq; delectentur. Itaq; libello de sophista de quo ualde me rogasti: ut ad te scriberē: quieq; iam prope absolueram ptermisso: contuli me ad Homerū tuum: qd te prius hoc uelle scire intelligebā. Post uō ad paucos dies illud quoq; absolutū ac dfectum ad te mittam: atq; si tibi dignus uidebitur qui eruditis auribus Malatestę nouelli legendus cōmittatur ostendito: ut inter cęteros uirorū illustrium uitas quas het adiungat: collocetq; in nobili bibliotheca illa quā magnis suptibus edificauit: sin minus tu ipse soluis Homerū nostrum apud te habeto. Sz ia ad rem nostrā redeamus: & eoꝝ uideamus opiniones q de Homero quicq; scripserūt: qua in re cū alios multos quos potui: tū Plutarchum in primis nobis imitandum proposuimus.:—

IGitur Ephorus cumeus in eo libro que de patriis rebus inscripsit: ostendit Homerū fuisse cumeum. Ait. n. Apellem: Meona: & Dium fratres cumeosq; cumeos fuisse: horū aut Dium cū

ere alieno premeretur : aſcram boetię uicū incoluiſſe : ubi cū Pyci-
medam uxorē duxiſſet : poetam genuit Heſiodum . Apellem uō
cum in patria ultimus eius uitę finis aduenisſet : filiā noīe Cri
theida fratriſ Męoniſ tutelę cōmendaſſe : atq; Męonē cū puel-
lam uitiaſſet grauidamq; fecisſet : infamiam uexitū uxorem
eam Phemio ſmyrneo gramatico dediſſe . Hanc poſt lauādi cā
ad loca que nō longe aberant a melete fluuio proficiſcentem i
fantem p eperisſe Homer : qui primo Meleſogeneſ appellatus homc . Natiuitas
eſt : q iuxta meletem fluuium ſit ortus . Poſt uero cū cęcus fa-
ctus eſſet Homer appellatū eſſe dicit : q cumęi & ioneſ oculi
captoſ homeroſ appellent : qm homeriſ : ideſt itineriſ ductori-
buſ indigeant . Nanq; ὅμηρος ionico homereuo lingua eor ducē
ſignificat : ſz hęc Ephorus . Ariſtoteleſ uō in eo libro quē de poe
tica ſcripſit Homer inquit in io inſula natū eſſe : & quo tempo
re colonia Neleus Codri filius in ioniā duxit : adeo q muſaz con
ſuetudine utebatur : compreſſam eſſe puella quādam indigeną : t
atq; grauida factam : cū iam uentriſ tumor extaret eaq; de re
piculum ſibi imminere intelligeret : in uicū diſceſſiſſe nomie egi
nā : quo latroneſ cū ueniſſent captā puellam atq; ſmyrnā : quę
lydorū impio tenebatur adductam Męona lydoz regē dono
a latronibuſ accepiſſe : eamq; q forma eſſet egregia duxiſſe u
xorem . Poſt uō cum iuxta meletem fluuium deambularet occu λlia op. nat. ho.
pata a doloribuſ Homer puer apud flumē enixam Męonaq; fu-
maletina infantē accepiſſe atq; pro ſuo diligenter educaſſe : ma
tremq; Critheida ſtatim poſt partū e uita diſceſſiſſe . Cū uō ali
quot annis poſt Meone mortuo lydi q ab æoliſ bello premeren
tur ſmyrnam deſerere ſtatuiſſent : primoreſq; ciuitatiſ p pre
conem iuſſiſſent ut omneſ urbe egrederētur qui ſequi uellet
tunc Homer etia adoleſcente ὁμηρεῖν homerein ideſt ſequi ſe
uelle dixiſſe : atq; ex ea cauſa pro meleſogene Homer fuiſſe no
minatum . Sūt alii q dicat hanc noīs appellatione poeta hūiſſe . ā. ſigfi. noīs. ho.
q obſes in bello datus fuerit . Nanq; Homerus attica lingua ob
ſidem ſignificat . Quida uō ἀπὸ τοῦ μὴ ὁρᾶν ideſt a non uide
do μὴ ὁρᾶν meoz & tranſpoſitione . o . litterę Homer ideſt nō

uidentem appellatū esse uolunt. Verū qm uerbi interpretatio ua-
ria inter se atq; diuersa esse uidetur: quo faciliuſ uarietatiſ cām
intelligaſ: paullo altiuſ quēdam principia repetamuſ. Vt. n. apud
latinoſ olim diuerſaſ linguaſ fuiſſe legimuſ: hetruſcam: oſcam:
ſabinam: romanā: ita & apud grecoſ multaſ fuiſſe manifeſtum
eſt: quaꝝ qnq; in primiſ nobileſ excellenteſq; probantur: ionica:
dorica: eolica: attica & cōmuniſ: haꝝ omniū illuſtrior attica
eſt: qua Plato: Iſocrateſ: Ariſtoteleſ: Xenophon: Demoſthe-
neſ ac aliſ multi uſi ſunt. Vnde & Gnato ille terentianuſ: attica in-
quit in Thraſone eloquētiam eſſe: ut quę omniū preſtantiſſima eēt.
Omneſ autem uſq; adeo inter ſe differūt: ut eadem nōia ſepe alia
ud apud alia linguā ſignificent. Itaq; iſſ ante propoſitiſ atq; intel
lectiſ: hoc nomē homerus auariſſ deſcendens uerbiſ & apud diuer
ſaſ linguaſ: diuerſaſ poteſt habere interptationeſ. Id aūt eo miñ
mirādum eſt: q; in una eademq; lingua uerbū unū plura ſepe &
atq; diuerſa inter ſe ſignificare uideamuſ. Itaq; hiſ omiby mani
feſtum eſt homeri nomē non fuiſſe poete proprium ſ; ab euen-
tu inditum ut diximuſ. Atq; quacunq; ex cauſa homerus fuerit
appellatuſ: eū caſu nō a natura: ut qdam noſtri temporiſ docti ho-
mineſ arbitrātur: cęcū fuiſſe conſtat: decepti uerbiſ Ciceronis:
qui ait: Traditum eſt etiam Homęꝝ cęcū fuiſſe: at eiuſ picturam
nō poſſim uidemuſ: quę regio? quę ora? quiſ locuſ grecię: quę
ſpecieſ formę? quę pugna? quę acieſ? quod remigium? q mo-
tuſ hominum? q ferax? nō ita expreſſuſ eſt: ut quę ipſe nō
uideret noſ ut uideremuſ effecerit: & reliqua. Nanq; nō ſe-
quitur Homęꝝ idcirco fuiſſe cęcū: q; cū dicat Cicero ea feciſ
ſe noſ uidere quę ipſe nūq; uidit. Multa. n. poete atq; rer
ſcriptoreſ de bello: de pace: de orbiſ ſitu: de mūdo: de cęlo: de
deo ſepiſſime ſcribunt: quę ipſi nec uiderūt unq; nec fortaſſe
credunt. Atq; ita rationibuſ cōfirmat exemplisq; corroborat:
ut ea legenteſ nō modo eſſe uera ſed oculiſ etia uidere ſe pu
tent. Dicendi. n. gracia tanta in ſe uim habet: ut quęcūq; re
cte cōmodeq; dicantur: ea noſ & uera poſſibilia & certa & qī
ante oculoſ poſita & collocata plerūq; iudicemuſ. Itaq; hoc recte

linguarū diuerſitas.

op⁹. Cice.

hom.

conuenit: Homerꝝ oculiſ integriſ multa ſcripſiſſe: quę nūq̄ ipſe uiderit: omnīaq; adeo apte dilucideq; dixiſſe: ut ea nō legere noſ aut audire ſed uidere potiuſ arbitremur. Atq; hi Ciceroiſ uerba nō intelligūt: ignorantq; picturā a ſapientiſſimiſ poeſim ſilentem: poeſim uō picturā loquentē appellatam. Quare cum picta faciliuſ ad ſenſum oculoꝝ: q optimi teſtes ſunt: q̄ que ſcripta ſunt referantur: Homeri picturā nō poeſim uidere noſ Cicero inquit: ut oſtenderet eo ingenio & arte cuncta ab Homero deſcripta & ita ante oculoſ poſita eſſe: ut ea ipſa nō legere noſ in poemate ſ; tanq̄ in pictura potiuſ intuerī atq; inſpicere uideam. ſi hęc idcirco a mē dicta ſunt: ut illoꝝ error extirpetur: qui affirmant Homerꝝ a natiuꝝ fuiſſe cęcū: ſuęq; opinionis teſtem Ciceronem adducunt: cum nec Cicero nec aliuſ quiſpiā hoc dicat: & Ariſtoteliſ & Ephori & aliorꝝ doctorꝝ hominꝝ & ipſi Apollinis oraculi de quo infra dicetur in contrariā ſententiā habeamuſ auctoritatem. Hęc quę habui de gnē atq; nōie Homeri: nūc de eiuſ patria uideamuſ: de qua nō ſolū doctiſſimi homines diuerſa & uaria tradiderūt: ſed multę etiam ciuitateſ inter ſe contenderūt. Nā Pindarus poeta & chium & ſmyrnęum fuiſſe Homerꝝ dicit: Simonideſ chium: Antimachuſ & Nicander colophonium: Bacchylideſ cum Ariſtotele ſentiēſ ieum: Ariſtarchuſ & Dionyſius thrax atheniēſem: alij quida hiſtorici cū Ephoro ſentienteſ cumęū: qda ſalaminum ex cypro: quida argiuū: quida thebanū ex ęgypto: quida italu eū eſſe uoluerūt: quod profecto uehementer optare: ut in multiſ magniſq; italię ornamentiſ: hoc quoq; clariſſimo lumine illuſtratam eam uiderem uſ. Hoꝝ aūt opinio unde mihi orta uideatur paucis apiendū iudicaui. Eſt italię parſ quā ueteres olim magnā gręciā appellarūt: in qua & Pythagoraſ ſamiuſ & alij multi nobileſ excellenteſq; phi claruerūt: in ea ſunt cumę ciuitaſ quonda pręclara atq; in primiſ inclyta ob Sibyllam cumęā uatem inſignem: hęc a grecis eſt condita: q ex chalcide euboię ciuitate uenerūt in italiam: cuius rei Virgilius mentionē facit: & tandem euboicis cumaq; allabitur oriſ: eſt & cuma gręcię ciuitaſ in eolia: unde poeta Heſiodus eſt oriundus: ut ipſe in eo libro quē

de pictura & poeſi.

d hō. pīa.

Ciuitaſ Cumę. Virg.

opa & dies appellauit ad fratrē Persen his fere uerbis affirmat.
Pater.N. inquit noster o frater Perse inopiā fugiens cumā eo
liam deseruit: nauigansq; ascram nō longe ab helicone uicum
incoluit. Igitur cū due preclare sint cume: altera in grecia:
altere nō in italia: eos arbitror nōis similitudine deceptos: q Ho
merū italum esse uoluerūt. Sunt q dicant Meletis fluuij & Cri
theidos nymphe Homerū esse filium: cuius figmenti causam ex
his que ante dicta sunt facile intelligere possumus. Q uidam
a Calliope genus & originē Homerū hūusse dicunt. In tanta
doctissimorū hoīū uarietate quis uerius dicat ipse deus uideīt.
Apud nostros quoq; de Homeri patria & gnē dubitatum esse
inuenio. Cicero.N. in ea oratione qua habuit p Archia poeta
inquit. Homerū colophonij ciuem suū esse dicunt: chij suum
uendicat: salaminij repetūt: smyrnei uō suū esse confirmāt.
Stat; etiā delubr; in eius templo dedicatū: pmulti alij prete
rea pugnāt inter se atq; contendūt: hec Cicero. Ouidius aut:
Sepe pater dixit studium q̄d inutile tempras: Meonides nullas
ipse reliquit opes. Atq; hoc loco monendū putaui Homerū a
Meone patre meonidem appellatum: nō a meonia regione:
ut nō indocti quida nostri temporis hoīes arbitrantur. Nanq;
Homerū ex meonia fuisse nusq̄ lectum est: & a meonia fit
meonius nō meonides. Est.n. meonides patronymicū a Me
one: meonius aut & gentile & possessiuū est nomē: ut mul
ta huiusmodi passim reperiuntur. Nam romanus ciuis gentile
est: romanus ager possessiuū: siluter latinus: campanus: hispa
nus: alexandrinus: placentinus: nolanus: aliaq; huiusmodi pmul
ta: que possessiua sunt & gentilia. Hoc aut idcirco a me dictū
est: ut illis occurratur: q forte dixerint Homerū a quibusda me
onium uate appellari: & Statium dixisse: qq̄ acta uiri mul
tum inclyta cantu meonio: atq; alia huiusmodi attulerint exe
pla: cū non gentilia sint hec a meonia q̄ a Meone derriuata pos
sessiua habeant formam: atq; meminerint poetas sepe possessi
ua pro patronymicis ponē: ut saturnia iuno: sepe non apro
priis nominibus a quibus oportet q̄ a pegrinis adiectiua formare

Cume. gen
tilia.

homer. origine.

Ouidius. &c.

Meonia.

Statius &c.

sepe a patribus a matribus ab auis a locis etiã uicinis deriuata mu
tuari. Straȝ miradum nõ est si p homerico cantu Statius meonio
dixerit more poetaȝ nomẽ pro nõie accipiẽtium. Virgilius: quid
loquar aut Scyllam nysi quam fama secuta est. Candida succincta
latrantibus inguĩa monstris: Dulichiasq; uexasse rates: cũ Phorci nõ
Nysi Scylla in marinam dea: ut aiunt a Glauco mutata Vlyssis na
ues euerterit. Et alibi domitus Pollucis habenis cyllarus: cũ ca
stor equoȝ domitor fuerit. Item & manibus Progne pectus signa
ta cruentis: cũ Philomene nõ Prognes abscissa sit lingua. Luca.
uõ a patria smyrna smyrneũ appellauit. Quãm smyrnei dura
bũt uatis honores: Venturi te mecȝ legent. Illud quoq; ptereũdus
nõ est: Homerȝ spurius fuisse. Nanq; Ephorus ex Meone patruo
Aristotelis uõ ex deo q musaȝ consuetudine uteretur natũ esse
dicunt: fuisse quoq; Homerȝ fratrem patruelem Hesiodi poetę: am
bosq; hisdẽ fuisse temporibus dubitandũ non est: siquidẽ alter
ex Dio: alter uõ ex Meone fratribus orti sunt: quã opinionẽ alij
quoq; pmulti hũerunt. Aut. H. Gellius in noctibus atticis: inter
omnis ferẽ scriptores constare Homerȝ & Hesiodũ hisdẽ fuisse te
poribus: uel Homerȝ aliq̃to antigorẽ: utrũq; tamen ante romã
cõditam fuisse. Plutarchus uõ in consolatione ad Apollonium Hesio
dum musaȝ discipulũ & tempore & gtia Homerio posteriorem
fuisse tradit. Cato quoq; ciceronianus doctũ Hesiodum mirari
se dicit: stercorandi agri uerbũ nullũ fecisse: cũ Homerus q mul
tis ut sibi uidetur antẽ seculis fuisset Laertem agȝ stercoratẽ
inducat. Aiunt quoq; Homerȝ cũ iam esset prouecta etate: ma
ximãq; ĩa apud oms poetice laudis gliam adeptus esset: Apollinẽ
cõsuluisse q busna parentibus & qua patria esset ortus: atq; hoc
responsum accepisse: Insula ios matrem genuit tibi: teq; sepul
cro Accipiet: iuuenũ soleȝ enigma caueto. Fertur & aliud re
sponsum huius sententie Infelix simul & felix ad utrũq; creat.
Cui rogitas patrie teneas ut noua terẽ. Insula nõ procul ẽ cre
ta Minois ab ampla: Illa patris nõ matris hẽt sedem: hircaq; so
rores. Tuc tibi truncabunt humanę stamina uitę. Cũ iuuenũ
reputans obliquus reddita uerbis: Non poteris responsa suis dissoluẽ

de progne z philo.

Ephorus

Gellius

plutarchus.

Cato Cice.

Hesiod.

ĩsum apolinis.

aliud ĩsum

pl par.

nodis. Fata duas uite sortes tibi magna dederūt: Altera p tenebras pri
uato lumine ducet: Altera cū supis equata lege beabit. Immor-
talis eni moriens uiuusq; p euum: Ipse eris & uiridis nūq tua fa
ma senescet. Cum uō haud multo tempore post thebas profectus
esset saturnaliū uidendor causa (nā hi apud eos ludi musici erāt)
tandem uenit in ion insulam eius patriā: atq; dum forte saxum
quoddā insedisset: sensissetq; ab arcadia piscatores uicta littus na-
uigantes: eos rogauit: numqd haberent. Illis uō respondentibus se
quicquā coepissent reliquisse: que uō non cepissent habere: ferūt
Homer: quia id obscurius dictum interpretari nō potuisset ob ni
mium dolorē iuxta finisse. Id autē responsum tale erat: cū illi
piscium nihil cape potuissent: in pediculis legendis fuerāt occupa-
ti. Igitur quos pediculos cepissent illis interemptis reliquisse: Qui
uō non cepissent in uestimentis habere significabant. Mortuus
itaq; hoc mortis genē Homerus: a suis ciuibus honorificētissime se-
pultus est atq; in eius sepulcro tale epigrāma incisum. Hic tegi
tur sacrū diuini corpus Homeri: Qui tulit heroas magnus ad
astra uiros. Qui colophoniq; Homer esse uolunt hoc maximo ar-
gumēto nituntur: p m eius statua hi elegi repiantur. Nate
melete decus grecor ac lume Homere: Tu colophona tua magni
fica patria. Binas diuina genuisti mente puellas: Semideum
scribens fortia facta uiz. Altera multiuagi reditū cantauit
Vlyssis: Arquias alia dardaniasq; acies. Extat quoq; Antipatri
epigrāmatum scriptoris aliud in Homer epigrāma huius sente
tie. Est colophona tibi patriam qui dicat Homere: Quiq; uetus
smyrna: quiq; chium referat. Dicit ion quida: quida salamina
uiderūt. Thessalia aſt alij que laphitas genuit. Atq; alij referūt
alia te sede creatum. Teq; refert ciuem grecia cuncta suum. Quid
si nos deceat dixisse oracula Phoebi: Est celum patria calliopeq;
parens. Atq; ut de gnē & patria: ita & de temporibus quibus
fuit Homerus uaria est inter doctos homines opinio. Qui H. A
ristarchū sequuntur eo dicūt Homer tempore fuisse: quo ionia
colonia deducta est: que annis sexaginta postq; Herculis filij ab
athenien sibus in urbem recepti sunt: ante uō q hi athenis re

ensio pisentor.

Mors homeri.

Epigrāma se
pulchre factū.

Aliud Epigra.

de ho. tpib;

36

ciperentur annis octoginta priuſ bellum troianū fuerat: ſtaq; abel
lo troiano ad coloniam conditam anni centū quadraginta nume
rantur. Cratetes uō & q cum eo ſentiunt: Homerꝝ anteq̄ illi athe
nis recipentur fuiſſe confirmant: qđ ſi ita eſt nō integris octoginta
annis poſt bellum troianū fuit Homerus: potuitq; eos uidere q
m bello troiano fuerūt. Euſebius uō in tempoꝝ hiſtoria nihil cer
ti hac de re dicit. Verꝝ ubi de Æneꝝ ſyluio quarto latinoꝝ rege lo
quitur: inquit Homerꝝ ſecundum opinionem quorūdam illiuſ te
poribus fuiſſe: quod ſi ita eſt a capta troia adhūc Æneam ſex &
ſeptuaginta ānī computantur: ipſe uō annis uno & triginta regna
uit: deinde ſubdit Euſebius hec uerba. Q̄ta de Homero apud ue
teres diſſonantia fuit manifeſtum eſſe poterit ex ſequētibus. Qui
dam. H. ex quibus Iſocrates ante deſcenſum heraclidaꝝ: Ariſtote
nes poſt centū annos troianę captiuitatis. Philocorus migratio
nis ionicę tempore ſub Arcippo atheniēſi magiſtratu poſt capta
troiam annis. CLXXX. Apollodorus atheniēſis poſt euerſione
ilij annis. CCXL. extiterunt alij q modico tempore anteq̄ olym
piades incipent. CCCC. retro annis troianę captiuitatis eum fuiſ
ſe putent. Hec Euſebius. Gellius uō in noctibus atticis eo loco que
ſupra diximus ait: omnes ferē ſcriptores affirmare Homerꝝ & He
ſiodū ante romā conditam fuiſſe Syluiū alba regnantibus: annis
poſt bellū troianū: ut Saſſius in primo ānaliuꝝ de Homero atq;
Heſiodo ſcriptum reliqt pluſ. CLX. ante romā autē conditā: ut
Cor. nepos in primo chronicoꝝ ānalium de Homero dixit ānis
circiter. CLX. Sunt qui dicant Homerꝝ tempore belli troiani
fuiſſe: quibus idcirco fides adhibenda nō eſt: q ipſe eoꝝ qui ad
troia pugnauerunt nomē ſe tantū audiuiſſe dicat: uidiſſe autē
nūq̄. Verꝝ plures in hanc ſententia cōueniunt. Homerꝝ annis ce
tum poſt bellum troianū fuiſſe: nō multū ante olympioꝝ ludos:
a quibus olympiadaꝝ anni numerantur. Cicero de tempore t
nihil affirmat: ſz tamē ante conditā romā Homerꝝ & Heſiodū
fuiſſe dicit. In tam uaria tamq; diuerſa illuſtrium uiroꝝ de Ho
meri temporibus opinione: illud uoluptatiſ uidemur adepti: q nō ſolū
temporꝝ uetuſtate dignā quādam in hoc poeta maieſtatem mirem̄

Cratetes

Euſebius

Euſebius &c.

Iſocrates
Ariſtoteles
philocorus

Apollodorus

Gellius

Saſſius.

Cicero

Homeri scripta.

sed etiã excellentissima claroꝝ hominũ ingenia plurimũ laboris ad huius rei inquisitionẽ contulisse uidemus. Scripsit Homerus poemata duo: iliada & ulyssean: hoꝝ autẽ singulu opus continet libros quattuor & uiginti p elementa litteraꝝ inscriptum: Totide. N. apd grecos sunt litterę. Necꝫ hoc a poeta factu: cũ nullam ipse certam opum ptitionẽ fecerit: sed uel a Pisistrato: qui Homeri uersus passim p omnem greciam dissipatos in ordinem redegit: atqꝫ opa de re ipsa raspodiam appellauit: de qua plura inferiꝰ dicemus: uel post ut quida uolunt ab Aristarcho & ab alijs quibusdam doctissimis qui eo tempore claruerunt. Atqꝫ illud mihi prętermittendu nõ uidetur Plutarchum diligentissimũ rerꝫ uetustaꝝ indagatorẽ & omes quos nũc in Homerꝫ cõmentatos legimus: negare margetam atqꝫ batrachomyomachiam Homeri esse: falsoqꝫ sentire affirmat q Homeri illa esse uolunt: cuius rei magno illud nobis argumẽto esse arbitrõ: q in ea quã Pisistratus fecit Homeri uersuum collectione: nulla batrachomyomachię necꝫ margetę facta sit mentio. Atqꝫ siquis diligẽter intueatur: inueniat profecto magnã batrachomyomachię ptem de Homero collectam: apte cõmodeqꝫ ad ranas & mures cõnexam insertamqꝫ fuisse: & quanq̃ magna est silitudo: tamẽ exemplicata de batrachomyomachia: ut de centrona Virgilij euenisse arbitror. Quida. N. (nescio quis: ut autẽ nonulli dicũt mulier Proba nomine uirgilianis uersibus undiqꝫ ad rem suam collectis: quandam ut arboꝝ ita & uersuum insitionẽ fecit: atqꝫ de re ipsa centronã appellauit. Extant tamen ampla in contrariã sententiam testimonia. Hanqꝫ Aristoteles in primo ethicoꝝ libro Homerum in margeta dicere ait: necꝫ fossorem nec aratorẽ deos fecisse sapientem: Et Martialis: plege meonio cantatas carmine ranas: Et frontẽ nugis soluẽ disce meas. Atqꝫ hoꝝ & alioꝝ quoruꝺam auctoritate Homeri fuisse comprobantur. Ego in contrariꝰ excellentissimoꝝ hoũ sententijs quicq̃ affirmare aut negare nec scio nec uolo: nec si scia dicere ausim. Satis mihi sit ipsoꝝ testimonia retulisse: quid autẽ hac in re tenere debeamus alioꝝ uelinquo iudicijs. Batrachomyomachia in hoc usqꝫ tempus legitur: iocundus quide elegansqꝫ libellus. Continet. N. proelium inter ranas & mures ge

stium a quo nomē accepit : margetes uō maior negligentia interiit ꝛ
Scripsisse quoq; homer deor laudes quida affirmant : Nanq; Dio
dorus siculus de Dionysio loquens Homeri hymnū sue sentētie te
stimoniū adducit : atq; miliadis ope belli inter grecos & troianos
complectitur : ubi Achilles inter omnes grecie principes & duces
magnis effertur laudibus : qm in eo bello eius uirtus preter ceteros
excellens fuerit ac illustris : in ulyssea uō quibus erōribus Vlysses
e bello troiano rediens in patria fuerit agitatus : quot uē labores
erādo ptulerit : utq; reuersus inimicoꝝ iniurias ultus fuerit
ostendit . In his duobus poematibus pfectū instituit homer . Cuz
.n. animo & corpore constet : alieq; sint corporis alieq; animi opa
tiones atq; uirtutes : in iliade quidem corporis : in ulyssea uō ani
mi uirtutes exequitur : qd Virgilius imitatus breuiore ordine du
odecim libris effecit . quod Homerus octo & quadraginta cōplexus ē.
Nanq; sex primis libris Eneę describens errores : que ad animi ꝛ
uirtutem pinent ostendit : ultimis uō dum bella narrat in italia
gesta : que corporis sunt tetigit . Et q̄q utrobiq; alterū altero in
digerit : in erōribus tamē animi constantia : in bello uō corporis
utrius magis eminere uidetur . Atq; ulyssea ab ulysse in quem oia
referuntur : ilias uō ab ilio troie ciuitate contra qua greci dece
annos pugnauerūt est appellata . Et qm in huius belli mētionē
incidimus : pauca de eius origine deq; ordine quem poeta nāran
do adhibuit exponēda sunt : est autē huius belli causa atq; ordo
talis . Alexander Priami regis filius uidendę grecie desiderio
incensus spartam usq; nauigauit : quo tempore cū Menelaus a
besset honorifice ab Helena eius uxore accipitur hospitio : cum
autem apud eam aliquot dies fuisset : mulier Alexandri blādi
ciis pollicitationibusq; seducta discedentem eum secuta est : itaq;
nauigantes in insulam deueniunt noīe cranaen : quo in loco
primum coniuncti sunt : inde uō soluentes p sidona & phœni
cem ilium deuenerunt . Menelaus uō & Agamemnon ut pri
mū de his que domi acta essent facti sunt certiores : grecias
omnē rei atrocitate cōmotam ad publicū & cōe consiliū in
auliden boetię ciuitatē conuocauerūt : ubi cū omes de mouendo bel

deor Laudes

& Achile.

& Vlixe.

Virg. alie ai
alie nat.

Imitatio Vgily.

.ca belli ꝯ troiā.

P.par

Cōiurant q̄ Troianos

lo aduersus troianos sententiā dixissent: iureq; iurando se inuicē astrī
xissent: priusq; se troia nō discessuros: q̄ uiolati hospicij iura ulciscere
tur. Primū ut in tanta re moris esse solet ad religionē conuersi: de
os scelerq; ultores pro uictoria comprecabantur: atq; omnibus ad re
diuinam intentis: ecce draco mire magnitudinis conspicitur: pla
tanum propinquā arborē ubi p̄ passer nidificauerat ascendere:
Cunctis autem repentino metu p̄terrefactis atq; rei nouitatem
admirantibus: draco auiculę pullos nūo octo & matrem insup ipsa
uociferantem ac natis accurrētem intercemit: qua re omnes ue
hementer cōmoti: augures sacrorūq; pitos de his quę uidissent
sollicite consuluerunt: quibus respondentibus uisa portendere no
uem quidē annos apud troianos dimicaturos decimo autē fundi
tus euersuros urbem. Leti pactis sacrificijs aulide soluerūt: atq; ind
ad troiam tandē puenerunt. Cum uō in agrū hostiū omnes pro
siluissent atq; in primo congressu Protesilaus interfectus esset
Menelaus & Vlysses ad repetendā Helenā legati ad troianos mit
tuntur: quibus negantibus Helenā se reddituros: rursus belli ge
rendi consilium greci inierūt: atq; exercitus p̄te ad urbis obsidio
nem relicta: reliq; duce Achille urbes uicinas bello aggrediunt:
ut omni spe auxilij sublata troiani celerius in deditionem ueniant.
In his urbem nōie Chrysam diripiunt: prędaq; inter milites
dispartita Chryseida uirginem Chryse Apollinis sacerdotis filia
Agamemnoni honoris causa dederūt. Chryses uō filię redimēde
causa sceptrū aureū in manu gerens insulasq; ac ceteris sacris ue
stimentis indutus in castra grecorū uenit: atq; in publica contione
cunctum exercitum in primis q; Agamemnonem & Menelaum
filia sibi restitui precatur: aurum & argentū precium redem
ptionis offert: uereantur saltem Apollinem cuius ipse sacris pre
esset. Agamemnon aūt ut q̄ sumo uirginis amore tenebat:
contumeliosum affectum sacerdotem dimisit: iussitq; e castris q̄p̄rīmū
discedere grauiora minitatus si post usq; offenderetur. Chryses
re infecta discedens Apollinem ad p̄reti suę ultionē exorat.
Magna itaq; pestilentia in castra grecorū īmissa: cū omnes pas
sim tabida lue correpti sine ulla salutis spe caderent: nullaq;

Ptholemeus Hesiod.

Dos ul'troes sceleq.

38

humana ope huic insanabili morbo resisti posse uideretur: Achilles cōuocata cōtione Calchantez pestilētie causa & remediū indicāte: restituēda puella numenq placandū censuit: quod cū Agamemnon minitus coactusq fecisset: atq ea ob causam Achilli restitutoiq auctori uehemēter infensus Briseida qua cū ille amātissime cōiunctissimeq uiuebat abduxit. Hanc rē Achilles grauiter & moleste ferens discessit e castris: matrēq multis lachrymis orauit: ut ab Ioue aduersus grecos auxilia quib troiani in bello superiores essent implorāret: quē Thetis cū exoruisset ac sepe troiani fedissima fuga grecos ad naues egisset: Patroclus Nestoris hortatu Achillis arma quib ꝑgressus in pugnā troianos saltem ptere facere: atq suos aliqua ex pte tutari posset impetrauit. His itaq armis Patroclus indutus cū antea sepius pclara gda fortissimaq facinora edidisset: tande pugnādo ab Hectore Priami regis filio interfectus ē: huius morte Achilles incredibili moerore affectus (: fuerāt n. ambo suauissima cōsuetudine magnaq beniuolentia cōuncti:) & cū Agamemnone rediit in gratiā & clipeū miro artificio a Vulcano elaborātū accipies: rursus in castra reuertitur Atq uarijs proelijs cū multos antea interfecisset: tande ipm Hectora cuius uirtute troia diu defensa fuerat occidit. Hic cū rerum ac totius belli sit ordo: Homerus tamē ab Achillis ira suj operis exordium incipiens: quattuor & uiginti libris ea tantū complexus est: que sunt extrema noni anni pte ac decimi principio gesta: Que uō ante id tempoīs acta sūt de industria ptermisit: q ante Achillis ira nihil memorabile gestu esset. Troiani n. intra muros se cōtinētes nūq apto marte ausi sunt aduersus grecos dimicare: at postq Achillis discessu equate inter se belli ires atq pugnādi artes uise sūt: animis elati troiani fortunā belli temptauerunt. Itaq instructa acie uaria utriq fortuna sepe dimicatū est: sepeq incerto marte ex pugna discessum: atq eo usq res troiana defensa: quousq Achilles dolore pitet & ira ob Patrocli mortem incensus omni odio a suis in troianos couerso grecis uictoria pugnando restituit. Que ob rē cū omnia egregia illustriaq facinora hoc tempore gesta sint: ante uō Achillis iram nihil memoria dignū actū esset: ire & supius illud tempus a poeta ptermissum & ab Achillis ira inceptū ē.

remediū ꝑ pstē.

orat thetis q Achille

patrocli mors

Hectoris mors

p. pm.

qd Herodotus
qd dion. de helena.

atq; hec breuiter de bello troiano dece ordine: que in rece expositione Homerus adhibuit dicta sunt. Non me fugit: quid Herodotus historicus: quid Dion prusaensis: quidue alij de Helena & de omni hoc bello senserint: que idcirco a me prtermittuntur: qa nō est instituti huius nostri cū de Homero tractemus alioz opiniones de bello troiano recitare. Igitur his que dicta sut contenti cete ra exequamur: que spectare ad rem nostrā uideantur: & qm

ilias & ulyssea duo Homeri poemata de quibus diximus: rapsodia a ueteribus appellatur: pauca quoq; de huius appellationis causa explicanda sunt: atq; prius quid nomē ipsum significet: deinde quam ob causam eo noīe fuerit appellata ostendendū. Rapsodia igitur grecū nom cōsutum cantum interpretamur: huius aut appellationis causam hanc esse uolunt: q Homeri opus antea nō integz sz discissum: nō uno in loco sz in uarijs discipatum erat. Nam cū ipse iam cecus urbes grecie pagraret illustrium uiroz laudes ac nobile illud troianū bellū poetaq; more decantans: q lyra & cantu in cōuiuijs poemata recitabāt: factum est ut nec corp unū pfectū: nec ullus continens ordo huius usq; repiretur historie uez ut ipse diuersis in locis plus minusue cecinisset: ita uaria totius opis membra p omnem grecia dispsa essent: passimq; alij uersus alijs in locis usq; ad tempora Pisistrati athenieusium tyranni ca

ilias
ulyssea

pisistrati athenien
fuggitio sf hūdis-
xvib homeri

tent. ff. H. huius rei gloria sibi querens in omni greia per preconem publice nuntiari iussit: omnes certū singulos uersuū precium accepturos: q Homeri uersus ad se ferent. Qua fama apud omnes diffusa: ingens uersuū multitudo ad Pisistratum allata est: in quibus pspe accidit: ut quos uersus ipse prius ab alijs accepisset eosde a diuersis & locis & hominibus rursus acciret: atq; sepissime in aliquoz nūo unus & duo supabundare inuenti sint. nulla cū superiore sensu continetia habentes. Ferut quoq; multos lucri spe suos proprios pro Homeri uersibus attulisse: neminēq; in tanto tamq; diuerso & hoīuz & uersuū nūo fuisse: q spe sua Pisistratus ppositū pmiuz nō accepit. Igitur Pisistratus undiq; ingēti uersuū multitudine collecta: duos & septuaginta doctos hoies ad opis dispositionē conuocauit: deditq; singulis quotquot ipse colle

39

gisset: ut priuatim quisq; pro se in rectu ordine compositioneq; re
digeret: atq; preter gratia: qua ea pro re omnes apud eu inirent:
premia quoq; eoz laboribus vigilantieq; proposuit. Cum itaq; omnes
pprium absoluissent opus: atq; ad statutum locum & tempus quod qsq;
egisset ostensuri conuenissent: nullo pinaciter rem sua defendete:
q; cunctis sola ueritate rectuq; iudiciu intuetibus: tandem uno omnes
animo atq; sententia in hanc uenert que nunc extat opum dispositio-
nem & ordinem: raspodiamq; de facti noie appellauerut: atq; cum
multi reperiantur uersus longe ab homerica gratia alieni: quos ut
diximus lucri cupiditate quida pro Homeri uersibus: cu non essent
attulerant: tamen auiri illis de industria admissi atq; in ope inser-
ti aptatiq; fuerut: eosq; signis quibusda: ut pegrinos annotarut: q
& nothi appellantur & reprobantur a multis. Hinc illud Ciceronis est dictu:
quos Aristarchus Homeri uersus non probat: eos Homeri esse negat.
Equidem illud Horatij: & quandoq; bonus dormitat Homerus: non
ad Homeri uituperatione retorqueudu puto: neq; H. arbitror ad
sumu illud ingenium Horatium hoc retulisse: quo nullu unq; ui
gilantius fuit: q; ad ea potius pegrina: que cu p se obscura essent
tame Homeri splendore sub cuius noie allata fuerut illustrature:
atq; huius compositionis epigrama illud athenis in Pisistrati statua
maxiu testimoniuq; habemus. Tex me regnatem populus de
iecit athenis: Et totiens regno reddidit ille meo. Consilio magnus
fuerit Pisistratus ille: Clarus & ingenio clarus & eloquio. Anteq;
dispsus cu cantaretur Homerus: Collegi uersus primus Homere
tuos. Qui fuerus noster fons aureq; cuius athene: Quando quide
smyrnam condiderant patriam? Diogenes iuo Laertius in philoso-
phorum uitis ait Solone dicere. Homeri se poemata resarcire:
ut esset uersuu atq; sententiaq; consequeta. Plures in Homeq;
comentati sunt: omniq; aut melius Aristarchus & Porphyrius
Esse quoq; Homeq; poetaq; omniq; principem & parentem a quo
ceteri omnes orti sint certa est doctissimoq; omniq; sententia: atq;
ut Quintiliamus ait: queadmodu ex occeano fluuia omia na
scuntur: ita ex Homero poete omnes. omnisq; huius discipline
ratio defluxit? Ante huc tam multos claruisse tradunt. Naq; Li

Cicero Horatius

Xerxes. i. pisistratus sta tua.

diogenes

Aristarchus & porphyrius

Homerus dicit pn. cepisse & priores poe tas.

Quintilianus.

Linus
ante homerū.
Hercules
Thamyras
orpheus
Thymœtes.
Museus
pronopides Hō.
mag ilig.
Syagrus
Elianus.

nus thebanus poetica & musica multum ualuit: hūitq; discipulos multos: in quibus tres clari illustresq; traduntur. Hercules: Thamyras: Orpheus: quo tempore Thymœtes Thymœti filius magna poetice laudem assecutus est: de qbus plura alio tempore dicemus. Museus quoq; ante Homeꝝ clarus habetur & Pronopides Homeri magister insignis poeta: multa litteris quas pelasgas appellabat scripsit: aliiq; clarissimi rez scriptores ante Homeꝝ floruerūt. Syagrū quoq; poetam ante Homeꝝ cecinisse bellū troianum Elianus in sua scripsit historia. Nō me fugit multos & grecos & latinos magnis laudibus Homeꝝ extulisse: quas siquis in hoc loco referre studeat laboriosum profecto esset: ac longe plus ocij curez postularet. Illud paucis tenendum ē: nō modo numeroꝝ suauitate: dignitate compositionis: uerboꝝ & sententiaꝝ exornationibus atq; rez uarietate refertissima esse Homeri uolumina: si nulla prorsus diuinaꝝ humanaꝝq; rez sciam atq; doctrina esse: quā poeta ille diuinus in suis opibus non tetigerit: ostenderitq; nullius pclarę eruditionis ac institutionis exptē se ignaruq; fuisse: qđ tibi quis ut diximus laboriosum esset: tamen ostendere nō grauarer: si te ut de uita & gnē ita & de doctrina quoq; eius dubitare intellexissem: qua sumi excellentissimiq; uiri & grecis & latini omnes ut diuinam coluerūt semp ac uehementer sunt admirati. Τέλος.

ARISTOTELIS: PHILOSOPHI: VITA: PER: LEONARDVM ARĒTINVM: EDITA: AD: CARDINALE: SCĘ: CRVCIS.

QVANTA: NOBIS: ARISTOTELES: PHILOSOphus atq; adeo gni humano bnficia contulerit: & ad disciplinaꝝ oiz lucem: & ad uirtutū moꝝq; laudabilissimā comparationē: omēs intelligūt. Quis uio ipe fuit & quibus maioribus ortus & p quos studiorū graduꝫ curricula uitę traduxerit: & ubinam gentiū uixerit obieritq; nemo fere cognouit. Ex quo fit ut ingrati quodāmo repiamur: beneficia quide prompte suscipientes auctorē uō bnficioꝝ nō curantes agnoscere. Ego igitur hanc ptem sumi uiri ignoratā prius a nostris atq; obscuram in lucem prodere constitui. Itaq; uitam

eius ac mores & ceteru que ad hanc spectant ptē hoc in libro cōiecī. colligens undiq; atq; cōnectens que ad cognitionē eiusmodi rerum ptinere uidebantur. Ad te uō potissimū hunc librū misi q iā pridem comptū habebam te inter maximas occupationes tuas lectioe cognitioneq; summoq; uiroq; plurimū delectari. Notitia quippe rerum earum nō dubito fore ut apud te & alios prestantes ingenio uiros & auctoritas huius philosophi & amor augescat:-

ARistoteles philosophus ex oppido fuit noīe stagira obscuro qdem p se: nisi q huius uiri claritate refulsit. Patrem uō huīt Nicomachum medicine artis professorē. Genus paternuz in Machaonem Esculapij filium continuata certissimaq; successione referebatur. Ipse uō Nicomachus apud Amyntam macedonie regē Philippi patre & medici & amici locū obtinens multū & gratiaq; opibus in regno potuerat. Ex hoc Aristoteles natus est: anno primo ut quida tradunt nonagesime none olympiadis. Matrem quoq; huīt nō obscuri generis noīe festiada. Aristoteles aūt prima etate i macedonia educatus: ubi adolescere coepit athenas studioz gratia missus cum ceteris opam disciplinis haud segne dedisset tandem Platoi p id tempus academiā mira discipulorz celebritate incolenti in philosophia adhesit: decimo septimo etatis anno fuisse phibent cū Platonem audire primū cōpit. Eius discipline uigīti annis pseuerauit auditor: nihil omittens ex his artibus que ad summum futuz phm ptinē uidebantur. Erat in eo acritas ingenij suma necsane minor aut uigilatia aut sedulitas: cupiditate uō discendi ita flagrabat: ut nullu disciplinaz genus sibi incognitū patere tur. Itaq; nō in utraq; mō phia prestitit: sī in dialecticis & matematicis longe primus habebatur: nec in his tantū sī & rhetorice & poeseos perfectam quādam cognitionem adiunxerat: historie uō ita curiosus: ut neq; celo neq; terra neq; mari quicq̄ relinquere uellet incognitū. Indole preterea mirabili ut ad singula natu precipue dicas: ut & carmina ab eo pulcherrime scripta & solute orationis copia ornatusq; ostendit. Mortuo Platone ad Hermiam acarnei tyrānum profectus triēnio ferē apud illum desedit. Hanc eius morā nōnulli obtrectatores uehementer carpsere: qī parū pho congruētez. Laceraturq; hoc in

loco: maxime pro ancille cuiusdā amoribus penē insanis: quoz gratia illū desedisse apud Hermīa quida scripsere: extatq; in eum epigrāma nobile Theocriti dñi amarissimis sane uerbis obscenitatē & dissidiam illi exprobrantis. Sz hec omia ut falsē & ab obtrectatoribus ficta existimem facit q mox inde protinus in macedoniā euocatus a Philippo & alijs rebus auctus honestatusq; est: & Alexandro filio in disciplinā tradito maximā auctoritatem in regno pmeruit. Nam illuc quide adduci nō possum ut existime hoīez minus integra fama in eo ipso tempore a prestantissimo rege aut tantope appetitum euocatumq; aut unicū tantē spei filium huic potissime creditū: & simul a Demetrio magnesio scriptum repio necessitudinem quādam Aristoteli cū Hermia fuisse: q eius neptem in matrimoio haberet: eoq; ueluti officio retentū penes illum fuisse. Sz postq̄ in macedoniā rediit honore ac dignitate longe primus habebatur: ut admiraretur eius sapietiā rex: & quasi decus ingens regni ac felicitatē suoz temporz existimaret. Apparet id in epistola Philippi quā ad Aristotele de Alexandro scripsit. Dtis inquit grās habeo: nō tam pinde quia natus est mihi filius q̄ pro eo q eum nasci contigit temporibus tuis. Spero. H. fore ut educatus eruditusq; ate dignus existat & nobis & istaz rerum susceptione. Decem ferme annos circa Alexandz fuisse uidetur: nec tamen in eo solum occupatus sed & pid ipm tempus multa p se ipsum multa etiā p regis potentiā ingens occultissima nature indagabat. Alexandro deinde in asiam cū exercitu profecto ipse athenas rediit: ac sui copiā in lyceo exhibere incepit Xenocrate pid tempus academiā obtinente. Docebat uō plerūq; inambulans auditoz turba circumfusus: ex quo ipi sectatores eius peripatetici phi nūcupati sunt. Sunt tamē q tradat partem illam gymnasij in qua docebat peripatū idest deambulatoriū fuisse. Itaq; ut academici stoiciq; a loco dicti sunt: sic etiā pipatetico⁹ de loco ipso cognomētum suscepisse. Tredecim annis in lyceo florentissime docuit: complurisq; sua disciplina clarissimos uiros effecit: tande uō cōmuni illa phoz inuidia: q nō recta de dijs sentiret accusatus: metuens ne ut quōdam Socrati sic etiā sibi in iudicio peundum foret: Antipatri quoq; amicitia q tūc athenīesibus odiosus erat: ne sibi noceret formidas

Philippi epīa ad Aristotele

deſerta ſui defenſione calchidem abiit ibiq; deceterο fuit quoad eui
ra deceſſit. Nunc uō q̄m curſu quodam celerīmo p̄teruecti ſpe
cium illius uitę conſpeximuſ: flectenda itez ratiſ eſt: ac moreſ e
ius uiri & domeſtici uſus quaſi figurā diſciplināq; & librοz ab eo
ſcriptοz multitudinem intuendum. Forma quidē fuit haud ꝛ
quāq̄ conſpicua duobus tamē p̄cipue dehoneſtabatur gracili
tate cruriū & puſillitate oculοz: ſtraq; quo dignitatē quandam
redimeret aduerſum corporiſ uitia & ueſtitū paulo inſigniori
utebatur: & anuli digitoſ honeſtabant & tonſurā ceteruma; cō
poriſ cultū deinduſtria adhibebat: cū tamē reliqua in uita mo
deſtiſſimuſ eſſet. Moreſ aūt in eo grauesꝫ & ab obſcenitate ridicu
loq; alieni fuere: ceteꝛ miteſ: & q benignitatē potiuſ haberet
q̄ p̄ſe ferret. Extat eiuſ humanitaſ atq; dilectio in patriā: in
ſuoſ: in familiā: in diſcipuloſ: in omne deniq; genuſ hominuꝫ: quā
paulo poſt ſingtatim proſequemur. Patrimonium fuit illi ſatiſ
amplum cum ex hereditate paterna: tum ex regum largitioe.
Nam & p̄dia in ſtagiriſ hīt & redditus ex quibuſ modeſte ſit
liberaliterq; uitam duxit cum uxore & filiſ & amiciſ. Plena
illiuſ domum ſeruiſ fuiſſe: nec maribuſ modo uez etiā feminiſ
teſtamento eiuſ apparet. Memorat H. pmultoſ utriuſq; generiſ:
deinde mādat neminē uenūdari eoꝛ q ſibi ſeruierꝫ ſ liberoſ di
mitti quibuſda tamē in ſeruicio filiοꝛ uxoriſq; nōiatim relictiſ.
Uxoreſ uō hīt duaſ Pythaida ſcilicet & Herpilide: quaꝛ Pytha
da alī filiam alī neptem Hermię acarnei de quo ſupra diximuſ:
Herpilidem uō pleriq; ancilla eiuſ fuiſſe tradidere. Mortuaq; uxo
re prima conſuetudine ab eo receptam Herpilide: mox procrea
tiſ filiiſ pro uxore habitam. Ex hac Herpilide Nicomachuſ filiuſ
illi natuſ: ad quē ſunt ethicoꝛ libri: & filia Nicanori deſponſata.
Stagira urbſ a Philippo euerſa ut reſtitueretur ab rege obtinuit:
legeſq; & formam rei. p. ipe deſcripſit: qua poſtmodu ea ciuitaſ uſa:
habuitq; licet abſens diligentiſſimam patrię curam. Ciues aūt ob
hęc merita tanto in honore illum habuere: ut feſtoſ dieſ & ludoſ
quotanniſ etiā eo uiuente faciēdoſ illi publice dedicarent. Feſta
ipſa celebritaſq; Ariſtotelia nuncupata. Et in patria quidē hęc

illiuſ bñficia extant: in ſuoſ uõ ac neceſſarioſ tanta caritate benuole
tiaq; fuit ut pené ſupflua atq; nimia illiuſ obſeruantia uideat. Nica-
nore genero egrotante pro eo uota fecit ſi incolumitatẽ recipet ſta-
tuaſ ſe duaſ alteram ioui ſeruatori: alteram Iunoni ſoſpitę dedica-
turum. Diſcipuliſ uõ multũ detulit: amauitq; unice pręſertim eoſ
qui excellere uiſi ſunt. Extant eiuſ in Theophraſtum pmulta caritа-
tiſ amoriſq; indicia: & illud in primiſ q; ipm licet impare genẽ:
tamẽ genezy teſtamẽto deſignat: ſiquid Nicanori contingeret: ppt
qđ altęri filia tradenda foret. Curã uõ omnẽ filioz ac rez ſuaz
arbitrio fideiq; propiquoz diſcipulorũ cõmiſit: Antipatro dutaxat
ob honorem adiecto. Calliſtenem uõ uſq; adeo amauit: ut aduer-
ſuſ Alexandrũ regem grauiſſimaſ inimicitiaſ pro eo ſuſcipe non
dubitarit. Fuit autẽ Calliſtenes Ariſtoteliſ diſcipulus neceſſitudine
etiã quada materna ſtirpe ſibi cõiunctus excellentiſſima diſciplia
iuuenis. Hic ad regem ab Ariſtotele miſſuſ: cũ in aſiam illũ pro-
ſequeretur: quaſi hermolaę coniurationiſ auctor ab Alexandro
interfectuſ eſt. Atq; conſtat falſo obiectum illi cõiurationiſ crimẽ.
Cęterq; odioſum faciebat regi nimia in diſputando libertaſ & con
tentionũ ptinatia: quã ob eam interfectuſ ab illo putatur. Tulit
igitur huiuſ nece pindigne Ariſtoteleſ nec uerbiſ quereliſq; liberio
ribuſ pepcit: hinc & regiſ infenſio ſecuta eſt nõ latens neq; obſcu
ra. Itaq; ad Antipatrũ ſcribens Alexander: cum huiuſ cõtrariоſ
mentiõnẽ feciſſet: ſeſe exactiz poenaſ minatur: nõ a Calliſte
ne mõ uez etiã ab his qui illum ad ſe miſiſſent: de Ariſtotele nõ
dubie ſentiens. Miſſaq; p idem tempuſ ab Alexandro dona Xeno
crati ampliſſima ferunt: nõ tam ut illum honoraret: q̃ ut Ariſto
telem quaſi ab ſe pręteritũ deſpectumq; offenderet. Et Ariſto-
teleſ poſthac cęlatim fauiſſe Antipatro: quo regnũ macedonię re
tineret exiſtimatuſ eſt. Tempora quibuſ athenis fuit inquieta por-
ro difficiliaq; fuere: primo ob timorẽ Alexandri poſt thebaſ euer
ſaſ: cuieſq; expoſtulatoſ: mox ob Antipatri ſuſpicioneſ atq; certamia:
quo quidem tempore principeſ illi oratoreſ Demoſthenes: Hypideſ:
Demadeſ: Æſchines diuerſa in re p. ſectantes crebriſ turbulentiſq;
cõcionibuſ omia cõmiſcebant. Tutuſ tamẽ inter hąſ procellaſ Ari

stotelesꝫ fuit usqꝫ ad Antipatri tempora: qui Alexandro defuncto ma
cedonię potius est regno. Tunc ab Eurimedonte die sibi dicta cū
in iudicium uocaretur: defensione primo aggressus: orationeqꝫ
pro se quā diceret iudicialem pscripsit: mox ueritus iudicū impietā
& accusatoris grām deferre iudicium ante diem constituit. Itaqꝫ cal
chidem fugiens ibi posthac fuit nō solum uxore & liberis uerum
etiā auditoribus pleriscꝫ eo se transferentibus. Discipulos uō hūit
complures: quoꝝ precipui Theophrastus & Menedemus & Aristo
xenus: qui postea musicus cognominatus est. Hā Callistenē oīb⁹
pcellentem uiolentia regis abstulerat: Theophrastus & Menede
mus principes relicti equide ex ipsius sententia iudicioꝫ supre
mo. Fertur. H. cū ad extremū uitę spaciū exigotaret: ac iam despa
ta salus esset: conuenisse ad eū discipulos atqꝫ rogasse: an qde ipse
in piculo uitę foret & humana fragilia atqꝫ incerta iam uideret
sibi: in doctrina preficeret quem ipse maxime oīuꝫ probasset. Tū
Aristoteles cū ante obitum id se facturum polliceretur: haud multo
post uinum se cupe inquit aut lesbium aut rhodium: iussitqꝫ u
trumqꝫ poculum sibi asseri: cūqꝫ illa uicissim delibasset: lesbium
inquit hoc pꝫ suaue est & amoenū: rhodium etiā hoc probāduꝫ
& bonū: quo quide facto nemini dubium fuit: quin Theopha
stum & Menedemū suo iudicio anteferet: qn altere lesbius ear
origine: alter rhodius. Hoc eius iudicium psapiens & cautum
pro euitanda ceterorꝫ discipulorꝫ inuidia fuit: dixit. H. quodamō
& nō dixit. Nec tamē ea cautella uitare potuit qn aliqui pinde
quasi nō recte spreti ab eo atqꝫ posthabiti offenderentur: quorū
unus Aristoxenus fuisse creditur: ut postea scriptis eius deprehen
sum est. Hic Aristoxenus genē fuit italus: patria tarentinus
& propter excellentiam eius artis musicus est cognominatus. Mi
grauit aūt e uita Aristoteles anno etatis sexagesimo tertio: post nā
mā uō conditam anno quadrigēteſio trigesimo secūdo. Eodemqꝫ
tpo anno Demosthenes oratō athenis pfugus in italia: & Aristote
les etiā athenis profugus in euboea diem obiere. Nec defuit ab Ari
stotelis obitu uenenī suspicio: fs & fama fuit: & mādarit quida lēs
potato illu acomito uoluntarie interisse: quod falsū est. Quod. H.

opus fuit solum uertere & athenis fugere si uoluntarie exul obiturus?
an nō ut euboea sic etiā athenis potare aconitum & finire uitā licebat. Arguit preterea testamēti series in euboea cōditi: que aliena ptinus a uoluntaria morte conspicitur: sic.H. incipit. Exul omia recte si tamē quid cōtingat Aristoteles testamentū suū in hūc modum fecit. Hoc aūt principium quis nō uidet nō despantis ee homis: & uitam affectātis: cū etiā uidet omen moriedi: & recta cuncta fore dicat si uita supsit. Cum illis igitur sentio qui morbo interisse illum tradidere: qui & plures sunt & certiores auctōes. Hec de moribus eius usuq; domestico retuliss̄e sat esto. Nō.H. hec tā diligenter in phis spectanda sunt q̄ studia eoz preclaraq; disciplinam intuenda de quibus iam dicere ordiemur. Viuo adhuc Platone in multis ab eo distare incepat. Nec deerant planē iā q̄ Aristotelem sectarentur: nec tamen in suma rez inter eos quidem phos contrarietas esse putatur aut dissensio: eade.H. sectari uidentur academici ueteres ac pipatetici a Socratis Platonisq; disciplina: ambo fluentes: eandemq; de uirtutibus & moribus: de bonis & malis: de natura rez: de imortalitate aioz opiniōe hentes traq; in genē quide ipso ac suma rez nequaq̄ inter illos discrepantia est: in pticulis uō & mediis quādoq; distare illos aduersariaq; apparet. Fuit.H. Plato uir singularis quide ac pretelles multarq; ac uariarū rez scia preditus: eloquentia uō tanta: ut supra hoiem sese attollere illius eloqui uideatur: Cetez traditioes eius interdum tales sūt: ut a sensu bone mentis potius q̄ probationis necessitate nitantur. Nam de natura animi ipsiusq; trāsmigratione descensioneq; in corpora pmulta tradūtur ab illo prolata magis hoibus q̄ probata. Et in optimo ciuitatis statu cōstituendo ea nonnunq̄ sentit que ab hoc nostro usu consuetudineq; uiuendi plurimum abhorrent. Mulieres.H. cōes oiuz esse censet: quo nihil inexplicabilius cogitari potest: filios uō ita incertos: ut nemo neq; suos neq; alienos queat agnoscere. Patrimoiorum aūt iura sustulit: atq; omia boiz cōia esse uoluit. Contra hec igitur & huiusmoi renitens Aristoteles cū pbabile aduersa di materiā nactus esset: etiā uiuo Platone sectatores repiebat.

de platone.

Contra platonē.

Xrist.

Cõtr Socratẽ.

Xristlus Laudes.

diligẽs pr.

Preterea doctrina Platonis uaria & incerta. Socrates. H. ubiq; inducit nullo disciplinaq ordine quasi a carcere ad calcem discurrit: sz mo hoc modo illud pro arbitrio agit: & in disputãdo nõ tã que ipse se tuat dicẽ uidetur q̃ alioz sententias dictaq; refelleret Aristoteles uõ & cautior in tradendo fuit: nihil. H. aggreditur quod probare nõ possit & moderatior in opinando: ut hec que in usu uitaq; comu ni uersantur adiuuare non aliena & abhorrentia & miq̃ profu tura meditari illum appareat. Adhec ipsis in rebus explicatio serio sa atq; diligens: ut siue logice siue physice siue ethice tradat co tinuata ubiq; doctrina sit: & ab ipsis primordiis rez ad finẽ usq; ducta scia: tanq̃ pater diligens: q nõ solum genuisse filios: sz p puericia adolescentiaq; educatos: nõ prius desert q̃ continuato diligentie studio multos traduxerit. Hec aut continuatio diligẽ tiaq; doctrine in Platone nõ fuit. siue ille nõ putauerit oportere: siue noluerit: siue ista parua minutaq; & quasi disciplinaq; ele menta contempserit. sraq; illius libri pfecti iam robustis; hoibus aptiores sunt: teneros iõ instituere nõ satis possunt. Aristoteli uero pmultum debet humanu genus: q disciplinas ante se na rie dispersas in unũ q̃ corpus singulas redigere nobisq; eas tra dere dignatus. sraq; discere qui uolut hũc amplectantur oportet. Cuius libri ita scripti sunt ut & parulos instituere: & mediocres alere: & robustos exercere ac pficere uoluisse illum appareat: ac omis etatis nostre curã cognitionẽq; suscepisse. Neq; phie totu quanq̃ in illa eminet sz alias quoq; siue artium: siue facultatum curio sissimus fuit. Exercuisse uero in eloquentia iuuenes ac post me ridiano tempore precepta dicendi tradere: ac sapientiam cum eloquentia miscere instituisse constat. sdq; fecisse traditur Isocra tis rhetoris q̃dã pmotu: q cũ longe impar scia foret discipulis tamen abundaret: famaq; de illo magna circũferẽtur dixisse A ristotelem ferũt: pabsurdum esse tacere se cũ Isocrates loquatur: atq; ita docere eloquẽtiã auditores suos cœpisse. Ipse certe que scripsit omib; dicendi ornamẽtis figurisq; refersit: sed in libris eius manifestre appuret. Expertus sum apud quosdã doctos ui ros grecaq; tamẽ litteraq; ignaros: fide non fieri assertione mea

dum Aristotelis eloquētiam comendo: quippe aduersmas huius phi translationes lectitare soliti: intricatum quēdam & obscurꝫ & inco cinum arbitrantur. Sꝫ nō sunt illi Aristotelis libri: nec si uuat ipse suos dici uelit: sꝫ mere translatoꝝ ineptie. Ille. H. politissim scriptor esse uoluit: & quod uoluit curauit: & quod curauit as secutus est. Vezꝫ ga uerba fidem nō faciunt mea: M. tullij cice ronis accedat auctoritas. Cui. H. hi de eloquentia iudicanti cre dent: si. M. tullij iudicio nō credent. Liber est topicoꝝ. M. tul lij ad Trebatium: in eius libri phœmio ita scriptum est: Sꝫ eo magis reprehendedi sunt: q̄ non sōlū rebus his: quę ab Aristo tele dicte & inuētę sunt allici debuerūt ad eū pdiscendum: sꝫ etiā dicēdi incredibili suauitate & copia. In libro aūt primo de finibus bonoꝝ & maloꝝ inquit: credo te minus delectari ab Epicuro: ga hęc Aristoteles & Theophrasti ornamenta dicendi contempsit. In primo igit incredibile suauitate: in scdo aūt or namenta dicendi Aristoteli tribuit. In eptis aūt ad Lentulum scripsi inquit de oratore libros tres: quos lentulo nostro puto fore nō inutiles: abhorrent. H. a coibꝫ pceptis atq; omne ueterū aristo telia & isocrateam ratioēz oratoria complexi sunt. In eptis uō ad Pomponiū ita scribit: meus aūt liber totū Isocratis myro technium atq; omes discipulorꝝ aculas: ac nō nihil etiā aristote lia pigmenta cōsumpsit. In rhetoricoꝝ aūt scdo ita scribit: Ac ueteres quide scriptores huius artis usq; a principe illo & inue tore Octesia repetitos unū in locū conclusit Aristoteles & notatim: eius; precepta magna conquisita cura pspicue adscripsit atq; emo data diligenter exposuit: ac tantū intientoribus ipsis suauitate & breuitate prestitit: ut nemo illoꝝ precepta ex ipsoꝝ libris cogno scat: si omnes a quod illi percipiunt uelint intelligere. ad hūc qi cōmodiore explicatore confugiatur. In primo quoq; ad Heren nium libro de arte rhetorica loquens sic inquit: Aristoteles aūt q hunc arti plurima adiumenta atq; ornamēta subministrauit. Per multa huiuscemodi doctissimoꝝ hoīm testimonia de Aristotelis eloquetia reperiuntur: quę referre nūc plexum sane negocium esset. Desinat igitur isti ex infantia sua Aristotelis facundiam metiri.

Nam̃q eorũ qui ętate nostra phos haberi se uolunt: primas uix litteras tenent: rapti de grãmaticis imaturi & rudes & pleni adhuc pueri lium tenebras audienda quor nec uerba nec significata intelligunt: ac rez ipsaz uix umbrã quãdam intuentur: in Aristotele uõ pfecta sunt omnia. Nam & in litteris ãtium nemo alter elaborauerat: & poetas cunctos diligentissimẽ nouerat: & totus interdum scatuerit uersibus: & oratorũ neminẽ eor qui ante se fuerãt prętemittit: & precepta dicendi q̃ exacte tenuerit libri eius rhetorici declarant. Diligentia uõ scribendi eius illa minutissima probãt: q̃ pedes ac numeros nõ in uersu modo uez etiã soluta in oratione obseruandos censuit. Itaq; dactylum & tribrachũ reicit quasi nimium elatos pedes & altius exaggerata orationem reddentes. Rursusq; iambos & trocheos quasi nimium depressos. Probauit autẽ pean maxime qui est duplex: aut .H. ex longa quã tres breues subsequuntur: aut ex tribus breuibus & longa postrea: quor altez principijs altez clausulis assignauit. Extant eius libri rhetorici complures in quibus nõ modo ipsum studuisse eloquętię: uez etiã alios docere uoluisse appareat: in quibus diu boni ãtã obseruatio: q̃ trita ac pdiligens preceptor tradutio q̃ acuta rez ad ea artem ptinentiuz euolutio. Itaq; ego libenter quęrerẽ ab hijs qui Aristotelem non credut eloquentem fuisse: utrũ nõ curauisse illum dicat ut eloquens esset: an uõ fuisse licet curauit eloquentia consecutũ. Primo nõ curauisse qui dici pot cũ tãta uolumina de arte pscripserit: assecutũ uero tanto studio eloquẽtiam nõ fuisse tam excellens ingenium nimis stulti & insipidi est extimare. & adsunt testimonia eloquẽtissimor uxor illius facũdiam miris laudibus extollentium. Equidem nisi prolixitatẽ nimiam uererer infinita pene ex illius libris recitarez in quibus & artificium discendi sũmum & cuncta uerbor sententiaz ornamẽta inesse ostenderẽ: sz hęc satis ad reliqua trãseamus. Libros autẽ usq; adeo multos scripsit ut nõ solu legẽdo uez etiã enumerãdo fatigare auditorem possint. Non .H. ea tantũmodo scripsit quę nunc inter manus uersantur sed togę plura quę depdita sunt. Scripta uõ eius licet multiplicia uariaq;

fuerint : tamē ad gnā quattuor reduci possint : eoꝝ una parſ elo
quētię ſuaſionisq; ratiōnē complectitur : altera ad ciuilem mo
ralemq; ptinet diſciplīnā : tertia diſerendi precepta continet :
quarta uō ſecreta nature ac rez occultiſſimaꝝ cauſe rationesq;
explicantur . Atq; in illo quide gnē quod primū a nobis poſitum
eſt : artes eius rhetoricę numerantur pluribus libris & diuer
ſis uoluminibus explicatę . In eode gnē collocanda ſunt illa quę
de homericis quęſtionibus ſex libris explicuit & que de arte po
etica libris duobus & quę de elocutione poetaꝝ libro uno &
quę de poetis libris tribus : & quę de tragœdyis libro uno : addo
etiā huc gnīs cohortationesq; atq; epiſtas quas ad Philippū : quas ad
Alexandrū : quas ad olympiadem : quas ad Epheſtionā : quas
ad Antipatrum miſit : addo uerſus ab eo factos & orationē iudi
ciariā pro ſe ſcriptam . Moraleſ uō atq; ciuileſ pmulti ab eo
ſcripti ſunt libri . Nā ad Eudemiū libri de moribus octo : q etiā
nūc extāt : & magnoꝝ moraliū libri duo : & ad Nicomachū
libri decem in quibus pfecto eius diſcipline ineſſe putatur : pre
terea œconomicoꝝ libri duo : polyticoꝝ libri octo : his addantur bi
libri in quibus ſūt ab eo moreſ & inſtituta centū quinquaginta octo
ciuitatum : multa cura magnaq; diligentia pſcripti . Preterea
de iuſtitia libri quattuō : de gubernatione rei . p . libri duo : de uo
luptate liber unus : de ſumo bono libri treſ : de regia gubernatio
ne liber unus . Prouocatiui ad uirtute libri duo : ad legeſ Plato
niſ libri treſ : ad rem . p . Platoniſ libri duo : de legibus libri quattuō :
de diuiciis de opulentia liber unus : de nobilitate liber unus . Jam
uō in duobus reliquis gnibus quoꝝ altero in diserēdi iudicialiq;
ratiōnē poſitum diximus : altero mſecretoꝝ nature pueſtigatioe
q̄ multi eius libri adhuc extent omneſ ſcimus : q̄ multi uō amiſſi
atq; depduti ſint in utroq; illoꝝ genere oposita ſane negociū
eſſet in pntia referre atq; cōmemorare uelle : Traditur quippe
librosſupra ducentoſ ab ſe ſcriptoſ reliquiſſe : horum
multitudine pauci extant : ſi credo optimi atq; probatiſſimi :—

HIERONYMI GARMELIANI DE VITA

NON: SVM: ADEO: MENTIS: EXPERS: NEC: AR
rogans uir illustris: qui adolescens p hoc opusculu quod in
excellentie tue nomen composui: ingerere me & cōferri
illis postulem. qui nostra etate uiri iam plane clarissimi:
singulari ingenio & eloquētia a se conscripta in dies edūt opa: mi
nime sane. Sed consideranti mihi ita mos esse in rebus omnib
uidetur: ut qui aliquo in studio uel arte prestantior exstit: mi
nime tamen ceteris ad id nitentibus terrori: ꝫ incitationi po
tius ad uehementius īntendū sit. Nec in iis quoq; que nature sut
p maioris presentia qd minus est: tame desit: Nequaq; n. ad īme
sum illu ac toto orbe terraq; unicum oceanū reliqua maria: nec
ad maria flumina: nec deincepſ ad flumina scaturientes passim
fontes defice uidemus. Nec ad hastaq; quoq; certamia cunctos q
conueniunt ueteranos esse: ꝫ preter hos perpaucos reliqua faci
le tyronū turbam. Nec in ipso illo tam admirando ad troia ut
prisci dicerēt semideox exercitu quāq; inuicti adessent Hectō
Achilles: duo Aiaces ac Diomedes: defuerūt tamen q uiribus &
gloria longe impares forent: Nec ipsi Thersites & Sinon: ita &
in hoc ipso studio nostrateq; litteraria militia: Cum certe omnes
Demosthenes aut cicerones esse minime ualeamus: nō desisten
tes tamen ostendi ut cunq; licet ingenij uendicandeq; qua pos
sit laudis causa: nos pferimus & suis quisq; armis & uiribus desce
dimus ad martem: qui si conspiciui esse ueterani nō possumus: e
rimus certe gregarij. Atq; ita ad illa ingentia maria nos tenues
& paruu murmureis riui: hys nostris illabemur fontibus: cū utq;
me impellat atq; acrius urgeat eius patris fama qui me genuit:
quiq; prima rudimenta & teneros formauerit ānos uiuens
ac domesticū exemplar: quod nō desinit dies ac noctes me sine
mora sine requie tanq; ignauū pulsare: ut minime degene
rare qtum est in me: atq; ex parte paterne respondere gloriq
certem: aggressus sum Xenophontis nō magis scholastici q mi
litaris phi ulta pscribere iam antea septēnio a me cōceptam &
mihi inter manus pendentem: ꝫ in alias atq; alias procul ab ea
partes p castra regia atq; illa pnitiosa & adhuc recordatu acer

hie. G.

bissima dispendia id tempus agitato: nūq̄ ocium affuit ne intuēdę
quide illius: nec tū absoluendę: quā p hos dies domi & in tuta hac
pace: q̄tum uacare ceteris rebus mihi licuit: quasc̄unq; fors ius
sit: absoluta ea potissimū de causa tuo inscripsi nomi: q. recēsenti
mihi clarissimos duos ac proauos tuos quos celeberrima fama ad
nos fert & illustria suę glorię monumenta pleno oūq; ore ita-
lia memorat: q̄tum p̄ter armoz̄ splendorē in quibus ipsoz̄ gsq;
mars alter censebatur: litteraz̄ etiā studiis p̄sterit: earuq; pro-
fessores egregio semp p̄ter ceteros fautore fuerint prosecuti. Sub
inde ut feminas p̄reteream: quę in gente uestra ipse quoq; doctrina
& eloquentia p̄stantes fuere: q̄tum tu ipse nihil a tuis degeneras
progenitoribus post bellica piciam in qua & magnanimi ducis &
pugilis acerrimi nomē & laude uēdicasti: his p̄clarissimis litteris
pindeac iam tuis gentilibus toto ut aiunt pectore incubas: earūq;
sectatores colas & amplectaris. Merito mihi uidentur ipsaz̄ fru-
ctus & doctrinę apud omnes ferē principes hac tempestate exu
les factę non solum ame sed & ceteris scriptoribus ad uos quib;
illę gratę & acceptę sunt deferī debere: Xenophontęq; meum
nūc excellentię tuę conuenienter dedicari: utroq; illo studio quo
tu p̄stante nihilq; a tuis discrepante laudibus hospitem habitu-
rum. spūs aūt uita licet a Diogene laertio greco eius scriptore
in latinū sermonē eruditissime traducta sit: ea tame nimię bre
uitatis potiūsq; manca uisa est: & in ea quę uite nōm tenet: ma
xima uitę illius pars deest: colligens plura pluribus ex locis: quę
potissimū Xenophon ipse de se scripserat: totū hoc sūmū cōtexi:
p quod uix ille clarissimus & plurima cōmendatione dignus: tuis
ita inique laudibus nō defraudaretur. In cuius lectione non dubi-
to egregiā delectationem ipsa excellentia tua capiet: tū ex suo a
circa historiaz̄ disciplinā studio: tū ex Xenophontis rebus cogni
tione & memoratu pulcherrimis: locoz̄ & fluuioz̄ uarietate pre
ceptis & exemplis ad optimi principis rationē & salutē pmaxie
conferentibus diuersoz̄ principum ac gentium moribus & for-
tunę casibus uariis p quos ille ut multipliciter sic fortiter ac
prudenter ut p̄stante uiz̄ decet: bello ac pace iactatus fuit:—

46

XEnophontī pater Gryllus athenē patria : tribus aūt archea fu-
it : ipsaq; athenaq; ciuitatem ſicuti ōuiū litterē teſtantur : al-
teraq; ex duobus ḡrecię oculis extitiſſe cum altera eſſet lacedemon :
ita nemo ambigit eamdem & totius ḡrecię impium terra mariq;
tenuiſſe : & ſcientiaq; omniū ſtudiſq; primā effloruiſſe : eaſq; cum
propriis deinceps noibus in reliquas gentes diſtribuiſſe : in quibus
quidem quēadmodū auctores primos ita reliquis preſtantes : ac de
cetero pene in aſſequibiles dedit . Ex quibus propemodū infinitis
hūc Xenophontem ipſum de quo nobis in preſentia memorandū
eſt : illum egregie pulchritudinis & ingenij uerecundi fuiſſe fe-
runt : quod utrunq; adoleſcentes imprimis decet ut formoſi etia
uerecundi ſint : unde mirādum uidetur ſi preſtantis etiā ingenij
extiterit . Nam ſi bene naturā ipſam cōtemplamur : comprehen
demus illius uires in cuiuſuis bene compoſiti corpus effundi freq̄ē
tius atq; uberius ſolere : in quo q̄to cōciniora atq; habiliora nacte
ſunt organa : eo pfectius opari queunt : qđ etiā in uniuſcuiuſq; ge
neris animalibus atq; inſtrumentis facile apparet . Xenophontis
aūt ingenio maior eo laus acceſſit : quo eruditiū atq; inſtitutiū ſub
Socratis preceptis & doctrina fuit : a quo ueteres ferme omnes p
clari philoſophi manarūt : atq; oīuz unus de celo in terras philoſophię
deducende princeps extitiſſe phibetur : propterea q̄ a rez ſupnarū
ſtudiis ad bene beateq; uiuendi ratione primus contemplationem
illam conuerterit : cuius diſcipulus caſu potius q̄ ulla factus eſt indu-
ſtria . Preterriens . n . quandoq; Socrates p uiam quādam angustam
incidit in Xenophontem impubē adhuc adoleſcentē : cuius egregia
indole delectatus : cū ſic formoſos dari ſibi eruditendos optaret : de
quibus optime preter ceteros ſperaret : ex antedictis cauſis illum
preterire baculo prohibuit : quem de ueterz more philoſophoz ge
ſtabat in manu . Ex quo mirantem Xenophōtem pcūctari cœpit
Socrates : ubinā una queq; de his rebus uenderetur : quas manu
tangens illi deſignabat : cui reſpondente prudenter ad ſingula Xe
nophonte : rurſus interrogauit Socrates : at ubi filii ornati & bn
inſtituti fiunt hoies ? ad quod hęſitante Xenophonte : nec ſatis cer
to quid reſponſionis faceret : ſequere me igitur inqt Socrates &

hic .e.

discess. Atq; hunc in modu Socratis auditor ac discipulus in reliquu factus Xenophon ipsius adeo studiosus fuit: qualis preceptor esse discipulos conuenit: ut omia que a Socrate dicta acciperet: primus in umz redigens ex ipsis uolumen composuerit: quod comentarios inscripsit: primus etia uetez philosophoz historia condidit. Quippe cu illi uegetum esset ingenium: quicqd in se admitteret in aliquod speciosum germinabat: tanq; ager fertilis qui nullu quod in se decidat semen interire sinens mox in ubere fructum id effundit. Xenophontem adhuc adolescentem tradit Aristippus in quarto uolumine quod de priscis delicijs edidit: Clinie captu amore fuisse: cuius maiore se delectatione detineri ipse profitebat: q cetera rez oiuz: que pulcherime in terris censentur: imo & qd ad cetera omia se cecu fieri equo patereture animo: du modo sibi Clinian doner uiuere intuerique liceret. Eius etia hec feruntur uerba: nocti quide grauiter admodu succenseo ipaq; odi: que Clinie iocundissimu mihi aspectu intercipit: luci uo magnas contra gratias habeo que Clinian mihi restituit atq; ostendit. Cetez cum eo qd antea memorauimus studio sub preceptore Socrate institutus Xenophon in clarissimu iam pnum puasisset: Cyro minori intima conciliatus est familiaritate Proxem operu gente boecij: Gorgie leontini discipuli: cui diu ex coi litterarum studio mutua coniunctus beniuolentia fuerat. Siquide Proxenus in asia cu Cyro apud sardis existens cu ei longe carus eet: de grati homis officio no immemor in secundis rebus amici sui Xenophontis ad eum athenas litteras dedit: p quas no solu ut ad se accederet inuitabat q & potissimu cohortabatur: quo regis Cyri gram iniret: affirmans illam sibi longe magis athenaz ocio profuturam. Motus itaq; magnaz rez quas ira sperabat occasione & cupiditate Xenophon: aio quide constituit pro amici consilio ad regem proficisci: ne quid uo incosultus ac temere forte committeret: prius preceptori Socrati: que sancti loco paueris ut aut satyrus iure colebat litteras ostendit cosulens ei ea de re. Socrates uo hinc metuens ne quid subinde ab athenie sibus in Xenophonte calumie posset obici. si ad Cyru proficisceretur: que

Lacedemoniis contra ipsoꝝ rem̄ p̄ plurimū fauẽ existimabant illinc ne secundis forsitan rebus: que Xenophonti ex ea profe
ctione essent euenture impedimento foret: ancipitisq; p̄teren sententie Xenophonti consulit: ut delphos adiens sibi Apollinẽ consulat: eundum ne an subsistendū foret. Deū. N. rectius hoīe consultuꝝ. Xenophon igitur partim Socratis consiliū secutus ptim p̄teriens: delphos quidem adiit: si eundū ne ad regẽ Cyrum an esset subsistendum quod Socrates precepat nō petiit: uerꝝ interueniendū cū ex ea magne future glorie sic oblata occasione incederetur cogitaretq; domi atq; in re. p. cōtinue paratis inuidias emulationes atq; obtrectationes: quibus unicuiq; p̄ uirtutẽ intenti resistentibus uel sero uel nūq̄ in aliquot claritatis nomen p̄uadere liceret: qd & si demū cōsequeretur ante oculos oponebat tot p̄terita clarissimoꝝ uiroꝝ exẽpla: q cū diu in re. p. culti cū suma admiratione fuissent: breui tam post cū quid minus prospe p̄ alioꝝ culpam euenisset: ipsos qui maioris essent dignitatis p̄ inuidia populare hos in turpissimū exiliuꝝ: illos in uincula: alios in uoluntariā mortem ingratissime fuisse cōpulsos: nūc tanti regis ultro sibi grām oblatam: p quam ad magnas res decetero sibi occasionem facilitaretq; p stari: qua negligere omīo dementis ac uecordis foré. Solos demū esse principes qui sicuius ingenio delectari coepint: illū amplecti: illum colere: illum ad sublimia rez fastigia proue here soleant. Hac inflamatus cogitatione Xenophon Apollinẽ adiens uiam modumq; ad regem pficiscendi scitatus est: a quo responsum est: ut ad illum nauigaret: qua in re post modum Socratis reprehensione nō curauit: qd p̄teruectus iuuenili cupiditate sanius consiliū suū p̄terisset. Sz postea inqt Socrates ita tibi a deo consultum est: obtempandum ē dei mandato. Nauigans itaq; Xenophon saluus p̄uenit: ibiq; familiarẽ suū Proxenū p cuius litteras uocatus uenerat cū rege Cyro reperitq; ipm Cyrū ualido exercitu contracto ingentiq; apparatu expeditionem in psas molientẽ: quo iniuriā de fratre maiore Artaxerxe ulcisceretur: quā ab eo statim sub patris ipsoꝝ

hic. e.

Darij morte p̄ inigna Tissaphernis calūniam passus erat: qui cū
primus apud Cyrum magne gratie & auctoritatis foret: mortuo
Dario mox a Cyro ad Artaxerxem deficiens Cyrū illi calūnia
tus est quereretem trucidato p̄ insidias ipso Artaxerxe totū sibi
fraternū regnū usurpare credidit. Facile Artaxerxes ut po
te in nouo impio omia tuta timens: cū faciliuś etia p̄suaderi
deteriora soleant: atq; omi posthabito respectu: Cyrū statim
in uincula compactū & nō mediocribus affectū supplicijs mor
ti destinarat: nisi matris Parisatidis apud Artaxerxem pre
ces illū quē plus Artaxerxe diligebat liberasent. Restitutus
igitur in libertate & impiuz Cyrus qd sibi Darius testamēto re
liquerat: ulcisci temerariam Artaxerxis fratris credulitatez
& inique illatam sibi iniuriam parabat. Cuius rei tum supuenies
Xenophon primū ex Proxeni occasione: mox suffragantibus
ipsius ingenio doctrina moribusq; gratissimis nō minore beni
uolentia Cyro conciliatus est: q̄ esset ipse Proxenus. Quare post
modum q̄n iam moturus ad orientem exercitus fuit inuita
te Proxeno uti secū in eam expedicionez iret Xenophon: Cyrus
ipse coegit: intelligens nō magis inuitandos q̄ cogendos esse ho
spites: atq; illum potissimū que tantope amare coepat: data
ei spe cū primū id belli pfectum foret: se illū remissurū. Pro
cedens itaq; cōtinue cum exercitu Xenophon: que in ea expe
ditione traiecta flumina: qui supati montes: que gentes: que
regiones penetrate: q euentus incuresi: quiq; seruati modi usq;
dum ab utroq; Artaxerxis & Cyri exercitu conserti manibus:
Cyrus inspecto intra stipatoz cohortem fratre Artaxerxe
raptim contra eū illatus p̄ traiectū thoracem in aduerso illuz
traiecto pectore uulnerauit: & ipse statim accepto sub oculum
ab uno stipatoz Artaxerxis graui haste uulnere: factaq; cū
ipso fratre aliquādiu singulari pugna tandē cecidit. Que ante
& sub cyri morte gesta sunt ac diuerse fortune pluria exēci
tui Cyri euenerunt: q̄ tumq; cōsumptum temporis ipse nobis
copiosissime expositū reliquit in eo uolumine qd Cyri asceſuz
inscripsit. Eadem tempestate cū Meno thessalus peregrinaz

Restituto Cyro in ſpū.

de morte Cyri

prefectus: sicut & plūm alij inuidia in Xenophontem reuexerut:
qui tam breui carus adeo regi factus esset: nequiuisset; ipse r
Menon se a cōtumelijs aduersus Xenophontē cohibere: Xeno
phon nihil aliud contra illum refellere curauit: nisi vocum
illi obiecit quodda p omes notatum eius iconuenies: q senio
ribus se uires in delicijs uteretur. In bello si que acciderūt.
no nulla breuissime repetam: no erit absurdum nec ingratu
res uarias cognoscē cupientibus: quibus potissimū ex rebus sin
gularis Xenophontis gtia cōparata ē. Occiso nāq; in eo prelio ut
demōstratū est Cyro fraetissq; amissoq; duce rebus: & qm inor
dinate erat ab exercitu Cyri ad pralij fortuna descensū: &
qd plerūq; obesse solet: qm suis nimiuq; fidetes aduersarioq;
uires contēpsissent: ibi ipse Cyri exercitus qui pri ex oretis:
prim ex barbaris cōstabant: ortis mutuis dissensionibus: in
duas discesserūt partes. Atq; ille exercitus q mo Cyro duce
tot gentes tantas q; prouincias sua uirtute & robore penetra
uerat: perfaq; impium cū rege subuersurus totūq; orientē
debellaturus: statim amisso duce: cuius morte ultisci debuit:
mutuis discordijs in mutua uertitur excidia. Grecoq; Clear
chus Lacedemonius: barbaroq; Arieus & ipse barbarus duces e
rant: Clearchus haud quide creatus sz cū auctoritate & mi
lurari pitia ceteros in exercitu greco anteiret: neie repu
gnante post Cyri morte impium ipse sibi assumpsit. Arieus
ut erat uicinior Cyro barbarorū prefectus: ira illo extincto
dux facile pmansit: p cuius etia crimen amboq; exercituum
diuisio secuta est. Cyri. n. morte cōpta uteroq; simul dux cuz
ceteris pfectis ipoz de more dijs immolates: taurū q; lupū apq;
& arietem iugulates: atq; inter umbonē ex eo intinctentes:
greci quide gladios: barbari uō lanceas sic fedus mutuū san
xerūt & iureiurando firmauerūt: se neq; inuicem prodi
turos fidosq; sotios futuros: & cōtra quēcunq; ceteroq; barba
roq; impetum sine dolo sine fraude acturos. Sz mox barba
rus spretis deoq; nutq; fractisq; federibus ad Artaxerxem
barbaq;: cuius etia totus exercitus ex barbaris cōstabat: sepa-

§ Menonē

. Clearchus } duces
. Arieus.

. Taurus. Lup. &per
. arietes. immolat.

. Cōmunio.

hie G

ribus illoz ingeniis faciliuſ cõuentuꝝ: & propterea potiores cõdi-
tiones ab illo conſecuturum: confidens: tranſfugit: nouo iuramen-
to in pnitiem grecorum adactus. Sz deſertis ac deſtitutis grecis: nõ
eoz tamẽ deſtituta uirtus erat: qua cũ longe ſupiores barbaris
forent: & ex ipſis grecis Clearchus: ſi tanta pitia regis & locoꝝ
ordine ſeruato ita illos continue duxit: ut cum nullo cum Artaxer-
xe: q gentium infinita prope multitudine ſupabat: manus ipe
conſereꝛe non iudicaret. Si ẽ Artaxerxes q continue grecos ſ
ſequebatur: ipſos a tergo tumultu aliquo uritaret: neq; tamẽ
audens eoz uirtutem apto marte prouocare: multis ſuoz uul-
neribus: multoq; detrimẽto reſiſtere cogebatur. Quod intel-
ligens Artaxerxes: quos nec ui nec uirtute ſupare nec frãgere
poterat: p fraudem & inſidias aggreſſus eſt. Miſſis itaq; ad cle-
archum legatis illum ſpe implet: ſe iam ab eoz pſecutione ceſſa-
turu: quoſ iam fortes ac ſtrenuos nõ iam pſecutione ſed ope omibq;
premiſſ dignoſ exptus eſſet: illoſ ſe omibus deceteris ſubſidiis cõ
meatibusq; poſtq; reuertentes in greciam cognoſcit: adiuturuꝝ.
Cetery in ſili tutelam impij: p cuius fines diu tranſituri ſint: cu
pere ſe mutuas cũ ipſis conuentiones inire: ppea ipſum Clear-
chum uel quẽuis ille malit ad ſe eade cauſa iubet accedere. r
Quare accepta Clearchus: cum tot intra nationes barbaras tã
tum ſpacij ſe circũ quaq; clauſos animaduerteret: unde uel nullo
uel niſi p ferri aciem & mortis diſcrimẽ egrediendum foret:
optimum factu ratus eſt tuto potius oblata inire federa: q̃ nõ
ſatis certis propriſſ uiribus: cum certo momentis omnibus uite
omiuq; piculo fidere. Et quide prudenter Clearchus: modo bar-
bari hoſtis fides ꝓmaſiſſet: quaſi plurimi pricipum circũuenti ſe-
pe in ſuma rey diſcrimina meciderit: ctu aliena a ſua fidem
metiri ſic aceteris ut a ſe inuiolatam ſuam arbitrati ſunt. Ac
cepta igitur prius fide ad regem pfectus eſt: ab illo ſicut magna
ita ſimulata cum gratia ſuſceptus: quo faciliuſ re ſuccedente im-
maniſ ira regis ſatiaretur: q tunc ad Clearchum inquit: nõ ni
ſi pribus & aſſentientibus totius grecoꝝ exercitus pricipibus fe
dera ſanciri poſſe: ne deinde negantibus illis ei conſilio ſuo ee

Xerxes frans

ozo legatoꝝ

Clearchi & libano.

Cunaxa mag.

nita obſeruare etiam recuſaturi eſſent. Excecatuſ itaq; prope modum preſenti rey periculo Clearchuſ dum cupit inſignem illum grecoy exercitum aſe uno pendentem ſuo ductu incolumem intra grecie limina reduci atq; integram exeo ſibi uni laudem uendicare pene totum obruit. Nam in rebuſ huanis nihil adeo recte geri poſſe apparet: in quo aliquid aut negligentia pretermiſſum: aut aberratum imprudentia non ſit. Quinq; n. Clearchuſ tunc ab omni eligens nuo quoſ & militari pitia & uirtute atq; auctoritate preſtantes intellegeret ad regem perduxit. Proxenum boetium quem xenophontiſ familiarem diximuſ: Menone theſſalium: Agiam arcadem & Socratem achiuum: Hoſ etiam turba pmulta ut par erat principeſ ſuoſ conſecuta: quoſ omneſ in locum facino destinatum perductoſ: pfiduſ rex ſine mora trucidari fecit: preter unum Niarchum arcadem qui ſauciatuſ quide in ue tre ſed ex medio tumultu emicans & uiſcera p uulnuſ deſluentia manibuſ ſuſtinens q̄tum ſibi utrium timor dabat in caſtra grecoy refugit: ibiq; cuncta que pfide & crudeliter a rege perpetrata erant renuntiauit. In tanto igitur tāq; ſubito caſu atq; oium diſcrimine mox pauefactuſ & attonituſ. ut equum fuit exercituſ cunctuſ repente quaſi amenteſ reddita huc atq; illuc nullo ordine ferebantur: q̄ uario tumultu trepidanteſ alteq; alteri occurſanteſ atq; inuicem amplexanteſ & oſculanteſ cernereſ quaſi triſtiſ eidem cunctoſ iam ſorſ maneret que trucidatoſ: nuc eam expeditione tāq; omnibuſ atq; ipſi Cyro fatalem execrabantur: nuc Clearchū incuſabant tantoy malo causam: & propterea deoſ iuſtoſq; mertaſ priuſ poenaſ de illo ſumpſiſſent: nuc patriam parenteſ. uxoreſ. liberoſ proinde ut nunq̄ uiſuri ualere iubebant: apud quoſ ſi cadendum foret id demū ad ſuma ipſius uota acceſſurum: at nuc procul ab hiſ turpiter captoſ de more pecoy indigne trucidatoſ: q̄ aruua aliena inhumatoſ atq; in ultoſ canibuſ barbariſ preda futuroſ. Nec. n. aliter euenire poſſe cuncta demonſtrabant. Si. n. manū conſerere cū

Quinq; Xen pn pſ

omneſ pemph. pl Herodū.

hie .6.

hoste decernerent quoti ipſi ad illoꝝ ĩnumerabilem pené multitu
dinem forent qſ ipſoꝝ dux? ſi rurſuſ ineunda cum rege fœde
ra: uti iam ſtandum illiſ cum duceſ ipi integro adhuc exercitu
ſub fœderum ꝓtenſione ab eo interempti eſſent. Sic in tanta rez
turbulentia & curaꝝ æſtu fluctuanteſ eam noctem inſomneſ
traduxere. Inter quoſ Xenophon neq; ductor neq; pfectus neq;
miles. at inuitatu Proxeni ut ſupius oſtendimus & cogente Cy
ro eam ſecutus expeditiõe pari oppreſſus diſcrimine. pari an
xietate torquebatur: qui cum totam pené noctem nõ ſomno
ſed curis & ſuſpiriſſ tranſegiſſet ac demũ longa uigilia ipſaq; cu
ra grauatoſ oculoſ uix in tenuem ſopore declinaſſet: uideri ui
ſus eſt cælum nubibuſ opeum ingenti tonitru & fragore ſtrepe
& exinde fulmẽ in paternã eiuſ domũ ꝓrumpe: quo repente to
tam flamiſ correptam conflagrare. Hoc uiſu horribili ſtati terẽ
factus & e ſomno excitatus rurſum iiſdem cœpit curiſ conflictа
ri ſecum tacitus uoluens: eane uiſio quicq; ſibi ad ꝓntem rerũ
ſtatum portenderet ſpei an deſperationiſ. Deſperatioſ qde q; ful
minans ſuppiter incombentiſ regiſ ĩcum: tenebre preſentiũ re
rũ obſcuritatem: fulmẽ & incendium inſtantẽ cede ſignificaret.
Spei uõ q; ex nubiloſo cælo calamitoſi ſtatuſ in quo conſtituti eſſet
imaginem: ex fulmine regiſ impetum: ex tanta flama qua pa
terna domuſ corũſcaret accenſa gloriæ ſplendorem qua illuſtra
tuſ ad illam reuereretur ſignificari ſibi putaret. Hac itaq; cogi
tatione Xenophon uti uir fortiſ q caſuſ omneſ ad uirtutiſ argu
menta conuerteret incitatuſ atq; animatuſ ſic ſecũ cœpit. Quid
nũc dormitaſ o Xenophon & appropiquante iam luce celeriuſ
opinione ĩcumbens irrũpet hoſtiſ: q cũ nũo noſ longe antecellat
qd obſtabit qn uno momẽto nobiſ potiatur omnibuſ. potiuſq; in
modum uiliſſimoꝝ pecoꝝ iugulet ac trucidet & adhuc quilibet
noſtrum paſſim iacenteſ. tantuꝫ lugenteſ aut ſuã conqueretes
fortunã. ueluti ſi queſtuſ & lachrimæ uendicaturæ noſ ab imi
nẽti piculo ſint: nihilne opiſ molimur nec cõſiliꝫ captamuſ ac
ſi nobiſcum uictoria ſit. uel omneſ alta pace & ſecuro fruamur
ocio. At ego quẽ mihi exercitũ aut quo ex loco ĩmeũ ſubſidium

xenophontis ſomniũ

opperior. qd ampliꝰ ætatiꝭ. quod occasionis edendi q̄q; de me ipso laudabiliꝰ experimenti. Nam si hoc in momēto me ipm ignauiter morti prodo: hæc mihi occasio & hæc senectus nouissima futura est. His igitur priuꝰ ꝓse dictis incensusq; alios adhortaretur ad leoniꝭ modum q̄e de natura sua solitum phibent cum se armatos inua uenatoreꝭ clausum circūspicit: nec nisi p tela & ferūz uiā patere ullam: tū demū se ipm pensantem atq; in animos surgentem hinc atq; hinc propria latera caudæ ictibus pulsare: ut q̄a priuꝰ exami mi nobilitate iram colligat. postmodūz in hostium pricies irruens uictor effundat. Ita primo Proxeni tantum copiꝭ ad cōtionē co uocatiꝭ: ut illiꝭ quibuꝰ ex amicicia q̄e sibi cum Proxeno fuerat & continua deincepꝭ consuetudine cōiunctior erat: mētem sua ex plicans ad quod excogitarat cohortaretur: ꝙ reliquo exercitu ad contionē ipsam tanq̄ ægriꝭ ad medicū a quo desperate infirmita tiꝭ certam salutem sperent paulatim confluente: ubi attenta r omnūz studia adstare sibi Xenophon cōspexit & cunctū exercitū ab ipsius oratione pendere: sic omneꝭ hortatuꝰ. Eia inquit pri stinos reuocate animos. uosq; illos ee memētote natione & mi litari pitia græcos: q semp uirtute rebusq; magnifice gestis cete ras genteꝭ anteistis: & q nup Cyro interempto ne uniuersus ei exercitus amisso duce in fugam uerteretur: queq; uictoribus collibuissent extrema omnia uictuꝰ pati cogeretur. potissima ca extitistis: qui subinde a barbariꝭ p prodicionē destituti. solaq; uobis ipsis relicti psequeri tamē ulla mora regi Artaxerxi: & tanta militū multitudine in nr̄am cladem inferenti tanta sep uirtute restitistis: q illum puduerit pigueritq; nos ad se mini ma ptem etiā duce nostro orbatam cum tantis suoz cladibus esse exptum. Nec alia de causa nup duceꝭ & pfectos q nobis supe rant p fraude & insidias circūuentos interemisse: nisi quos uirtute nequibat barbara fraude superaret. Egregiaꝭ ide illaꝭ laudeꝭ nostraꝭ. sed nūc deoz imortalium munere talem occasio nem prestari qua nō solū eaꝭ ipsaꝭ sed & ceteroz omniū laudeꝭ modo cupiamuꝰ. Virtute nr̄a superaturi sumuꝰ & facile demōstra turi q̄emadmodūz priuꝰ. Rege nostro orbati. moꝝ barbaroz sotieta-

xenophōtis ozō.

te ꝓspretum ab ꝑss iusiurandum destituti : tanto tamē hostiū
robori tam fortiter restiterimus. si in presentia quoq; ductori
bus qnq; cū tanto nūō amissis atq; propemōum ipsa morte oppres
si strenue ut decet uictoriam obtinebimus : milites grecos de
cipi guide & suis orbari ducibus. at uirtute uinci nullo modo
posse : quod neq; difficile futurū est. Non. n. abinfimta ho
minum multitudine sed strenua ui & uirtute uinci ignari ma
gne res geruntur. Repetite nos greca esse origine qui ex
ceteris gentibus uel arma ultro inferentes uel illata propulsan
tes clari semp habiti sunt : & a primis annis crudā uos rudi
menta & grauia martis opa docti nullā piculi laborisq; facie
iam pro incognita habetis : sitim. mediam. estus. algores alios
intolerabiles ac noxios uobis iam pro ludo esse. Censeo itaq; seri
us nobis nō esse cunctandum si ultro ad illorū castra irrūpedū.
Nam cesis preter spem nostra ducibus nostris : opinates illi nos
quoq; & nostra simul pristinā uirtutem eadem cede interisse.
nec multū ope supesse qn singulis nostrū statim pro arbitrio po
tiantur : quid putandum est nisi natione & more barbaros hac
lætitia exultantes in uoluptates & compotationes effusos desides
& inermes passim resupinos iacere : quos si fortes. armati. in
structi. & ex hac rez desperatione ardentiores redditi. igna
uos incompositos. inermes. uinoq; & luxuriam pdomitos reben
te adoriamur : ad ipm primo impetu regem irrupentes quis
ambigit qn breui momento in strage cuncta uertamus? & uic
tores e uictis redditi. eadem illos pati cogamus que aliqn
ab issdem ipsi formidamus : uel si demum cadendū est & ex
trema sustinenda. certe que fortibus uiris digna sunt sustine
amus & merita cum laude occūbamus. Nec. n. aliud nūc ex
pectandū nobis ꝓsidium : nec questibus & lachrimis armatus
imminens hostis placandus : nec metu ac trepidatione belli uic
toria quæ p arma & strenuitatem comparanda est : nec ipa
numina ignauos sed adiuuare fortes consueuere. Nos ipi in pre
sentia modo cupiamus : nobis uictores : nobis liberatores. & ex
postremo nos ipsi nobis propitia futuri sumus numina. In malis

nostrū = ...

nostris cædes nostra victoriaq; résidet: quaz alterũ si ignauiu-
mus pati cogemur: altera si fortes uti rés postulat facile obtẽta pa-
ri pœna iminẽtem hostem afficiemus: modo recordemini qua
origine geniti. qbus disciplinis imutriti. qtis rebus illustrati. qtaq;
estis incumbentiuz piculoz si ab hoste ignauo necessitate op-
pressi. Hec ubi locutus est Xenophon prudentia piter atq; animi
magnitudine de se significans cunctis extemplo exercitus ab ea
tanta in qua modo erant trepidatione restituti. atq; ad certã quo
dãmodo spem arrecti facile documẽto erat grauis ac sapiẽtis uiri
oratio qtum suo tempore momẽti habet. adiuuate etiã & cohor-
tante tunc læto omine: quod sibi omnes maxime psuasioe Xe-
nophõtis acceperũt ex quoda statim sub ipsius Xenophõtis ora-
tione sternutate. Ad quẽ Chirisophus mitre uir expietie ma
nuq; & consilio bonus: mitre ẽt ppea apud exercitum aucto-
ritatis: nouerã qdem inquit prius Xenophon te tantũ ut a
thenienssem quem ee audiebam: nũc uõ ex dictis factisq; tuis
te etiã magnope cõmendo: atq; utinã plures tui cõsites nobis
exercitu forent. Nihil. n. dubito q; ad cõmunẽ nostz omiuz
salutẽ mature atq; optime cõsultum foret. His dictis cũ ad rẽ
maturato opus esset: suffectis extẽplo in locũ intereptoz du-
cibus & pfectis: ipe etiam Xenophon a cũctis uno ore succla-
matib; quoz maxie auctoritate Chirisophi cõfirmata erat
de Xenophonte sententia: in ducẽ appellatus & creatus est eiq;
Proxeni cohortes familiaris sui traditæ totiusq; exercitus cu
ra decetero demãdata. Creatus itaq; græcoz impator Xeno- Grecoꝝ imp̃r. Xenophon.
phon cõmuni oiuz sentẽtia & studio quo fiẽi prõptiores ad gra-
dus ac dignitates plerũq; uidimus: adesse iam arbitratus pximæ
uisionis fidem campũq; iam expromendaz uirium & illam exo
ptatam gloriæ compandæ sibi occasionẽ præstitaz curatis priũ
corporibus: curibusq; ac tentoriis omib; mox incẽdio corruptis
quo essent ab impedimẽtis expediti. exercitum eduxit pmptiz.
ipse pmptior & quo debuit ordine instructiz. Vbi uõ ad barba-
roz castra appropiquarũt. illis cõspectis & fide facta dictoruz
eius. Ecce inqt uiri fortes hostibus ipis omnẽ de se nobis cõmo-

ditatem præstantibus q̃tus nobis incumbit pudor si ignauu malu
mus esse q̃ strenui. Nec plura his. cōcitato repete in barbaros
impetu græcoꝝ irruētes copiæ. ualidoq; robore p infinita uul-
nera infinitamq; cædem in modum tonātis fulminantisq; pro-
cellæ ad regē ipm cōtendentes nihilq; obuium impune pmit-
tentes: breui mometo late omia cruore & cadaueribus repleuē:
tantaq; occidendi q̃ta ex ferō uiribusq; licentia data est. Varius
erat aspectus hoꝝ cadentiuꝫ. illoꝝ dum acceptis uulneribus sa-
lutem pedibus quæreret. Non multo post in ipa relabētiuꝫ uul
nera aliorꝝ a primis euadentiuꝫ mox ab alteris cæde exceptorꝝ.
Rex primo statim tumultu terrefactus nō scrutatu etiā eius rei
causa salutem fuga arripuit: q̃d nequaq̃ difficile fuit inter
tantam hoīuꝫ multitudiē: Deniq; uniuerso barbaroꝝ exercitu
p cædem uulnera paucoꝝq; fugam deleto ac pdito. Græci uicto
riam duce tum primū Xenophonte adepti absq; longiore cūcta-
tione uersus græciā celere iter arripuīt ut prius longe in tu
ta sese recepissent q̃ si rex nouū aduersus eos exercitū repasset.
conseq ipos ualeret. Id inditum facinus in tāto cunctis paulo ān
incūbente piculo sic prudēter a Xenophonte excogitatū ma-
gnanime adortum felicitereq; gestū tanta ex æmuloꝝ maluo-
lentia quales ubiq; in magna copia repiri solent: beniuolentiā
apud uō cæteꝝ exercitum auctoritatem simul & admiratiōeꝫ
de illo compauit & cōfirmauit: ut Xenophōte presente nulluꝫ
cuiq̃ de uita sua dubium accidere posse uideretur. Quēadmodū
euenire illis plerūq; assolet: quos in alto constitutos hinc atq; hic
uiolenta uentoꝝ atq; imbriuꝫ tempestas pulsat: atq; omī expte
presens miseris mors incubit. Cum iam omia fortunæ man-
data sunt. pauidi cuncti mutiq; ac totius ipsi expres officiī oēz
deincepsq; regendi ratiōē in eiz remittunt: in cuius pitia sa
lutis spes reliqua cōsistit: q̃d non temerē ipos cogitasse subsequē
tiuꝫ in dies rez euentus declarauit. Pertransitis. H. Artaxer
xis cōfinibus supanda tamē insup restabāt nō longa mō ac ī-
difficilia sed plurium mensiuꝫ. pq; asprimas & hostiles regio
nes in græciam itinera: quasdam q̃ cōfœderatæ & amicæ

Cor.

regi forent: nonnullas qđ qui; nā ij essent ignoratęs non arbi
trabant tutū fore sic externaz copiaz in ipoz agros incur-
siones fieri ne p direptiones atq; incendia reliquasq; uastationes
qui sunt belloz fructus interemptis atq; abactis colonis ipi agri
urbiū nutrimēta destituti fierent: quaz rez exemplum missa
bile cum plurimaz hac tempestate regionū tum italiæ calami
tates & ruinæ de se prebent. Aliaz uō q illos de cyri exercitu ēe
cognoscentes: a quo cum plura eius grāis detrimēta primo transi
tu perpesse forent. ut de pte ulciscerentur pternitas totius inui
rias nunc aduersus hos uim bellumq; parabant: ubi ope preciuz
erat xenophontem ducem intueri: nūc celeritate incredibili. r
nūc calliditate. nūc uim ui propulsando: uelut res & occasio
postulabant initis utilioribus conuentionibus multū etiā opis af-
ferente fortissimoz opum fama quæ plurimis terrorem incus-
serat: aut trajiciendis latissimis amnibus: aut supādis mōtibus
excelsis. p imbres pq; altas niues: aut cōmeatibus pcurandis: aut
impatorium munus strenue obiret: totiq; suæ fidei creditum ex
ercitum ad tuta incolumē usq; pduxeīt. In minisquoq; rebus=
nihil curæ: nihil studij ad illius tuenda salutē ptermittens se-
dulj pastoris imitatus officiuz: quē in leuioribus quoq; circa sui
gregis curam mira teneri solicitudie nonunq; uidemus. Inter
cætera duo potissimum subijciam & cognitu iocundissima &
xenophontis uigilantiæ exempla nobilissima. Proficiscentem
.H. exercitum p regioēz natura & frigoribus asperimaz. ingēs
ex inopinato tantęq; altitudinis uis niuis inuaserat. ut nō ma-
gis occupasse exercitus iter crederes q exercitum obruisse: gra
dientē uidisses ad magnā uiæ ptem tanto cū labore ut ægre
de uestigio gressum extrahere ad subsequētem firmādum
luceret. Periculum quoq; extitit iter tam īmensam oberran
tibus uastitate ne a suoz cōsortio distracti alij alio deuiarēt:
nisi p tantā molem gradientiuz strepitus & uociferatio uoca
tium quoq; clamor ad idem continue quod ex fracta pambu
lataq; nunc iter ostendebatur oberrantes cōuocaret. Ex ipa
igitur gelida niuis humiditate quæ cū tanta pter cæteras

fruct bellorū.

Vnā pestilitū.

hic. c.

exstat ut ita congelascat ac longe magis ppea noxia plures gra-
uioresq; ingignere humanis corporibus morbos assuescat: plu-
rimos aut neruis cōtractis aut pte corporis amissa pinde ac in-
utiles p uiam deseri ignauiterq; deficere necesse erat. Ad hec a-
liud detrimēti genus accedebat: q tantum spacii fixam aciez
in tam late patentem candorem ad contemplādū iter tenētes
obtuso lumine & tanq̄ cecutientes reddebantur. Ad que qde sic
ad cetera nō desistens ducis Xenophontis uigilantia & solertia
pmpta excogitauit remedia. Posteaq̄ siqde id erat uire cōfectu
q inter tantas difficultates liceret factis repente p castra passi
largis ignibus q̄tos in castris hibernis militaris effusio assolet ca-
lefacta ita corpora que p gelu cōtabuerant studiose defricāt
defricataq; repari pperabat. Imprimis ipse Xenophon & cu-
randoz egroz causa atq; ut ipsius ducis exemplo reliquos ur-
geret. inter talia primus opa satagebat: ut nō magis impare
q cum res postularet gerere ipse conspiceretur. Ad alterum
aliud potissimū. autē ex nimio candore uisus ebetati detrimētum duplici mō
remedium adhibuit: ut si q tale aliqd passi forent ipsis postmo-
dum in castris aut sup atri coloris uestem qcq̄ ue cōsite adhere
te propius acie aliquādiu insisteret: quo p concepte sic nigre
dinis huius remedium pti illius candoris hebetatio compensa
retur. Intelligebat. n. uir prudentissimus debilem oculoz natu-
ram sicuti nimie luci assueta ad omia postmouz ceca redditur
ac diuturnioribus ecotra tenebris postea lucem nō facile susti
net: ita hoz altero lesam posse facile altero curari. Aut aliqn
ijdem intergradiendum tenuē uittam atro tinctam oculis pre
aligatam gererent: que in modum poete cupidinē pingunt:
nisi q huius alba illoz nigra esset: quo sic uisus in ipm noxiuz
candorem p intermedium penetrans nioredinem illo pti ppe
tuoq; presidio qi fide accepta ptegeretur: nihil tn impeditus
quominus per uittre raritatem ad puadendam facile uiam
puideret. Tali ducis cura & solertia talibusq; in exercitum
beneficijs. maior illius in xenophontē amor excrescebat indi
es eiusq; auctoritas confirmabatur. Sed igit̄ ut redeamus unde

perturbari intelligentes pulchris se promissis circunuentos ex
pristina penuria iam prsus ad inopiam esse redactos. digẽs-
sum ex urbe cunctabantur. Anaxiuiq; impio parere tergiuer
sabantur. Quare ob tumefactos illoz animos maiore iam in
cumbente piculo Anaxiuius Xenophon adijt illum tali de re
non modice redarguit: qtosq; concitarit tumultus admonet:
ad quem tunc etiam cotinue de exercitu cofluentibus q eide
pro re lamenta afferrent & minas iam adderent. Anaxi
uius ad Xenophontem respondit nulla sua culpa sed illoz pe
nuria id tumultus accidisse: edictumq; statim redintegrat:
quo mox omes urbe digrediantur. Eo igitur coacti cu duce
prefectiq; & ad magnam ptem copiæ egressæ forent Eteoni
cus ab Anaxiuio hac de causa ad portas urbis missus: ut egresso e
xercitu illas occluderet. arbitratus ex his egressis exercitu to
tum exisse ilico portas obijcit occluditq; mandans illis si deincepſ
comeatibus egeant de proximis thracum uicis ut si acquirant.
Tum uo inflamatis militum animis seq; iam ultra cohibere iu
sta ira nequeutibus extemplo impetu facto ad urbem ipsasq;
portas regressi eaz claustra securibus pfregere: & ad terra
demolitis uualuis intra byzantium militari furore delati co
adiuuantibus etiam q de exercitu nodum egressi urbe supeant:
omia tumultu ingentiq; terrore breui repleuere: quo byza
tianis alijs alio quo queq; pauor impulerat trepidantibus no
nulli ad portum fugitantes conabantur adstantes triremes
in altum deducere? ut interea dum byzantium tumultu & sedi
tione uexaretur salutem alto capescerent. Eteonicus quoq; i
arcem sumam mox Anaxiuius rapto ad luttus lembo in eam
dem se receperunt: missis inde q subsidium de propinqua cal
cedone implorarent. Que Xenophon intuitus uertusq; e
ius urbis casus omnes quos bellum fert & in captis urbibus
militum libido & furor suadet: ubi magis tumultum uidit in
ualescere eo copescendi eius gratia prouolat. Quo cospecto e
statim milites ad eum accurrentes seq; in ipm pijcientes uo
ciferabantur: ecce tibi Xenophon datam occasione ia in utru

hec·o

pro ſententia ꝓuadendi: ecci tibi captam urbem: ecce triremes:
ecce auxz atq; hanc fortiſſimoz hominum multitudinem: qua
ſi cupiſ tibi nobiſq; maxime prodeſſe: mutuuq; dare & accipere
beneficiuz poteſ: & qd ultra iam cunctandum eſt. Ad quoſ re-
ſpondens Xenophon ita ut erat feruens illoz ira magiſ cedendo
lenienda q̄ aduerſando irritanda & exaſperanda eoz obla-
ta non renuit: ſpeq; ultro magnaz rez illoſ implet ſed ad ma-
turiuſ conſultandum deiſſ. iubet cunctoſ arma deponere: eo-
rumq; animiſ idonea oratione paulatim ad ſanitatem reuo-
catiſ: cœpit errorem in quo eſſent oſtendere: q̄ta forent q̄
que appeterent quātaq; perpetrandoz & aſſequendoz illoriz
difficultaſ obiceretur: que factu facilia uideri uehemenſ ipoz
ira faceret rationiſ ueriq; diſcernendi inimica & conſilioz
pturbatrix ea uana cogitata eſſe omittenda cæteraq; ineu-
da conſilia: que ad preſentium ſtatum rez & ſalutem con-
ducerent. Oratoreſ idoneoſ ad Anaxiuium mittendoſ: q̄buſ
magiſ illum ſibi reconciliare: quo meliuſ poſſent ad potioriſ
uitæ conditionem trāſire q̄ ulteriuſ ad conuocanda ex finiti-
timiſ in ipoz pniciem auxilia incitare ſtuderent. Variæ in
hiſ afferebantur ab irata multitudine ſententiæ: attamē
Xenophonti plurima parſ aſſenſit: delectiſq; mox & miſſiſ
ad Anaxiuium oratoribuſ relatiſq; ab illo pro ipſoz ſenten-
tia reſponſiſ Xenophon exercitui ducem dehinc itineriſ de-
dit Cyratadez thebæum militarem multæq; expientiæ uirū:
datiſq; tunc & acceptiſ ab uniuerſo exercitu ſalutationibuſ il-
loſ ad thraciæ triangulum dimiſit magiſ infra ad auſtrum
uergentem. Vbi anguſtiuſ helleſpontiuſ thraciæ callipolim
de ſuo conditore Callia oppidum nuncupatum: atq; aſiæ t
minoriſ ilium ac troiā diuidit: nō magiſ a græciſ quondam
ob raptum Helenæ ut eſt in fabuliſ debellatam q̄ deincepſ po-
etaz carminiby iam attritam: propontidemq; ab aquilone
atq; ab auſtro mediterrāneum mare interfluit. Iſ autē trian-
guluſ a græciſ delta thraciæ eſt appellatuſ: eoq; ex ipo thra-
ciæ littore ꝓmōtoriū efficitur ad deltæ ſimilitudinē: quæ quā-

sit malozꝝ natura: que nisi pricipio curet̄ur in dies in peiora gli-
scunt: mox ille fortissimus exercitus tantis laudibus ornatus de
tot grauissimis piculis ac rez oīz difficultatibus xenophōtis du-
cis uirtute. studio. cura. bn̄ficioꝝ seruatus: hoz penē oīz pterq̄
pntiuz imemor factus. his igrate cōmotis intumescē aduersus
xenophontez cœpit: dubiasq; in mediz uoces iactare ut est pplis
mos: qui nulla nec temporis nec psonaz nec acceptoz bn̄ficioꝝ
ratione habentes ea omia sua tantū uoluptate metiuntur. Siqd
eos iuueris te colunt. p̄dicant. admirantur. & ipsius instar hnt
numis: contra ijsdem sua illa uoluptate priuatis. nulla fides. nul-
la gratia. nullus rez respectus inest: ipsos quō cultores & admi
ratores mox obtrectatores tibi & aduersarios atq; eosdem ia pr-
sus alios repies. Eos ipos tali occasione tum maxime instigabat
emuloz xenophontis maligna: ia aptis pfessisq; illum odys
palam laceratiuz: atq; ut illum sibi impatorem clupiat & habeat
exprobratiuz: qui clam ipsis a rege oīa sibi pro arbitrio cōse-
quatur exūnaz exercitus & maloz spernens. Quoz qde cō
citatio xenophonti pniciosior eo impendebat: qa sicut mome
taneum ad furorem & arma uulgus est. ita ab his repressu dif-
ficillimū. Que ubi xenophon intellexit eisdem artes qbus hac
tenus i cōmunē usus fuerat: extemplo in ppria cœpit salutem
conuertere. Ad regem itaq; ingressus seditionis dc tumultus
tantoꝝq; motuum certiorem eum facit: q̄tumq; utriq; discri-
men impendeat xenophonti ne p militarem furorē extrema
pati cogatur. Regine ipsius regnū idem furor inuertatur: p-
inde que in exercitū promissa fecerit ut celeriter adimpleat
hortatur. priuatoz promissoz nihil a se exigi. Talia uō ipsius re-
gis causa in se cōcitari q antea ab uniuerso grecoz exercitu sūma
omiz admiratiōe & beniuolentia cultus: nunc infestissimis eorū-
dem odijs unus appetatur: quasi unus auctor nō seruatoz sibi
a rege fœderz q & unus initoz auctor extiterat. Rege itaq; hor-
tatur & rogat uti malit eos amicos pmissa fideliter reddendo
seruare. q̄ auare citra fidem hostes expiri: cū admoūz pnicio-
sus esse consueuerit cōcitatoz militū furor: que ab impetu suo

hic G.

cohibere nisi ꝑpetrato cuius causa concitatus est scelere difficillimū
est. Ad quem respondens Seutha nega a se cōscio accidisse. arbitra-
te & exercitui ipsiq; duci impensa continue stipēdia fuisse: quare
que se inconscio errata essent faciliter posse eodem iubente cor-
rigi: seq; cupe ipsi Xenophōti ultra pmissa ea pstare p que poptа-
ret paucoꝝ secum armatoꝝ ducem restare q̄ magnoꝝ alibi ex-
ercituꝫ impatorem fieri. Sed res inter pares agebatur: q̄tuꝫ
.n. ille potentia ac dignitate: tm̄ hic primo rez usu & prudētia
pollebat. Ad Seuthā itaq; Xenophon inqt. posteaq̄ ea tibi mes
est: tu mihi quaeso id pecuniaꝝ reddi mandes: ut quēadmoum
nō adimpletis a te conuētionibus erga me illaꝝ ductorē iusta ex
ercitus ira fremit: ita & erga me earūdem nūc impletaꝝ aucto-
rem merito leniatur: & eiusdem p̄te amissa per te quoq; re
paretur mihi gratia. Respōdente uō Seutha sibi eius rei mini
me in pntia facultatem adesse: sæpiusq; ac sæpius ea de causa re
uertente ad illum Xenophonte: magisq; fallacem continue Seu
tham compiente. uniuersiq; exercitus infensiore in dies odio er-
ga ipm: Xenophonte maiore etiā capitis eius piculo intumesce
te: tū demū tanq̄ supremā temptaturus fortunā in hanc sentē
tiam ad regem orsus est. Nullum eqdem Seutha iā de redden
do exercitui stipendio uerbum facturus: cū antehac que acta
mihi sunt omnia in cassum acta sint: si q̄ inique ac pter fidem
dignitatēq; regiam me tibi & mihi exercitum ex amico inimi
cum reddideris demōstraturus accessi. Nam si sæpius eius no
mine. cuius cura ad me impatorē spectat. stipendia a te postu
lavi que pmeritos eos opa strenua fuisse ipsoꝝ facta testantur:
quez ipse totiens ultrō obtulisti: arbitratus sum nō minus tua
interesse pacta illis reddere q̄ ipsoꝝ illa accipe. Jam omiꝫ .n. t
atq; hostibus ipsis palam est q̄ in sublimi latissimoq; impio te
ꝓrecoꝝ exercitus cōstituerit: q̄tas regiones q̄ innumerabiles cē
tes tibi subiectas fecerit: quod nō nisi præclara illius gloria feret:
hec uidelicet uirtute & fortitudie sua cōfecisse: nullo et eius rei
accepto a te premio. Nam bñfactoꝝ gloria ipsa sibi statim pre
mium est: tu uō q regia dignitate tanq̄ numen quodda in ter-

ris cæteros mortales antecellis: cum nihil de te quicqd dicas faciásue
in tanto fastigio occultum esse possit: ꝗtum dedecus. quot detrahẽ
tium sermones. ꝗtam de tua maiestate diminutiõẽ senties: cũ tu
eadem que memoraui bñficia ab eo accepis quẽ ultro acciuisti: ac
citumq; tot ac tantis oneraſti promissis: quoꝝ nullũ prsus ate im
pletum est. neq; gratitudinis ne minimum qdem signũ erga eos
collatum. Digna profecto illa principe laus est nõ ingrate de se
benemerentes dimittere: dignior uõ nõ modo nullum de se cri
minationi locum prebere. Vez etiã exre qualibet apud quod
cunq; gñus hoiũz laudem uendicare: utq; cæteros dignitate. sic
etiam rez meritis anteire. Hec aũt oiũz iudicio dignissima:
fidem sanctam & inuiolatam: qua nil inter mortales præsta
tius est. omi loco. omi tempore erga quoscunq; seruare. Cui co
tra quid turpius. qd indignius ꝙ se ipsum promissoꝝ suoꝝ fra
ctorem exhibere: in quo nihil sancti. nihil ueri. nihil nisi ua
ni & inanis auræ simile repias: nec quicq; minus agendum ee
censeas ꝙ dictis eius fidem adhibendam: qbus nihil omio insit fi
dei. Plurimoꝝ exemplis & supior & nostra ætas abundat: qui
cum nullius fidei compti sunt deinceps omnis eoꝝ sermo. omis
actio. tota deniq; uita. nullius moneti nulliusq; existimationis
habita est. At longe magis tanq; res fabulosa & ab omibus in lu
dibriũz tracta. econtra ꝙ fidem frangere. pmissa nõ seruare:
ne eosdem se rebus quos dictis præstare sumum nefas duxere:
nec aliter unq; repti sunt. hi uere sapientes. uere magnanimi
digniq; postremo qui principatum teneãt semp apud quoscunq;
habiti sunt: cunq; res postulat plus hi minis ꝙ illi grauissimis ia
llatis punitionibus ualent: atq; econuerso maiora celerius hi tan
tum pollicẽdo ꝙ illi maximis iam impesis premiis assequũtur.
Recordare quæso Seutha quotiens ꝙto cum studio ꝙtusq; pmis
sis talem exercitum ex rez fortissime gestaz: sicut ipse initio
confessus es fama cognitum ad tua conducere stipendia cõten
disti: quem assecutus & talibus exptus opibus. nulla ut cõfido
pœnitentia afficeris. Ille sigdem pmissis tuis tanq; ratis: qua
lia esse regum ac principum decet. fidens tibi militans. tibiq;

suare fidem.

hic. G.

uincens. tantum tibi impij suis armis subiectum fecit. q̃tum tu
te negss inficiari. neq; hoc breui spacio confici spauerit: que qd
cũ non magis p stipendia tua: que nulla prorsus impendisti q̃
p propriam illoꝝ fidem insitamq; uirtute gesta sunt. Nullo
ne pudore tangeris rex uictor illis p quos uictor factus es fi
dem nõ seruare & pactam mercedem non reddere: qua ij
nõ tam tot laboꝝ piculoꝝq; gratia p que te uictorem effecerit
in premiuz flagitant: q̃ inopie diuturnaꝝq; calamitatũ opi
tulationem: quos si initio quãdo eos ad te cõducere certas
tot ac tantis pollicitationib; onerabas: quo tpre tua ipsa cõfes
sione minimuz tibi facultatibus aderat. nec satis certus futu
roꝝ euctus erat: q̃to cõmodius in pntia reddi abste pacta
illis merces potest. Ne dica uniuersa illa tua pmissa adimple
ri p quos nunc in tanta impij maiestate constitutuz te uides:
ex quod id tibi iam factu facillimum: illis uõ fractis & absum
ptis pmaxiuz futuꝝ est beneficiuz. Nec nũs. n. nec mesura
muneris. sed dantis accipientisq; conditio facẽ id magnuz
& exiguuz solet. Vtrũ preterea magis expeditum ad regni
tui subditoꝝq; tutellam censes? an quod grate bonaq; cum pa
ce & beniuolentia p tua nos cõfinia transituros dimittas: qs
si rursum res postulabit & nostro exemplo cæteros quoq; ad
tua presto omnes postulata repias: quoꝝ formidine tutum ti
bi impiuz tuto detineatur? An ut tantus armatoꝝ nũs ingra
te ac pfide a te defraudatus aduersus te atq; omẽ impium
tuuz iusto furore pcitus quacqua uersum agros: incolas: regio
nesq; ferro atq; igne in stragem ruinã & rapinas impetu q̃
solent omnia trahant ac subuertant: quibus rebus cõmone
facti ppti & in pntia sic te destitutum his intelligentes: quoꝝ
uirtute & ui nõ autem p tua equitatem aut beniuolentiaz
tuo nup impio subiugati cesserẽ: & in reliquoꝝ aliorꝝ quoq;
habendoꝝ hoc malo exemplo spe cassum: quid obstabit quin
ilico tibi rebellaturi & ad pristinuz eoꝝ statum reuersuri
sint. Quod ad detrimentum cæteraqq; rez discrimẽ: hoc
et loge turpius tibi dedecus accedẽt fortiter pacta turpiter

amittere q̃ si initio minime acq̃sisses sicut ab ampliss̃imis opi-
bus ad inopiam egestatemq; casus q̃ antea ignoratæ opes tolera-
tu difficilior exist̃t. & acerbioris doloris grauioris q; pudoris
ab excelso statu regioq; fastigio ad priuatam humilemq; for-
tunã lapsus ac defectio quam nulla priùs dignitatis accessio.
Atq; ita post hanc felicitatẽ tantasq; opes amissas deoꝝ imor-
talium beneficio: cui uidelicet ea contribuissent. porro īdigñ
fuisse appareas. Quare quo magis magisq; cogitaueris eo nul-
lam cum in unoquoq; tum in ipso principe digniorem pos-
sessionem uirtute. iustitia atq; animi generositate repies.
Qui. H. hec in se habuerit otiũ locupletissimus iure cẽsẽi
potest: q̃ppe q̃ ueteribus amicis & iis qui in dies p eaꝝ re-
rum merita compantur abundat: nullo loco. nullo tempõe
honoribus. dignitatibus. subsidiis caret. Quid. H. memorẽ
siue in secũdo reꝝ statu sit constitutus: semp adsunt q̃bus
bonis eius & felicitati gratulantur. officia p̃stant. omiq; cul-
tu & cæteris fauentium studiis adsistunt. que quide inter
felicitatis munera nõ parua adiudicari solent: siue aduer
sa reflarit fortuna; atq; illæ infidæ opes defecerint: no tn
amici deficiũt omi loco. omi tempore ijdem existentes: q
hortando. cõsulendo. rogando. opem ferendo non mediocri
adiumento sunt: & tanq̃ fidelissimi cõmilitones supare in
cũbente aduersam fortunam coadiuuant. At quonãmodo
hec ipsa inter se stare. sublata fide. possunt: que tanq̃ firmissimũ
uinculum humanas reꝝ cõtinens inter se firmas ac stabiles fa
cit: q̃n nec bruta quoq; aialia nec elementa ipsa inuicem
stare quodãmodo soluta fide possunt. Hec itaq; Seuthas si
tacito pensabis animo. cunctaq; grauius ppendes: sentiesq̃
inique a te actum est q̃ me tibi ex amico hostem & apud exẽ
citum ex grato magnoq; dejectum atq; infensum reddi
deris. Tibi quidem q̃ stipendia curiose pro imperatoris officio
sollicitarim. at apud exercitum q̃ fallacem me auctorem
nõ reddita sibi stipendij tua culpa ostenderis. Quibus ex re
bus cũ tantũ tibi dedecoris ppter fidem a te fractam quæ

hic. G.

maxime debuit a rege inuiolata seruari: atq; ad illos potissiu
quoz opa & bnficio in aduersis rebus fueris usus: & ad scdas
euectus: tantiq; tuis ipsis rebus nunc incubere piculi intelligas: u
tande metalem apud ipm grecoz exercitum & qde mature
restituas quale pridem accepisti & necessario fieri tua ipsa
urget causa: te itez & itez moneo hortor atq; oro. Hys audi
tis rex que no falso magis aut fide q̃ pro re locutu Xenopho
tem cognosceret: ad eu respondit. Ed nec de mete mã datoq;
suo acta esse: & thesaurario culpam imputaret: cuius nome
& si reticuit: Heraclidem tamen significare omnes suspica
ti sunt: qui se aligto aduersariu Xenophonti initio pbuerat.
Itaq; bono ipm aio esse iussit affirmãs integra singulos que
meruerat duces ac milites stipendia statim accepturos. Excipi
entiq; Xenophonti ut postq̃ ita cupet reddi sibi tuc illa man
daret: quo sicut initaz pactionu ita & adimpletaz auctor
in exercitu foret: atq; ita utriuq; Seutham ipm in acquisito
impio Xenophontez in exercitu conseruaret. Respõdit Seu
thã dij auerterent cuipia detrimeti eius ut causa existeret
uel accepto pro bnficio maleficiu rependet. At ipi Xeno
phonti longe magis expeditu si cu eo pmaneret exercitus
regionesq; & quecunq; illi pollicitus antea foret plene ero
gatu se recipiens. Cui grãs agens Xenophon ea recusauit.
& accepto mox decursi temporis integro stipendio in exer
citiz pro singuloz meritis distribuit: reconciliatisq; mox oiu
animis maiore etia gratia uniuersos deuinxit: qn nullu
tam graue piculu. nulla tãtaz necessitate se incurrisse in
tuerentur: a quibus singulari Xenophontis prudentia. stu
dio & uigilantia erepti ac liberati no forent. Statimq; Seu
tham uatere iubens ab eo digressus est: rursusq; in asia re
gressus nequaq̃ transitu phibente maris prefecto exercitu
Agesilao lacedemonio imperatoz stipendio tradidit: eiq; ipse
pcipua beniuolentia sicut & ptimis spartanis cociliatus est:
cu pclara in dies uirtutu opa de se Xenophon ederet. Qui
bus de causis ea tempestate ab atheniensiu senatu exilio dam

Rursus Seuthe regis.

Vale Seutha.

natus est: q illum priuś regi Cyro spartanoz aduersus atheni
enses fautori: mox etiam spartaniś impatoribus adesse: & nu
per tam fortem exercitum adduxisse cernerent: a quibus co
tra publice priuatimq tanta benuolentia diligeretur q ue
ritus ppea Socrates quado de Xenophontis ad Cyrū pfectio
ne initio agebatur in neutra ipse ptem consulens: iussit que
admouz antea demostratuz est: uti delphos adiens ibi Apollinez
uenturi pscium cōsuleret: ea de causa cū esset Xenophon e
phesi: id celebre est in asia oppidum: ato cōstituens una cuz
Agesilao coroniaz boetioz ciuitate pficisci ptem pecuniae cu
ius nonihil apud se fuerat Megabyso Dianæ sacerdoti reli
quit: quam sibi postmouz is restitueret: si sospes inde reuer
teretur: sin minus ex eadem ille statuā Dianæ cōficeret uel
quicqd gratius deæ fore iudicaret cuius religione Xenopho
iprimis tenbat. Altera uo ptem secum delphos deferens ibi
Apollini in oblationem dedicauit thesauro inferens que delphis
athenienses tenebant: inscribens ei suu simul & Proxeni nomez
familiaris sui de quo sepe mētionem fecimus: tanq no imme
mor & gratus in amici nome etiā defuncti. Hunc igitur in
modum rebus ptim pactis ptim institutis mox cū Agesilao re
cessit in greciam: ubi cū accersitus a lacedæmoniis esset ad id
proeliuz quod contra thebanos pabatur ab ipsis magnifice dona
tus est muneribus hospitalibus. Sbiq; Agesilaum relinquens syl
luntem puenit: haud grande oppidum in agro elensi apud olym
pum montem sub lacedæmoniorz ditione constitutū nec admouz
ab urbe distantem: quo sicut a magnesio Demetrio traditū est
duo ipius liberi pfecti sunt: maior natu noīe Grylluś. alter Dio
doruś: que admouz etiā memīt Dynarchus istoricus eo in libro
que ad Xenophontez scripsit Apostasi filiuz. Et cū ij ambo spe
ctata inter se benuolentia cōiuncti erant dilecti preterea fra
trum cognomēto Castor & Pollux appellabantur. Per id uero
tempus Megabysus ille supior Dianæ sacerdos & ipse spectadaz
grā olympioz huc accedens pecuniae ptem sibi a Xenophonte
que admouz ostendimus antea mādatam Xenophonti restituit.

Ephesus.

Cicyllus Diodorus } Castor & pollux }

hue·C.

olympia.

ficut couenerat. Olympia uō ipſa que diximuſ necnō ex uocabu
li ſitutudine dubitatio oboriatur: ſinguli ſq̄ueniſſ frequen
tiſſimo undecunq; hoīuz cōuentu apud olympiū celebrabatur
græcie mōtem nobiliſſimū unde & olympia nōm traxerūt. ex
quo q̄dem q̄m in q̄nq̄enium celebrabantur: ꝓpterea q̄nq̄enij
ſpacium apud græcoſ olympiadiſ quod apud noſtroſ luſtri no
men uſurpauit. Ager aūt olympo adiacenſ olympia fiut: ipi
uō ludi ſicuti demoſtrauimuſ olympia dicebant: q̄le panagyriz
quoq; gñali uocabulo appellabant. q ex locis omib; ſpectantium
concurſuſ & cōgregatio fieret: quod idem apud græcoſ uocabu
lum fert. Recepta igitur ut diximuſ a Megabyſo pecūia Xeno
phon agrum ex ea mercatuſ qua in pte ſibi demoſtratum eſt
ab Apolline ædem Dianæ exædificauit conſecrauitq;. Per eiuſde
agri medium ſelmuſ haud grandiſ amniſ ſed ſumæ delecta
tioniſ ad illiuſ imaginem. q eſt apud magnū Dianæ epheſiæ tē
plum labebatur: in q̄buſ q̄dem ambobuſ cū diuerſoz piſcium
& conculaz uariꝫ piſcationeſ: tām in hoc ipō apud ſyltutem
amœniſſimꝫ quoq; auiuz & ferazꝫ uenationeſ inerant. Hoc
itaq; in loco Xenophon exædificato dedicatoq; ut dictū eſt Di
anæ templo: cōtinue de cætero cunctazꝫ quæ ibi ueniret rez
decimaſ Dianæ reddebat: iuſte & pro æqui hoīiſ offo coꝫ
tanſ ſup reddendaſ rez etiam oīuz deo decimaſ: ubi et quot
anniſ ad ipſius Dianæ honorē ludoſ inſtituit quo cū & indigenæ
atq; aduenæ utriuſq; ſexuſ omniſ ætatiſ omniſq; graduſ fre
quētes cōueniret: cunctoſ celebritatiſ eiuſ ptiipes efficiebat:
ac potiſſimū ſiqui hoc tempore cum rebuſ uenalibuſ tanq̄ ad nū
dinaſ eo cōmearet: iſſ omib; Xenophon aſſatim farinam. pa
nem. uinum. atq; inſup de īmolatiſ uictimiſ q̄quid erat reliq
deq; uenationibuſ uiritim diſpriebat quo ſolennitaſ eiuſ ita ho
noratior in annoſ fieret. Ipſius aūt celebritatiſ cauſa uenatio
neſ quotanniſ inſtituerat. Vbi Xenophontiſ filij una cū nobiliſ
ſimiſ adoleſcentibuſ & q̄cunq; uolebāt frequētes exibāt: pti
p id agri quē Dianæ ſacrū diximuſ: ptim ꝑ propīquū mōtē
ſoloen: atq; inde læti & onuſti eiuſ gñiſ ꝯialibuſ que uena

Templū diane.

Selmuſ flu. ē

de deamſ dianæ.

:: xenophontis

diuertimus. Xenophon grecoꝝ exercitum antememoratis ageꝫ modis ad ultimoꝫ asiæ limiteꝫ pontum euxinum terrestri pduxit itinere: ubi nobileꝫ duæ urbeꝫ cōspiciebantur. Altera chrysopolis atq; altera heraclia ab hercule nuncupata: ubi herculeꝫ ad inferoꝫ & ad rapiendum cerberꝫ descendisse fama erat: eiusq; descensus adhuc uestigia ostendebant. Vastus hiatus ibidem ultra passus .CCL. in profundum patens quaꝝ & aliæ nōnullæ hoc heracliæ nōie urbeꝫ essent. Atq; hic heracliensēꝫ ad xenophōtem et exercitum farinæ medimnoꝫ ad tria. & uini ceramia ad duo milia: id utriuq; mensuræ genus erat: bouesq; quoq; uiginti atq; ouesꝫ centum dono adduxerūt. Erat & propinqua satis celebris ꝑlus calpe: nec procul inde insigne flumē lyci labebaꝫ duuꝫ uigeꝫ spatio in latitudinē ptensum. Ex hac uō quā dximus heraclia transitus ex asia in europam erat: ubi bosforus threicius propōtidem euxino cōiungit ponto: ab ea thraciæ pte quæ europæ littus tenet threicius cognōiatus: ad alteriuꝫ bosfori cymerij differentiā magis ad tanaim & aglonē positi: atq; altera exptē ipm euxinuꝫ meotidi paludi cōiungentis. Vtriq; at bosfori eo dicti sunt q; utrobiq; adeo ꝑducta in mare ꝑmontoria ipm pontū coarctant ut alludens traijciendi facilitatē sermo grecus bosforoꝫ illoꝫ appellarit q quasi trānatem etiā bouem ferrent. Spa uō thracia postea romahea idest roma noua imutato noīe nuncupata est: quā Constantinus romanoꝝ impator quartus & triceſimus Constantij impatoris ex Helena filius ꝑ sancti baptismi lauacrū a lepra mūdatus christianusq; factus: relicta sumis pontificibus christianis urbe roma in ea recedeꝫ loca romano deincepſ impio ibi sedem dicauit: byzantiuꝫq; urbem admōuꝫ celebrem ipſi adstante bosforo in ampliorē ornatioremq; redigens: & romani caput impij cōstituens: mutato ꝑ priore uocabulo cōstantinopolim appellauit. Ad hunc itaq; bosforū threiciuꝫ cū esset exercitu terrēstri progressus xenophō Pharnabazus in asia rex ueritus ne in ipsius confinia externu exercitus furor ita facile concitaretur sicut factu facillimum arbitrabatur oblata uidelicet ad illius diuturnā egestatē et mo-

piam ac opulentã ipsius regni propinquitate & oportunitate celeriter curam dat Anaxiuio lacedemoni maris tunc pfecto ap byzantiuz in europa cõmorati q rebus omibus posthabitis omni arte omiq studio illum ab asia auertat. Anaxiuius iõ nulla adhibita mora xenophontem ducibusq & pfectis ad se acciti illos ingenti spe implet. nouo atq uberiore stipendio exercitus cõducendi reiq oiz ad ipor usum necessariaz q maxie suppeditandaz: utq ppea ad se mox traiiciant hortatur. Ad quem respõdente xenophonte ea ita se cura uacuuz esse: ppea q cogitaret relicto exercitu nauigationẽ aliam suscipe: ceteri duces ac pfecti ipsa Anaxiuii promissa alacres accepe. Inter hec Seutha in thracia rex q olim a puero orbus patrẽ simul & paterno regno derelictus postq adoleuerat cum ipm regnũ armis recupare conaretur nequiuisseteq hactenus ex modicis opibus quae sibi a Medeco rege erogabantur: idoneum impatorem & exercituz ualidu pro sententia & pro tantre rei usu compare: audita tu xenophontis & greci exercitus fama q in ipsius thraciae finibus cõsedissent: ea tractus quasi ultro sibi oblata assequẽdi diuturni desiderij opportunitate ac facilitate ad xenophontẽ statim Medosadem suis de principibus unũ oratorem mittit: oransq obsecraq ut ad se accedat exercituq conducat: pollicens ea omia se facturz p que xenophontem non piguisset. Seuthe regi ea in re more gessisse: ad quẽ respondit xenophon despare se sola eius causa exercitum in europa esse traiectuz: at siquis casus ut plumi pter spem eueniunt traiicere illum cogeret: se omi studio daturz opa quo uoti sui Seutha compos euaderet. Dum agunt hec exercitus byzantiuz traiecit sub stipedij spe eoz q promissoz que duces ac pfecti supius ab Anaxiuio tanta accepant. Vbi Anaxiuius iam se satis intelligens Pharnabazi postulatis fecisse: q exercitu ab asia & regni eius cofinibus amouisset: eumq a timore illo liberasset: nihil ultra curans sicut fit ut plimuz inopem ita exercitum ualere sinebat: edicto etia mox impans ut suis q libet suptis armis & impedimentis abductis ex urbe migrarent. Quo edicto duces pfectiq & exercitus cunctus admouz ut par erat

Seutha Rex thrace.

linguæ latinæ in studentium usu & cognitione habentur. quiue
nobis ueniunt memorandi iussus est Seneca stoicus. Tempore qd
adeo pax disiuncta fuere. q; senio. dignitate. nõie floretẽ alte
rũ. puer alter sub pedagogo esset: Senecamq; potuisset Cicero
nem uidere ni bella ciuilia uetuissent ipse memorat Seneca.
In studijs uõ eloquentia ille: phia iste cunctos excelluit: uterq;
autem ita laborauit utróq; in gñe ita studium utrúmq; pro
secutus est atq; complexus: q; & ab illo phia sit ornamẽtis eloquẽ
tiæ illustrata: & ab isto eloquẽtia ob grauitatem phiæ neglec
ta mime uideatur. Erãt. H. ac uehemẽter errat q aut ora
torem sine phia. aut phm sine eloquentia uere appellandũ
esse quenq; putet. Romæ aut habitauit uterq; atq; illa in urbe
quæ impij sumi domiciliũ ac uniuersi ppe orbis dominatrix
erat: tanto in gradu exaltatiõe. auctoritate fuit: q; quanq;
patricio mime genere natus sed nouus homo esset: ppriam
tamẽ ob uirtutem ac singularem ingenij. scientiæ. fidei præsta
tia amplissimos ad honores aditum habuit. Dignitatis nanq;
senatoriæ atq; cõsularis fuit uterq. atq; tanto effloruit splen
dore. potentia. opibus. q uix maior esse quisq; in eo impio uide
retur. Ita etia altissimo e gradu electus est uterq: q; fato haud
quaq; naturali sed uiolento atq; re. p. prostrata diem obierit.
Enim uõ alter q. M. antonius euertentem rem. p. incusaret:
alter q Neronis uitia ferre non posset occisus est. Cum igit
uita Senecæ stoici phi eius deniq; optimi ac sapientissimi uiri sit
nobis impresentia memoranda: ueñit in mentem nõ grata cer
te recordatio quæda miserabilis ac tristissimi casus uiroz pplu
rium: q scriptores illustres bonique ac pitissimi extiterũt. Est
Tuenio nonnullos q altissimo e loco tum maxie ceciderũt: atq;
luce hac coacti aut ueneno aut gladio emigrarũt: cum singula
rem ob uirtutẽ. sapientiaq. dignitatem sua constituti ac firmi es
se in statu amplissimo uiderentur. Tanto. H. impetu sæuientis
fortunæ depulsi qdam sumo e fastigio atq; uita erecti sunt: q
neq; ope cõsilij. rationis. nocentiæ implorata tueri se ac su
stinere ne rueret mime potuerũt. Socratem nanq; optimus

illum amplissimæ sapientiæ uirum eundemq; moralis uitæ parentem insanies athenienss pplus uenend dato necauit. Nec multo post cōtēraneus suus Demosthenes: qui & patriā maximis periculis liberauit. & greciam omnē splendore eloquētiæ illustrauit: q uiribus fractis consulere saluti patriæ nequiret in calabryam aufugit. atq; ne traheret ad supplicium hausto ueneno inter manus satellitū pijt. Archimedes iō captis p proditionē syracussis: quā regiam & amplissimā siciliæ ciuitatem cōtra uiz Marcelli romani ducis pdiu nouis machinis defensauit: cū hostiluter uictores omia gladio. igne. rapinis. euerteret: ipse aut intrepidus uti rebus fetis ac libera ciuitate solebat: in puluem suos diametros obsignaret: discurēnti a milite ignotus occisus ē. Neq; illud hoc loco prætermittam quod nup legi apud Tracisci barbary patritiz illum uenetum q ptor impresentia ac presidijs præfectus bergomū obtinet: in litteris aut & studijs ado est doctus & faciles ad dicendum: ut cū sua lego mihi ppe Ciceronē ipsum legere uidear. Scripsit. H. iam perplura: sed in Aristidis uita quam e greco scriptore Plutarcho in latinum luculenter & ornate traduxit: hoc memoriter dictum nobis ipresentia ad ppositum uenit. Tradit nanq; Damonē Periclis pceptorem in exilium pulsum esse nō quidem crimine ullo nō tyrāni ui ulla: non priuato odio ullo: non re alia ulla: nisi q plā oporteret sape uidereturr: q. illum morem populus athenienss haberet: ut quisq; esset qui alios nobilitate opūs uel eloquētia uel gloria rei bene gestaz excelleret. is hoc est cunctis suffragijs ac uoce oūz urbe ā primū eijceretur. Itaq; insontes plurimi atq; Aristides ipe q preter moz esse iustus uideretur patria expulsi sunt. Hec de grecis eidem de ipsis hoc memorari posse q de nostris mallem: sed apud latinos. M. antonius ille quem Ciceronis testimonio facimus tanti: ut ī eo genere litteraz q bus illius memoriæ oratores utebantur præferendum cæteris arbitremur haud expers huius calamitatis fuit. Enimuō cum Sylla & Marius sceleratis armis omia pturbarent: uir clarissimus iste q esset mariane factionis

inimicus crudeliter occisus est. Adde q̄ eius caput positum est in rostris illis in q̄bus & orator multoꝝ capita liberauit. & consul rem p. defensauit: & censor manubias impatorias collocauit. Plinium aut illum doctissimus p̄hm ac hystoriæ scriptorem amplissimus non manus non manus hostilis uez sulphureus fetor ac fumus extinxit. Lucanum uo interemit Nero. Statium Domitianus stilo confixit. Lucretiuz poculu amatoriuz in morbum rabiemq; conuertit. Ouidius naso post longum exiliu apud getas gentem barbaram pijt: talia passi togati ac magni nomis uiri pmulta sunt: nos uo ad institutum propositum ueniamus:—

IGitur. L. anneo senecæ magistro Neronis & morali p̄ho corduba ciuitas fuit sita in ea regione ulteriorꝭ hyspaiæ quam ueteres beticam: uiniores regnum castellæ uocant. Pater Anneus appellatus est. homo haudquaq̄ p̄hiæ neq; cōsuetudini maioꝝ datus: mate Hellia notata primaria quippe cum amore & pudicicia erga uirū. tum pietate erga filios atq; ingēio ad litteras femina artes ipsa bonas q̄tum pmisit mariti rigor attigit. Ab eo nanq; prohibita est uacare doctrinis: q; circunspiciem feminas pcipet esse quæ litteris nō ad uirtutem nō ad sapientia uez ad lasciuiaz & turpem libidinem uertentur: bnficio tamē capacis ingenij ac cupiditate sciendi tantū litteraz & artiuz bonaz hausit: q; & si nō comphendēt q̄tum uoluntas & delectatio animi fuisset: habere tamē liba menta prima uideretur. His parentibus nati fratres sibi duo sunt fuit amneus gallio: & L. amneus mella Lucani pater. De Lucano q̄de & tragico seneca nostri moralis Senecæ filio actum satis existimo supioribus libris cum dicendum de poetis fuit. Seneca uō moralis cuius memorādi sermo est ip̄ræsetia ortus utriuq; fratrē ætate. sapia. dignitate supauit: nec supauit modo uez etiā illis ut ascenderent principiuz & gradus fecit. Honores alter fratrum cum Senecæ fauore tum principum gratia ppriaq; uirtute ac industria cōsecutus est: alter magistratu potiri ullo & consulto & sapienter con-

tempſit. Magiſtratuſ obire Mella delectatuſ eſt Galliom autē (egregiuſ hic declamator fuit:) ocium & uita quieta ante oīa placuit: Seneca uō q eoꝝ natu maior erat: nihil antiquuſ doctrinis: nihil ſuauiuſ phia pſertim eſſe putauit. Studuit et eloquentiae: nec in declamando paꝝ laudis & gratiae aſſecutuſ eſt: uerꝝ phiaꝫ ex omnibuſ ſtudio. cura. deſiderio ſumo amplexuſ coluit atq; in deliciſſ hīuit. Diffimire id nom ex uocis ſono & cōiectura uolut: mihi aūt qui diſſentiunt habere potiores placet: tū q; haud quaq; ſe necaret ut arbitrātur illi ſed Neroniſ iuſſu coactuſ mortiſ genuſ eligeret: tū q; longe priuſ q; mortem obiret hoc cognomēto ſeneca uocaretur. Age ſi a me cupiat quiſ certior fiēi cur ſeneca appellet: reſpondeat quæſo cur fratrum alter gallio. alter mela uocentur. Hec uō que minuta plus nimio ſunt & longa iam uetuſtate obruta nec fortaſſe illiſ qui eo tum uiuerent nota fuere: incognita eſſe nobiſ pſuaſum uelim bono animo tolleremuſ: q; ſe ridiculum uideatur defatigari inueſtigatione illaꝝ rerꝝ que nuſq; inueniri queūt. Gerebat in galloſ bellum Iuliuſ ceſar cū noſter Seneca naſceretur: nutrituſ eſt cordubæ apud patrē: interdum etiā apud amitam fuit & pio maternoq; nutricio eiuſ p longum tempuſ æger cōualuit. Adoleſcens uō in eum morbum extuſi ac febre delapſuſ eſt: unde in ptiſim caſuruſ ſine dubio pitiſ etiā medicis uideretur. Nullus ei metuſ initio erat q; adoleſcentia uiribuſ florens eſſet & iniuriaſ ferre ſeq; aduerſuſ morboſ gerere conſuetudinem poſſe putaret: uerum quo plus ualitudo mala aut contempta aut neglecta pricipio ipō fuit: eo magiſ radiceſ robuſtioreſ fixit: adeoq; neruiſ carni oſſibuſ inhæſit: ut que depelli primū facile potuiſſet ea curari poſſe nullo remedio poſtea timeretur. Paſſim naq; eo pueīt q; ſummam ad maciem deductuſ nihil haberet q; ſpeꝝ ſibi ullam recipiendæ ſalutiſ daret. Sæpe q; de mōte deligēda cogitauit. Hoc. H. tempora illa maximoꝝ hominū adhortatione. iudicio. exemplo ſuadebāt: ut q; oppreſſi longo aut morbo aut ſenio deſperent de uita: gratum ſibi aliquod mor-

de naturalibus quæstionibus inscribuntur opinati plu-
rimi sunt. Per dies autem ipsos ipsos quibus in corsica
exularet Valeriam messallinam ob patentem incestu
& multiplicia adulteria Claudius supplicio affecit. Nec
multo post in Valeriæ demortuæ locum duxit uxorē
Agrippina Neronis matrē. Hæc ꝑprimū introducta
Cæsaris domum uxor noua fuit: maritū dulcissimis pre-
cibus ac blandicijs sollicitare cœpit. nec cessauit quoad
Senecæ reditum ac libertatem impetrauit effecitq; ut
minora prætereā. q; in senatorium ordinē optatus & urbis præ-
tor creatus est. Cumulandi aut in Senecam tot beneficia putat
causa: ut tanto a magistro filius Nero tūc puer qūe impatur a
liquando speraret uirtutes: mores. litteras doceretur: atq; cū
oporteret eius fideli & sapienti cōsilio uteretur. Aderat quoq;
uetus amicicia: qua sibi maritoq; suo Domitio ex quo filium Ne-
ronem haberet. ac omnibus domitiæ gentis deuinctus esset re
cordatiōe beneficij: q; supiore a Domitio ut memoriui capta
corduba & cæteris in sututem ipe unus libertate donatus atq;
ut roma ꝓficisceretur suo cōsilio exhortatus eet. Mos nasce-
rat romanis a maioribus traditus & illum in diem obser-
uatus siue custoditus: q; qui romanoꝝ dux belli & uictor fuis-
set: uictos deinde benuolentia & patrocinio multo souet:
qui aut uicti essent: uictorem ducem ipm totaq; domū ei
ac posteros suos quada reuerentia & karitate uti patronos
ac dominos colerent. Neroīe itaq; admodum puerꝝ & fi-
lium adoptatum a Claudio erudiendum sibi Agrippina
dedit. septimus hic impij Claudij annus erat: Nero aut
undecimū tūc ætatis annū agebat. Proxima uō nocte
p quietem uidere uisum est Senecæ disputū sibi. C. cal-
ligulam datum esse: is medium inter Tiberium & Claudi-
um imparat: & romani impij ingens pestis & fera be-
lua fuerat: nec somnium fefellit. Nero adē adeo situs Cal-
ligulæ fuit omni crudelitate scelere tutro. q; sub Nero-
nis corpore uiuere Caligula uideret. Seneca uō Nero-

Valeriæ messalinæ mors.

Agrippina in Valeriæ locū.

Senecæ reditus ab exilio.
& senatus ac prætor creatus

Somnium Senecæ de Neroē.

nem uti erat a Claudio & Agrippina rogatus faciendi metri ratione & ueteꝝ oratoꝝ instituta ac liberalium artium præcepta docuit: at phiam gustare uetuit: q rudis uulgi opinione ducta putaret illam icomodam impatoꝝ fore. Non. n. audierat ex Platone orbem teraꝝ tunc p̃beatum fore. cum aut sapientes regnarent aut regnates sapietiæ studiosi essent. Dum uo Neroñ Seneca instruit. Claudium Agrippina ueneno necat: impiuꝝ aut filio Neroni defert. Annos tunc Nero septem ac decem natus erat. Principio impij munia quecuꝝ pmissione filij mater disponebat: honor quide solus impij apud Neronem: potestas uo suma reꝝ omiuꝝ gerendaꝝ apud matrem erat. Amicoꝝ aut q eam consilijs adiuuarent quiue uetutem oratoria gubernarent. duo ante alios eminebant: Asranius & Anneus seneca: curam militaris rei gerebat in urbe Asranius: pretorianis nanq cohortibus præfectus erat. Seneca uo Neroñ ut dixi eloquentia & bonis artibus instruebat. Orationes quoq quas interdum adolescens impator ad senatu loques haberet: qua erat p̃ditus eloquetia componebat. Nec ppti-ro. existimatione factum est parui adesse cosilijs hos duos uiros qui & puecta ætate & reꝝ multaꝝ experientia cogniti uiri boni esse ac modestissimi uiderentur. Spei autem multum agrippina in utroq sed longe plus in Seneca reponebat: cum grauitate consiliorꝝ tuꝝ memoria beneficiorꝝ: q p̃ter amicicia ueterem qua domitiæ ge ti deuinctus eet prece ac impetratione sua restitutus sub Claudio & ad honores prouectus erat. Consul quoq a Nerone creatus e. Magistratus hic post dignitatem cæsaream sumus erat & in senatu ptimuꝝ auctoritatis habebat. Collegam in hoc magistratu (duo nanq annui cosules creabantur:) Trebellium maxiuꝝ huic. Consulibus aute istis factum .viii. Kal septembr. senatus cosultum quid uiris statuendum in eum & pro eo q ex fidei cõmisso hæreditatem apprehendat testimoio Vlpiani ac Iustiniani constat. Consilijs uo cum quid reꝝ gerendaꝝ in deliberatione ueniret uocati continuo aderant Burrus & seneca.

Plato.

Agrippina ueneno Claudium necat.

Asranius.

Consul fit Seneca.

Trebellius maxiuꝰ collega Senecæ.

Vlpianus Iustinianus.

Burrus

Magnum erat atq; difficile utriq; pondus tantaq; rei dispo-
nendaq; cura. sed longe maius ac difficiliús feruētes príncí-
pum animos tempare: q; Agrippina insolens femina esset. Quiles moues Neronis & Agrippinæ
& cunctis artibus male dominationis arderet: Nero aliter
dietim aetate ac ferocia crescens crudelior appareret. Qz-
q; N. pubescens Nero nullum spei bonæ ad clemētiaz ad &
mansuetudinem ad uirtutē ostendere de industria nite-
retur: natura tamē in sceluś omne prona quecta interdu
crudelitatis & animi sceleratí dabat. Seneca uō q; noctes
qui dies secum agebat. haud quaq; aetatis sed naturæ mor-
bum esse uidebat: proīnd multa ad eū sæpe de modestia
principis & humanitatis nequaq; locutus libros de clemē-
tia scripsit: ut lectione ipoz se á crudelitate retraheret.
Id autem moderatiōe ac sapientia Burri Senecæ factum
inuenio: quod dum Nero pmisit impiuz hoz consilio. aucto-
ritate. diligentia. gubernari (q; quidem id fuit:) nihil in-
iustum. nihil auaz. nihil turpe: sed omnia modeste. sane &
mature. fieri audirentur. Memorat nanq; Sex. aurelius Sex. Aurelius.
scriptor eaz res quæ a Caesaribus dictæ aut gestæ fuerunt
Traianuz qui post Neronem octauuś impiuz tenuit auditū sæpe-
nūo dicere: cum sermo ut solebat interdum de uita & mo-
ribus principum oreretur: primū quinquennium principatus
Neronis cum laude cunctoz principum comparasse. Per hos
fere dies quibus impium romanum consilio ac prope nutu Senecæ
regeretur: Paulus Christi ueri ac optimi dei nostri fortissimus a- Paulus apostolus.
postolus romæ simul cum Petro apostoloz sanctissimo principe uer-
saretur. Seneca uō benuolentia & familiaritate Paulo deuin-
ctus esset. admiratus epistolas atq; doctrinā eius: q; haud quaq;
ullo mortali ab homine uez uti erat pfectæ aspui uiderentur:
eóq; passim adductus est Seneca: q; uetere ritu posito iam seu
in eo uelut fertili in agro posset iudicio Pauli semen fortissimū
uerbi dei nouumq; se auctorem facēt Iesu christi. Huius rei
sunt testes epistolæ utrinq; scriptæ. Vnde Hieronymi sapien- Hieronymus
tissimi presbyteri ac doctoris sententia in catalogo sanctoru

anumeratus est. Cæterꝙ Nero uirilem tandem ætatem ingressus. scelerꝙ claustra erupit: & quæ in eum diem simulata & occulta latuerant repente quasi refractis carcerꝙ portis eduxit. Obsequiꝙ nanꝙ deinceps consiliꝙ non Burri non Senecæ. nō matris fuit: sed opa data omni curauit reliquis uitæ annis efficere ut prætermissum ab eo uideretur nihil quod aut dici aut cogitari possit unde crudelitate ac omni scelere cunctos tyrannos excelleret. Matrem imprimis aūt cuius arte gratia astutia potiretur impio priuauit potestate omni: eiecit deinde aula atꝙ uitupose interemit tandem: Burrū autē uirꝙ egregiꝙ ac rei militaris ducem ueneno quasi p solatium dato ad fauces pro remedio interfecit. Negꝙ uō stetit potentia senecæ sed labi extemplo ac ruere sensim cœpit. Mortuo nanꝙ Burro: quē in re quacunꝙ obeunda & collegam & amicū haberet raro eius consilio usus est Nero: nec multum deinde præsentia sua delectatus est. Aula quoꝙ in eū cōfestim ut sensit mores principis mutatos ēe præmuit. Hoc .H. curia insitum habet malum q̄ alius alium ruere libens uidet: & nec manus cadenti q̄uis bono & moderato uiro quisq̄ ad salutem seā læti ac ridentes derideantesq̄ multi ad pniciem & interitum præbeant. Quippe omnis inuidia & simultas & quicquid est malaꝙ artium in ea dominant ac regnat. Euius nanꝙ crīminandi rabies quædam orta extēplo est: sermones de ipso ignotos inuidiaꝙ ac maluolentia plenos alii delectatione maledicendi: alii studio placendi adulandiꝙ Neroni: alii desiderio uirꝙ optimum euertendi seruebant: congratulati omnes ueniisse aliquā do tempus quo se Nero imperatorem esse cognosceret: quoue impiis suum regi a se non a Seneca homine hispano & pedagogo uellet: satis et consilii & doctrinaꝙ fore pro impis gloria & dignitate si maiorꝙ uestigia sequeretur: ipsum neꝙ tutōē deinceps neꝙ magistro cum ætas uirilis adsit egere: nec decē principem illuꝙ præsertim ex quo pendeant omnia pendere nutu & cōsilio alieno. Enimuō quecunꝙ a Nerone

Nero matrem interemit
Burrum veneno sustulit

Vide quid habet curia

sceleste & impie facta erāt. ea consilio. arte. dolo. Senecæ
facta esse arguebant quida: auaritiā eius incusabāt multi. Quas calumnias in Senece
Argumētum istis erat q posteaq impiu gubernasset: opes
ad tercētum milies sestertiu compasse uideretur. Promd
calumniantes dicebant diuitias ipsum ex præceptis phiæ
contemnendas alij suadere: at uō qui phus esset undiq cumu-
lare. nec finē illis augendis dare: ş rapina & quacunq posset
arte quis ingentes & supra priuatum modum haberet: stude-
re continuē illas magis atq magis augere: sibi amoenissimos
hortos esse: sibi amplissimas uillas esse: sibi maximas pecunias
esse. Neq uō deerant qui Neronis aures suspitione replerent:
que accensum scelere aiuq crimine maiestatis læsæ īflamaret:
nō opibus modo inhiare ipm sed impium affectare crimināti
sunt. Ipsumq honore. potentia. opibus ita creuisse q fere pri-
cipum attamē nec. Necrem ab eo ptermitti ullam affirma-
bant qua uertere in se unū studia etiā senatus & fauorē ppli
ro. posset. q impare aliquādo solus affectaret: cū annos ppe
sex Agrippina & Burro auctoribus impium suo arbitrio gu-
bernasset. Addebant quoq illum aiuq iam tumefactū habē
elatumq supbia tanta esse: q Neronem ipsum ætate. uiribꝫ.
sapientia illustrem uirum ac prīcipem orbis terræ: uti solēt
priuatum ac puerū uilipendebat. Iumores aiūt q ptim t
Neronis æquales & familiares erant ut solent qui senū mo-
nita oderūt & licentiā solutam quærūt: Senecam delirum
hominem ac amentē esse dicebant: q iuuentutē Cæsaris coer-
cere niteretur & ciuium oblectamenti essent & cæteri col-
laudarent: ea reprehendere ipse unus auderet: nec uerere
tur se uiribus posse obsistere nihil uenię uel laxamēti dare.
quasi nō liceret Neroni orbi principi quicq Seneca incōsul-
to posse. Dum hec atq talia in eum ferentur & continue t
magis atq magis inuidentiu licentia crescceret: Tigellinus a Tigellinus pro Burro-
Nerone in Demortui Burri locum suffectus est: Octauiaq Ne Popea pro Octauia.
ronis cōiunx eademq pudica & modestissima femina pellit.
& in locum eius Popea ducitur. His auctoribus maledicen-

ress sunt etiã atq; supbiores facti. Seneca quide & Popea &
Tigellinus pmaxime oderãt & machiniis omibus impugna-
bant metu: ne consilio mutato ad gratiam Nero Senecæ
néue opa Senecæ Octauiã aligñ reduceret. Res deniq;
eo uenerat q; dietim pauciores soluto reuerentiã Senecæ
exhiberẽt: dietim pluresq; plures oculo ipm toruioẽ
conspicerent: dietim magis aperte contemneret. Sene
ca iõ ubi Neroniis animuz & aulæ consilia uidit: spemq;
omnẽ remediis prorsus deploratum esse pcepit secedere
statuit: cum regescendi desiderio q; natu maxus & semi
grauis eẽt: tum effugiendi studio ne si moraretur diuti
us aut pticeps qui non eẽt sceleris tacendo uideretur: aut
Cæsari tumefactum aniz obsistendo in se uehementius ir-
ritaret. Proinde supto uti erat grauitatis & modestiæ suæ
dignũ loco & tempore Neroñe in hec uerba locutus est. ¶
Senecæ oro ad neõnẽ. Si q; aut ætati meæ Cæsar licẽt adulari quod me delecta-
uit nunq;: aut ea mihi quæ tecum est & maxime placuit uitæ fa-
miliaritas & consuetudo non esset: præfatione apud te ipse
sentia uterer: Sz quoniã mihi pro tuo in me amore eam de-
disti licentiã. ut te adire quotiens uelim. & dicere tibi que ue
lim amplissima cum libertate possim: expediam paucis que
cogitaui mecum. Ea nanq; futura & mihi cõmoda & tibi nõ
molesta puto. Annũ esse hunc Cæsar octauum existimo ex
quo imperium accepisti: si quartũdecimũ reor ex quo priz
tibi datus sum: ut nondũ pubes doctrinas & uuuendi eru-
dimẽta susceperã. Quãtis me hoc tempore atq; hiic in diem fa
uoribus: quãtis me beneficiis: quãtis me honoribus exornasti
si dixero impsentia opæ pcium uideo me facturz. Tu me ad
pecuniis maximis: tu me hortis pulcherimis: tu me uillis
amplissimis pditasti: tu me in tãta dignitate ac potentia de
uasti: quod ni aut cæcus aut amens sim. uidere propalaz
possim nihil iam esse amplius: quod aut amicus a principe
petere: aut princeps amico dare queat. Illud quoq; mihi
in ptem laudum & bonoz meoz attribuo: q; is homo esse

Quæ largiens et Nero Seneca.

uidear a quo Nero Cesar & princeps orbis disciplinas ac uitæ documenta susceperit. Nihil est deniq; q felicitati desit meæ: si modo sum ille qui fortuna sua uti grauiter ac modeste sciat. Equidem sæpenūo memoria & cogitatione reuoluo atq; mecū obstupeo me: qui sum & prouinciali loco & ordine equestri natus eo prouectus esse pro suma tua erga me benuolentia. liberalitate. gratia: q̄ et illis ipsis annumerer qui longe me & nobilitate oīūs & maioꝝ gloria antecellunt. Mihi .n. ut quod sentio apud te impsentia fatear: cum mecum ista mente tacita cogito: me illū non uidere uideor q hinc spnendas opes exhorter. inde iocundissimos hortos & maximas uillas inambulem. Proinde cum & tu impiꝝ tuum dūs ppicijs & bene fauentibus iam sine me gubernare possis: statui ea deponere que & mihi onerī sunt & tibi ac tuis emolumēto erunt. Iube igitur quas habeo opes a tuis recipi & uti cetera tua ministrāi: ac pmitte quod breue tempus uitæ reliquū habeo id me bona cū uenia tua studijs meis & desiderato ocio elaborare: nec gloriæ tuæ quicq̄ detrimenti erit te amicos habere qui etiā puo contenti sunt. Tibi aūt ut me & senectuti meæ consulere & ocio libero uti sinas ꝑsuadere debent plurima exempla: sed illa ꝑsertim que haud quaq̄ ab æqualibus meis uez & a tuis maioribus extare possunt. Attalum tuum Octauianum augustum felicissimū principem habeo memoriæ potestatem fecisse. C. mecenati & M. agrippe clarissimis & optimis uiris ut optatum ocium assequerentur: cum altez bellorꝝ sotiuꝝ: altez maximis in rebus comitem & adiutorem habuisset: & uterunq; de se optime meritum amplissime prædijs exornasset. Me quibus his adæquadum minime censeo: si quē admōuiꝝ que suæ uirtutis erat: illi suo principi exhibuere ita ego tibi que habui quæue potui animo integro & fide suma ꝑsolui. Cum dicendi finem Seneca fecisset: ad ea Nero uti erat natura simulatus ita multu hilari & blando respondit. GRatias debeo tibi amplissimas Seneca q̄ pro sumo tuo erga me studio & diligentia adeo instructus mihi & paratus ēe uideor q̄ meditatæ & grauissimæ oīōni tuæ nō dubitem extempore & subito respondere. Quæ acce-

Octauianus Mecenati & Agrippe ocium dedit

Oīō Neroīs ad Senecā.

pſti a me quanꝫ modeſtiæ tuæ ac frugalitati ee magna uide-
antur: ea tam pua eſſe pro magnitudine tui in me beneficiſ.
uirtutiſ. ſapientiæ. no incognitum habeo. Maiora. H. pleriq;
tenet homineſ etia libertini & nulla re tibi adæquandi. Neq;
apud te impſentia ſileam cu tuoſ in me laboreſ. amorem. fideꝫ.
ſub oculiſ colligo: me tædet negligentiæ meæ q; tu quēadmoꝺ
apud me gratia & amore omiby præſtaſ. ita omneſ. diuitiſſ. ho-
nore. dignitate no excellere uideariſ. Nec quiſq; eſt omniū adeo
ſumo loco natuſ cui pluſ nobilitaſ ſua pdeſſe q; tibi tua uirtuſ &
fideſ erga me debeat. Ociſ aut potiundi facultate. C. mecena-
ti & M. agrippæ no priuſ dedit Octauianuſ meuſ auguſtuſ q; na-
tu eſſet iam grandiſ atq; ætatiſ tantæ: q; ſenectutiſ reuerēn-
tia ſumam auctoritatem haberet. Neq; tame ulluꝫ eoꝝ uilliſ.
opibuſ exuit: ſed quoſ maximiſ in piculiſ. laboribuſ. belliſ adiu-
toreſ. ſotioſ. amicoſ habuerat: eoſ uti erant a ſe donati ita frui opib,
ſimul & qete deſiderata pmiſit: me aut decere arripe que habeſ
non intelligo nec uideo eſſe modeſtiæ tuæ inde laudem quære-
re unde amico infamia oriatur opeſ a te haud quaq; ſpote dimiſ-
ſas ſed ui ereptaſ uulguſ ſemp in peiuſ pronu crederet. Equid
poſtponendum te nec. C. mecenati nec. M. agrippæ cenſeo. Adiu
uarunt illi Auguſtum bello: tempuſ id multiſ aduerſantibuſ exigebat.
arma tu nulla pro me induiſti. no fuit occaſio: q; delatu ad me im
perium ſit obſiſtente nullo idq; rebuſ pacatiſſimiſ habeā: uerꝫ quib,
egebam ad ſubſidium ætatiſ ac fortunæ meæ: tu me optimiſ do-
ctriniſ: tu me grauibuſ moribuſ: tu me ſapientiſſimiſ conſiliiſ
adiuuaſti: que beneficia in me tua impreſſa mihi in pntia ſunt
& memoria ſempiterna erunt. Neq; defuturuꝫ te mihi ſuadeo cu
& ſi annoſus ſis ac pluſq; ſenex: ea tame deum munere tibi & a-
nimi & corporiſ proſperitaſ ſit ut pſeuerare poſſiſ ac mihi
ſane conſulere. Nec me deſerere debeaſ hoc præſertim impiū
principio & hac mea iuuenta cu ſit mihi conſiliꝫ & auxiliꝫ tui
magna neceſſitaſ. Te autem pauefaciat nullus timor: hoc. H. pol-
liceor tibi ac p quoſuis deoſ iuro crede mihi potius mihi ipſi q;
tibi ulla in re obeſſem. His uerbis Nero & oſcula & amplexuſ ad

didit. & manu tacta præstrictáq; ipsum a se uultu læto dimittit. E
Seneca uõ gratiss actis domũ sese inde recepit: Neroms autem
uerba haudquaq; uti esse benigne dicta ac sonare in prima
facie uidebantur in rem bonam uertit. Ipsum. H. naturam
mens. cõsilia tyrãni nõ latebat: sed nutritum a puero cogno-
scebat eum crudelem ac psimulatiz esse atq; eo longinquus
fugiẽdum atq; amplius extimendu quo benigniore sermõe
ac multu respondisset. Próde cõsuluit sibi q̃ rarius posset
& rebus aulicis imiscendum & in curia uersandum foris.
Sperabat. H. adúmento isto omnẽ inimicoz inuidiam ac ne-
ronis odium a se dimouevi posse. Vacationem itaq; & si ne-
gata a principe uideretur ceu fretus qua soleret licentia:
tam sumpsit: raro deincepsin aula uersari: raro neronẽ
adire uisus est: hominũ quoq; solitos cœtus & secreta colloqa
passim effugiens sese tandẽ in priuata tam uitam & solitaria
contulit: nunc senuiz: align ualitudinẽ: interdum phiæ
studia incusans ut impeditus re aliqua continue uideret.
Postremo dimissa urbe in campaniam secessit: tum ut lon- Senece in cãpania secessus.
gingor a Nerone & inimicis esset: tum ut liberius se omni
a negocio audito abstinẽt. Interim aũt nõ marcebat ocio: nõ
cruciabat se mœrore: sed uelut grãdi onere posito toto se
phiæ animo liber dabat. Multa qdem hoc tempore (: triẽ- Vbi scripsit libros Seneca:
ium id fuit:) scripsisse fertur. Epistolaz quæ sunt ad Lucil-
lum magna pars est ab eo his diebus scripta. Neq; tñ odia hic
extincta sed magis aucta magisq; accensa & inflamata sunt: tum
q; auxes maledicti Nero scelerandi dictum desiderio libentius
appetevet: tũ q; inimicos eius Tigellinus & Popea fouerent
ut ab absentia eius criminandi causas liberius undiq; sume-
rent. Nihil erat usq; a Seneca dictum: nihil erat usq; a Sene
ca factum q illi maligñadi studio nõ excubaret atq; puerte-
rent. Absentiã uõ suam alij aliter criminati sunt: Pars qde
secessisse incusabant q; phus eet & phoz more magistratus
omnes atq; principem pro sua quada libertate contemnet.
Pars uagari eum p amœna campaniæ loca dicebant: q; plenus

iam tandem opibus esset & curas aulicas deuitaret. Pars negabant impeditum studio phie aut ualitudine ulla: uez dolore. ira. odio accensum secessisse affirmabat: q impij suapte gubernandi solitam licentia non haberet. Videret suae factionis insup esse nullum: uideret consiliis adesse Popeam & Tigellinum q fideles Neroni & sapientes essent: nec uti superiori tempore Agrippina & Burus suis fallaciis & adulationibus crederent. Per istos aut dies q bus ad delendu Senecam omnis aula feruueret urbs roma incendio incredibili accensa ac prope euersa est id quod. xiiii. kal'. sextiles circa palatiu & celiu montes ortum septima nox extinxit: domos nanq. M. cccc xx. & palatia quattuor que in modu insulaz undiq cingerentur: hoc incendio arsisse scribens ad Paulum apostolum Seneca deflet. Regiones aut urbis: x. deletas ex. xiiii. Cor. tacitus scriptor rez istaz egregius refert. Vrbem q de quattuor & decem distributa Augusto impatore & Plinius memorat & scriptor plumi confirmant. Ex omib fortia quattuor illesas conseruauit: tres incendiu omibus prorsus solo æquatis absumpsit: septem uo erat reliquae: has ita puastit ignis q nez pars integra supfuerit ulla nez totum usq igne corruerit. Tranquillus autem qui & Suetonius appellatus est & .xii. caesaz facta scripsit imensum nu insulaz: domos priscoz ducu: deoz aedes & qcquid uisendum atq memorabile illum in diem ex antiquitate duraueit: hoc isto incendio arsisse tradit. Pestis uo huius auctorem fuisse Neronem & uulgatissima fama dicit & q scribit historias pro uero comemorat. Nero aut cum tecta arderent & palatia maxia ruerent alta ex turi pspectabat: nec aliter q si de uictis hostibus triumphum ageret laetus & quo solebat scenico habitu decantabat. Vez purgandi sui causa ne ei uideretur: q tanta ardere urbem incendio uoluisset. crime uti solent q scelerati hoies ac tyranni sunt in miseros pegrinos iecit. Reos nanq esse iudeos simul & christianos dixit. Nec uulgus difficile credidit: tum q quid quaq noxiu esse pricipe aut ciuem romanu ullum quisq existimaret: tum q facile quisq putaret ac

incendium romae incredibile

Cor. tacitus.

Tranquillus.

A constan. fuit incendij fides ac christum.

ubens crederet urbem dolo eoꝝ incensam: ꝙbuscū eosdem nec deos nec sacra nec mores haberent. Culpa igitur in eos cum Neroīs affirmatione tum rudis uulgi opinione translata est: ac repēte quæstione habita in genus hoīm utrunq; inuisite ac crudelr iussu Neronis sæuitum est. Persecutio hæc prima in christianos hutes & sanctos uiros fuit: qui. N. romæ sunt inuenti oēs capti. carcerati. ac poenis exquisitissimis & uario oīē supplicij affecti: qdā cruciblus affixi: alij flamis dati: multi romāo more uirgis cæsi & securi pcussi: nonulli etiā ferarū tergois adlu dibrium tecti & famentissimis canibus obiecti ac lacerati sūt. Nihil deniq; earū rerū quas crudelitas in supplicijs excogitare potuit hoc tempore in christianum nōm sæuo Neronē prætermissum est. Hac de re Seneca qui ia ritu gentilico posito christianus tenebat cultum uehemētissime contristatus epīam ad Paulum aptum (: romæ is non erat:) plenā moestitiæ & consolationis scripsit: Nec; multū defuit qn etiā Seneca necaretur. Ipse. H. ueneno primere temptauit Nero: occidisset; ni proditū a liberto scelus (: nomē huic cleonicus erat:) Seneca deuitasset. Verū. H. uō illud est uerū quod mouet aliqn casus quē sæpe transit. Dum igit Seneca ut dixi cum fruedæ quietis. tum fugiendæ inuidiæ causa in campania moraretur: diu expectata sæuiendi occasio Neroni oblata ē Detegit nāq; cōiuratio in caput tyrāni desiderio libertatis patriæ auctore. C. pisone facta: ob quā rem cōprehensi multi sunt: nec sōres aut suspecti solum uerū insontes q modo Neroni aut cuiq; ex fautoribus suis inuisi re ulla erant. Parem sde libidine. auaritia. petulantia fortasse quēq;: uerū crudelitate nerez hiut nero. Ex cōscissq; ante alios Natalis capitur familiaris. C. pisonis & q nouerat arcana erat: is prīo interrogatus ut rem omnez appetiat: se nescire cōstantissime simulat: at pductus ad tormēta minis & aspectu ipō perterritus ubi se torquēdum uidit: labare extemplo cœpit: & coniurationem, & principem qui erat. C. pisonem nōiauit: deinde conscius Annæum senecā dixit: nulla tamē re certus sz cōiectura quadam ductus est & studio ut exqa se tanto in piculo Neronis gratia cōparet. Senanq; missum a pisone nuntiuz ad Senecam refert: ut nego-

Prima christianoꝝ pſecutio rome.

Contra Neronē cōiuratio detecta.

tium uiseret renuntiaretq; Pisoni molestum esse ꝓhibẽi se collogo
suo atq; hortaretur fore sanius si familiari amicicia sæpius con-
ueniret. Hec Pisonis nõie uerba se ad Senecam retulisse Na-
talis affirmabat: ad ea uõ Senecam respondisse dicebat neu-
tri conducẽ uerba. colloquia. & mutuos sermones habere: uer-
salutem sua in Pisonis sospitate locata fore. Verba hec haud pa-
rum Lætus audiuit: q̃ necandi Senecæ hinc desiderata diu
causam inuenisset. Eaq; nõ minus q̃ erant a Natale dicta
in deteriorem ptem infeste reu Senecam habendum ee di-
cebat. Nemo tamẽ ex ceteris Senecam consiuz noiauit: Nero-
nis tamẽ opa ad crimẽ augendum uulgatum est: centurio-
nes quosdam auctore Subrio flauio militaris disciplinæ ui-
ro egregio ac cõscio Seneca coniurasse: q̃ Nerone occiso co-
festim etia Piso necaretur: impiuz uõ deferret ad Senecam:
qui ob uulgataz de ipso sapientiæ opinionem iudicio suo bene-
meritus esse excelleretq; Pisonẽ ac nobilitatem romana ui-
deretur. Ita centuriones romanos uiros & Subriuz flauiuz
obcæcatosq; pricipes occidendos esse censuerit: ut qui esset pe-
grinus barbarus pedagogus Seneca imperet. Dum aut hec ro-
mæ geruntẽ & Nero in compluces deprehendendos puniendosq;
teribiliter grassaretur: en Seneca ut solebat aligñ in uillam suam ex
campania rediit: ea numetano in agro urbi ad quattuor passuum
milia uicina erat: oppidu uõ nomtum ee idq; priscis ex latinis ro-
mano a rege gnito: Tarquinio prisco romanis subactum constat. Re-
dierit aut forte ne Seneca an consulto incertum ee auctores scri-
bunt. Istuc Nero. C. Syllanuz prætoriæ cohortis tribunu misit: qui
scitaretur q̃nam uerboz nõie Pisonis ad eum Natalis rettulissq;
quidue renuntiari Piso ipse iussisset: Hec publice a Nerone ceu
ueri scitãdi causa mandata Syllano sunt: ne aliaduertere tantu
in uiz eundemq; ꝓceptorẽ & singularẽ amicu suu nisi iuste &
maxia cu grauitate uideret: sed mens tacita erat: ut hoc nũtio
territus Seneca ueluti noxius morte sibi ultro conscisceret. Demu
Syllanus citissime ꝓgens militibus ꝓtorianis quos ad eam rem
haberet de industria paratos sepit: neq; aut famuli aut q̃ adeent

Inuenta ẽ causa necãdi Senecam.

Seneca ni nomtum e cãpania reuertitur.

Tarq̃nius priscus.

amici cum Seneca moluerentur. Ingressus autē coenātem ipsum & cum eo simul amicos duos ac Paulinam (secundam hāc mortua prima duxerat uxorem) peruentatūq; uti erat a Nerone iussus quenā sibi cum Natale nomine Pisōnis uerba fuissent. Tum Seneca quanq̄ nuntiū mortis suæ hūc esse percipet: minime tamē pauefactus est: sed quo soleret uultu respondit: quærenti Natali q Pisōne aditu prohiberem. dixi id ualetudinis & ceteris meæ causa factū esse. Nihil. H. habeo unde cōmoditatē illius saluti meæ anteponēdaq putem: nec mei est ingenij adulari cuiq̄ uti nouit plane Cæsar: qui meam libertatem potius q̄ seruitiū experiretur. Tribunus domo egressus milites uti erāt collocati ex ordine dum reuerteret stare iubet: ipe roma ueloci equo reuersus Neroni que responderat Seneca refert. Aderat tunc Popea & Tigellinus q adhortatōe & stimulo suo ardentem sæuitia Neronē etiam atq; etiaq; inflamabant. Interrogat Nero tribunū: præpdtne se ad uoluntariā mortem Seneca? respondet Syllanus neq; ad mortem separe. neq; timoris signū ullum uultu aut uerbo monstrare: tum Nero tribuno regredere inquit & mortem deligat sibi iube. Syllanus aut rediens ad Senecā minime domū ingressus est: uetq; q mortem indicēt centurionē tra smisit. Seneca ubi mortem sibi iuberi audit. nullo pauore exteriꝰ facultatem testamēti faciendi poscit. Sed tribunus p centurionē negat: tunc Seneca uersus ad uxorē & amicos qui aderāt & lachrimaq; pleniꝰ oculis complorabāt inquit. Quoniaq; pro uestreis erga me studiꝰ & caritate meritum referē phibeor: quod unū est in me liberq; & pulcherimuq; habeo: imaginem uitæ meæ relinquo: ei memores si eritis fama uobis perpetuaq; constantis amicicie facietis. Cognita quidē omib; Neronis sæuitia est: nec sibi erat pempta matre in quē sæuiret: nisi educatorem ac præceptorē Senecā occidisset. Patiendum est animo bono quicqd necessitas prebens iubet. Multa hoc loco sunt ab eo dicta qbus & amicoq; & uxoris tristitia animi & oculoq; lachrimis contraheret nō illum: nō ipsū aspiceꝰ quo uultu. quo oculo. qua uoce soleret cum repsa & statu meliore frueretur. Singulos ad fortitudinē. ad patientiaq; ad constantiam exhortatur: eosq; tanta cū grauitate tantoq; dio consolā-

Paulina sēcā uxor Senece.

Testamentū Senece

q; haudquaq; ipse esse cui mors instaret sed alius quispiã uideret. An
xiss quidem ac tremẽtibus ceteris ipse unus impauidus & costãs erat.
Deinde uxorẽ amplexus multa precatur prece obsecratusq; ne se mœ
sta cruciet & moderate casum ferat ac se recreet & consoletur dulci
recordatione uitæ qua honeste ac uirtuose simul egissent. Tum il
la opus adhortatione nõ est inquit Seneca: migrare tecum e uita
penitus statui. Hinc concertatio dulcis orta: q; illa uirili ãio pseuera
ret. nec ut uiueret adduci a uiro prece ulla aut ratione posset: ẽtra
Seneca uerbis omibus illam flectere & uitaq; sibi psuadere niteretur.
Illa qdẽ ptinaci ãio inducta qto magis eam Seneca ut uiueret hor
tabatur tanto constantius pcussorem deposcebat. Seneca uõ ubi obsti
natum prorsus ãiuq; eius uidit non uti priꝰ ad uitã & uirtutis uẽbis
ad mortem exhortari cœpit: tum ne quã unice amaret. inimicis
ad ludibriũ & contumeliam remaneret: tum ne uirtuti eius ad
uersaretur: quæ nullo exemplo uetet emori sponte cũ marito uel
let. His demũ atq; talibus uerbis uteriq; brachiũ pcussori ferien
dum tradit: senece quoq; id petenti atq; roganti q; tepidius sanguis
efflueret uenæ sunt poplitum ac crurum incisæ: ob quã rẽ doloẽ
ipsum uehemẽtius urgente psuasit uxori deferri se in pximũ cubi
culum pateretur. Sd. N. curauit Seneca ne mariti simul & suo do
lore uictus muliebres aiis ad impatientia laberetur. Cum uõ nõ
accelercaret mors: uenenum hausit: paratũ illud ad necessitates
imminentes Statius anneus medicus suus habebat: inde transferri
in balneũ calentis aquæ fecit. & senili ac frigido corpore ad matu
randam mortem neq; uenenũ ium efficacem haberet: neq; sanguis
abunde fluẽ posse uideretur. Interim uõ sermo eius ad amicos
de animæ immortalitate & morte cõtemnẽda erat: ẽmia scripto
res aceti de industria literis colligebant: epigrãma situ hoc tempo
re factum esse ferũt. Deniq; rubentem cruore aqua in pximos
aspergens dicere tenui uoce uisus est: Liquorem hunc libo Ioui libe
ratori: dein nanq; gentilium more Ioue appellasse qda putant: non
nulli haudquaq; Ioue sed christiano ritu Iesum inuocasse credunt.
Feruore aũt balnei senili corpore calefacto & uenenũ per uenas ui
olentius diffundẽbat & sanguis e corpore largius effluebat: nec mora

longior spiritū tandem Seneca noster efflauit. Vndecimus hic an - Morit Seneca
nus impij Neronis erat. Fuisse uō suum uidi q maxīo cum honōe
pactum scribat: coniectura fortassis ductus q epigrāmate suo
excipi se saxis solenibꝫ iubeat. Nec dissimile uō esse uideretur tā -
tum uirū q phia. q eloquētia. q moribus. q opibus. q fere ipso
impij culmine ac rei gloria floruisset: haudquaq aliter q
sūmo cū honore sepultum ēe. Audiui tamē q omīo dissentiant.
q minime credendum existimēt pactus exegas ulla cū pompa
esse uiri huius: q sæuientis tyranni iussu necatus ēet: neq; uerū
putant esse id epitaphiū a Seneca pīsertim in ea calamitate
ac mortis pspectu factum ēe: q in eo articulo constituto tōge
aliud q dactylum & spōdeum mēte cōsideraret. Illud uō simi -
lius arbitrant ipsum dum rebus melioribꝫ frueretur sibi epi -
taphiū id feciss̄e: neq; uō. cor. tacitus illustris & antiquus scri - Cor. tacitus
ptor assentit illi affirmāti exegas solenes pactas esse: uerū sme
illo celebri funē crematū tradit q ita codicillis iussisset cū di -
uitiss & statu potens consuleret supremis suis. Vxor aūt Paulia - Mutuæ propinquitatis
in cubiculum alterā ut dixi mariti pce delata nō q̄ admouī
uidebat constans aio & fortis masit: uerā uti sut mulieres pīser -
tim in piculis fragiles & flexibiles uoluntates spe uitæ sibi data
cōsensit facile ut q serui quiue milites erāt uulnera obligaret:
dissoluta itaq; ac liberata uixit palefacta adeo & uultu & mem - - Quanta mentis magnitudo
brīs omībus q in admirationem uerterentur qui uiderent. Exi -
lium aūt Nēnio prisco & Glycio gallo atq; Annio pollioni ob ami -
cicia Senecæ datum. Cæterū Seneca longissime uixit: q̄tum. n. - Anni Senecæ
coniectura & temporū ratione pcipio annos. xviii. supra centū ex
pleuit. Senanq; potuisse audire Ciceronē ni uetuissent bella ciuilia
scribit: ea quidē bella orta Julij cæsaris morte sunt: Ciceronē aūt
annos haud plures quattuor Julio cæsari supuixisse constat: erat
Seneca tūc annos q̄tum existimo saltem quattuor ac decē natus.
Audiendi. n. ciceronis idonea ætas minor mea sententia nō fuisse:
his ergo uelim annos addamus octo: nā post Ciceronis mortem
finita octauo anno ea bella sunt. Deinde Octauianus uictor ac
solus princeps orbis annos quattuor & quadragīta: post Augustū

Tiberiuſ annoſ treſ & .xx. impium tenuit. Poſt Tiberiuz .C. cal
ligula annoſ quattuor: poſt Calligulam Clauduſ annoſ .xiiii.
impauit. Claudio ſucceſſit Nero q anno impij ſui .xi. ut dixi Se
necam interfecit. Tempora hec ſi recte colligimuſ annoſ .c.xviii.
explent: que & ſi ut memoraui aut ſuiſ exſcriptiſ hauſta aut do
ctiſ auiriſ tradita ſint & uera: ea tñ impugnare ptimi ſolent.
q exiſtimet Ciceroñe haudquaq aliter audiri noſtro a Seneca po
tuiſſe ni lõguſ eum .M. antoniuſ uiuere pmiſiſſet. Eſde reſpo
debo iſtiſ plane atq fatebor: q deſiderat imprimiſ uiuẽ Cicero
nem beneficio nature: ni mortali eſſet morte pemptuſ: longe
diutiuſ atq ſupra trigeſimũ potuiſſe annũ qdez cum interfe
ctuſ eſt quartũ & ſexageſimum agebat. Sz meminerit uelim
ipſi & bellũ ciuile nullum poſt triũuirale ortuz: & Seneca dicẽ
ſe intra coloniã ſuã bello ciuili continuiſſe. Hec ſi fatemur nec
quiſq negare poteſt: fateri neceſſe eſt Seneca noſtrũ natũ atq pu
berem fuiſſe ciuili bello: annoſq ut dixi ſupra .c. & .xviii. tui
xiſſe. Sz mittamuſ hãc controuerſia que & uana eſt & mini
me docto ab hoie orta. Libelloſ autẽ quot que ſint ab eo ſcripti
ideamuſ. Scripſit nanq multa qñ in eo queadmoduz explicaui
clarum ingeniuz. ampla phie & doctrinaz cognitio & uita
longiſſima fuit: Quintiliani quoq teſtimoniũ extat ab eo ſtudio
rum omne fere materia ptractata: & orationeſ. poemata. &
epiaſ. dialogoſ relictoſ ee. Metro autẽ feciſſe de ludiſ Claudij libz
unũ memorari ſolet: cetera uõ ſcripta ee conſtat dictioe ſoluta.
Ad Paulũ nanq apoſtolũ cuiuſ amicicia & familiaritate in ſtatu
etiã maxio uteretur: de copia uerboz libz unũ ſcripſit: q dignita
ti rez quaſ galathiſ. corinthiſſ & achaiciſ ſcribẽt: uerboz cultuz
deeſſe putaret. Multe ptereã epiæ ſunt uariiq ſcriptæ: eaz mi
tudo quattuor & .x. cognitæ nobiſ extat. Ad filioſ uõ Nouatum.
Melam & Senecã (tragoediaz hic auctor fuit:) ſcripſit ciuiliz
cauſaz ſeu declamationũ libroſ .viii. Ad Nouatum filiz de tra
libroſ treſ. Ad Galliõe ſcatee libeũ de remediiſſ fortuitoz &
de beata uita libz unũ. Contra ſuperſtitioneſ gentiliũ & ſectaſ
ppli libroſ .iiii. Ad Neroñe de clementia libroſ duoſ. Ad Hebriciũ

liberalem de beneficiis libros. vii. Ad Paulinum seu ut magis existimo
ad Paulum aptus de breuitate uitæ librum unum. De exhortatio-
nibus librū unū. De moribus librum unū. De prouerbiis libros du-
os diuersos. De pauptate librū unū quē inter eptas ad Lucillū qda
annumerāt. Ad serenū de prouidentia dei libros duos. De tranq̄l-
litate animi librū unus. Qz in sapientē nec iniuria nec contume
lia cadit librū unū. Ad Lucillius discipulū & familiarē suū de
naturalibus qōnibus libros sex. Cum mundus diuina prudentia re-
gatur quāre multa mala bonis uiris accidūt librū unū. Epistolas
quoq; morales. c. xxiiii. Eptaz uō familiarium ad amicos hēnt.
Ad Hebbiam matrem de consolatione exilii sui eptaz una. Ad Polybiū
Claudii impatoris libertum cōsolatoria de morte fratris eptā u-
na. Ad Martiam consolatoria de morte filii epta una. Extat li-
ber unus de quattuor uirtutibus cardinalibus ad Heronē inscri-
ptus cuius auctor potius fuit Martinus scotiensis episcopus ut uo-
luit Petrarcha. Tragœdias & hoc ipso Seneca scriptas optime puul-
gata dicit: sed ista de re puto explicatum ita libris supioribus de
poetis ut amplius ambigendū non sit: uez aliq nominis æquo-
catione decepti auctorem eaz nrām Senecam esse dixerūt. Hec
aūt sunt quē dicenda de libris deq; omi uita ac morte nri moral'
Senece habui. Nec mihi esse qcq; ultra qd de ipso dicerem arbi-
trabar: ni se memoriæ obtulisset restare dicē quæna de ipo apd
patos antiquos uiros existiatio habeat. Hoc mihi explicare loco a-
nimus psuadet: tum ne quid a me ptermissum hoc de pho uidea-
tur: tum ne q̄s moleste ferat si existimari de se ipo pro desiderio
non auderet. Senecam multi phia. moribus. eloquentia & omni
doctrina ac sapientia præditum esse. ferendumq; in cœtu laudi-
bus esse cumulatis putant: quida uō calumiose de ipso adeo locu-
ti sunt q; doctrina ppe nulla ornatus laudeq; nulla dignius. si eoz
sententiæ credimus uideat. Eqdez ista de ista re mecum soleo
uehemētius admirari. q; male de ipso iudicasse uiros tam pios
inueniam: nec illos modo q secuz æquales tempore uiuerent: q; fle-
ctere istos uero a iudicio quæ mortaluz solet multos inuidia po-
tuit: uez etiā posteros qui sobriis animis neq; amore ad laudem

neq; odio ad uituperium mouentur. Sed illud mihi uerq; esse qd a grauiſ
ſimiſ uiriſ audiri ſæpe uidetur: q; nulla ætaſ adeo purgata morib;
prauiſ fuit quæ inuenta ſit prſtus illiſ hominibus uacua q aut iu
dicādi aut maledicēdi licentia delectati aliena reprehendere t
magiſ q; corrigere ſua curēt. Siqde. C. cæſar ille cui calligulæ
cognomētuz fuit romanoz tertiuſ poſt Iuliuz cæſarem impa
tor ueriuſ dixeīm ppetua romāi impij ignominia atq; labeſ. Se
neca nr̄uz: cuius fama ſa clara eēt & magna pcreſceret: hare
nam eſſe ſine calce dictitabat. Nec mirq; oderat quide ſæuuſ ty
rānuſ bonoſ & tēporiſ ſui & ſupioz ætatum uiroſ. Nam & Home
ri poemata abolere & Virgilij ac T. liuij ſcripta & imagines oīb;
ex bybliothecis remouē cogitauit. Doctrinæ nullius dicebat ēe Vir
gilium: uti negligentem & uerboſum in hiſtoria T. liuium incu
ſabat. Nec Quintilianuſ rei oratoriæ magiſter maledictiſ pepcit.
Iſnanq; roma ex hiſpania poſt necatū Senecam anno tertio a Gal
ba ſulpitio ductuſ fama Senecæ adumbrare: libroſ eius e manib;
adoleſcentiuz excutē ne potioribuſ eum pferret conatuſ eſt: ſeuie
cordatione q haud magna cū laude ipm Seneca in libriſ cauſaz
cuiliuz noīaſſet: ſeu liuore q libri Senece tanta gratia deſide
rio fauore excepti ac uiſi eſſent q; pter eoſ nil ferē aliud legere
tur. Neq; illud poteſt nō uerq; ēe delicatū adeo ipſuz extuliſſe q; exi
ſtimaret adoleſcentib; legendum nihil quod Ciceroniſ diuiniū le
porem & ſuauitatem non haberet. Verq; hec nō lingua modo ad p
ſenteſ uiuenteſq; pſuaſiue locutuſ eſt. ſi ad poſteroſ ut diuturniuſ
infamia uiueret animi ſui iudiciuz cum ſcriberet oratoria inſti
tuta ppetuiſ litteraz monumtiſ dedit: genuſ dicēdi corruptuz
habere & omibuſ uitiiſ fractum dicit: Multa tñ eſſe in eo legēda
moz gratia. ſi in eloquendo corrupta pleraq; atq; ea pniciouſſima
q; abundeb dulcibuſ uitiiſ. Memorat quoq; A. gelliuſ in noctib;
atticis eſſe q existimēt de Seneca ut de ſcriptore minime utili:
cuius libroſ attingē nullu opæ pciū ſit. q; eius oratio uulgariſ
uideat & ptrita: reſ atq; ſentētiæ ineptæ ſint: eruditio aut uer
nacula & plebeia: nihil exquetez ſcriptiſ hmōi aut gratiæ aut di
gnitatiſ. Aliuſ iō eſſe tradit qui elegantiæ paz in uerbiſ ſz rez

scientiā doctrinaq; ei non deesse & in uitiis mox oburgādis seueri-
tate grauitateq; nō inuenusta habere dicat. Hec. A. gellius: quas
iudiciū nō facere sed memorare que sentiat alij dē ingenio et
omī scripto Senece uideatur. Ita scripsit subiratus quod de. Q. en-
nio. M. cicerone. P. uirgilio nimis cesorie locutu ipsum eplaq; libro
xxii. putet. Nec mō Seneca. A. gellio sed tempora etia Ciceronis
carpere libuit. Neminem qdem excellentē doctrinis preter. M.
uarronem & Nigidiū figulum huiusse dies illas affirmat: cū testo-
nio multoq; constet sumuq; in eloquētia & optimaq; artiū studiis
atq; disciplinis omibus flore. nec pluresq; unq; tpre uno uiros doctos
ac excellentes q Ciceronis seculo extitisse. Neq; uō a Prisciano cesa-
riense grāmatice latinē magro clarissimo atq; parēte: usq; stoicus
iste nec ampliusq; semel tragicus Seneca noiatus est: cū dicta sua
& poetaq; & pitissimoq; hominiq; auctoritate confirmet: & noia
eoq; sepissime repetat. Hec sunt fere que in Seneca aut maliuole
aut censorie dici solent: ipse aut quanq; institutu eloquentie ab ine
unte adolescentia didicisset: & in causis dicendis ac declamatiōib;
uersatus esset. illam tn exercitatione ingenij tenedam sibi nō ee
putauit: ut scripta sua expolita delimataq; manu oratoria uide-
rentur. Sē tpiē studio delectatus rem magis q uerba quesiuit. &
Neq; illud dissimulāi pot neq; oīq; adeo ptiq; excellente esse cui
aut nature aut studij uitio suma ad laudem nō deesse aliqd uide-
atur. Oratio nanq; Demosthenis quanq; grecia parem sibi nullq;
existimet aures tam Ciceronis non impleuit semp: Ciceronem
uō carminis: Virgiliq; solute dictionis gratia destitit: quanq; alte-
riusq; oratio soluta: alteriusq; poema romanas uirtutes & laudes il-
lustret. Neq; uō Sallustij crispi elloquentia tanta fuit q; rari al-
ter q; pro historiaq; honore suas orationes legant: Orationē pro
Socrate scripsit Plato: nec tn quanq; uir grauis & eloquētissimus
esset: tm ingenij & artis adhibuit q; censeri omi cum integrita-
te digna talj & patrono & reo possit. Cetera ut finē aliquādo
demus. Seneca noster id est iudicio grauissimoq; hoīq; consecutus:
q; longe oīq; quicunq; de moribus aut scripserut aut locuti sut
princeps: cum grauitate mox tum sententiaq; copia appelletur:

do.

atq; ſumam ob excellentiam moralis phus cognomto uocet. Gil-
lio Aurelij auguſtini ſanctiſſimi patris eiuſdemq; doctor doctoris
doctiſſimi iudicio etia Varone romanor doctiſſimo anteponen-
dus eſt. Lactantius aut firmianus homo imprimis chriſtianus
doctus & ſacris in litteris multa cum laude uerſatus: cu ſcri-
benſ de inſtitutis religioſis in pplos crebro ac uehemeter inue-
heretur: ita noſtru Senecā extulit q; eet ſupra cæteros omni
doctrina & ſapientia uideatur. Plutarcho uo greco auctori cu
eloquentia tum phia ea ſententia noſtro de Seneca fuit: q; in eo
libro in quo latinis uel conferre uel adæquare græcos conare-
tur: cum Platoni & Ariſtoteli que paulo ante notauit. M. uar-
ronem: cum Homero poetar principi. P. uirgilium cu Demo-
ſthenī Ciceronem ſuis in ſtudijs adæquaſſet. propalam cofeſſus
eſt oxercia non habere que Senece uro in moralibus comparet.
Quam ob rem illud etiam nobis eſt aio pſuaſum: ut cotenti Se-
neca libru huc nullo ſibi dato comite finiamus:-

Donati acciaioli florentini epta ad Petrum Cosmi in uitas Hanibu-
lis & Scipionis incipit feliciter & lege bene:-

T Si ſcio clariſſime Petre illam Heſiodi ſententiam lau-
dari a doctis: que hominem beneficij memorem eade
menſura reddere iubet qua accepit aut cumulatiore
ſi poſſit: tamen illud etiam non ignoro tantu eſſe ab
unoquoq; exigendum gtum cuiuſq; facultates præſtare poſſunt: ¶
Egidem præter gratum animum & has litteras & laudes me-
as no habeo qd tibi reddam pro tantis beneficijs. que non ſolum
a te ſed etiam a Coſmo patre tuo optimo ac ſapientiſſimo uiro acce-
pi; Que. n. illuſtrora me humanitas fuit: que merita: qui amor
erga ſtudia litteraq; exercitationes q; uirtutum. ille unus erat docto-
rum hominum pater: ille patronus: ille perpetuus fautor atq; adiutor:
tu autem Petre non ſolum ampliſſimi patrimonij legitimus hæres. ſed
etiam admirabilium uirtutum ſuaq; diligentiſſimus imitator: in ma-
ximis occupationib quas tibi quom publica tum priuata negocia ¶
afferunt: numq; deſinis uel augere bonaq; artium diſciplinas: uel tu-
eri doctos uiros: uel iis honoribus. comodis. beneficijs proſequi que ab ¶

homin-
enim a
terris c
ximē
excelle
nullus
hortor
studijs
tarecc
te uō
prior e
cū am
ec clar
me do
Scipion
tū latu
bratio
ciam su
memor
nobis oc
ſuis poſ
græci
Pus patr
rei mil
mum
rep. c
cum me
in ecre
reſtinx
us Ami
hec cū
duxiſſe

hanī.
sap.

hominibus expeti solent. Merito igitur qui ingenuas artes profitentur
enita omi studio debent nomē ac fama uirtutum tuaꝝ perpetuis lit-
teris celebrare: & ātum in eis est posteris tradere ad imitandū: ma
xime. n. preter ceteros homines id prestare posse uidentur: ut
excellentium uiroꝝ memoria presidio litteraꝝ custodiat: qbus
nullus preconium maius nullum pēnius reperitur. Quāobrem
hortor omis q facere id possint: ut tibi benemerenti de optimis
studijs uiro certatī quisq; officium suum exhibeant. Ego aut facul-
tate copiaq; dicendi facile alijs cedam fasces q submittam: uolunta
te uō & pretuo studio ornandæ dignitatis tuæ memo me unq; su
pior erit. Vez cū nup quibusdam sermonibꝫ interessem quos tu
cū amicis ut plerūq; soles iocūdissime cōferebas: animaduerti te
ex claroꝝ hominꝫ memoria nō mediocre uoluptatem capere. Itaq;
me domū recipiens costitui animo duoꝝ prestantissimoꝝ ducum
Scipionis & Hānibalis gesta que ex uariis auctoribus tum g̃ecis
tū latinis collegeraꝫ presenti uolumē complecti. idq; sic aliis lucu
brationes meas nomini tuo dicare: ut qn a maximis curis tibi o
ciam supesset paratum haberes opus quod ad solatium animi. ad
memoriæ dignitatem & obseruantiæ meæ testimoniꝫ pineret:

I. PRIMI PVNICI BELLI QVOD KARTAGINIENSES

cum pplo ro. gessere memoria repetatur: multi imperatores
nobis occurrent: q ex rebus gestis gliam cōsecuti celebrem famaꝫ
suis posteris reliquerunt; Sed ex poenoꝝ ducibꝫ nemo est quē cū
grecis latinis; scriptores magis extollant q Amilcarem Hānibā Amilcē.
lis patrem cognometo barcham: uirū sine dubio prestantem &
rei militaris. ut in illa quisq; esse etate poterat pitissimuꝫ; Is pri
mum in sicilia romanoꝝ impetum: qui multas infixerant suæ
reip. clades diutius q par erat sustinuit. Deinde africo bello
cum mercenarij milites seditione facta rem karthaginiensiuꝫ
in extremum periculum coniecissent: sic strenue incendium illud
restinxit. ut sit omiuꝫ sententia iudicatum ea tempestate uni
us Amilcaris opa patriam fuisse seruatam; In hispaniam post
hec cū impio missus. quo tempore Hānibalem puerū secum
duxisse traditur: cum multa gessisset memoratu digna tan-

71

do.

Amilcaris itempi?.

Hasdrubal.

dem nono anno q̃ in eam prouinciam uenerat aduersus uetheones fortiter pugnans interijt; Post Amilcaris mortem Hasdrubal eius ge ner: quem Karthaginienses fauente factione barchina exercitui prefecerit. octo ferme annos imperium obtinuit; ſ Hannibalem nō multo post tempore interitum patris repugnatibus etiā alterius factionis principibus in hyspaniam uocauit: ut sicut antea puer ut uente Amilcare coepat bellicis actib? erudiri. sic etiā tunc robusti ore ætate piculis laboribus de omnibus officijs militaribus assue sceret: at uō & si ab initio memoria patris non parum sibi in exer citu pfuisset ad fauorem conciliandū paulo tamē posted sua opa atq; ingenio factum est ut ueteres milites alioz ducū desiderio deposito hūc sibi animo preponerent: quem precipue imperatorē delegendum putarent: omnia. n. que magno futuro duci expete da esse uidebant abunde Annibali aderat: quippe erat ei consilium ad egregia facinora promptum. cōsilio autem nec̃ industria nec̃ audacia deerat: nulla picula. nulla cōmoda corporis que ceteros remorari solent & a rebus gerendis abducere inuictum & ani mi uiri terrebant: uigilare. festinare. cuncta obire que aut stre nuo milite aut egregio imperatore digna uidebantur; His artibus Hannibal sub Hasdrubale p triennium meruit: quo quidem tempore adeo totius exercitus fauorem sibi conciliauit. ut statim post Hasdru balis mortem ingenti militū consensu imperator sit appellatus: qua prerogatiua militare fauente factione barchina pplus Karthagi niensis sine controuersia comprobauit; Sex & uiginti annos quom est imperator ab exercitu declaratus Hannibalem natum compe rio: nouem. N. annos fuisse cōstat quom eum pater in hyspaniam duxit: atq; ab eo tpre usq; ad interitum Hasdrubalis auctore Polybio septem & decem numerant anni; Vex exquo die Hanni bal exercitum ac totius rebellice administrationē suscepit. nō to gam moram interponēdam putauit: quin pplexo. esd multo an te animo agitauerat bellum inferret; Nam erat ei indignatio primum aduersus romanos ob siciliam sardiniamq; amissam; cū omnib? Karthaginiensib? perē cōmunis: accedebat: deinde pri uatum odium & quasi hereditarium ab Amilcare patre acceptū

de hannibale.

Natiuitas ei.

homi.
Sicp.

quo nemo alter ex karthaginiensium ducibus nomini romano
fuerat infestior. Traditum quoq; memoriæ est Amilcare sacri-
ficantem eo tpre quo in hispaniam profectionem parabat:
Hannibalem admodum puerum iureiurando obstrinxisse. cum
primu ꝑ ætatem luceret pplexo. fore inimicum: cuius qde rei
memoria & acerba sane recordatio. uelut quedam paterni
odij imago ante oculos iuuenis uersabatur animuq; urgebat.
ut ea semp moliretur que ad euertendu romanu impiu ptinerent; Preterea factio barchina frequentibꝫ stimulis eum in-
citare non desistebat. ut armis & impio opes q̃ maximas compaet;
Hæ igitur tum publicæ tum priuatæ causæ quom Hannibalem
hortarent ad suscipiendu cum romanis bellum. ferox iuuenis
occasionem nouandæ rei ex tali materia cepit. Erant in hispa-
nia ꝓpe tpis saguntini quasi medij inter romanos & karthagi-
nienses fines iure fœderis in libertate relicti: hi postea sepe-
tos romanis addixerant. initaq; societate romani imperij fidis-
simi cultores habebantur; Quare Hannibal constituit animo
nihil opportunius fieri posse ad eliciendam romanoꝝ iram ac i-
cendium quod sibi optatissimu erat concitandu q̃ saguntinos
armis bello lacessere; Sed priusq̃ sotios ꝓpexo. apte adoriretur. statuit in olcadas aduersa tra ibere ꝓpos exercitus ducẽ.
ac iis ad deditionẽ compulsis aliqua sagunto nocendi causas re-
perire: quano tam meditato consilio a se illatum q̃ a saguntinis
contractum bellum uideri posset; Primu igitur olcadum gen-
te ad deditionẽ compulsa uacceos deinde aggreditur. agros
depopulat. oppida plurima expugnat. hermadicam & arbo-
colam urbes opulentissimas capit. ac ita ꝓpe omem regionem
in potestatem redegerat: cu ab hermandica pfugi se inuicem
confirmare aduersus pœnum coniurat. multitudinem cogit. ex-
ules olcadum sotios sibi adsciscunt. deinde psuadent carpetanis
q sibi finitimi erant ut comuni consilio pœnum in reditu suo
nil tale expectantẽ inuadat; Facile in hac sententia. discede-
tes populi bellandi cupidi. recentibusq; iniuriis lacessiti arma
capiunt. ac ingenti multitudine coacta: erat. xl. supra centu

inve[nt] ci[us] q. K

Sagunti[n].

olcadas

Vaccei agri.

hermādica
Arbocola

milia:) Hannibalem redeuntem ex uacceis ppe flumē tagum adorti
untur: ad quor conspectum Karthaginiensium signa totoq; agmi
ne pauor & trepidatio fuit; Nec ambigitur quin poeni eo die
insignem cladem acceptur essent: si repentio hostium aduetu
comota preda; honusta cū ferocissimis gentiū coseruissent ma
nus. Sed prouidus imperator Hannibal hec animaduertens: proelio sup
sedere statuit: atq; ibi castra posuit: prima deinde nocte qto ma
xime silentio potuit copias amnem traduxit. locum et pte qua
transitus hosti facillimus dabat ab omi praesidio uacuum reliqt.
ut prim simulato metu. prim occasione oblata barbaros ad transitu
flumen allicet: nec uirum qui astutia omis duces aetatis suae sin
coeruersia superauit. opinio in decipiendo hoste consilium fefel
lit; Barbari. n. natura feroces multitudie quoq; sua plus mi
mio fidentes. dum Karthaginienses territos esse arbitrantur. ma
gno impetu se in aqua piciunt: hos incompositos implicatosq;
priusq; omis flumen traiscianr equitib; primu. mox omibus
copiis aggrediunt poeni. magnoq; eoz numero interfecto re
liquos in fugam uertit; Post hanc uictoriam cuncti transibat
ppli deditione praeter saguntios: qui & si Hannibalem suis cer
uicibus iminente conspiciunt. tame pprio. sotietate cofisi de
fensione suscipiendam putant: romam q̄ celerrime legitos mit
tunt. q senatum doceat qto in periculo reseoz sint. & aduersus
acerrimum hostem ia sibi tum haud dubie inferentem auxiliu pe
tant; Vix saguntinoz legati ex hispania discesserant romam
profecturi dum poenus iam in aptum bellum prumpens omib; co
piis ad obsidendum oppugnandumq; saguntum accessit; Quod
ubi rome nuntiatum est agitatiq; in senatu de sotioz iniuria
miti sententia decreuerunt patres. ut P. ualerius flaccus &
Q. fabius pamphilus ad Hannibalem mitterentur: ut a sagunto
recederet: qui si non pareret Karthaginem ire iusse sunt: ad duce
ipsum pro illoq; foedere deposcendum; Hos oratores auditos esse
ab Hannibale uanaq; ab eo tulisse responsa Polybius refert: Liuius
contra nec auditos nec in castra admissos scribit: ambo tame in eo
conueniunt q̄ primum in hispaniam deinde in africam profectos

prudentia hanc

hom
sap.

Karthaginem uenisse tradunt: expositisq; patrū mandatis. sic aduer-
sam habuisse dicunt factionē barchinam ut neglecti despectiq; re in
secta romam redirent; Erant omnino in senatu karthaginiensium
factiones due. quarū alteram inde ab Amilcare cognometo barcha
initium trahens Hānibali filio quasi exhereditate obuenerat auctaq;
deinceps in tantas creuerat opes. ut domi forisq; in omni re decer-
nenda supior haberet. Altera uō principem habebat Hannonē iu-
rum grauem sumæq; in ea rep. dignitatis. toga tamē magis q̄ ar-
mis egregium: is ea tempestate qua legati romanorū karthagineq;
uenerunt questum de sotiorū iniuriis solus fuisse traditur. q̄ omni ppe
repugnante senatu fedus cum poloro. seruandum censuit: monuitq;
ut ab eo caueret bello quod extrema erat suæ patriæ pniciem al-
latura: in quo si karthaginienses nō tam auctoritatis Hannonis q̄ eius cōsiliū
um respicere uoluissent: & pacis potius q̄ belli auctorem audiendū
censuissent. sanctius sibi fidei; resp. foret consultū: At illi uniuersi iu
uenis seu furorem seu cupiditatem secuti tantorū malorū que po-
stea in sua capita redundarūt. ex eo tpre occasionē dedere; Quo
circa sapientes uiros & optimos rerū. gubernatores finē magis in reb
humanis q̄ initium spectari: & prius q̄ ad arma bellaq; prorumpat ex-
piri omnia cōsilio decet; Ceteri saguntini p id tempus quo ab Han
nibale obsessi sunt: cum pter iuris fasq; sibi bellum inferri uiderent
plures menses obstinatis animis obsidionem tulerunt: ad extremū
multitudine hominū supante. pœno ad. cl. milia habuisse in ar-
mis creditur: cum ia magna ex pte diruta mœnia essent excidiū
urbis expectare maluerunt q̄ in acerbissimi hostis potestatem uenī
re: octauo mense q̄ cœptum oppugnari captum saguntum quidam
auctores sunt. quibus nec Liuius assentiri uidetur. nec aliud cer-
tum tpis obsidionis illius in medium afferre; At uō expugnatio hui
opulentissimæ urbis cœptis Hānibalis multis in reb adiumento fuit.
Nam ciuitates nonnullas quæ punici impii pre metu defectionis
prebebant. exemplo saguntinæ cladis in fide retinuit: militum
animos cōfirmauit ditato exercitu ingenti preda: preciosa mu-
nera ex spoliis saguntinorū karthaginem misit: quibus sibi principes
obligauit ciues. paratiores ad futurū bellum: quod cum

hannon.

honoris cōsiliū.

meminis cōsiliū fuit

cepta ōia pius consilio
decet q̄ exitus.

cepta saguntū.

spoliatus.

pplorō. nō in hyſpaniā ut multi arbitrabantur. ſed in italia ſibi e
rat in animō gerere; Inter hec legati romanoꝝ cum in urbem
a karthagine rediſſent. uana que ibi accepant referre ſ re
ſponſa. & ſub idem prope tpuſ excidium ſaguntinum nūtiatu
eſſet: ſera tandem pplīxo. patientia ceſſit. q; labenti reip.
ſotiorꝝ opemq; in extremo piculo poſtulanti non ſubueniſſet. Itaq;
plebs patresq; incredibili miſericordia moti ſimul indignatione
accenſi. conſules prouincias ſortiri iubent: P. cornelio hyſpania.
T. ſempronio africa: ij. N. tum conſules erant quom ſicilia eueſ.
Legatos deinde karthaginem mittunt principes ciuitatis: qui
coram ſenatu poſt longam diſceptationem de fedeꝝ iure cum
ſemia future contentionis quaſi in conſpectu omniū effudiſſet.
magnaq; ferocitate obtuliſſent bellum: karthaginienſes e contra
non minore audacia oblatum ſuſcepere. malo tamen conſilio ut
poſtea reſipſa & belli exitus declarauit; Nam hannibal cognitis
iſq; que in ſenatu karthaginienſium acta erant: cum iam tpuſ
eſſe arbitraret. ut ſicut animo inſtituerat italiam peteret: reſt
neceſſarias ingenti ſtudio parat: claſſem inſtruit. ex fidiſſimis ciui
tatib; auxilia accerſit. omiſſ copias karthagine noua cōuenire
iubet; Poſt hec gades profectus ante omnia cōmodiſſimum eſſe ſta
tuit opportunis cuſtodiſſ africam hyſpaniamq; munire. ne ꝺu ipſe
in italiam cōtendit uacuā ab omni preſidio romanis relinquāt;
ſtinq; primū in africam mittit equites mille & ducētos peditum ex
ex hyſpaniis ad tredecim milia: deinde ex diuerſis ciuitatib; afri
cē quattuor milia peditum euocat. quos karthagine tueri iubet
obſides ſimil habituros & milites; Hyſpanie aut preficit Hasdru
balem fratrem. eiq; reliquit quinquaginta nauium claſſem & ad
duo milia equitum. peditum uō ad duodecim milia; Atq; his pre
fidiſſ utrāq; puinciam firmat: nō ea ſufficere arbitrabatur ad
uersus romanas opes ſimoles belli aut in hyſpania aut in africa ſub
ſtinenda foret. ſed q; hec ſatis eſſe exiſtimet ad hoſtem ſuis finib;
arcēdum dum ipſe terreſtri itinere exercitum ducens bellum in
italiam transferat; Sciebat preterea pūm karthaginienſem pro
magnitudine impij facile poſſe cum uellet nouas copias pare. nec

bellū aduersus.

solum: reficere exercitum domi si opus esset. sed etiã supplemẽtum sibi in italiam mittere: ex quo .N. graue ac periculosum bellum mercenario rum indignatiõe contractum a suis ceruicib; depulerant. Amilcare primum deinde Hasdrubale postremo Hãnibale duce cõmenter victores ita punicum impium auxerãt. ut eatempestate qua Hannibal in italiam uenit longe late; eor; paterent opes; Nam omnes africe oram quæ nostro mari abluitur tenebant ab aris philenor; haud multum distantib; a magna syrte usq; ad columnas Herculis cõtinet: ea longitudo duo milia passuum. transcurrẽtia; pmon fretum quod africam europamq; interiacet. omnis ppe hispania patuit erant usq; ad pyrenæum montem qui eam paniciam a galliis diuidit. His rebus in hispania atq; africa constitutis Hãnibal Karthagine nouam reuertitur: ubi iam copiæ instructæ paratæq; in armis erant. et quapp nihil ultra expectandum ratus aduocata contione militũ ani mos uerbis cõfirmat. spem magnaꝝ rer; proponit: fertilitatẽ ita liæ prædicat: amicicias gallor; cõmemorat: denig; hortat ut lætis animis profectionem suscipiant; Sequenti die a karthagine mouens p maritimam oram ad iberum ducit: sunt q proxima no cte quiescenti Hãnibali iuuenem admirabili specie dei sum in somnis tradunt: hortantem primo ut se ducem in italiam sequeretur. deinde cum magno strepitu serpentem apparuisse raræ magnitudinis: cupientiq; scire quidnam id portenderet visum sibi audire ita stitutem italiæ esse; Nec mirandum fuisset si intentæ Hãnibalis curæ cogitationesq; uehementes quibus ille uigilans bellum italicum agitabat: quasdam nocturnas pepissent species nunc uictoriæ. nunc cædis & incendij aliasq; belli calamitum similitudinem præseferentes; Fit. n. interdum sicut orator inquit ut cogitationes sermonesq; nostri pant aliquid in somnio tale quale de homero scribit Ennius: de quo uidelicet sæpissime uigilans solebat cogitare & loqui; Hãnibal supatis pyrenæi iugis conciliatisq; sibi multis donis gallor; animis paucis diebus ad rhodanum uenit; Rhodanus amnis nõ longe ab istro rheniq; fontibus surgens. octingentis ppe emensis stadijs in lacũ lemanum se cõdit. indeq; egressus in occidentem se uertens galliasq; aliq̃diu durimit.

pyrenei

hannibal rediit nouã carthaginẽ.

Exercitus militũ.

hannibalis somnũ

Rhodanus

uarcisq; & aliox fluuius accessione non mediocriter auctus tandem
inter uolcas & cauares pluribus capitib; in mare influit. Volcx
gens ea tempestate circa utrarq; ripam colebat rhodani hominu
abundantissima erat. & inter gallicas gentes opulentissima. Hi
primo Hannibalis adsetu amnem trasgressi constiterant in ripa
fluuij ut poenos transitu phiberent; Nam ceteris pacatis gal
lis hos neq; donis cape Hannibal. neq; metu compellere potuit ut amici
am expiri q̃uim Karthaginiensium mallent; Igitur dolis eu taluho
ste agendum ratus. Hannoni Bomilcharis filio precipit ut occul
te rhodanum transmittat cum pte copiax; gallos nil tale opinãtes
adoriatur: ut ita factum erat longiore itinere pgressus. ubi co
modissimum uisum est flumen trajicit: & circunductis copijs rur
ad hostiu castra puenit q̃ plane ab his uideri aut quid rei gereretur cognosci posset; Galli clamore atergo audito. cum neq; con
silij habendi neq; arma capiendi spacium daretur: & iam a fronte
instaret Hannibal pluribus nauigijs ad trajiciendum paratis. subito ca
stris excessere. & q̃tum cursu ac uiribus efficere potuerunt se
in precipitem detulerunt fugam: sic igitur ex aduersa ripa hostib;
pulsis reliquae Karthaginiensium copiae incolumes traducunt;
Interim crebri rumores de aduentu Hannibalis ad P. cor. scipionẽ
qui paulo ante massiliam uenerat deferebant: que ut certius cogno
sceret consul alam lectissimox equitum ad exploranda consilia hosti
um mittit: quibus ut mandatum erat celeriter proficiscentibus gal
ti numidae equites obuij fiunt. missi & ipsi a poeno speculatum romana castra. Nulla mora interiecta est qn proelio con
tenderent: pugnatum est acriter ab utrisq; tandem superiores
romani multis ex suis amissis. pluribus ex hostib; cesis reliquos in
fugam coiecerunt; Post hec Hannibal certior factus quo in loco
romanox copiae essent. agitare secum coepit. praestaretne ex
coeptum iter in italiam prosequi an aduersus pmtem cõsule
exercitum ducere & cuetum totius rei expiri: cũ multae
utrinq; rationes occurreret. tandem fluctuante ãio boiorux
legati in eam ptem traxerut ut omib; rebus postpositis in ita
liam contenderet. Nam boi iam ante pyrenaei transitum le-

Xpoph fuga gallox.

Ro uictorex.

gaeſ romanoꝝ ꝓ fraudem captiſ. Mālio prætore magna clade affecto ſolicitatiſ iniſubribuſ ad pœnum defecerant ea præcipue cauſa indignati q̄ romani paulo ante placentia cremonamq; colonias miſerant. ſtaq; hoc conſiliū ꝑſuaſus Hānibal caſtra mouit. & ꝓrupam rhodani adūerſo fluūe ꝓfectus paucis diebꝫ puenit ad locum q̄ inſulam galli appellant: hanc ardr & rhodanus amniſ ex diuerſis montibꝫ confluentes efficiūt. ibiq; nūc lugdunum ē celebērima galliæ urbs: quam longo poſtea tp̄ribuſ a Planco numatio cōditam fuiſſe accepimuſ; Hinc ꝓfectus Hānibal regionē allobrogum ingreditur. diſcordiſſ duoꝝ fratrum de regno inter ſe certantium ſublatis. ꝓ caſtinoꝝ & uocōtioꝝ fineſ ad flumen druentia uenit; Druentia oritur ex alpibuſ. & cato deſcendens curſu in rhodanū ſeſe effundit: & q̄uada frequenter mutat ægre pedib; tranſiri poteſt: eo tamē tranſmiſſo amne ꝑ aspera loca q̄tum facultaſ dari potuit exercitū ducens alpeſ petit: udeq; in ſupandis alpibuſ tot tantaq; incōmoda perpeſſum Hānibale tradunt ut q̄dam auctoreſ æqualeſ tp̄ribꝫ eiuſ belli ex ipſo pœno audiſſe dicant. ſe ſupra triginta hoīum milia maximumq; iumentoꝝ numerū in tranſitu alpium amiſiſſe: nō ſolum. n. cum montaniſ incoliſ multotieſ ſibi pugnandum ſed etiā aduerſus anguſtiaſ aſperitateſq; uiaꝝ ſic et laborandum fuit: ut quibuſdam locis ꝓ ingentia ſaxa iugi acetoq; putrefacta ſibi apuerit iter: q̄ntodecimo die ſuperatis alpibuſ in agrū taurinū deſcendit. Quo mihi ueriſſimiliuſ uidetur ꝓ montem ienuae (ſic. n. uulgo appellant) qui ex altero latere flumē druentiam. ex altero exitum in taurinoſ habet pœnū tranſiſſe; Poſtq̄ in italiā uentum eſt quæ aut ætate copiæ Hānibali fuerint. q̄ diuerſa auctoreſ retulere difficile ad fidem eſt exacto affirmare nūo: alij ceſtum milia peditum. uiginti equitum: alij uiginti peditum. ſex equitum ex aſeris hiſpamiſq; : q̄dam uō gallis ligurib⁹q; additis. lxxx. milia peditum. decem equitum fuiſſe ſcribunt: ſed credere libet neq; tam magnum ſibi fuiſſe numerū copiaꝝ ut aſſerūt primi poſt tot emēſa terraꝝ ſpacia tantaq; detrimēta accepta: neq; tā exiguū ut ſecundi uolunt. cū maxumæ reſ quas poſtea geſſit menti occurrūt: q uō media ſequunt uia ꝓbabiliora dicere uidentur: cum ex. lxx. milibuſ peditum. x. milib; equitum que ex hiſpania mouit ma-

druentia fl.

iiii flum alpiū ingreſſa

Cenne Monſ

gnam ptem in italiam duxerit satisq; constet confluxisse ad
eum ingentem multitudinem ligurum gallorumq; qui ea tempe-
state non minore odio in romanos q̄ pœni ardebant; Cum ex
taurinis in agrum insubrium uenisset Hanibal. aduersum ha-
buit. P. cor. scipionem qui a massilia ingenti celeritate in italiā
reuersus pado ticinoq; traiectis: haud procul ab hoste conse-
dit: breuiq; interiecto spacio ambo ij duces alter alterius castra
speculatum profecti esse prelium comiserūt: in quo aliq̄diu pari
prope certamine dimicatum est: ad extremum romani. cum uul-
neratus esset consul. & numidæ equites paulatim circueundo a
tergo imminerent. pedem referre coacti sunt: itaq; sensim ce-
dendo & cōsulem protegendo se in castra receperunt; Sunt
qui ab Africano filio iam tū pubescente seruatum patre Corne-
lium scribūt: quæ quidem Laus & si maxima sit in tam recen-
ti teneraq; ætate. nō tamē auero nec a pclaris rebus quas po-
stea gessit aliena uidetur; Hoc prelio exptus Scipio q̄tum ex-
tarit prevaleret hostis. statuit sibi ea loca perenda esse i qui-
bus pedestres copiæ & consistere tutius & dimicare cōmodius
possent. itaq; sequenti nocte q̄o maxime silentio potuit oīi exer-
citu padum traducto in agrum placentinum contendit: eodem
uenit paulo post. T. sempronius longus litteris senatus ex sici-
lia acersitus. ut ambo consules cōmuni impio. comunicq; consilio
remp. administrarent; Hanibal etiā post equestre pugnam cum omi-
copijs Scipione secutus ad flumium trebiam cōsederat. spans ppin-
quitate castroꝝ fore aliquā dimicandi facultatē. quam sibi da-
tum iri uehemētissime cupiebat: nō solum q̄a longam moram su-
stinere nō poterat ob cōmeatus inopiā. sed etiā quia uerebat in-
firmitatem gallorum: qui & spem nouarū rerū & equestris victoriæ
fama secuti. ut facile in suam fidem atq; amicitiam cōcesserant.
sic etiā leui mometo fieri posse credebat ut durante in suis sedi-
bello odium a romanis in se unus auctorem belli trāsferēt. itaq;
omisso mōis materiam quærebat unde occasio cōmittendi prelij o-
riretur; Accidit aūt oportune p eos dies ut Sempronius cōsul
nactus hostium agmen preda grauē palantes p agros inuadēt

in fugamq; cõsceret: atq; ex ea re pspe gesta de euẽtu totius rei
cõiecturam faciens in maximã spem ueniret uictoriæ cõsequẽdæ
si iusta acie cõsererẽt manus; Quare primũ Scipio cõualescẽt
& noui consules crearentur. alicuius præclari facinoris edendi
cupidus in certamẽ prodire decreuit. rem impãte collegã clamãteq;.
nihil intempestiuius agi posse q̃ omib; ppe aduersantib; gallis flumah
reip. in discrimen offerre; Hoc dissensiones p occultos exploratores
deferebant ad pœnum: quib; cognitis calliduς impator exemplo locũ
inter utrumq; castra septum undiq; & uestitum uepribus & dumetis
inuenit: ibiq; Magonem fratrem cum delecta manu cõsistere iussit:
deinde equitib; numidis negocium dedit. ut adirent romana castra
hostemq; lacessentes ad prœlium exirent: ipse interim reliquũ
exercitum cibo potuq; refectum in aciẽ deducit. ut in omnẽ oc
casionem gerendæ rei intentus patuisq; in armis esset; Sempro
nius consũl ad primũ tumultum numidarũ subito equitatum.
deinde sex milia peditum. postremo omẽ copias ex castris edu
cit; Erat aũt brumæ tempus & sæua uigebat aspritas hyemis
iis præsertim locis que alpibus apenninoq; clauduntur; Numidæ
ut præceptũ erat circa flumen trebiam romanum sensim trahe
rẽt: ubi ad eum locum uenerũt unde suos signa cõspici poterant
subito uerterũt in effusum hostem equos. Est. n. numidarũ cõsue
tudo ut sponte plerunq; cedant. mox ubi iussum fuerit sistant ru
rsus. maioreq; impetu q̃ priꝰ hostem inuadãt; Sempronius ex
templo equitib; ad subsidia reuocatis pro necessitate tpis aciẽ
instruit. pugnã cum hoste q omnia ad futuri certamen præpara
rat cõmissurus; Iam. n. cum instructis copijs aderat Hannibal
ut præsenti occasione certandi uteretur; Pugna primũ ale
ui armaturæ deinde ab equitatu inita est: in qua romani equites
cum impetum hostium sustinere non possent facile cesserũt loco: &
prœlium deinde legiones excepẽ. tanta cõtentione tumq; patris ad
dimicandum animis ut resistere posse uiderẽt. si eis fuisset cũ so
lo pedite decernẽdum: sed hinc equites elephantiq; terrebant hinc
pedites instabant acriter pugnantes aduersus corpora fame frigo
req; confecta: itaq; magis animis q̃ uiribus hãc molem circũstatiuã

incōmodoꝝ sustinentes romani pugnam extraxere: quousq; Mago
ex insidijs exortus cum clamore ac tumultu incautos inuasit & me-
dia poenoꝝ acies iussu Hānibalis impetum in cenomanos fecit; Tuc
fuga ab auxiliatrib; coepta romanoꝝ fregit animos. Nam ad de-
cem milia peditum ex romano exercitu fuisse dicūt: q per me-
dios errumpentes hostes se placentiā contulere: ex reliquis copijs fu
gientes pſecuti maiorem ptem ceciderūt poeni: euasit in Sempro-
nius consul summo piculo manib; hostium euitatis: nec poenis inceu
enta uictoria fuit. multis ex suis militib; ac omib; ppe elephantis
amissis; Post hanc pugnam Hanibal p omem regionē uagatus cū
cta ferro igniq; uastauit: oppida q̄dam cepit. ac ingēte multitudi-
nem incolaꝝ inullo ordine militari in certamē cuntem pua manu
fudit fugauitq;; Vere primo maturius q̄ ipse postulabat ex hyber-
nis mouens cum in hetruriam cōtenderet & prope apoenini iuga
saeua tempestate repulsus exercitum in agrum placentinuz reduxit
breuiq; interiecto spacio cū multe necessarie iurgerent causse. rur-
sus eandem pfectionē sic instituerat suscipiendam putauit. Nā
gallos insidijs ppe circumuentus calliditate ingenij periculu capitis
euitauerat. Ore. H. feretes galli bellum in suis agris diutius con-
sistere: unu Hanibalem caput belli petebant: quo piculo cōpul-
sus poenus maturandu sibi atq; in aliam puincia omnes exercitu
traducēdum putabat; Accedebat praeterea q̄ ad opinionē gen-
tium & suoꝝ militum alacritate magni interesse arbitrabatur
tantas uideri karthaginiensium uires: tantum ducis animū ut in
propinquas romanae urbis regiones arma transferre auderet. Quare
postpositis omib; rebus castra mouit. supatisq; apoenini iugis p ligures
ea uia qua ad paludes ac planiciem flaminij arni est iter in hetru-
riam descēdit: arnus uehemētius excreuerat p eos dies atq; omnis
circūadiacentes campos aquis inundauerat; Qui Hanibal tantum
exercitum secū trahens. prius q̄ e palustribus locis egrederet uitare
nō potuit q̄n ingentes hominuz ac iumentoꝝ iactura facēt: ipse
quoq; dux & si elephanto q unus ex multis supfuerat eminens uehe-
retur. plures tamen dies ac noctes aeris intempie uigilijsq; cōfectus
altera. amisit oculum; Inter hec. C. flaminius cōsul exercitu a Sem-

han tunt ē monend).

C. flaminius

pnio accepto aretiu ueneat incōsulto senatu egreq; ferente q̄ redeo rome. cn. seruilio collega sine insignib; sine lictoribꝫ furtim in puinciam contenduisset; Hunc utrum natura ferocem plebis fauor supci modum extulerat. atq; ita audacem reddiderat ut apparet ret omia incaute incōsultep; ageret: quod ubi Hanibal cōpit commodissimum esse statuit ingenium cōsulis irritare. conariq; omnibus modis. ut anteq̄ collegæ iungeretur ad pugnam alliceret: itaq; castra mouens p agrum fesulanum aretinumq; magno impetu uastatur: omnq; regione terroribꝫ implet: cuncta ferro igniq; puastat. nec prius populationibꝫ aut incendijs finem facit q̄ passim uastatis agris ad montes cortonenses atq; ad thrasumenum lacum puenit; Vbi locum cōtemplatus cū capere hostem insidijs quæreret. ppe angustam uiam qua ad thrasumenum ducit sub quibusdam tumulis equitem locat: post montes leuem armaturam considere iubet: ipse cū reliquis copijs in planiciem descendit suspicatus id quod accidit: romanu consulem nō quietum. Hominēs. n. struere ingenio facile ad omis machinas atq; insidias hostium patent. sæpeq; salutaribus consilijs spretis suam rem in discrimen obijciunt; Flaminius ubi passim agros sotios diripi. frumenta succidi. ædificia incendi sensit: subito cōtra omnium sententia q collegam expectandum cēsebant. castra mouit citatumq; agmen ad hostem duxit; Cum occidente iam sole ad angustias thrasumeni lacus pueniſſet. eo in loco cōstitit cōtinenti itinere defessus miles: sequenti die sub primā lucem nulla re antea explorata saltum transcendit; Hanibal uō q̄ omnibꝫ antea præparatis occasionē expectabat gerendæ rei. ubi in patentiore campū romanum deductum cernit. dat oibꝫ inuadendi signum: tunc undiq; surgentes pœni hostem lacu & montibꝫ clausum adoriuntur: nec solum a fronte sed etiā a tergo & lateribꝫ instant; Contra romani nullo ordine militari prælium inchoant. dispati cōfusiq; in nebula: quæ omnium oculos occupauerat. uelut in umbris pugnat: ut mirandum fuerit. cum ab omni pte circunsepti tenerentur quibus rebus freti tandiu pugnā distulerit. Nam supra tres horas ita acriter certatum constat. ut neq; maximus terremotus eo tpre a pugnantibꝫ audiens sit: nec prius roma-

fesule Arretium.

na inclinata acies ꝙ manu eqtis cui Ducario nome erat conſide tota
acie uolitante interfectum fama uulgauit; Tunc romani ſpoliati p
ſidio ducis ac omi ſpe deſtituti terga uerterut: alij mortes: alij la
cum petentes: quoꝝ multi in fuga coprehenſi atq; interfecti; Ce
cidere in ea pugna ex copijs romanoꝝ ad .xv. milia hoīū & ad
.x. milia uarijs itineribꝫ euaſere; Fuiſſe etiā dicunt ſex milia
peditum q ab initio pugne impetu ſacto ſaltum ſuperarut & in emine
ti quodam tumulo conſiterut: poſtea uō finito proelio accepta a
poeniſ fide pdita fraudataq; in victoris poteſtatem uenerut; Han
nibal hac ingenti victoria parta multos ex captiuis italici oīs
liberaliter proſecutus ſine precio dimitti iuſſit. ut humanitatis
& indulgentiae fama p populos uulgaret: a quibꝫ tame uirtuti
bus ingenium eius longiſſime aberat; Fuit. n. Hanibal ferus im
maniſq; natura: & adiunxit etiā a prima puericia diſciplinaꝫ:
qua non iura. no leges. non ciuiles conſuetudines. ſed bella cedeſq;
& hoſtiles proditiones tractare didicerat: itaq; crudeliſſime uaſit dux & in fallendis hominibꝫ callidiſſimus. Nam dū decipi
endum hoſtem ſemp intentus. quoſ apto marte ſuperare nō pote
rat doliſ aggrediebatur: ut facile ex preſenti pugna. & exp
lio ſꝯ antea cum Sempronio ad trebiam comiſit poſſemus iudicē;
ſed hec in aliuꝫ locum differamꝰ; Romam uō ubi Flaminiuꝫ coſu
lem uictum occiſumq; cum magna pte copiaꝝ nuntiatum eſt. I
gens repente luctus ciuitatem inuaſit: alij publicam. alij priua
tam. quida utrunq; calamitatem deplorabant: miſerabile ſpecta
culum erat multitudiniſ mulierū uirorumq; cōfluetis ad portas. ut
priuatim q̄ſq; de ſuis neceſſarijs certior redderetur; Producti q̄
memoriae eſt mulieres duas ſtantes ſolicitis ac pendentibꝫ animis
pro ſalute filioꝝ: cum prer ſpem aliis occurriſſent. ſubita letitia
exprauſſe; Sub idem tpus quattuor milia equitum ad Flaminiū
conſulem mittebantur a Seruilio collega. hoc dum ſciente proe
lium ad thraſumenum factum: hi in itinere auditis ſuoꝝ cladeꝫ
cum inumbriaꝫ ſe recipient ab equitatu hoſtiuꝫ excepti ad Hāni
balem deducuntur; Cetera cum tot tamq; multiplicib. acceptaſt
cladib. in ſumo piculo reſromana eſſet: placuit extraordinarium

a hannibale.

mortui exlotha

impiũ quæri dictatorẽq; creari: ꝺ̃ unum remediũ alieniſſimis
temporibus reip. adhiberi ſolitum erat: ſed cũ obſeſſi omnib; uiis
Seruilius coſul roma uenire nõ poſſet: nouo exemplo pplus ro. di
ctatorem. Q. fabiũ. cui poſtea maximo coonome fuit ꝙ. M. minu
tium magiſtrũ equitũ dixit; Erat aũt Fabius uir magni coſilii
atq; prudentiæ & ſummæ in rep. dignitatis: itaq; eo tempore oẽs
ciues hũc unum intuebantur: iamq; ſibi pſuaſerant eo duce aut
nullo alio defendi ſtatum ciuitatis poſſe; Hic ille non ignorans ingẽ
ti cura reb; neceſſariis compatis ab urbe proficiſcit: & exercitu a Ser
uilio coſule accepto duabꝫ legionib; additis ad hoſtem pgit; Iam
Hãnibal a thraſumeno lacu recto itinere ſpoletium pfectus rem
ptauerat primo impetu ſi id oppidum capi poſſet: concurſu op
pidanoꝝ ad tuenda mœnia facto cum eo regie defenderetur.
uaſtatis omnib; eoꝝ agris. uicis ædificiisq; incenſis in picenteſ atq;
inde p marſos & peligno ſ in apuliam' contenderat; Dictator
hoſtem ſecutus prope arpos haud procul a punicis caſtris cõſe
dit. eo conſilio ut morando cunctandoq; bellum traheret. Ni
mia. N. ſuperioꝝ ducum ferocia in eũ locum rem romanã dedu
xerat. ut abotiens uictore hoſte non uinci eo tpre p victoria ha
beret: itaq; omia repente mutauit impator multus; Nã cuꝫ
Hãnibal primo in aciem exercitũ deducẽt. deinde geſcente
hoſte omne regione pplaret. ut uaſtando in oculis agros ſoci
oꝝ dictatore exciret ad proeliũ capeſſendum. nihilo magis
motus Fabius ſuos in caſtris cõtinebat; Hanc contumeliã roma
duciſ iniquo animo ferens Hãnibal frequenter caſtra mutare
conſtituit. ut ptib; adeundis locis aliqua ut falleret hoſtem ut cõ
mittendi proeliis occaſio oriretur: quapp ſuperato apenino ex a
gro arpinati in ſamnium uenit: paulloq; poſt obſeſſa capanis
quos ad thraſumenũ captos liberaliter dimiſerat. aſſereti; ſpe
capuæ potiundæ caſtra mouit pito quoꝺ regionis admonito
ut in agrum caſſinatem exercitum duceret: ſimilitudine nomis
caſlinuꝫ dux itineris pro caſino accipiens. longe diuerſa uia per
calentinũ & calenum agrũ in capuam ſtellate Hãnibale traxit: ubi
ea ſepta undiq; montib; & fluuio regio teneretur cognito errore

fabius dictator fer.

Spoletũ.

apulia

Capua

Mons gallicanus — casilinus.

pœnus hominem crudeliter excruciatum necari iussit; Fabius p
id tempus incredibili patientia usus uagari pœnum pmisit.
donec occupato gallicano & casilino monte oportuna loca præ-
sidijs firmauit: quo factu est ut punicus exercitus circuuentus
ppe uel opprimi cometus inopia uel turpi fuga sibi cosulere coge-
retur: nisi Hanibal arguta fallacia frustrato hoste picutu euitas-
set. Nam hac re animaduersa quom sibi opportunum uisum est.
impat militibus suis ut ex agresti preda quam abunde in castris ha-
bebat ad duo milia boum ad se deducant: hoz cornua facibus
uinciri iubet: deinde quosdam idoneos delegit uiros. q sub pri-
ma uigilum facib⁹ incensis ad sumos mites belluas concirent;
Nichil ex iis que impata erant pretermissum fuit: agitati boues
ardentib⁹ facib⁹ suma montium petunt. copiæ paulatim sequun-
Romani qui multo ante firmis ppsidijs saltus occupauerat. re
noua pterriti & insidias esse rati subito ex opportunis locis di
scessere: Fabius quoq; punicam fraudem suspectam habens cu
no satis constaret adnum rei esset suos in castris cotinuit; Inte
rim pœnus haud pcul ab aquis sinuessanis que locum hac te-
state incolæ regnis turrim balneoz appellant: saltum tra
gredit atq; in agrum albanum cum omib⁹ copijs incolumibus
sese recipit: breuiq; interiecto spacio castra mouet quasi re-
cta uia roma petiturus. sed postea cōuerso itinere in apulia
redijt: ibi portus oppido glereno opulento sane & abūdati
omni copia rez hybernia in his locis habere costituit; Nec multo
post dictator subsecutus haud pcul a punicis castris in agro larina
ti consedit: inde rep. causa roma accersitus cu sibi pficiscendum eet
magistro equitu denuntiat. ut se loco teneret. neu absente se cum
hoste manus consereret; Nam sicut ab imitio pposuerat animo ita
etia postea in eo pseuerandum putabat: ut neq; hostem in proelio
lacesseret. neq; lacessitus in aciem descenderet. Sed accidit post di-
scessum eius ut. M. minutius preceptoz immemor hostiu manum a-
doriretur frumentatus ab Hanibale missam palantemq; p agros cu
multa cede in castra coijceret; Extemplo huius rei fama romas
plata auctaq; rumoribus uetus adeptæ ulcisci nomen obtinuit ac

oppidum glereum.

ũ multitudinis impleuit aures ut repente sit magro equitum: qd
ante id tempus contigit nunq̃. cum Fabio dictatore æquatu imperiũ;
Hanc iniuriam sibi indigne illatam magno animo ferens Fabius in
castra reuertitur; Iam duo dictatores uno tpre erant: res ante eã
diem inaudita: diuisiq; inter se copiis secuti cõsulũ mos fuit. pari
impio exercitũ præerant; At. M. minutius ex iis rebus tanta sibi
arrogantia sumpserat. ut q uix Hãnibal totiens uictor auderet:
ausus sit quadam die inconsulto collega certamen inire. ac in eum
locum copias suas producere. ubi puniciis insidiis circumuenire ad ar-
bitrium hostium cedebantur. nec ulla euadendi uiam habebant:
nisi Fabius publicæ salutis magis q̃ acceptæ iniuriæ memor in tpre
subueniisset; Nam recentib; copiis certamini supuenies haud du
bie terruit pœnũ. & facultatem legionib; romanis dedit ut sese
in locũ tutum reciperent; Maxima hinc uirtutis & prudentiæ fa
mã quom apud suos tum apud hostes est Fabius consecutus. Nam
& Hãnibalem in castra redeunte dixisse tradunt: eo prœlio a se
M. minutium. se aute a Fabio esse superatum; Et ipse Minutius cogni
ta prudentia uiri iuxta Hesiodi sententiam meliori paredũ ra
tus cum omib; copiis in castra Fabij uenit. magistratuq; deposito
honorificentissimis uerbis patrem Fabium salutauit: longeq; is fuit ci
uis militib; lætissimus dies; Cereq; utriusq; exercitib; in hyberna di
scedentibus post longam cõtentionem creantur consules nouũ. L.
paulus æmylius &. C. terentius uarro homo ex infima plebe popu
lari aura ad consulatum electus: his concessum est ut maioribus
copiisq̃ consuetudine priores duces rem romanã gererent; Auc
tæ legiones & nouæ quoq; ueteribus additæ: profecti ad exercitũ
consules diuersi ingenij diuersam administrando imperio rationẽ ser
uabant: L. paulus uir prudens & fabianæ artis & cõsilij memor.
bellum trahere. hostem morari. prœlio abstinere: Varro contra
furere. audere. certamẽ exposcere: at breui spacio interposito pu
tefactum est cum magna calamitate ac pricie ciuitatis quum inter
modestiam æmylij & Varronis arrogantiã interesset; Nam Hãni
bal inopia frumenti timens ne aliquis motus in castris oriretur. ex
Gereneo profectus. cum calidiora petisset apuliæ loca cũ omib; co-

M. Minutius Sotius
magr

L. paulus æmilius
C. terentius Varro } cõs

a Aufidus-flu.

piſſ ad cānas conſedit: quem inſecuti romani conſules bina proper poſue-
rint caſtra ita inter ſe ſeiuncta ut tantum aufido dirimerentur a-
mne: iſſolus fluuioꝝ ut tradit quida apoeninum diuidit: atq; ex
ea pte qua mōtes ad mare inferuꝝ ſpectant oritur in adriaticum
influit ſinum. Vez. L. paulus cum uideret poenū in aliena mora-
tem terra non poſſe tot tamq; diuerſaꝝ gentium copias diutius ſu-
ſtinere in eadem ſententia pſeuerabat ut bellum duceret. Hanc una
tutam uincendi uiam. hanc hoſti pnicioſam. ſuę reip. ſalutarē cen-
ſebat: quod ſi hoc. C. terentio pſuaſum eſſet. ſatis apparebat a ſede-
tibuſ romanis frangi poſſe Hannibalis opes: ſed uir ingeti animi
nō ſolum non mouebatur auctoritate Emylij prudentiſſime cō
ſulentis. ſed ipſum etiā increpabat fremebatq; p uulgus q; in acie
pdeunte hoſte militem ocioſum in caſtris contineret; Quā obrem
cum ueniſſet dies in qua ſuma impij ſibi obtigerat: uicissim. N. exerci
tibuſ pręerant: prima luce tranſmiſſo aufido ſignum dimicādi
proponit incōſulto collega iniuitoq; magis: qa repugnare nō pote
rat q; ſponte eum ſequente; Hanibal lętus occaſione pugnādi q;
omniem dilationē ſibi aduerſam eſſe cēſebat. copias amnem tradu
cit: patiſſimas q̄dem atq; omni armoꝝ gne ornatiſſimas; Multa. N.
ſpolia ex hoſtibꝫ pta materiem prębuerat ad ornatum; Erat aut
romanoꝝ acies in meridiem uerſa: hoꝝ oculos occupabat puluis
meridiano excitatus uento: quem incolę multicolum appellant.
hoſtes cōtra ſeptentrionem ſpectabāt. atq; ita in acie diſpoſiti erāt.
ut utrunq; cornu tenerent. Afri in medio conſtiterāt gralli atq; hi-
ſpani; Primū aleui armatura. deinde ab equitib; concurſum e:
q; exiguum ad pua ad pugnandum ſpacium inter amnem pe-
ditatumq; relictum erat: atrox magis q; longum fuit certamē: pul
ſo tamen equitatu romano pedeſtris acies prelium excepit tanto
ardore animoꝝ. ut nullum aliud tempus ad dimicandum habitu
ra uideretur: ſed nimia uincēdi cupiditas ut primo congreſſu
initium lętum ſic etiā poſtea exitu triſtem romanis dedit. Nā
gralli atq; hiſpani quoſ in medio locatos ſupra oſtendimus nō ſubſti-
nentes impetum romanoꝝ ſeſe ad afroꝝ ſubſidia recepere: roma
ni uō effuſo curſu in hoſtem delati dum urgendo cedentes in me-

dum coeunt: occasione dederunt poeniſ ut ex utraq; pte cornua circui-
ducerent; Quingenti quoq; numide eqtes qui paulo ante ſimulata
fuga a conſulibus fuerant comiter accepti ac in poſtremo agmine con-
ſiſtere iuſſi: ubi tempus uiſum eſt gerende rei a tergo ſeſe oſtendunt:
ſubitoq; impudentes atq; inopinantes hoſtes aggrediunt; Tum undiq;
pturbata romana acies haud dubiam preſus victoria dedit; Ad xl.
milia peditum: ad duo milia ſupra ſeptingentos equites auctore Liuio
eo proelio cæſa ducunt: Polybius longe maiorem numerū cæſor affert:
ſed his in medio relictis illud affirmare libet hac cānensi clade nul-
lam maiorem unq; nec primo nec ſecundo punico bello a poeno ho-
ſte illatam eſſe romanis; Nam in ea pugna cæſus eſt Paulus conſul
uir memoria dignus. & usq; ad ſupremum diem omni officio in
patriam functus. Seruilius quoq; prioris anni conſul & alij con-
ſulares. tum pretores prætoriiſq; uiri. tribuni militum ac ædili-
tij quida. alijq; pmulti honeſtiſſimi ſenatores. tum opportunor
ciuium exercitus q ad ſatietatem crudeliſſimi hoſtis interepti ceci-
derūt; Teretius conſul q auctor fuerat proelij cōmittendi. ubi in
omni pte poeni ſuperiorem uidit ſalutem ſibi compauit fuga: &
Tuditanus tribunus militū cū magna manu p medios hoſtes erū-
pens canuſium uenit: ibi ad. x. milia hominū ex manibus hoſtiū
tanq ex tempeſtate emerſa conuenerūt: ſumaq; impiſ omniū conſenſu ad
Appium pulchrum & P. cornelium ſcipione. q poſtea hoc bellum cōfecit
delata eſt; Hunc tandem exitum cānenſis habuit pugna: que celeri
ter roma plata: & ſi omēs ciuitatem ut par erat moeſtitia luctuq;
repleuit. ſenatus in pplis q ro. in tam aduerſis reb; dignitate reten
ta. nō modo de ſeruanda urbe ſed etiā de repando exercitu cogita
uit: iuniores ad arma conciuit. nec ſiciliam hiſpaniamq; neglexit: t
ut hec conſiderans mirari debeat tantū ea tempeſtate uel animi
uel conſilij in illo ordine pploq; fuiſſe. Nam ut cæteras omittam
clades ad ticenum. ad trebiam. ad thraſumenum acceptas. hec
poſtremū uulnus quo penè romani impij opes cōciderūt: que
alia gens ſuſtinere potuiſſet? tulit in pplis ro. atq; ita tulit. ut neq;
uictoria conſilio. neq; conſilium magnitudini animoꝝ defuiſſe vide-
retur; Hanibal quoq; uictor interficiendo exercitu tempus tereſ

ſpacium uictis dedit ad reſpirandum. Nam ſi exemplo finita pugna uictorem exercitum romam duxiſſet procul dubio aut ſuccumbendum omnium aut extremū ſubeundum diſcrimē romanis erat; Huius poſtea tarditatis ſæpe pteſum Hānibalem tradunt. palámq; conqueſtum q̄ conſulentib⁹ quieti militum magis eo tpre credidiſſet q̄ M aharbali præfecto equitum: q̄ ſubito romam caput belli petendum ceſſit. cunctantiq; pœno illud uulgatum protuliſſe dicitur. Vincere ſcis Hānibal ſed uictoria uti neſcis; Vez non omnia ut Neſtor ille apud Homerum inqt data ſunt hominib⁹ ſimul: aliis .n. arſum cendi. aliis celeritas conficiendi. q̄busdam etiā conſeruādi ſtudium defuit; Pyrrhum epirotaz regem q̄ bellum intulit ptoro. præſtantiſſimum belli ducē fuiſſe accepimus: hūc tām memoriæ pditus eſt egregium in acgrendo impio: in conſeruādo uō minime aptum fuiſſe uirum: ſic etiā alia aliis adfuiſſe. queda etiā defuiſſe bellicis laudib⁹ digna p ueteres hiſtorias cognoſcē licet; Cæterū poſt hoc prœlium ad cānas cōmiſſum: atetani. calatini. ſānites. brutij præterea atq; lucani. aliiq; pmulti italiæ ppli ſtima ingentis victoriæ moti ad Hānibalem defecerūt: capua quoq; q̄d mtro ante concupiuerat Hānibal ueteribus relictis ſotiſſimoda ſe ei ſotietate coūnxit idq; ad opinionē gentium magnum momentum rebus karthaginienſiū attulit; Erat .n. ea tempeſtate ualidiſſima urbs multitudine ciuium incolarūq; & poſt roma floretiſſima oīū italiæ ciuitatū: hanc hetruſcorū coloniam. ut multa que de ea referunt paucis uerbis complectar: Vulturnum primo capuā deinde a duce eorū Capio ut ad propius uero eſt a campeſtri agro appellatam cōſtat. Circū .n. adiacent campi oīa fertilitate terre pulchritudineq; agroz inſignes q̄s appellat græci: hanc quoq; regionē ex oīa pte illuſtres ppli cingunt. Nam maritima oram incolūt ſueſſani. cumani. neapolitani: mediterāneam a ſeptentrione calentini. calen. ab oriente & meridie dauni & nolani; Preterea locus ipſe munitiſſimus eſt. hinc mari. illinc maxis ppetuiſq; montibus cingit. ea uō tempeſtate floretes mira felicitate campani ciuitates ppe ad internitionē romani impij pugnatum eſſe ad cānas

Hiſtoricas dicti.

pyrrhus

Rebelli Thani.

capua: pma poſt Rō.

thmologia ei).

Cmg.

fuciles;

facile ut plerunq; fit ad victoriam inclinarūt. Hānibalemq; victo
rem non solum sibi sotietate ūnxerunt sed etiā incredibili hono
re acceperūt in urbem spantib; ciuib; confecto bello se interita
los potentia atq; opibus longe primos fore: adeo plerunq; mor
tales in rebus humanis spes & opinio fallit; Venienti capuam
Hānibali ingens multitudo obuiam effundit studio uisendi cele
berrimi nominis ducem: cuius tot uictoriæ & secunda cōmissa proe
lia in ore atq; oculis omniū uersabant. ingressus urbem deducitur
ad domum Pacuuij familiaris sui & potentia atq; existimatione fa
cile principis campanoz: cœna conspicuissimis epulis comparatur.
ex campanis cuib; nemo ad conuiuiū adhibetur; præter Vibelium tau
rea-uium fortissimum & filium Pacuuij hospitis: cui pater; uatiq; Hā
nibalem eoq; Decium magium pro romana sotietate pugnantes
secutus erat: magno negocio placauit; Sed opæ precium est uidere
qta & q̄ uaria pericula præter opinionē hominū maximis interdū
accidant uiris: nā is iuuenis licet simulatione reconciliatus Hamba
li. nocendi tamen occasionē expectans: dum celebratur omniū sermo
ne lætitiaq; cōuiuium patrem in interiorem ptem ædium adducit. eiq;
hortatur ut simul secum gratia pituro. graui peccato amissam sum
mo bñficio redimere uelit: cōsilium deinde capit quo animū induxe
rat Hānibalem patriæ suæ. totius italiæ hostem de medio tolleret; t
Homo q id auctoritatis & parens esset. filij dicto uehemēte obstupu
it. iuuenemq; cōplexus magno labore. multis eū lachrimis. uix tan
dem exoratuit. ut abiecto gladio domi suæ hospitem tuto esse sineret:
ita Hānibal q ab oceano hispaniæq; ultimis oris p ingentia terraq; spa
cia militem trahens nūc hostiū telis: nūc gallorū insidijs petitus eua
serat: pax abfuit qn uniius iuuenis manu inter epulas mensaq; p
necaretur; Postero die frequēs senatus Hānibali datus est a cam
panis: in quo ille gratissimis uerbis audientium implenit aures: mul
ta promittens. multa suadens: quæ facile credebant campani: spea
que sibi opinionis errore de italiæ principatu sperabant: quar
ta turpiter se submiserunt pœno. ut quasi libertatis obliti nō so
lum in urbem sed dominū accepisse uiderent: qnetia præterea
lia petenti Hānibali sibi tradi Decium magium principē factios

Hannibal Capuā uen

Pacuuius

Vibelius taurea

Decius Magius

aduerſe non modo ſeruili decreto eſt ſenatus aſſenſus. ſed etiã paſſus eſt ut ſpectante pplo cateniſ uinctus in caſtra ducerentur: uir antiquæ ſotietatiſ memor reip publicæ magis q barbaris gentibus affectus ciuiſ; Dum hec capuæ gerunt interim Mago Hanibalis frater karthagine pfectus felicissimæ uictoriæ nuntiuz ſuiſ ciuib detulit: reſq ab Hanibale geſtaſ magnificentiſſimiſ uerbiſ in ſenatu expoſuit: & ad faciendam fidem orationi ſuæ effundi iuſſit. uestibulo curiæ aureos annuloſ romaniſ egtis ademptoſ: quoz cumulum alij modij uniuſ. alij triuz modioz dimidijq; meſuraz exceſſiſſe tradunt: petitum deinde ſupplemetum conceſſumq; a ſenatu eſt. maiore ſtudio q poſtea miſſum; Nam pnitis reb comoti karthaginenſes. ut initium letum ſic proſpion belli fine ſibi animiſ proponetes ſauendum Hanibali. delectum habendum pſeueraduma; in armiſ ceſuerunt uno tm repugnante Hamone pcetuo hoſte factioniſ barchine cuius ſalutare conſilium pacem ſuadens: quom aliaſ ſepe. tum eo tepore maxie poſthabitu reiectumq; a poeniſ eſt. Hanibal poſt fœtetatem cum campaniſ initam ad urbe nolam exercitu admouit oblata ſibi ſpe p uoluntariam deditione illiuſ oppidi potiundi: nec iam eum fefelliſſet opinio. niſi pretor Marcellus cocitatam multitudinem ſubito aduentu repreſſiſſet: ſuccedentes; moeniby hoſtem tribuſ portiſ eruptione facta cum magna cede in caſtra adegiſſet; Hic eſt Marcellus uir bello inſignis & militari gloria clarus: qui primus magnitudine animi atq; ingeniſ Hanibale docuit poſſe uinci; Poſt hec Hanibal rem nolanam in aliud tempus differendam ratus acerriſ petit: nullo negocio urbem capit diripitq;: maiore deinde conatu caſilinum aggreſſus locu ad nocendu capuæ popportunuz: cui oppidanoſ preneſtinoſq; qui ibi pſidio erat neq; pollicitationib neq; denuntiatione piculi pmouere poſſet: exiguam ptem copiarum ad obſidendum oppidum relinquit: ipſe reliquum exercitu in hybena deducit; Capua aut locu ſtatiuis deligit urbem amoenam & opulentaz genẽ abundantem: ibi miles aſſuetus ſub diuo uitam agere. frigus. famem. ſitim. patiẽti aio tolerare: cui uariae ſpecies uoluptatum quotidie offerent: breui ex ſtrenuo ignauuſ. ex forti timiduſ. ex ſolerti inerſ molliſq; euaſit; Corrupunt. n. blãde uoluptates

ome robur animi indolemq; uirtutis: ingenium labefactant: eo
silium eripuit quo quid pnicios⁹ humano gñi asseri potest;
Merito igit Plato escam malor appellat uoluptate: & in pnti
bus reb⁹ campanæ delitiæ magis q̄ alpium iugi q̄ armati romanor
exercitus pœnis obfuerunt; Nam una hyems segniter molluter
acta tantum ualuit ad extinguendum uigorem animor. ut mili
tes pricipio uersi in capuam progressi omis uirtutis bellicæ oblti ui
derentur; Hanibal exacta hyeme ad casilinum reuertit. speras
oppidanos post tam longam obsidione etia inuitos in sua potestate
uenturos: At ij & si omniu rer inopia laborarent. tame constitu
erant animis extrema etia expiri priusq̄ se crudelissimi hostis fi
dei arbitrioq; pmitteret; Quia ob rem farre primu nucib⁹ de
inde p multu tempus a romanis acceptis rem eousq; extraxere. ut
cosectus tedio Hanibal pactione. qd antea recusauerat. oppidu
recipet. Cæter hoc bellum in quo mira felicitate prope læta
omnia secundaq; euenerant pœnis. nulla tot uictoriis intercedete
clade memorid digna: cœpit p id tempus uarios euentus uariaq; re
rum conditione sortiri; Nam sotietas inita cum Philippo macedonu
rege & supplementum a karthagine missum & petilia cosentia a
lacq; in brutijs expugnate urbes spes karthaginiensium cofirma
bant; Ex altera pte romani maximis proeliis in hispania sardini
aq; hostibus fusis animos uehemeter exercerant ad spem bene ge
rendæ rei prestantissimos eo tpre quæsierant duces Fabium ma
ximu. Sempronium gracchum & M. marcellum uirum omi bella
ci laude dignum: qui ita impigre rem romana administrabat. ut sen
tiret poenus sibi cu accerrimo simul prudetissimoq; hoste bellum
esse gerendum; Primum N. apud cumas a Sempronio gracchio
magna suor cede repulsus coactus est obsidione relinquere: pau
loq; post apud nolam iusta acie cu Marcello congressus magna pla
gam accepit. Nam ex romanis circa mille. ex pœnis sex milia pti
proelio cesa ptim in fuga capta dicunt; Hæc aut pugnæ ti mo
meti fuerit facile ex eo intelligi licet. qd extemplo Hanibal nolæ
oppugnatione omissa apuliam petens militem in hyberna deduxit;
Hus facti est ut uetus ex graui morbo respirantes romani sumisu-

ribus aduersus hostem cōtenderent. iaq; nō solum tueri sua sed etiaz
aliena aggredi auderet: maxime uō couersi erat ad capuā oppu
gnādam refricare animos frequenti cāpanoz iniuria: q; extemplo
post cānensem pugnā alienissimo reip. tempore defecerant ad uīcto
rem poenum multoz bñficioz obliti que olim romani in eam ciuita
tem contulerant; Campani cōtra sui delicti conscij nouoq; apparatu
romanoz pterriti ad Hānibalem in apuliam mittunt oratum ut ±
maxime necessario tempore sotiæ urbi subueniat: si nulla interpo
sita mora ex apulia profectus magnis itineribus i campaniā uenit:
castrisq; ad tifata sup' capuā positis magis distulit in aliud tpus q̄ pro
hibuit iminentem pestem cāpanis. Sed cū crebris excursionib; p agz
neapolitanū uagaretur oblata est sibi denuo spes nolæ p proditione
occupandæ. Erat .n. in ea urbe sicut in pleriscq; italiæ ciuitatib; plebs
a senatu diuisa: multitudo auida nouaz Hānibal. optimates me
liores cōsilio pplo ro. fauebant; Poeno igitur ad occupādam nolaz
proficiscenti. ut aliàs sæpe sic etiā tunc cum instructis copijs Marcel
lus occurrit: primoq; cōgressu prelium cōmittere nō dubitauit: in q̄
superior romanus tanta alacritate hostem reiecit ut satis appareret
eo die calamitosam fuisse karthaginiensib; futurā pugnam si equi
tes diuerso itinere profecti ut a Marcello instituta erat in tpre ad
fuissent; Hānibal nō sine magno detrimento copiaz in castra redu
ctis paulo post ex eo loco proficiscit. atq; in agrum salentinum exē
citum ducit. Nam quidam iuuenes tarentini in aduersis prelijs
romanoz uenerem captiui liberaliterq; dimissi cū in referenda
gratia memores esse uellent. spem tarenti recipiendi Hānibali fe
cerant si propius urbem exercitum admouisset: quoz pollicitatio
nib; compulsus poenus omnib; modis huic rei studendum censuit:
ut q̄ multo ante animo cōcupierat aliquo maritimo oppido
potiretur; Erat aut ex maritimis urbibus nulla alia tareto cōmodi
or ad auxilia ex grecia accersendi & multa in exercitu trāsportan
da que in dies ad necessariū usum expetebant: uerū & si aduer
sante romanoz presidio res in longum protracta sit: tamē non prius
ab incepto destitit Hānibal. q̄ Nico & Philomenus auctores defectio
nis prodiderunt urbem. Arx solum a romanis retenta quæ tribus se

re partibus mari abluit. reliqua quarta est quae aditum habet a terra
quam muro & fossa muniebat; Ab hac pr Hannibal frustra expugnatio-
nem exitu. cum strenue defenderetur. fauces tarentini portus impedi-
re instituit: ratus hanc una superesse uiam: qua romani comeatu exclusi
ad deditionem compellantur: sed difficile opus apparebat futurum. cu
claustra portus possiderent hostes & naues quibus exitus obsideri exit
exiguo spacio inclusae tenerentur: has ex portu cui arx superat sub
ducere oportebat & in proximu mare deferre. Nemo ex tarentinis re-
piebatur q ratione huius rei explicandae in medium adferret: Hanni-
bal tantum quom optarent reliq unus uidit: naues machinis ex portu
subduci plaustrisq; impositas p mediam urbem ad mare deferri posse; Itaq;
adhibita solertia hominum paucis post diebus subductae naues in altera
delatae contra fauces portus steterc; Hannibal recuperata post cete-
simum prope annum q in romanor potestatem uenerat. tarentinis
urbe & arce terra mariq; obsessa in samnium rediit; Nam consules rau
frumentatoris pius campanis oppressis direptisq; ad capuam duxerant
legiones ac omnia studia belli in expugnatione eius urbis intende-
rant: q obrem poenus cogitatione campanae rei studio ingenti
sustipiens cu omnib; copiis aduersus hostem contendit: breuiq; inter-
recto spacio no detrectantibz romanis utrinq; in certamen pro-
greditur. proeliumq; insigne apparebat futuz nisi eodem te-
pore sempronianus exercitus q Sempronio gracchio in lucanis
amisso a Cn. cornelio in campania ducebat certantes diremisset.
Hus. N. copiis procul uisis prius q discerneret quis esset. territi ro-
mani piter poenisq; copias in castra deducunt; Post hec consules
ut capua auerterent poenu. cu diuersas regiones alter lucania
alter cumas petissent: Hannibal in lucanos profectus occasione ce-
pit cum. M. centenio confligendi: q temeritate atq; audacia
insignis exercitum sibi a senatu pz prudenter creditum callidis-
simo hosti obiecit: comisso proelio Centenius audacissime pugnas
occiditur. ex reliquis pauci euadunt; Accessit tunc ad hoc com-
modu. ut Hannibal paulo post in apuliam pficiscens alium exer-
citum romanor cui preerat Fuluius pretor insidijs circumuen-
tum pfligeret deleretq; Nam ex uiginti milib; hominuz. cu ad

libidinem crudelissimi ducis trucidarent. uix duo milia supfuere;
Consules inter hec ex discessu Hannibalis occasione nacti cum omnib;
copiis ad capuam redeuntes undiq; cinxerut urbem: q ubi Ha-
nibal cognouit cu expedito exercitu in campania pfectus prio
aduentu cuius romanoz inuadit. monitis antea capanis ut
eodem tpre eruptioez faciat: Impatores romani ad primu
tumultum hostiu ptus inter se copiis obuiam poredüt; Cam
panis nullo negocio in urbem copulsis. durior dimicatio aduer
sus poenu fuit: q quom alias sepe tum eo die acerimu impa
torem se prestitit in proelio coserendo: temptauit etia signa
fallacia cape hostem posset; Nam cum sui castra romanoz ir
rumpere conarentur: misit quedam Latine situm linguae: q ius
su consulum dicta uoce demitteret romanis. ut castris iam ppe a
missis in proximos motes cofugerent; Vox inopinata facile audi
entes mouisset. nisi romani primis dolis assueti cognouissent frau
dem: itaq; celeriter se inuicem confirmates hostem pede refer
re sed; in castra recipe coegerut. Hannibal temptatis omnibus
modis cum uideret nullam sibi facultatem relinqui qua duces roma
nos a capua remouet pro sotioz periculo anxius cofugit ad ea multo
ante agitatum & ueluti ad extremum reseruatu consilium. Cas
.N. necessariis compatis castra mouet. & eo maxime silentio
pot tubis misso utilturno amne p agrum sidicinu. allifanu. cas
sinatem. infestis signis roma petit: ratus aut hac uia nulla alia
solui tam ptinacem obsidionem posse; quod ubi roma certis au
doribus nuntiatu est. tantus repete terror inuasit ut raro siu
unq; intra moenia uehemetius trepidatum. Cernebat. N. acer
rimum hostem quo toties in magnis reip. malis expti erat infe
staia patrie signa inferre: & quem absente sustinere no pote
rant presentem senatui pplo; ro. seruitute minari; Igit in tam
trepida re placuit Fululas flaccus altere ex ducib; romanis a ca
pua acersitus & consules nouu Sulpitius galba & Cor. cetimalus
extra urbem haberent castra: & C. calpurnius pretor urbis do
presidio capitoliu tueretur: & is ciues qui sumos magistratus ges
sissent repetinos tumultus auctoritate impio; sedaret; Hanni-

bal continuato itinere non prius constitit q̃ ad anienem tria mi
lia passuum ab urbe posuit castra: paulo& post cum duob⁹ mi
lib⁹ equitum ex eo loco pfectus ita urbi appinquauit. ut á por
ta colina usq; ad templum Herculis obequitans situm moeniaq;
tam amplæ ciuitatis non solum spectaret sed etiã ociose cõtempla
retur; Quem conspicatus Fuluius flaccus ferre indignitatẽ
nõ potuit: utiq; celeriter romanos equites aduersus hostẽ imi
sit: qui ut impetum fuerat magno impetu proelium ineuntes fa
cile facile ex eo loco sũmouerunt poenũ; Sequenti die Hãnibal
exercitum ex castris educit: aciem instruit: nullam dimicandi
moram facturus. si allicere hostem ad certamẽ possit: idem ro
mani faciendum & proelium cõmittendum putat: quare p
gredũt in campum armatæ utrinq; copiæ: tanta alacritu
te animoz ut nullũ piculum recusandũ uiderentur pro eius diei
victoria consequenda; Et.n. karthaginienses de imperio orbis terre
q in eo uelut supremo certamẽ collocatum putabant: romãi
de patria. de libertate. de bonis omnib⁹. utri sua uel in hostium po
testate futura essent. paulo post dimicaturi erant: sed accidit res
memoratu digna; Nam dum pari in armis signum dimicandi ex
pectant. repente supuenit imber frequentib⁹ procellis effusus: cuius
tanta uis & aspitas fuit ut cogeretur q̃sq; militem in castra reda
cere; Proximo quoq; die in quem pugna dilata uidebatur rur
sus in aciem utriusq; exeuntib⁹ situs tempestas exoritur: quæ nõ
minus q̃ superior romanos piter ac poenos afflixit compulitq; ut
instantis dimicationis obliti de salute tantum de fuga cogitarent;
Hec animaduertens Hãnibal conuersus ad suos exclamasse dicitur. nõ
sibi mentem potiundæ urbis romæ. modo facultatem nõ dari: id
quoq; turbauit poenum. q̃ se tantis equitũ peditumq; copijs ex pro
pinquo romã urgente supplemẽtum in hyspaniam missum: & a
rgentum in quo ipe constiterat longe maiore precio q̃ par erat
emptum fuisse cognouit: quare indignatione accensus argen
tarias officinas ciuiũ romanoz p preconem uenire iussit; Vez
post hec siue animo reputans q̃ molus esset expugnare romana
urbem: siue inopia frumenti metulensẽ decem. n. dies secum

cibaria tulerat:) castra mouere constituit. Itaq; ex eo loco de
cedens ad lucii Feroniæ se recepit: ac templum quod ibi opulen
tissimum fuisse tradunt diripit: paulo q; post in brutios lucanosq;
contendit: quod ubi campani cognouere despantes de summa rez
dederunt urbem romanis; Sic igitur capua recepta & in roma
noz potestatem redacta magnum momentum apud omis ita
liæ pplos. magnum q; nouaz rez desiderium fecit; Mouit et
animos gentium ipse Hānibal hostis. qui multa que tueri nō pote
rat malo consilio diripi uastariq; iussit; Nam ut antea sæpe &
uictor pleriq; captiuis sine precio dimissis multoz uoluntates li
berali officio detinxerat: sic etiā p id tempus inhumana quædam
illius crudelitas causa fuit ut multæ urbes punici imperii præse
in romanoz fidem redirent: quaz in nullo sălapiam fuisse tradit.
+ que auctore Blacio principe factionis romanæ prodita cōsuli &
Marcello est & lectissimoz eqtum ala quæ urbi præsidio erat prope
ad internitionem deleta; Hæc ē urbs in qua scriptores nonulli poe
num amore cuiusdam puellæ captum fuisse tradunt & īmodicaz
cupiditatem uiri calumniis psecuntur: alii sit q huius ducis mo
destiam efferentes nec primum quom bellum in italia gessit. nec
postea cum in africam rediit aut cubante cœnasse aut plusq; sex
starios uini hausisse dicunt: qdam etiā reputāt q Hānibali cru
delitatem pfidiam aliaq; eiusdem gnis uitia tribuentes nullam de
pudicicia aut impudicicia hominis memoriam faciunt: uxorē
tantū ei fuisse scribūt hispani gnis ex castulone nō ignobili oppi
do: cui ob egregiam eoz hominū fidem Karthaginiens indulge
bant precipue & confidebant maxime. Vez ut supra ostendim
Hānibal amissa sălapia paulo post occasionem huit longe maiorē
q̄ accepat reddendi romanis cladem; Nam p id tempus Fulvius
pcōsul apud Herdoneā sedebat spans se urbe sine ullo certamine
potituz: sed qa nullus in ppinquo esset hostium metus. concesserat
.N. in agru brutium Hānibal negligenter obibat munera uigili
az atq; in omi administratione belli indignam romano ducī se
gniciem præstabat. Hanc negligentiam cum p occultos explora
tores cognouisset poenus nō putauit occasionem negocij bene

gerendi
Fulvium
ingenti
dilatius
ca ea la
sulis uic
magna
cellus c
cepta:
cipien
lucanu
cit: ca
dit: ne
plo cō
ad occa
ro die
serut h
silenti
secutu
de sum
nis du
cōfere
mentu
comisi
berna
nouis
us opi
tem e
aut p
colla
usq; a
inclin
sedo

86

gerendi sibi omittendam esse. Itaq; in apuliam cum expeditis copijs p-
fectus. tanta celeritate ad herdoneam uenit. ut paq; absuerit quin
Fulvium nil tale opinantem in ipsis castris opprimeret: romani tñ
ingenti animoz fiducia primum impetum excipientes paulum
dilatius q̃ par erat extraxere: demum sic biennio ptento cir-
ca ea loca duce alio Fulvio. sic etiã hanspicio huius Fulvij proco-
sulis victe supateq; romanæ legiones pfligantur & dux ipse cũ
magna pte copiaz occiditur; Erat p id tempus in senio Mar-
cellus consul. quo cum esset nuntiata clades imprudentia ducis ac-
cepta: quanq̃ sex auxilium pditis rebus allaturus uidebat: tamen
cupiens quod proximum auxilio erat detrimentum sarcire in agz
lucanum (eo. n. post victoriam se recepat Hãnibal:) exercitum du-
cit: castrisq; in conspectu hostium positis paulo post ita in aciem desce-
dit: nec poeni dimicationem sibi fugiendam putant: proelium exte-
plo cõmittitur tanta obstinatione animoz. ut equis pe uiribus usq;
ad occasum solis certatum sit: nox dubiæ pugnæ finem fecit; Poste-
ro die romani itez in aciem exeuntes timoris confessionẽ expres-
serut hosti. Hãnibal. n. suos intra uallum tenuit. & sequẽti nocte
silenti pfectus agmine in apuliam uenit: Marcellus quoq; p uestigia
secutus poenum. occasionem quaerebat. ut aliqua memorabili pugna
de suma belli decerneret; Iam. n. sibi psuaserat maxime ex roma-
nis ducibus se consilio. solertia. disciplina. ac omi munere militiæ
cõferendum Hãnibali esse: sed tempus iam instantis hyemis impedi-
mento fuit. ne iusta acie cũ hoste cõtenderet. Nam leuibus q̃busda
conflictibus pmissis. cum non fatigandi milites frustra uiderentur in hy-
berna concessit; Principio ueris ptim litteris Fabij: q alter ex
nouis consulibus eius anni erat: ptim natura sua exercitus celeri-
us opinione omnium ex hybernis egreditur. & aduersus sedẽ-
tem eo tpre ad canusium poenos exercitum ducit; Factũ est
aut pplrate castroz & certandi studio ut paucis diebus ter-
colladatis signis acie dimicaret: primo die cum pari ppe spe-
usq; ad noctem pduceretur pugna & ad neutra ptem victoria
inclinaret: utriq; ueluti ex composito se in castra recipiunt:
sedo supior poenus duobus ppe milibus & septingentis ex hostibus

cessit reliquas copias in fugam uertit: tertio die romani diluendæ ignominiæ cupidi quam extremo detrimento acceperat primi pugnã exposcut: & a Marcello in aciem deducuntur: cuius ferocia admiratus Hãnibal dixisse traditur rem cũ eo hoste sibi esse gerendam q nec victor nec victus quescere posset. Prælium deinde atrocius q ullum exsuperioribus fuit. nitentibus romanis recentiq modu resarcire: pœnis uõ indignatibus q nup uicti victores ultro ad pugnam prouocarent: tandem romani a Marcello increpiti monitiq daret opam ut nõ ante cladis q victoriæ mutuus roma ueniret: gradum acrius intulere. nec prius dimicationi finẽ fecẽ. q triplicata ppe illata clade hostẽ in fugam cõiicerent; Sub idem tempus simili ppe ratione qua amissam fuerat Fabius max. tarentu recepit: quod ubi pœno nuntiatum est dixisse eum tradunt: & romani suum hnt Hãnibalem; Sequeti anno Marcellus & Crispinus creati consules. omib uiribus icumbentes ad bellum duos cõsulares exercitus aduersus hostem ducut: quos Hãnibal æquo campo sustinere posse diffidens. quom alias sæpe tum eo tpre ome ingenium adhibendum putauit. ut hostem quem apto marte supare nõ poterat dolis caperet; Hec cogitanti loge maior q ausus esset optare occasio gerendæ rei obijcitur. Syluestre erat tumulus mediis penè inter punica & romana castra sub quo turmæ quædam numidaz latebant iussu Hãnibalis: opportunis locis cõstitutæ: ut aliquos ex hostib uagos palantesq excipent: ex altera pte cosules comuni omiz uoce & sententia mõti uisendum hũc tumulum: deinde si opus foret occupandu censent. ne eo nocto potiantur hostes. & suis deinde cerviciby imineat. Sz prima exercitum mouerant ut speculent natura loc ambo ex castris exeunt & eo cum paucis equitiby pficiscens incautius q tantos uiros decebat in præparatas insidias incidunt: mometo tpis circumuenti cum ex nequ prumpe a fronte & a tergo cederent. necessitate magis q consiliõ ineunt: in quo Marcellus egregie pugnans occiditur. & Crispinus uulneratus uix tm spaciũ adeptus est ut se ex manibus hostium eriperet; Hannibal postq. M. marcellum q maxime ex romanis ducibus repsserat circum uictoriaz suaz interfectum

Victoria R.ō

Marcelli mors

audiuit.
inuictum
cipi licet
excellet
mus qu
rum alt
motes
spinus
annudo
ut cau
rcæ ab
nocte
tissima
nibal
pfugæ
adesse
ta rel
sta Ha
tur ut
Post he
mi be
copiss
gallia
Bus in
Accid
dis a
arte
no co
magn
Hani
pauc
ac ru
bat c
pinqu

87

audiuit. subito in collem ubi pugnatum fuerat transtulit castra: ibi
inuetum Marcelli corpus honorificentissime sepeliri iussit: ex quo p-
cipi licet quantum ualeat apud omnis gentis homines animi magnitudo &
excellentia uirtutis: cum interitum praestantissimi ducis ne crudelissi-
mus quidem hostis honore sepulturae passus sit carere; Romani inte-
rim altero consule amisso: altero saucio. extemplo se in proximos
montes recepant. & in loco tuto posuerat castra: ipse aut Cri-
spinus ad uicinas ciuitates montium miserat qa collega interiisset &
annudo eius potius eet hostis a litteris nomine Marcelli compositis
ut cauerent; Salapiam iam Crispini nutius uenerat quom litte-
rae ab Hannibale afferunt significantes Marcelli nomine se eo pxia
nocte uenturu: salapitani cognita fallacia uiri. nutioq; remisso inte-
ntissima cura hostilium aduentum expectant: quarta uigilia Han-
nibal ad urbem uenit: in primo agmine locati ex industria erat
pfugae romanoru. ut latine loquentes fidem facerent Marcellu
adesse: horu cu ad sexcentos oppidanos introduxissent. clausa por-
ta reliquas copias telis repellunt: introductos ad internitione caedut.
sta Hannibal irrita incepti ptesus castra mouet & in brutios pficisci
tur ut locretibus terra marique a romanis obsessis auxiliu ferat; &
Post hec ingenti cura patrum plebisq; noui consules facti duo pritissi-
mi belli duces. M. Liuius & Claudius nero: qui pritis inter se
copiis in prouincias pficiscuntur. Claudius in salentinos. Liuius in
apuliam cotendit aduersus Hastrubalem barchinu: q supatis alpi
bus ingentibus pedite equitumq; copiis iungere se scipi ppabat;
Accidit aut p id tempus ut Hanibal magnis afficeretur incommo-
dis a Claudio consule. q primu in Lucanis adhibitis etia punica
arte insidiis hostem fudit: deinde in apulia prope uenusiam poe-
no congressus tumultuariam pugnam tanto impetu coseruit ut
magnu numeru hostium interficeret; Quo detrimeto affectus
Hanibal extemplo ad repandum metapontum se cotulit: ibi &
paucos moratus dies copias ab Hannone accipit & suis adiungit
ac rursus uenusiam repetit; Claudius no longe a uenusia habe-
bat castra & interceptis hostium litteris. cu Hastrubalem appro
pinquare cognouisset dies noctesq; agitabat animo qbus mois

hominibus Han.

fallacia nuncii

efficere posset ut tantor. ducū copiæ simul iungerent: itaq; omi
ratioē subducta cōsilium cepit piculosum ut apparebat futurū.
sed forsitan eo tpre necessariū. Nam sub legati custodia da
stris relictis ipe cum pte exercitus magnis itineribꝫ in picenum
pfectus sexto die senam puenit: ibi consules ambo iunctis copi
is ppter methaurū flumen Hastrubalem adorti secūdissimo
proelio cōflixerūt; Ad. LVI. hostiū milia eo die cæsa dicunt:
paremq; ppe aiunt acceptæ ad cānas redditam hosti cladem.
At Claudius nero post hanc memorabilem victoriam nō minus
celeriter q̄ profectus erat uenusiam repetens caput Hastruba
lis ppe stationes hostiū poni captiuosq; dimitti iussit: q tantæ ca
lamitatis nuntium ad poenū deferrent: nā eum ignorare eo
ptum est: que parata primū occultis cōsiliis: que deinde acta
primis diebꝫ fuerat: in quo mirari libet callidissimi ducis soler
tiam sic deceptam fuisse a Claudio in tam modico castrorū inter
uallo. ut prius cæsum cū omnibꝫ copiis fratrem q̄ profectū reuer
sumq; in castris cōsulem ro. sciret. Vere Hānibal hoc tam ingenti
nō solum publico sed etiā priuato pculsus uulnere uicissitudiē
Karthaginiensiū rerū se dignoscere inq; paulo post ex iis locis
pfectus in agrū brutiū se recepit; Non. u. Latebat pitissimus
ducem q̄tum accessionis romanæ rei ea plaga ad methaurū ac
cepta q̄tumq; momenti ad summam uniuersi belli factura esset: ipe
tamē omnibꝫ uiribꝫ quæ sibi in italia post tot cōserta proelia. tot
expugnatis urbes relinquebant. simul collectis inuicto animo per
id tempus bellum sustinuit: & quod mirū cuiq; uideri debet exē
citu ex hyspanis. afris. gallis atq; aliis gentibꝫ mistus sic concordes
siue auctoritate siue prudentia tenuit. ut neminima q̄ de seditio
dissensione militaris sit in castris audita. Nec iam romani. sici
lia. sardinia hyspaniaq; receptis. hūc hostem aut in italia delere
aut ex italia deducere prius potuerūt q̄ in africam mitterent
P. cor. scipionem: q ex pplīquo inferens poenis arma. in tan
tum discrimen rem Karthaginiensem impulit. ut exteplo ne
cessitate coacti Hānibalem ex italia reuocarent; Erat p id te
pus sicut anteductū est in agro brutio poenus: ac excursionibꝫ

Conflictꝰ Hannibal.

magis q̄ iustis proeliis gerebat bellum: nisi q̄ aliquādo cum Sempro-
nio cōsule tumultuariā pugnam cōseruit: nec multi tp̄ris inter-
iecto spacio cū eodem iusta acie dimicauit: primo certamine poe-
nus. scdo romanus superior fuit: nec iam ultrā in italia quicq̄ memo-
ria dignum apud grecos latinosq; auctores ab Hānibale gestū
compio; Iussu. N. Karthaginiensium in africam acersitus post sextū
& decimum huius punici belli annū italiam reliquit: multum ē Hannibal imbā rel.
prius de senatu Karthaginiesi: multū etiā de seipso questus: de
senatu quide q̄ se tam de diuturno tp̄re in hostili cōmorantem ter-
ram pāy supplemēto pecunia & ceteris rebus quae ad usum belli ē
expetebantur adiuuisset: de se uō q̄ totiens romanis legionib; fusis
cesisq; morum semp post uictoriā trahens spaciū dedisset hosti ad
resistendum; Memoriae quoq; pditum est. eum priusq̄ classem ē
conscederet ppe Iunonis Laciniae templū, arcu cōdidisse punicis
grecisq; littēris insculptum in quo res ā se magnifice gestae sum-
matim cōtinebantur; Decedens aut ex italia Hānibal satis pspa
nauigatioē usus paucis diebꝫ leptim tenuit: ac omnib; copiis ī ter-
rā expositis adrumetum primo atq; inde zamam pfectus. cum
cognouisset quo statu res Karthaginiensium essent: cōmodissimū
esse statuit de finiendo bello cōsilium inire: itaq; placuit ei ut ad
Scipionē mitteret qui ab eo postularet ut aliquē locū medium u-
triusq; colloquio deligeret: uelle sese de sumis reb; cū eo agere:
nec satis cōstat utrū iussu senatus an priuato cōsilio id factū a poeno
sit; Colloqui veniendi Scipioni causa nō est data: quia ob rem con-
stituto die cōuenere in patenti campo cū singulis interp̄tib; duo cele-
berrim duces & potentissimarū gentiū imperatores diuersis sententiis ē
de pace & bello sermone habituri. Nam Hānibal ad pacē maxīe
inclinauerat animū. q̄ cernebat rem Karthaginiensium deteri-
orem in dies fieri: siciliā. sardiniā. hispaniasq; iam esse amissas: bel-
lū ex italia in africā trāslatū: Syphacem potentissimū regem ro-
manis captum: omnē spem salutis in issdē copiis esse repositam. quas
ipse uelut diuturni belli reliquas ex italia traiecisset: quib; si quid du-
rius accideret. uix tutum Karthaginiesib; ul' externi ul' ciuilis ro-
boris supesse ut ad tuenda Karthaginis moenia sufficere posset;

fgitur longa oratione usus uehemētissime cōtendit. Scipionē in
eam sententiā trahere ut pacem q̄ bellum mallet: sed Scipio esset
cōficiendi belli a pacis cōsiliis abhorrere uidebatur: itaq; post
longum sermonem ultro citroq; habitum re infecta ex colloquio
discesserūt; Nec multo interiecto spacio proelium illud me-
morabile apud zamam cōseruerūt. quod secūdissimū roma-
nis accidit. Primo cōcursu elephanti karthaginiensium in
suos cōuersi ostatu hānibalis pturbarunt: & Lælius ac Ma-
sanissa ex utroq; cornu pauorem augentes nullus equitibus spa-
cium dederūt ut se ex fuga recipet: pugnatū est tōnē a pede-
stri acie diu atq; acriter. cū pœni superiorib; uictoriis freti in suis
dextris totius africæ salutem collocatam putarent: romani aut
animo pares. spe etiam superiores essent; Sed romanis non medi-
ocre momētum ad uictoriam fuit. q; Lælius ac Masanissa pro
fligatis equitib; opportune in proelium redeuntes maximū ter
rorē; iniecerūt hosti; Eoq; n. aduētu celeriter factum est. ut pœ-
ni renitentes ardorem pugnæ nullum saluti suæ preterq; in fu-
ga remedium quæreret: supra uiginti milia hostium eo die ro-
manis cæsa. totidem ppe capta dicūtur: ipse hānibal dux ad
ultimum euentum pugnæ moratus e media cede cū paucis effu-
git; Accersitus deinde karthagine ut labenti reip. subueniret
ostendit senatui nulla spem in armis ulteriꝰ esse posse. suasitq;
ut postpositis cæteris rebus mitteret ad imperatorē romanum: qui
quacūq; ratiōe possent de pace agerent; Missi dece legati: cū
pacis cōditiōes karthaginem retulissent. ferūt Cisgonē; quēdā
paci aduersantem sententia dixisse de renouādo aduersus roma-
nos bello: quæ cū a multis audiretur. indignatus hānibal eo te-
pore ab impiis uiris talia iactāri. dicente adhuc hominē e supiōr
loco detinebatur: & cum hoc audax negociū ac libera ciuitate
indignus uisum multitudini esset: sudo estum ascendens. Neq;
inquit indignari oportere si is q a prima pueritia a karthagie
ppetuus i bello & armis ætatem egisset urbanas consuetudines
ignoraret: post hec de cōditionib; pacis ita prudenter diserut
ut exemplo karthaginienses tanti uiri auctoritate cōmoti acci

prendas eas leges: quas auctor & necessitas amet cōseret
fuerit aut emidiationes Admodū dicet. quales uirtutes uirtus
extremus ueh ipsoē consequeuere. Sz pl⁹ cetera carthagi-
nenses animū stipendiū populo romano usq; ad ceteū tēpus
solue tenebant. Cū uenisset dies q̄ prima pensio cōferēda
romanis erat & q̄ geminaret aes ad mora habuit ferūt hanni-
balem cōmotū tumultu lamentatione penos ex sui effudisse. Et
q̄ceptū ab hasdrubale hedio q̄ tūc totus Carthago nescia:
tā effuse lētaret. nō dubitasse nō letamus hoc illū cē casū. Sz
eos tantos lachrymas dicentes: que eo tpe i humore mala
qd mouisq; priuati Cum pecunia tāgeret potius manarēt. q̄
omēs ei Romani classes arma et amplissimas uictoriarū
spolia carthaginiensib; detrahebant. uirtutisq; ipsorū legē
Non me pertinet auctores cē: q dicāt hannibalem. uerūtū ne-
potem scipioni dederet. statim. cc male gesta i asia pfligisse.
Sz utcūq; subito hoc fractū fuit i aliquanto post pcliū illud ar-
zamam commissum pacē referre uidetamus. Cū satis cōstāt
cū. desperatis rebus i asiam pfectū exulisq; multitudo
cū peruenisse. famaq; haud dubia cē. tum hospitio tuto tuisq;
honorificet. acceptū cē a rege. ut statum publicis priuatis ac
priuatis consiliis adhiberet. Erat. n. hannibalis nomē magō apud
omnes. gloria. Cuius nusq; arcebat ira. cōtēptus i romanis odiū.
nec meniens stimulus ad exercendū bellū. Quare opportune
accessisse uidebat nō solū ad inflammandū animū regis. Sz i ad ap
parandā uiā gerendi adūsus romanos belli. quā unicam
tutam cē dicebat si arma i italiā transferret. Et italiā gētes
comparare uelut nullas: q̄bus solus uictrix aliqua gētū potuisset
superari posset. Centū nauiū classem. decē ex milia pedituū
mille equites parebat allegē. his copiis se italiā ita tutaturū
polliceba: nec mutaturum itaq; gentes quas seruet ob ea
certē memoriā primus gesti belli nec nō ter hōrare ha-
nibalis nomen. Spem nusq; affigebat deinuo renouādo
bello: si q̄ regē sibi haberet carthaginē mittē: qui fortunā
barthinā cōtraheret atq; eos ānos q̄no uocarent q̄bus i primum

Popuh romam erat inuisum. Assentiēt Regē. Aristonē quēdā
tyriū delegit hominē callidū z idoneū. adhor negociū cōfirādū
hunc magnis pmiis pollicitationibꝫ pfecit vt metu ingnē
peteret omnes cōueniret z mandata q̄dam ubi suis ad
eos deferret. tra hannibal pria exul z totiū orbē terre ad
romanos cōtinebat bellū. Nec iā inuises he cogitationes mut-
bant futuree. si mithridates ut adhuc expit fuit z ei mag.
q̄ adulatoribꝫ z pmptuarijs suis fidem fecisset. Sed inuidia
q̄ plerūꝫ regū domus solent multos hannibali aduersos
pepercit: qui cū uereret ne callidus imperator uis cōsilijs de
uicpando gentiū regis imaxumū auctoritatis z potētie suū
offenderet: cū suspectū reddē nitebant. Accidit z q̄d tpis
ut. p. Vilius legatus cphasum ueniēs frequētē cū paruo
famone hzet ex q̄ fama data ē obtrectatoribꝫ cōmodi fa-
cultas z tanto suspitio defuit hannibalis antiochū orta ut
eius consilio regio excluderet. Sunt q̄ dūt eodem tpe. p.
aphricanū unū ex legatis ad antiochū uenisse: cū paruo
esse comitū. z it alia multa ab hannibale pcessisse. ut ex ai
sentēna diceret. quē max̄m imperatorē fuisse censeret. hanni-
balem aut scipionē. pmo loco sibi alexandrū macedonē
regem. 2o pyrrhū epyrhotā. 3o se ipm collocandū
uideri. Adhor leniter arridentē Affricanū dixisse. Quid
censeres hannibal si uicisses. Me profecto dubio mgt
comites alios imperatoribꝫ anteferrem. Hoc responsum placuisse
scipioni ferūt: q̄ secum post habitū nr̄ cōsilium cōgressoq̄
secretum cōperabile omnia quedā assentatione aperuisse ige-
nio relicto uidere. Post hoc hannibal occasionē nactus mutuo
cū alloquendi iam inter a prima puericia cognitus sese ipm
pregnit. Se de odio suo i romanos differuit. ut i pmā pfec-
turā. quā appe ambiscerat: animosq̄ faceret. Itaq̄ rex nō
sustineat nāo hanc duce cū regia classe i Italiā mittē. ut pūtōmissi
uiri exercitui hostiū popli romani signa cū sibi pfuasisset
uinci ignauiaq̄ expirent. Se uno animo omnes pariter ethnicos hanc
sententiam admissuros. Sed Tullius sen. q̄ se uera in ea re ingenia cōspexerat.

Mutant nūm regis hmor ⁊ hortatione q̄ magnū momētū
ad bellū habitura videbatur oīa circuit. Hortatus ē. H. Annibal
ch̄m ut iuuenā tranquillus spērnet rē sicū agerēt non patrē
suū bella gliam ad alia genuisse. Rex ig̃ Isiasus paulo post ī
graecā phōsorē ad exstruendū nāūs romanos bellū. Vbi nō
longo ītervallo spatio cū de cōstituenda thessalorū gēte cū p̄
filio agitaret. Hannibal nouatum sentētiā regis nō sine thessalis
q̄ de summa rei ita clare nō dissentit vt alphonsoue oīum
quos ibi videat assensū q̄ moueret. Non n. thessali magō
pere laborandū q̄ verendū oīb⁹ nōis censuit vt plerisq;
mandatū rex. aut ī bella sūrectā venisset aut neutri
parti adhesos diuturnorū ocios spectaret. Adiuit p̄tēa
cōsiliū. de offerendo expugnāq; bello suisq; opera aliq̄d cō-
ferendū magistratibus obsequiosus ē. ⁊ detulit. Audiuisse
poenos summa attētos suisq; illis laudata magis ⁊ posita re
aut effecturi cōplura exque plerisq; mirāt hūc ducē q̄ tot
annos cū pfecto ro. oīq; pene gentū victore certauerat
ex hac post habitū ee a rege quo erat ei opa ⁊ cōsilio ma
xime expetendū. Quos ut ī tanto ardore animi ex gratia
ac gloria poterat. q̄s nō gerendi cū ro. bellū accōmodatior.
Hinc tū posthac rex inuitio gerendaq; rei nō nihil ipse p̄bet
cū exhort gsilia dederit fassus ē nouū hannibalē p̄uidisse ea q̄
maxime ēent. Nam cū bellū in graecia p̄sperē euenisset romā
Cesar ex europa asiaticus et ephesum se recepit. illinc soluit
ariis parū aūo destinabat minime credēs tumēda ee ī asia ro.
arma. Nec decrat taha cōpositoris adulatorū assentatio pr̄a
malū regū qui dū ea q̄ nolūt libent audiūt: se adulari
sinūt ⁊ fallī equo aūo patiūt. Sed hannibal cui erat nota pa
tentia ro. ⁊ dominandi cupiditas regē monuit ut de oīb⁹ alijs
p̄tq; de pace cogitaret. ro. nos crederet nūq; getulos: nisi cū expli
cent. ni sint ītra Europaq; ista et ī tyrrena p̄te orbis terre
extendere fines imperij possint. Motus nūtio Vir Antiochus
exemplo polixenidas hortatq; sagaē ⁊ maritimis ōrātibus
assuetū adiuuantibus romanos classi ire obuiā iussit. ⁊ pecū
niosū misit ⁊ magnū Vim nauiū cōparauit. huic deinde
classi hannibalē ipm ⁊ appollonium quēdā exercitibus suis p̄fecit
qui cū audisset pollicendū cū romanis cōgressū haud p̄spere

rem gessisse. ꝓcul ipsi cū rhodijs qui socij erant populi rōmani
committendū putarent Hannibal ī ea pugna eudamū prefectū
rhodiorū a sinistro cornu inuadens iam ꝓtectā nauiū earū
uerterat. r sine dubio superior erat. cū ex alio cornu hostes
fugato appollonio aduolarūt r uictoriā ꝑpetrā recta ex oi)
manibus extorserūt. post hunc nauale pugnā parū foelicē
tractatā nihil fere memoria dignū ab hannibale gestū ac-
cepimus. Nam debellato antiocho Romani ꝑtz alias condiciones
quas imposuerūt regi hannibalem ꝓ̄m sup̄plicē. p. hoste ꝺ
tradi postulabant. Hec hannibal multo ante ꝓspiciēs. subito
post illā memorabilē pugnā ad magnesiā commissam: qua
regis opes corruerūt ab antiocho discessit. r longius creo
rhy euagatus tandem ad prusiā bithinie regē confugit. nō
q̄ ī tanta ei spem uitā reponeret. sz q̄ t orbem terrarū
longe ꝓ̄a nauig̃ dominātibꝫ romanis nemis hostī mag
necessariū quē posset q̄ huic q̄ uellet sibi petendū ꝛ̄cipiebat
Sunt q̄ misso antiocho tarentū ꝑfectū ad corinthum hannibalē
dixisse ibiq̄ extemplo insignia esse cū magna ira mei regis
ferū ferre. ex quo uerisimile ne cretheuses sibi manus inie-
cerēt: tale remedium inuenisse. ad pericula euitanda. Arto
xias ꝓuincie armenie ꝛ̄fectus ī templo deum ad olimpi ostē
tandum se corpus uelut hyeranti sui maxima cura sollici
tudinem ꝗ̄ce. Ex altera parte. strabas grecus q̄ ꝑ romanis ī
plerisq̄ erat. domi abiecit. dū illi templū custodiūt ne ar-
phoro se instructus superare interim hannibal uelit ī altum
datis ī bithinia ꝓfugit. Est aut ī bithinia uicus iuxta litus
nicee: que ī tale regionis Libissam appellāt. de q̄ utrum
ossa cremata ferat solutū sit. Corpus hannibalis libissa
tumulabit terra. Eo ī loco diuersitas poetas nō ī cer
ta ordo cultū agrestis: sz ī nautis. Equis: ac militibꝫ exer
citus studiū adhibens. dicit aut structores q̄dam hor
tos prusiā gerentē bellū cū Eumene pergami regi: q
soceris animosissimū populi romani classi hannibalē ꝓfectū
hinc nō nouo ornēto Eumenē aggressus ex nanali ꝓlio
uictoriā reportasse. Diam pars q̄ pugnā miscet hannibalē
tradūt magnā sarcinā copiā i nauā uictima direxisse.
deinde misso ꝓcero dū eius nāes oneloſq̄ occuparet ocha
mon nauā ī hostiū naues ī ruisse atq̄ eo pacto ī plurimos
hostes ignē nouū grecos ī fugā uertisse. Eius aut fa
ctū rei. nō uetustiores annales. sz Emilius ī troguꝰ-

mennuerūt. Itaq; fuit prouſ Auctorē ſit. Cethegū huic
regū cōtemnendū romā ꝙdā ſenatuſ. T. flāminiū cui
ob ruſ ī gnarra geſtus celebre nomen eſt. legatū ī aſiā
miſit ut ḡtū conciertuā aſſequi poſſū eū utroq; coge de pace ag̃t
Iſe cū ad principē uenuſſet nihil aio ferēs hūiez nimiſſemū nominī
romano ex tot domitiſ gētibz ꝓpriſq; eſſe ſuperſſe. magꝭ cōtēnē
ꝝ rege ipetrauit. ut ꝑ hannibal abierit. tam nihil animo pemſ
leuitatē preſſe ſuſpectā hūſ ī diuerſorio ꝓluerſ animalē
ferebat ſepēq; exitiuſ ꝓperauerat ad oppiſſandā fugā ſi q̃ repē-
tina neceſſitaſ cōpulſſet. Auxerat ēt ne mediocriter hāc ſuſpi
tiōz ſua flāminij auerſio. quē ſibi tā pūꝛ ob cōe odiū mbiſ
tum priuatim ob memoriā flāminij pris ad trāſimenū lati
Trecenti oīuz romanoꝝ Theſſimū ee credebat. Ita anxiē
tatiſ remedia ut ꝑ dixim̃ adhibebāt. parū ſibi
adūſus tantuſ opes ꝓuincia. cū militū regij frequentiſ ad eū
capiendū miſſi indigē miſcerēt domū. Ad pmū coꝝ aduētū
tētauit hannibal ꝑ ḡs pmiſſimū exitū fugā capiſtere. Vbi cū
loci ciſtodiis teneri ſenſit oī ſpe euadendi abiecta ſtatim mōti
uolūtatis romanoꝝ manuſ effugē. Alij ſerūm abeo uſſuz cō-
preſſa gula ſpiritū ītercluſiſſe tradūt. Quidam ſanguinem
tauri. ſic clitarchuſ ſtratocleſq; à themiſtocle fingūt bibiſſe
eū dicūt. atq; eo potu mortuū cōcidiſſe. Liuiuſ aūt cōplu-
riſq; hiſtoriē auctor hannibalē ſcribit uenenū ad ſilex cāuſ ꝑ-
parauiſſe. ſolumq; nigenti cura ꝓpz romanū. Vbi mariſ iam
cōſumpti ſenex tamē tūz pūs deſiderū teneret. Romani pres
pyrrhū epyroꝝ regē Theſſis ſibi appropinquāte nūciis ro-
nebiſq; uenenū monuerūt ut mueret. Hi uerbis regē
regis dignaſ muneꝝ dexter oblatuſ hoſpes hoſpitē ſcelē ꝓbuit.
His dirūſ regē prudiā mitis exercitationiby delectatū uenenū ſibi
cōſciuiſſe memorāt. Lxx. etatiſ āno ut q̃dam memoriē ꝓdidēr.
defuncti corꝑ aḡ pontū libiſſā. collocatū dūt ī lapideo ſepulchro.
ī q̃ ſcripſit ſe hannibal hoc ſituſ eſſe. Sz ei mētis mūtū anteq̃ ex-
ēo. uim uenenū ꝓfuit multū ignauū erat ītꝓbabāt. plerisq; flāmīnū
auditatiſ negabāt q̃ nemo ſibi cui dā ſuoꝝ ſi gladiū (ut
aūtor exhibuit) oppꝛmendi ex ātiq; etate uiuū ā q̃ uis ultimuſ
ꝓbū rei pudēdē ꝓpe uictoriē oīuz gentū timuiſſe poterat: quidā
nō ſuchū exercitatuſ flāmīno ꝓbabāt laudi q̃ pūs hoſtem ꝓpe
ro. de medio ſuſtuliſſet. Cui ſimiles uel. ac robuſta etas: nō
tū ingenū cōſiliū uel militaris peritia deeſſet q̃ pruſiā ad

ad urbem cōtulit Asmag nouis bellis cōmouē ac ptrebare po-
tuisset. Erāt. H. qd hēr in ample latīne regni opes ut non
facile cōtēnere inderet. Nam posteris hēris Mitridates
latine rex dm nanalib certaminib cop̄is pfis ro. fatigat
adūsus. L. Lucullū. ac CN. pōpeū pstrauisse nuos magnos
cū magnis exercitib Italie stetit. Idem Aroge prussiā duce
pstimis hannibale timere potuit. qre nō uitti ea pinde cā
Q. Flamininū oppimāt ad prusiam nuntiū cū legatis. ut
hannibalē uere secretis consiliis aspiret. Verū eccē libet
hoc qsiti cū Q minucio nō tam ut pūs uocē hannibalem
a medio tolleret qz ut hō q tot ī flixerat suc. roi. p. clades
romā uinus ī duceret ad qz ppte ro. utile. sibi nō honorifi
cū censeret. Tali quē uocē usus est hannbal penus ut
ut alia omitta: tam bellicus suis dictis laudib nō uerecundus
excellens. Cui sine simil. sine ingenium. sine egregia rei mili
taris disciplina qlq monēti fuerit ī rebs facile exco ī-
telligi licet q carthaginiensis bello tanta nōtentione susceptō
nō prius se uictos confitti sūt: qz cū sint hannbal apd romā
magnus ille filio supatus. ut bellum cū eo nunq̄ stetisse sunt
cū hannibale ducē atq̄ una cū eo edidisse uideantur.

Cornelio scipioni qui primus hominē uictū a se
gentis Africanus est dictus: patre fuisse cōstat
P. Scipionē uirū patricium et nobilissima
Cornelioꝝ gentē: cū quo primū Romano
imperatore hannbal penus signa in Italia cōtulit
Is cū multas esset in hyspania uictorias cōsecu-
tus rebq̄ gessisset memoratu dignas: demū quo-
da die aduersus hostes into dū se se offert ubi
plurimus labor: plurimū periculi erat: subito
perculsus ictu occidit. Simili penē casu. CN.
Scipio eius frater paucis post diebus fortiter
pugnās interijt: Amboq̄ ī imperatores prēter
rebq̄ gestaꝝ nomen: magnū quoq̄ fidei: tem-
perantie: uirtutis desiderium non modo militib
suis qui supsuē: sed et hyspanis gentib reliquē-
runt. At nō. CN. Scipionis. P. Cornelius Ha-
sica filius fuit uir consularis triumphalisq̄:
qui Adolescēs cū eet pro accipreda matre

Idea in

idea in tota ciuitate est uix optimus iudicatus/Publij autē filij fuere Scipiones duo egregia sine dubio proles: quorū Alterū ob Asiam deuictam Asiaticū: Alterū uō domitore Affrice ob memorabile uictoria de Hannibale & de pœnis ut supra diximus Affricanū appellat: De quo hec scribenda suscepimus nō tā ut eius nomen a grecis latinisq; scriptoribus celebratū his litteris fieret illustrius: q̄ ut res gestæ series et domestica disciplina esset nostra opa in oculis hominū collocata: quā ueluti imaginē preclare uirtutis/imperatores et duces cū instituerent: imitatioē dignissimā inducaret. P. Cornelius Scipio iā inde a puericia: cū eximię indolis & summę uirtutis specimen preseferet sub auspitio patris cœpit disciplinis militaribus eruditi: Duxitq; est autē in castra initio secūdi belli pumici .VII. & x. agens annū ac breuis temporis spacio fastū e ut magnā laudē a sumo uiro et ab exercitu cōsequeret equitādo/ uigilando/ otia militari labore tolerādo: ēa insuper documeta ui atq; ingenij dedu ut gratiā simul adipisceret & admiratiōnē gentiū cōmoueret: Hā equestri prelio/ q̄ ad Ticinū amnē P. Cornelius consul cū Hannibale cōmisit: interfuisse Scipionē constat: proditūq; memorię a quibusdam auctoribus est: Cornelium patrē saluciū ac prope abbostib circūuectū a scipione filio iā tū pubescente fuisse seruatū. Eo deinde tempore quo apud cannas cū magna calamitate ac propē pernitie Romani imperij certatū est cū ad decē milia hominū cannusinū perfugissent & oēs uno ore Appio pulchro: qui proxime ędilis fuerat. P. cornelio admodū iuueni imperiū detulisse: declarauit Scipio quanta sibi uirtus quataq; animi magnitudo inesset. Hā quibusdā iuuenib; de relinquēda italia agitātib; in cōsultatiū cętus prorupit ac stricto gladio iurare oēs coēgit se rē.p. nō deserturos: Hec alia q̄ eiusdē generis magnitudine quadā ui atq; ingenij ab eo iuuene edita populū Ro. compulerūt ut ei supra ętatē: supra ei cōsuetudinē magistratus curāq; maximas res deferret: Quippe ante

Legittimū tempus ędilitatē peteret et si Tribum plebis Aduersarem̄: quia mūdū satis anoꝝ esset: pervicit tamen ut per tribus duceret̄ atq; eptē plo frequētibus suffragijs quiritū ędilis curulis est declaratus: cū uō pater patruusq; duo egregij Imperatores breui interuallo in hispania cecidissem̄: curandúq; a po. Ro. ēet ut Aliquis dux singulari uirtute in eoꝝ locū succederet: memo rebatur: qui ad hoc graue ꝛpiculosū bellū consul crearet̄: cū ceteri reipublicę principes in tanta facultate silerem̄ / Unus Scipio .1111. et uigīti años natus in mędiū prosiliens ingenti fiducia professus est / se hoc munus libenti animo susceptuꝝ. Hac fortissimi iuuenis audita uoce nulla mora interposita est: quin incredibili studio suffragioꝝ imperiū in hispania Scipioni decernerent: Sz paulopost secū reputabat quiritēs aduersus quos pręnoꝝ ducem̄ er in gḷ regionibꝫ bellū gerendū esset / uix cędebat fieri posse / ut imbecillitas ętatis tāta grauitatē reꝝ substineret. quare momento tpis quasi iā decreto rei cēturias peniteret / magna animoꝝ cōmutatio facta est. Ed ubi animaduertit Scipio statī Aduocata cōtione sic de ętate sua ac de bello / q gerendū erat disseruit: ut ad se unū intuendū omes Audientes conuerterent et ad pristinā spē bene gerēdę rei po. Ro. ai alijsq; uirtutibꝫ uehementer excellens: ꝫ prestās etiā pulchritudine oris et totius corporis forma cōspicuus: lęta atq; hilari fronte: quę plurimū ualent ad gratiā hominū conciliādam: habebat et in gestu et i motu summā dignitatē. Ad hęc ai bona munera q; naturę cū militaribus accederet gloria dubiū erat gratior ne gentibus domesticis uirtutibꝫ an mirabilior bellicis artibꝫ foret: imbuerat et animos multitudinis superstitione quadā: q singulis diebus: et quo uirile togā sūpserat / in capitoliū ascendere ac sine Arbitris ędem ingrędi cōsueuit: ut crederent homines sicut iā multo ante Humam

Pompiliū ab egᵈria nimpha: sic ēt ipm archana quē-
dā in templo doceri: quę ceteris non essent cōmuna.
Preterea ut olim de Alexandro Macedonū rege: sic
ea tempestate de scipione quidā finxisse uident̄ an-
guē i cubiculo matris frequenter uisā. Ceterū ijs
omissis. P. scipio ex italia decedens cū decē milibus
peditū. xxx. nauiū classe onerē autē quinqueremē
erāt in hispaniā proficiscit̄: ac paucis diebus ad
emporia delatus copias exponit terrestrēq; iti-
nere tarracone concedit: ibi cōcilio indicto le-
gatis ex socijs urbibus frequentes conuenē. qui com-
ter benigne q; accepti grata responsa domū retu-
lerūt: post hęc scipio ingenti cura ad futurū
bellū intentus cōmodissimū esse statuit reliquias
ueteris exercitus: quę uirtute. L. Martij seruate
erant / suis copijs adiūgere: Ham post duos scipio-
nū interitū: cū hispanię prope amisse: Romanę
legiones fusę fugatęq; essent: unus. L. Martius
Romanus eques collectis duorū exercituū reliqs
preter oēm spem ex ultatis uictoria hostes contu-
lit bellūq; in hispania aduersus tres pcnos duces
incredibili uirtute industria q; substinuit. Ad has
igr copias quę in hibernis constitute erāt / cū ue-
nisset scipio excitati sūt oēs ad spem bene
gerendę rei, et ueterū imperatoꝝ memoria renō-
uata ut nemo miles ect / qui iuuenē intuēdo
explere desiderium pōt: ipse nō collaudatis mi-
litibus q; de re. p. non desperassent ānem oēs. L. Mar-
tium in precipuo honore habuit ut ostenderet
uirū qui suis uirtutibus cōsideret / alterius glorię
nō inuidere. Exacta hieme cū nouū uetereq;
exercitū ex hibernis deduxisset omniū pnū
Carthaginē nouā oppugnare cōstituit: Hulla
enī ex hispanis ciuitatibus opulentior habebatur:
nulla cōmodior erat ad bellū terra mariq;
gerendū: Quin et carthaginēsiū duces omnē appa-
ratū belli et quicquid pretio dignū habebat in
hac urbē cōgesserat: Eā q; ac eius arcē ualli-
dis presidijs munierat: Spī nō ne tribus una

regio premeret⁹, diuersa petierat loca nihil minus
eo tpe: q̄ carthaginis oppugnationē timetes. Scipio iā
omb⁹ necessarijs cōparatis ad eā obsidendā cū oi exercitu
profectus, terra mariq⁹ urbē aggred̄it⁹. Negocium ar-
duū & diuturnū apparebat futurū, q̄ urbs munita
erat & defensores ita animati, ut non mō tuerī
carthaginis mœnia: ꝟ ō⁹ erūpē in hostē et castra
Romanor⁹ aggred̄i anderent. Vers multa sut, dū
que uirib⁹ supare nō pont, ingenio cōficiūt⁹. Com-
pertū hēbat Scipio, stagnū q̄ haud procul abes
a carthaginis mœnib⁹ estu maritimo decrescere et
uado ea parte transiri posse: unde ad murū fa-
cilis esset accessus, tali occasione, qua nulla maior
ad capiendā carthaginē dari poterat, utendū rat⁹:
cū tempus cōmodū iussū est expediri acies & distri-
butis copijs urbē uehemētius, q̄ unq̄ antea oppugna-
ri jubet: spē interū fortissimor⁹ uiror⁹ manū deli-
git, quib⁹ impar, ut sup̄ato stagno, i murū ab ea
parte, que minime suspecta erat, conadam⁹. At
ij quib⁹ negotiū datū est, prospere traiecto stagno
cū & alia pte urbis acerrime pugnaret⁹, locū
que petebant, neglectū inuenūt, celeriter q̄
scadentes murū hostes atergo adoriūt⁹. Oppidani
et externi presidij milites: quib⁹ tatū repentim pe-
riculi preter opinionē acciderat, & templo mœ-
nia deserūt. ancipiti q̄ pauetes malo se i fugā
coiciunt. Instant tergis Romani subito q̄ urbē
capiūt diripiūt-q̄, ubi ingens preda et omnis
rer⁹, que ad belli usū erant, suma ē facultas
inuenta. Scipio ob bene nauata opera collau-
datis donatisq⁹ militib⁹ cū ei, qui primus murū
ascenderat, muralis corona danda esset, et cōten-
tio fuit duos milites orta omnē prope exercitū in
certamen traxisse, & templo contione aduo-
cata cōperti se habere dixit ambos paritor
murū ascendisse atq⁹ ambos coronis muralib⁹
donādos esse, quo factū est ut omis cōtentio, que
iā ad sumū peruenerat, tolleret⁹. Post hec ob-
sidet⁹, quor⁹ in ea urbe ingens copia erat, ciui-

tatib⁹ hispanię restitui iussit (ex quo maxime humanitatis et clemētię nom sibi cōparuit: multosq; populos hac indulgentia mouit ut ad romanū redirent ąpunico imperio: Sed omnī primū eius famā et benivolentiā auxit idq; a cūctis scriptorib⁹ ut sūme uirtutis exemplū celebrat⁹: Addusta est. n. in cōspectū imperatoris una ex captiuis uirgo longe ante alias specie ac pulchritudine insignis hāc et Scipio custodiri diligentissime et seruari integerrime iussit paulo post cū desponsata cōperisset Lucceio principi celtiberq; sponso ad se accito is adolescens erat integrā inuiolataq; restituit: Res est profecto celebranda hīc et ipe Scipio dignus ut tante mansuetudinis et cōtinētię ab omnī scriptorib⁹ ferat fructū: Huius beneficij memor Lucceius cum liberalitatē modestiā et singularē in omni grē uirtutis prestantiā Romani duas per suos populos diuulgasset, paulo post cū magna equitū manu in Romanor⁹ castra redijt: Carthaginēsiū duces Mago Hasdrubal: Barchinus & alter Hasdrubal Gisgonis filius carthagine noua amissa et si nō ignorabat quātū ad opinionē gentiū et summaz uniuersi belli esset detrimēti acceptū: tamen re primo tegē: deinde uulgatā extenuare ꝟbis quoad poterāt nitebant⁹, Scipio uō multis populis principib⁹q; hispaniz, inter quos duo rēguli Mandonius et Indibilis fuere, sibi adiūctis: cōstituit uō in ea loca iter facere quib⁹ i locis Hasdrubalē Barchinū esse audiebat, ut prius cū eo, q; Mago et alter Hasdrubal se ei cōiungerent, decertaret: Hasdrubal Barchinus prope flumen Bosulā ꝟsabat castra auidus et ipse certaminis et suis copijs satis fidens: Vbi ubi apropinquare Scipionē cognouit et plantie i tūmultū quēdā satis nā munitū sese recepit: quē i secutz Romanę legiones nulla morā interponēdā putarūt, quin cēdenti instarent hosti et primo aduentu castra adorirent⁹, Non secus q; si urbs expugnarē⁹ urbs, circa castra pugnatum est

Carthaginēses nā loci et nēcessitate / que et ignauos
excitare soler / fidentes impetū hostiū ꝓ sustinere ni-
tebantᵘ: Romani ē cōtra spē et audacia plen acri-
ter dimicabā atq; eo magis q̄ i cōspectu Scipionis
atq; oīs exercitus res gerebatᵘ ut nullū paulo for-
tius factū latere posset / Itaq; nō prius remissa
oppugnatio est q̄ oīm conatu animi Romani uallū
superarūt pluribq; locis castra irrūpentes in fugā
cōpulerūt pauq: Hasdrubal iō dux prius quā
castra i potestatē romanoꝝ uenisset cū paucis mi-
litib fugit / Hoc prelio facto Scipio cōsuetudine
sua oīs captiuos hispanos omnes ad sē uocari et sine
precio dimitti iussit Adolescente ē his regij gnis
Masinisse nepotē comiter benigneq; acceptum
ad masinissā remisit / magnificentissima quoq;
adiecit dona / ut ostenderet imperatorē exerci-
tus nō minus liberalitate et domestias uirtutib
q̄ bellicis artib ornatū esse oportere / est n. belli
finis victoria cuius fructus maxime in liberalita-
te clemētiaq; consistit / Hinc ducū gloria / hic
imperatorie laudes emanāt ut i presentib acci-
dit rebus / Nā hispanoꝝ multitudo / que ibi fre-
quēs aderat hac indulgentia Romanū ducis ad-
mirata cōtineri nō poterat / quin eū honorif et
uirtutis grā appellaret regē / Sz Scipio hac nocē
Romanis auxib insuetā subito oppressit: nec
eū titulū sibi tribui passus est: que optimoꝝ ciui-
um cōsuetudini et Romanę libertati aduersum
esse sciebat / Hortatus est tātū hispanas gētes
ut si i referēda gratia memores ēsse uellent
fidē i populū Romanū benuolentiāq; seruarēt:
Dū hec a Scipione gerebantᵘ: interi alij duo car-
thaginesiū ducēs accepto mutuo male gestę ad
Bęsulā rei iugere copias properarūt paulogq;
post Hasdrubali Barchino se cōiunxerūt ut comu-
ni cōsilio de suma belli decernerēt: Itaq; inter se
collocuti post longā disceptationē in ea sma cōue-
nere / ut Hasdrubal Barchimus in italiā / ubi Hani-
bal frater et caput belli erat / trāsiret / Mago

uero & alter Hasdrubal in hispania remanerent: supplemetū á carthagine peteret / nec prius cum imperatore Romano signa cōferret: q̄ undiq̄ cōuocatis auxiliis ingentes copias contraxissent: posthęc petente italiā Hasdrubale missus est ex aphrica in eius locū Imperator Haño: quē primo aduentu celtiberiā cōcitatē. M. Sillanus iussu Scipionis aggrediť prędio q̄ cōmisso supar capit q̄: erat vna urbs / quā incolę regionis Oringem appellāt / opulentissima sanē & accomodatissima ad renouādū bellū: Ad hāc oppugnādā cū parte copiaz̄ missus L. Scipio locū munitiorē Inuenit / q̄ ut primo Impetu capi poēt / staq̄ corona circūdedit urbem pauciq̄ diebus expugnatā direptāq̄ i potestatē rēdegit. Instabat iā propinqua hiems & tempus admonere unde bant ut hiberna utriq̄ peterent / quare ijs rebus prospere gestis Scipio Tarracone Mago & Hasdrubal Gismonis filius sē adoccanū recepit. Sequēti estate magna cōtentione renouato in ulteriori hispania bello Romani Carthaginiēsesq̄ prope Bęsulam cōgrediuntur iustaq̄ acie preliū committit: in quo post longū certamen supior Scipio in fugā uertit hostes magnoq̄ nūo cōf. Infesto neq̄ sui colligendi neq̄ consistendi facultatē dedit neq̄ prius uictorię modū Imposuit / q̄ Hasdrubal & Mago ex cōtineti pulsi gades sē recipere coacti sunt omnib propē copijs amissis. Erat in exercitu Carthaginiensiū Masinissa iuuenis magni animi magniq̄ cōsilij: qui oportunitatē capta clā cū Sillano cōgrediendi primos apuit et amicitię aditus / siue Scipionis liberalitate allectus / siue tempus ueniśe ratus in quo uictoribz Romanis adhęredū cēseret. Hic est Masinissa / qui postea beneficio Romanoz potentissimus euasit Numidię rex ac multis in rebz populo Romano usui et adiumēto fuit. Cęterū eo ano / qui erat xiiii. secūdi punici belli felicia Auspicio procōsulis Scipionis Hispania prima ex cōtinetis regionibz uicta: postremā tū in prouincię formā redacta ab Augusto Cęsare

longo ſnterualło fuit· Scipio non cōtentus maxiſ
rebus quas breui tempore in hyſpania geſſerat: cū
ia ſibi Aphrica āu destinaret / cōmodiſſimū eſſe ſta-
tuit· Syphacē Maſſeſulox regē ōm arte in Roma-
nox amicitiā trahere: ſtatq; explorata uolutate
regis cū nō aliena aſocietate Romani ſmperij po-
puli Romani compriſſet: extemplo ōnib; reb; poſtpo-
ſitis duabus quinqueremibus in aphricā contendit·
Veniebat a Gadibus eodē tpe Haſdrubal Giſgonis
filius ac ueluti ex cōpoſito ij duo clariſſimi ſmpa-
toreſ regem adierūt· certati quiſq; pro ſua re pu-
blica amicitiā pectere: Syphax hoſpitio āmboſ comi-
ter benigneq; accepit operāq; dedit ut pariter
eādē mēſa eodem cubiculo uterent: ne alter
alteri prelatus in honore uideri poſſet· Tradit· haſ-
drubalē preſentis Scipionis animū ingeniūq; admira-
tū ſecū agitaſſe quantū ſiculi ex eo iuuo ſue ci-
uitati atq; oni aphrice immineret: Juuenē n.
acrē et ſumis virtutib; preditū tū multis preliis
uictorē eſſe cernebat / nec in tā florenti ętate adduci
poſſe credebat ut pacē q̄ bellū malle: Suſpicabat
et ne Syphax eius auctoritate et preſentia motus
ad romanos animū inclinaret· Hec ia ēi fefellit
opinio Hā Syphax & ſi primo aduetu pare ſe utiſq;
prebens ſermonē induxiſſet· definiēdo inter Romanos
Carthagineſeſ bello: tū poſtea negante Scipione
incōſulto ſenatu gēq; agi de pace poſſe poſthabēdū
Haſdrubalē ceſſit· ac deſiderio Scipionis obſecut9
cū populo Romano fedus iniit· Scipio in hyſpaniā
reuerſus Jlituygiū & caſtulonē & quaſda alias ciui-
tateſ / quę populi Romani decrectabant ſperiū parti
ipe ui expugnauit· / parti Auſpicio· L· Martij in di-
tionē redegit· Et ne tot tantiſq; reb; proſpere
geſtis aliquod deeſſet· letitię genus Carthagine
noua pfectus ludos gladiatoy magnifico appara-
tu fecit: quib; nō ſolū ſpectando: ſ̄ et pugnando
multi clari uiri interfuerūt: Sz ex hyſpanis duo
preter alios inſignes nobilitate principes Corbis
& Orſua de regno inter ſe diſſidentes eo die cō-

trouersiā finierē altero eoꝝ alterius manu ſnterempto
Etrauis ſpectantib⁹ eoꝝ dimicatio: grauior ēt quia pa-
trueles erant / mors interempti fuit: Poſt hec Scipionē
Longē maiora q̄ ea que geſſerat cogitantē meditā-
tem aduerſa ualitudo corripuit cuius fama per his-
paniā uulgata & ut pleriūq; fit ſermonib⁹ aucta ad
ſpem nouarū rer⁹ nō ſolū hiſpanas gentes: ſ⁹ ēt Ro-
manoꝝ exercitū: quē ille ad Sucronē reliquerat /
cōcitauit: Soluta p̄mū militū diſciplina ſmp̄atoris
abſentia fuerat: moꝝ rumores de ęgritudine eius
et de periculo uite in exercitū delati tāta ſeditio-
nē motuq; fecerūt: ut quidā cōtempto tribunoꝝ
imperio ijs q; demū fugatis duos gregarios milites ſibi
creārent ſmperatores: qui non ſolū nom̄ ſmperij a va-
nis auctoribus delatū / ſ⁹ ēt faſces & ſecures p̄ſe fur-
re auſi ſunt adeo furor pleriūq; et mala ambitio
mortaliū mentes exagitat. Nec quieuere hiſpanē
gentes Mandonius p̄ſerti atq; indibilis qui affectan-
tes hiſpanie regnū poſt expugnationē carthaginis
nouē ad uictorē Scipionē defecerat. deinde Ro
manoꝝ potētiā longē late q; diffuſā iniquo animo
tolerantes aliquā nouādaꝝ rer⁹ occaſionē quere-
bant: Acceptis aūt rumoribus non ſolū de morbo / ſ⁹
prope ēt de morte P. Scipionis fideq; adhibita ex-
templo exercitū cōparauēre & Sueſſetanis / qui ſo-
cij et amici erāt po. Romani intulerūt bellū: Ver
conualeſcente Scipione ut ex fama eius mortis
falſo credita multiplex tumultus fuerat exortus:
ſi cōptu ueritate rei / territi ſunt omnes ad ne gſſ
auſus eſt / nouādis reb⁹ ulterius progredi. Scipio
magis exercitus bellis / q; domeſticis ſeditionib⁹ aſſuetus
et ſi militib⁹ qui deliquerāt / grauiter ſuccenſedū
putabat: tamen ne dū ire indulget exiſtere p̄
in puniēdo modū exiſtimari poſſet: de hac re ad
cōſiliū refert. Maior pars eoꝝ / a quib⁹ initiū
tumultus ortū erat animaduertendū et reliquos
ignoſcendū cēſuit. Sic. n. fieri poſſe ondit ut pena
ad paucos / exemplū ad multos perueniret. Hac
ſmā ſecutus Scipio extemplo exercitū ſeditionis

auctore ad accipiendu stipendiu carthagine nouā acce-
ri iubet: Edicto parueruṅ milites alij suā culpā, ut-
plerūq; sibi indulgent hoies, leuiore uari, alij Sci-
pionis fretu ingenio qd mite in puniēdo esse cōpere-
rant: dicē n. solitus fuit malle se unū ciuē conser-
uare q mille hostes perdere, uulgatū q° erat aliū
Scipionis exercitū paratū esse in armis & aductū
eos operiri ut omes copie simul uidē aduersus
regulos insurgentes ducant. quadrē ex sucrom
discedentes magna spe ueniē cōsequēde carthagine
ueniunt: Sz postridie eius diei quo urbē ingressi sunt
foru uocati inermes cōstitē iussi armatis legionib
circūdant. Tū imperator Romanus tribunal ascē-
dens uniuersę multitudini sese ondit ea ualitudine
eo uigore qualis i pubescente etate unq fuerat. cō-
tionem deinde habuit longe acerbissimis querimonijs plenā ut nemo mihi exer-
me exercitu esset qui aut a terra oculos erigere
aut dicentis multū sustinere pre pudore posset. con-
scientia n. perpetrate rei ac supplicioy metus terrebat
eos & optimi ducis presentia noxios pariter atq; i no-
xios rubore incutiebat. Itaq; tristi silentio torpebat
oia: postreq; dicēdi finē fecit primosq; seditionis
in cōspectū multitudinis producit ubi uinctis cer-
uos maioy securiq; percussi horribile spectaculū
uisentib; prebuere. His rebus ita cōpositis Scipio re-
liquis militib nouo sacramēto adactis expeditio-
nem in Mandoniū atq; indubitatē pronūtiari iubet
Hā ij secū reputabāt a militib romanis: qui castrē-
sis seditionis auctores fuerant, pena esse repe-
titā omez spem abiecerāt uenie impetrande atq;
ex co .xx. milia peditū duo millia equitū com-
parauerāt, ut ijs copijs aduersus Romanos pro-
grederent, quod ubi cognouit Scipio primusq; ua
augurent regulos uinci, et plures populi conspi-
rationē maturat a carthagine proficisci, et
quata maxime celeritate pot ad hostem pergit:
Regulj loco satis munito habebant castra sicq;
suis copijs fidebant, ut nec alios prouocare nec

prouocati pugnā detrectarē parati essent. fadū ē aūi
propingtate castroꝝ ut paucis post diebꝫ a Romanis
Lacessiti in prelīū descenderent. in quo quidē aliquā
diu suma contentionē dimicatū est. tandē hispani a
tergo circūuenti ac undiq̄ pugnarē coacti. supant̄
Vix tertia pſ ex eoꝝ nūo aufugit. Mandonius atq̄ Im-
dibilis nullū remediū perditis rebꝫ ee cernētes legatos
ad Scipionē miserūt. qui supplices pacē peterent
et uenīā despcarent. At Scipio etsi quātū in se et po-
pulū Ro. facinus admisissent. intelligebat tn nō mi-
decorū putās hostē clemētia & mansuetudine superari
q armis. regulis ignouit pecunia tn ut militi ad stipē-
diū soluerent. imperata. per id tempus Masinissa a
Gadibꝫ profectus. in cōtinetē uenit. ut amicitē fidem.
q per M. Sillanū absenti Scipioni obtulerat. presēti
confirmaret. Simul ut ipm Scipionē alloqueret:
quē ob res egregie gestas prestantissimū esse uirum
costituerat dīo. Vere nec iā opinioni inmudē uirtus
P. Scipionis nec exspectationi. ut plerūq̄ accidere cō-
sueuit. presentia defuit. Nā preter ingentia ani-
mi bona. quibꝫ Scipio n. ceteros alios anibat. presi-
et ferebat. eximiā formā & ei amplo dignā imperio.
Erat preterea uir benignus in audiendo. facūdus in res-
pondendo & in conciliandis hoibꝫ egregius artifex.
habitu corporis uirili. cesariē promissa utebatur.
Hunc igr Masinissa salutatū uenīē. ut p̄mū cōspe-
xit. sic uirū admiratus est dicit̄ ut nec ab eo dimo-
uē oculos nec intuēdo explere desiderīū posset. amplis-
simis ꝓbris ei gras egit. pro nepote ad se remisso et
fidē se prestaturū inite amicitię dixit. q postea
erga pō. Romanū usq̄ ad extrēū uitę constantissime
coluit. Nā uō omes hispanię populi aut imperiū
aut societatē Romanoꝝ accepam. cū Gaditani
idē sibi licē arbitrabꝫ sponte Romanis se dedere
gens uetusta origine et si famē excedere liber. ut
carthago i aphrica. in Boetia thebe. ita Gadis ad
oceanum colonia Tiriorꝝ fuit. Scipio receptis his-
panis. pulsis carthaginēsibꝫ. cū nihil relinq̄ret
qd sibi costituēdū putaret. L. lentulo & Malio Accidino

prouincia tradita Romā redijt: Venieti senatus extra
urbē datus est in ede Bellone, ubi cū resset per mul-
tos annos fortiter felicitēr q gestas exposuisset ondysset
q quatuor hostiū duces quatuor exercitus multis preliis
ase uictos: Carthaginienses & hispanis ciectos nullas
gentes in ijs terris relictas: que nō uenissent i populi Ro-
mani potatē resset amplissimo triūpho dignas esse censebat
senatus: Sz quia nemini adhuc contigerat ut cū procō-
sul et sine magistratu esset pro rebz gestis triūphati
inuehi liceret urbē nec patribz visū est nec ipē
Scipio magnopē contendit ut nouo exemplo morē
maiorz sui cā commutaret: Ingressus urbē paulo post
ingenti studio po. Romani consul declarat. Traditū
raro unq. frequentiore multitudine nō tā ad celebrā
da comitia q ad conspiciēdū P. Cornelium Scipionē
Romā uenisse: Itaq. non solū quirites: sz exteri
et hospes huc unū intuebat publice priuatim q de-
cebant mittendū in aphricā esse ad inferendum
ei propinquo Carthaginēsibz bellū. Ide ut sentiret
Scipio de hac re ad populū se relaturū significabat
si tam salutari consilio aduersaret senatus: Quidam
n. ex patribz atq huic cōsilio precipue auctoritatis fa-
bius Maximus huic sententie acriter reclamabat
Scipio in contrariū nitebat nonnullis multis ondes hac
una uia sugari posse Hannibalē deduci ex Ita-
lia posse extera uana esse cōsilia: post longa al-
tercatione Scipioni Sicilia decreta permissūq a
senatu est ut si arbitraretur utile esse rē p. esse
cū omi exercitu in aphricā traiceret: Hoc senatus
consulto i populū edito sic erecti sunt omiū animi
ad spē magnaz rez ut iā de aphrica cogita-
rent & bellū posse cōfici nō diffiderent: Sz Sci-
pioni i rebz necessariis expediendis maxima difficul-
tas proponebat: cū ob erarij inopiā (tū ob timi-
tis penuriā) cuius flore preterite clades a Hanno
illata absumpserat: Spē tñ ne tate expectationi de-
esset ingenti studio i apparatū belli itendit. Et
adfuerūt et multi Etrusci atq Umbrie populi:
quoz alij materiā ad fabricandas naues alij arma

quida frumēti ac oīs gnis cōmeatū adiumadū ex era-
tū detulerūt. quadragessimo quīto die quod uix
cuiq credibile uideret fabricata instructaq classe
ex italia descendens Scipio in Sicilia cotendit. At cū
exercitū in ordines redigeret: eos precipue seligē-
dos putauit. q sub M. Marcello multos anos me-
ruerat. sumaq q scientia rei militaris habere exi-
stimabant. Siculos aūt. partim auctoritate: parti
gra impulit. ad subministrandū auxiliū futuro bello:
qd in aphrica trasferre cū primū & oīi tps posset oī
studio parabat. Tradūt preter alia Scipionē ex
uariis ciuitatib. ccc. Iuuenes legisse totius prouin-
cie nobilissimos ac eis precepisse ut certa die cū
armis equisq adessent: si ut imperatū erat cū pfto
fuissent. ad cōstitutā diem: optionē detulit. consul
qua ut ipi secū i aphrica militarēt. ut totide aliis
substitutis equos armaq largiret. utrū uellent
accipere. Singulis remissionē militie petentib. da-
ti sunt uicarij ccc. Romani Iuuenes. quos Scipio
Termis ex italia aduexerat. eo cōsilio ut siculoꝝ
impensa (sic euenit) armis equisq instruerēt.
Horū opera multis postea certaminib. fideli atq utili
in aphrica usus est. Ia tempus hibernoꝝ erat cū
Scipio nō solū i apparatu belli: sz et i cōponēdis Sici-
lie rebus curā adhibendā ratus Syracusas petit.
Vbi cū ex multoꝝ querimoniis cognouisset. satis ma-
magnā copiā Italicoꝝ militū in eade urbe uersa-
ri: qui rex bello partas deinde Syracusanis per se-
natū restitutas retinerēt: statim eos partim edictis
partim Iudiciis cōpulit ad ea implenda. que senatus
censuisset. qua ex re magnā gratiā & iusti cōsu-
lis famā apud Siculas gentes est adeptus. Interi
per C. Lelium multa cū preda ex aphrica redeunte
certior fit. Masinissā regē cupidissime aduentū suū
operiri monereq atq rogare ut si reip. cōmodo
facere possit. i qua primū i aphrica traiiciat: ide
cupere multos aphrice populos qui odio gentis Carth-
ginensium imperiū aliquā nouandaꝝ rez occasionē
expectent. Hec ita ulla Scipionis secordia ea p fecto-

nē dissuleras: cū raro gsq̄ alter imperator aut efficatior aut solertior in rebus agendis fuerit / vex siculę res et occasio recipiē di locros impedimeto fuere: quominus negotiū pro suo arbitratu cōficeret. Accessit et cā quę- dā plemynij legati qui locris a scipione relictus cū one genus improbitatis libidinis / auaritię in oppidanos exer- cuisset: facile multitudinē perpulit: ut oia malet- q̄ impurissimi hominis imperiū ferre: Missi igr a locre- sib⁹ Roma legati cū in senatū uenissent & grauissimas in- iurias a plemynio acceptas questi essent: sic patres mou- erūt ut nō solū in plemynū: ꝑ et i publiū scipionē atro- ces sinę dicerent. Hinc obtrectatores scipionis apla materiā calumnię nacti asserē nō dubitabāt eū co- gnouisse locrensiū ~~iniurias~~ iniurias: plemynij scelera suoq̄ militū dissensiones atq̄ oia lentius tulisse q̄ optimū cōsulē decuit. Addebāt pręterea exercitū in Sici- lia here uccorde & oni disciplina solutū militare: ipm ducē oscitatē totū se ad uoluptates et ociū cōtu- lisse: et pręter cęteros fabius maximus i scipionem tuendus sic modū excessit / ut ex templo reuocādū ex sicilia abrogandūq̄ ei imp̄ū censeret. Hęc ni- mis aspa iusa omib⁹ sententia est: quāobrē q. Metelli cōsilium secuti patres decreuerūt ut decē lega- ti in Siciliā trasmittēt custa quę de p. scipione ad senatū delata erat diligenti studio perquirerēt. Si nocēte inuenissent statī iussu senatus in italiā re- uocarent. Sin uō falsa essent crimina & uane inuidię calumnię dimitterēt ad exercitū hortarēt- q̄ ut fidenti duō bellū susciper. Profecti in Sicilia legati in discutiēdis singulis rebus nullā scipionis culpā inuenire potuerūt: nisi q̄ iniurias a plemi- nio locrēsib⁹ illatas nimis leni animo pertulisset. Erat n. scipio i remunerādo largus, i puniēdo mitis et clemens. Exercitū uō classē & omem apparatū belli cū intuerēt sic admirati esse di- cunt- copiā & ordinē singulaq̄ rerū ut postea in urbē redeuntes amplissimis laudib⁹ p. scipionem efferen- & reiectis inuidię calumnijs ad certissimā uictorię spem senatū po. q̄ Romanū reuocarent

Ceterū domesticas ſpecimenis ſublatis alig foꝛis ſignificauerūt reꝛq
que nō mediocriter animum Scipionis mouerūt. Nam Gala
a Syphace miſſi denūciauerūt ei: nouū ſibi fœdus cū Carthaginienſibꝫ
ictū: Affinitatē cū Haſdrubale cōtractā. filiā ei ꝑ nūciōe iuncturā
preptiā mouē: ut ſi ſuꝛ rei ꝑ: cōſulē uelit. Africa abſtineat: eoſ-
dē. n. quoſ pœni hoſtes ſe amicoſ inimicoſ habituꝝ: Hos
legatos Scipio nē mādata regis offerēnt ē templo ad Sy-
phacē remiſit cū litteꝛis: quibꝫ poſtulabat ut imitē ſo-
cietatis iūctꝫ ꝙ dextꝛe memoꝛ caueret nēgd nōle
Romano et regia fide ſiniſtꝛū moliꝛet. Poſt hec
cōcione aduocata legatos Syphacis uenisſe i Siciliā
dixit ut ſiē antea Maſiniſſa ſic et hi nimia di-
lationē aduectus ſui queꝛeꝛēt. Itaqꝫ maturādū
in aphꝛica eſſe atqꝫ ideo cūctis militib⁹ edicē ut arma
expediāt. et ad profectionē neceſſaria cōparēt: Hoc
edictū Romani ducis ubiq Sicilia uulgatū ē ſtatim
multitudo fugiens lilybeū cōfluxit non hominū ſo-
lū qui in aphꝛicā traiecturi erāt: ſꝫ eoꝝ et ꝙ ſpe-
ctatū uenerāt Romanā claſſē: qua ꝛaro uniq in-
ſtructior aut oīm armoꝝ genere ornatior uiſa fue-
ꝛat. Ipſe uō Scipio ſatis iā oīm cōſtitutis ē lilybeo
ſoluit tanta cupiditate trāſmittēdi ut nulli ei neq
remi neq ueli ſatisfaceꝛent: Deiectus eſt tū pauci
dieꝫ ad promontoriū pulcꝛi: atqꝫ ibi oīes copias
in terrā ēxpoſuit. Sꝫ celeriter eius Aductus carthā-
ginē nūtiatus ſic ciuitatē turbauit ut cōclamatū
ēē ad Arma ſtationesqꝫ i portis muriſqꝫ diſpoſitas
quidā auctoꝛes ſint: Hā a M. Regulo uſqꝫ ad eū
diē. L. prope annoꝝ interceſſerat ſpatiū: ē quo nul-
lus Imperator Romanus cū ualido exercitu aphꝛicā
intrauerat: Merito igit pauoꝛis ac tumultus oīa erāt
plena: Augebat et terꝛoꝛē Scipionis nom: cui cartha-
ginienſes quē ducē aut opponerēt aut parē ar-
bitrarent ſi nō ꝛeperiebāt: Haſdrubal Giſgonis
filius egregius ea tēpeſtate Imperator habebat:
quē uidū a Scipione fugatūqꝫ ē hiſpania memine-
rat: In eo tū atqꝫ i Syphace potentiſſimo rege magnā
ſpem ſeruādē pꝛiē ꝛeponeteſ porꝛo hūc rogare illū
monere non deſiſtū ut ꝙta maxime celeritate

possint Asprez rebꝰ subueniāt. Sed dū ij copias iungūt ikiz
Hāno Amilcaris filius ꝓxīmā regioni tueri iussus obuiam
ꝓfligit. Scipio populatis agris ditioq; exoti mgtiꝑ
Vticā cū oib⁹ copiis consedezat. ut celebrē urbē ꝛ opportunā
ad bellū totā uno gerendū si qua ꝓuia fieri posset ī potestē
redigeret. Et sub ide tps Masinissa in castra Romanoꝝ ue-
nerat ardens incredibili cupiditate belli gerendi ad-
uersus Syphacē regē / aquo nō multo antea paterno
regno fuerat expulsus. Huc Scipio Scipio quia iuue-
nē acrē et manu promptū ī Hispania cognouerat-
primusq; maiores copie a carthaginiensib⁹ cogerēt: spe-
culatū mittit hostiū castra. atq; ea precipit: ut oi
ingenio adhibito Hānonē ad pugnā eliciat: Masi-
nissa ut impatū erat hostē irritādo sensimq; tra-
hendo ꝙducit ad ea loca / quib⁹ ī locis Scipio cū ar-
matis legionib⁹ cōstiterat & postꝝ occasionē ge-
rendę rei: defessa iā erat hostiū acies cū Roma-
ni recētib⁹ copijs obuiā fadi prelii incūt: pri-
mo cōgressu supat Hāno et ipē cū parte co-
piaꝝ occidit. Reliqui terga dantes / qua por q̄sq;
fugā por diuersa petūt: post hāc victoriā Sci-
pionē ad oppugnādā Vticā redeuntē absistere in-
cepto coegit. subitus Hasdrubalis et Syphacis
aduentus: qui ingentes peditū equitūq; copias se-
cū ducentes haud procul a Romanis posuerūt
castra: quod ubi animaduertit Scipio statim so-
luta obsidione castra in quodā promotorio cō-
munuit / unde procedē obuiā hosti ꝛ uastare uti-
censes & classē subductā tueri pot-: Ceteꝝ cū
ipē postulare uiderēt ut libertā utriuq; pete-
rent: placuit ei ad Syphacē mittere: q̄ testa-
rent amicū regis et quantū ī eis cū a carthagi-
nensiū amicitia abduceret: Huic n. sucbat So-
phonisbe nuptiis agitatis: et q̄ muliebrib⁹ mistu-
stū furijs cōiugiq; deuenisse / ut nō mō Ro-
manos nō inuados: ꝙ et contra sua fœderis op-
pugnādos crederet: quod si qua uoluis sacietas
hominē capisset iā ad sanitatē eū reuerti pos-
se arbitrabat: Syphax auditis his que nomine

Scipionis ad eū deferebāt̃: tempus iā cē vndi- ut nō
de relinquēda parnis societate: ꝛ de abiciēdis
belli cōsilijs agar̃: sē optimū pacis auctorē fore pol-
licer̃: huic sermoni Scipio aures adhibēdas puta-
solerti ānio rē nouā mēditatus: Hā ex oī exercitu
strenuos milites deligit: quos seruiles uestes indutos
comitari oratores iubet & quid fieri uelit ondit.
bi ut prēceptū erat/ dū legati & Syphax de cōditio-
nib⁹ pacis inter se agūt & longior cōsultio produ-
cit̃ sermo speculatū profiscunt̃ hostiū castra:
ocl aditus ꝙritusq; explorar̃: Hoc sæpius facto ad
Scipionē reuertunt̃: Certū erat indutiaꝝ cōstitu-
tū tempus/ quo elapso Scipio simulat̃ sē oīm spē
pacis abiecta arma/ classem/ machinasq; parare:
ut antea cessus fuerat̃ Vticā oppugnatū rediret̃.
Hoc & late per regionē uulgari: hoc ab hostib⁹
credi uolebat̃: ipe nō tribunis militū cōuocatis cō-
silium suū aperit̃: docet bina ē hostiū castra paruo
inter se diuisa spatio: quoꝝ altera ex lignis liber-
nacula altera ex harundinib⁹ cōtexta ēsent̃: utraq;
deleri incendio posse: quāobrē Masinissā & C. Iolam
ad se uocat̃ atq; eis precipit ut Hispesta nostē. Sypha-
cē aggrediant̃: ignē castris mittat̃: se ex altera par-
te carthaginēsiꝝ imasurē pollicet̃: Hi mādata
ipsius ꝙrequētes cōstituta sera numidaꝝ castra
adoriunt̃ et ignē harundinib⁹ applicat̃: que subito
incendiū effuderūt̃ et pene in oēs locū castroꝝ
distulerūt̃: Humidis foretutis p̃mo incendiū arbi-
trati adopē fotrendā celeriter cucurerūt̃:
moꝝ ubi in legiones hostiū incidentes trucu-
dari capti sūt̃: incapti pauidi metu sese fu-
gæ mādarūt̃: Simili pene cōne ab altera par-
te exercitus: cui Scipio preerat̃ incensa sūt̃
carthaginiēsiū castra & profligati hostes tota
fugientiū strage ut ad. xl. milia hominū ex
pacis numidisq; ea nostē absūptos qdā auctores
sūt̃: Hec clades carthaginē delata sic ter-
ruit̃ ciuiū animos ut alij ex italia hannibalē
reuocādū/ alij pacē petendā a Scipione cēserent̃:

Sz facto Barchina potes pollensq; cu abhorrere a
cōsilijs pacis: perniar ut noui delectus haberent
ad reficiendū bellū: Igit Syphax & hasdrubal
magna multitudine peditū equitatusq; coacta
celeritas opinione omnē exercitū reparāt atq;
rursus in cōspectu Romanoꝝ ponunt castra:
qua re cognita Scipio nō cūctandū existimauit dū
milites sui alacres essent & fiducie pleni: quin pugna
decertaret: Accidit autē abinitio & propinquitate ca-
strorū, ut leuia quēdā committerēt prelia: ad extremū
iō omnib; copijs cōcursū ē: tantusq; ardor Romanoꝝ mi-
litū fuit ut primo impetu numidas pēnosq; i fugā
conuerterent: magnāq; pte fugientiū interficerent:
Hasdrubal & Syphax citato cursu & media cede pro-
fugerūt: ad quos cōsectādos Scipio Masinissā & C. Le-
lium cū expedito equitatu misit. Syphax i numidiam
atq; inde in antiquū regnū profectus & oī gnē ho-
minū & exercitū cogit: obuiāq; Masinisse & Lelio fa-
ctus prelium committere nō dubitauit: malo tñ cōsilio
cū esset hostib; longe inferior nō tā dimicatū nūo:
q; q nec miles cū milite nec dux cū ducib; erat cō-
ferendi: itaq; abeuntissimis uiris facile superat & q
Masinissa uiso ausus est optare in prelio capit: & cū
multis nobilib; uiris ad Scipionē p ducit. Caspar
primū lactitia omnis eos cū Syphace in castra adduci
nūtiatū est: deinde ubi uinctus in cōspectū multitu-
dinis est deductus perductus tāti uiri presentia &
pristine maiestatis recordatio misericordiā in-
tuentib; mouit: Meminerāt n. q ~~clare~~ celebre eius
regis nom q floretes opes & amplissimi regni ui-
res paulo ante exterarat: postea uō q tāto fastigio
prolapsū cernentes miserebat: Ipe aut imperator
Romanus benigne cū affatus q̄ssuit que nā tā-
ta ca eius mutasset: impulisset q; ad inferen-
dū Romanis bellū: Tū rex ueteris hospitalitatis
fidēq; q dextre memor fidenti eos Scipioni se
cōmittis sophonisbe amore captus tāti facti
mus quātū omnes scirent: i populū Romanū ad-
misisse: atq; q templo eas dedisse pēnas: quas

cęteri pro documeto hęre possent: ut in fide atq; of-
ficio permanerent: Sy ipsemis malis hoc sibi solacij cō-
tigisse: q̄ inimicissimū hominē Masinissā cadē insaniā
qua ipē laborasset, correptū uiderent: Hā post uictū
captūq; syphacē Masinissa Cyrtha caput regni po-
tens cū urbē i potestatē redegisset: Sophonisbā mul-
tis precib; sibi blādiētē ardore cępat mulieriq; fi-
dem dederat se cā a Romanoꝝ manib; uēdicaturū
& ut id comodius prestare pōt nouis nuptijs sibi
dūdā uxorē duxerat: Hęc celeriter ad Scipionē de-
lata magnopē hominē perturbarūt: costabat. n. au-
spicijs Romanoꝝ uictū Syphacē cē & quęcūq; suę di-
tionis fuerat ad eoꝝ iudiciū pertinere: Et si Ma-
sinissa incōsulto Scipione patrocinū Sophonisbę susci-
piēdū putarat simul et imperiū ducis & maiestatē
pō. Romani uiolasse fuerat cōtempsisse: Accedebat huic
culpę turpissima libidinis cā: quę tāto grauior
uideri debuit: quāto erat Romani imperatoris cō-
tinentia maior: quā Masinissa an oculos habebat
ad imitādū: Hā Scipio pręter cętera uirtutis do-
cumēta in oīb; locis q̄b; hostē superauerat: a cap-
tiuis mulieribus uictricēs semp abstinuerat ma-
nus: Indignatus igr aduersus masinissā et si primū
in castra rēdutē presente multitudine benigne
accepit: postea tū secūdū a cęteris ita obiurgauit
ut sentiret numida moderatissimo simul & seue-
rissimo imperatori sibi eū parendū: Itaq; lachry-
mās et consiliū inops intentorium abijt paulōq;
post cū fidē sophonisbę data prestare nō posse
cerneret atq; ex eo grauiter angeret uenenū
ei cū mādatis misit: quo mulier repente hausto
uoluntariā sibi cōscuit mortē: Cętera Carthagi-
nēses tot tāq; multiplicib; acceptis cladib; cum
res in eū locū deductas uiderent ut iā nō de
propagādo imperio res sed de seruāda patria esset co-
gitandū Hannibalē ex Italia rēuocarūt q̄ ce-
lerrime in aphricā rēuersus siue q̄ presentis
iuuentę felicitatē horreret: siue q̄ labenti
et pene inclinate rei pub. diffideret: omnium

primū cū P. Scipione de pace agendū cēsuit: quapp
peteti locus ad colloquiū datus: in quo simul cōgres-
si longū sermonē de tollendis cōtrouersijs habuē?
Ad extremū Scipio eas cōditiones detulit pœno gb
facile apparuit nō tedere belli populū Romanū er-
ipm Juuenē spe uictorie magis q cōcordie deside-
rio trahi: Itaq; om spe pacis adempta colloquiū diri-
muit: Atq; i posterū die certamen paratū duarū no-
bilissimarq; bello gentiū duo clarissimi ducū tmpū
orbis terre breui spatio suis rebs pub. aut daturi
aut eripturi: Locus prope Zamā fuisse traditur
ubi supmas uires quasi i medio ostidentes pugnā me-
morabilē cōseruere: in qua uictores romani pmū
hostiū elephantos: deinde equites i fugā uerterūt:
demū acrius inferētes pdē totā aciē pfligarūt:
Cesa aut capta q cartaginēsiū copijs xl. milia
hominū a Romanis ferūt: Hannibal q tāta cede
in columis cernebat nullo strenui ducis eo die mu-
nere prētermisso: Hā si unq; antea, tū ea pugna
aciē peritissime instruxerat loco subsidijs q fir-
mauerat atq; i ipo certamine dū manus con-
serebant: sic militib suis offm prestiterat ut su-
um tmpatoris laudē et ab hostib tuleri: post
hāc uictoria Scipio nactus Vermina Syphacis filiū
opē cartaginēsib affectē fugauit: q usq; ad
marina portūq; cartaginis exercitū admouerat: ra-
tus id qd accidit pœnos supplices ad pacē petē dā
turos: Hā ut ad bella suscipienda alacres et pā-
ptus fuerat cartaginēsiū animus: sic eo tpe mol-
lis ac minime resistens mens eoy fuit: Hanni-
bale presenti supato in quo antea omes spem
seruatis reipub. patrie collocatā sēbāt: Itaq;
cōsternati duo legatos ad Scipionē mittūt qui cle-
mētia uictoris implorent et multis precibus
pacē exposcat: Jam Rome de prouincia affrica
cōtentiones erāt & alter eoy nouis cōsulib in ex-
ercitū proponebat paratū tmpio ad gerendū bel-
lū: qua obrē ueritus Scipio ne tanti belli cōfecti
gloria ad alium peueniret: eq uo animo aduersis

Carthaginēsium.

carthaginiesm se exorari passus est cōditiones igr pacis carthaginiesib date e victoriis arbitrio & preter alia omis classis, qua maxime cōfidebāt adempta: cū crēmaret tā miserabile spectaculū intuētib⁹ prebuit, ut nō secus i urbe: q si carthago a stirpe interiisset, cōploratū sit: Ad gnoctas.n. naues oīs grīs crēmatas gdā auctores sūt: Vere hec nos admonere debent fragilitatis humane: cuius nimia ut ille frgt ipsis rebus obliuio est: qui.n. antea ampliss̄imis victoriis cōsecutis oī prope Italia inditionē redacta: urbē Roma audacissime obsessa, impiū orbis terre animis destinabat: non multo intericto spatio in eū locū deducti sūt: ut oī impio amisso nihil preter carthaginis maxima possideret, eaq; seruare posse diffideret, nisi salua ee sine rer hostiū exorata clemētia: Post hec Scipio & sententia senatus Masinissā Regē nō solū i patrīū regnū restituit: sz aducta opulentissima pte Sybacis regni prepotēte intp aphricē reges fecit: singulis deinde p meritis premia tribuit: demū cōpositis aphricē rebus exercitū in Italiā reportauit: Sub cuius aduentū multi mortales Romā cōfluxere ut prestantissimū belli ducē post tātas res gestas intuerēt: Itaq; celeberimo triūpho urbē ē miscetus quē secutus est Terentius Culleo Senator pileato capite: qa beneficio eius & seruitute fuerat exemptus: Sybacē uō regē polibius in triūpho duxit: gdā primus Scipio triūphauit, mortuū scribit, Multi antea punico et postea Macedonico atq; Asiatico bello triūphantes, plura uasa aurea argentaq; et maiorē copiā captiuoy prese tulerūt: sz unus hannibal uictus & tati belli cōfecti gloria triūphū P. Scipionis sic celebrē reddidit, ut facile ceteroy aureū pompā q; superaret: Aphrica.n. subacta nulla gens postea fuit: quē uinci apo. Romāno erubescerēt: quadrem & hac prouincia gradus impij in Macedoniā, Asiam atq; i reliquas gtes orbis terre est factus: Ceterū Scipioni quē post Aphricā deuictā, ia aphricanū appellare lz, Romā reuerso nec ciuiles dignitates nec uerba honores defuerūt: Hā cū ceteroy

carthaginiesm

comitia haberent⁹ et multi cōpetitores ea⁹ suprema nobilitate cō-
currerent: ipe et eius pens prelati obstt creatiq; cē-
sores magistratū postea suma integritate cōcordiaq; ges-
serūt: Sequentiq; deinde deinde cēsores alij atq; alij pri-
cipē senatus adscripserūt legerūt: qd gnis honoris ips
tm uiris deferri cōsuevit: qui auctoritatē et gloriā
maxime in rem p. meritis prestantissimisq; rebus ge-
stis cent cōsecuti. Nec multo interiecto spatio creatus
est iterq; cōsul collegaq; ei datus Sempronius Longus
Sempronij illius filius que hannibal magna affectum
clade ad flumen trebiā fugauit: Hi primi fuisse di-
cūt, qui in spectandis ludis patres a populo secreue-
rūt: qua selectione plebs Romana molestissime tulit
aduersus cōsules indignata: qui honore senatorij
ordinis ea⁹ tulisse, sua cōtēpsisse, iussi erāt: et ipm et
affricanū alios periturosse tradūt, se ueteris mo-
ris tollēdi, noui introducēdi auctores fuisse: Erāt
et id tps quedā cōtentiones de finib⁹ inter Pu-
nicum et carthaginiēses exortē ad quas cōpo-
nēdas Scipio duoq; alij legati a senatu missi cū
eaq; discordie cognouissent, rē totā integrā suspē-
sāq; reliquerūt atq; eo cōsilio id factū dicūt: ut
potens domesticis cōtentionib⁹ occupati tenerentur:
ne ne aliis negotijs uacare ut ad spē nouaq; res ei-
gere animos possent. Vigebat. n. cū rege Antio-
cho bellū & hannibal hostis cū eo erat: qui nū-
quā cessabat i populū Romanū uetere⁹ hostiq; cōcita-
re: nouos accersere et oib⁹ modis carthaginiēsib⁹ sua-
dere ut seruitutis iugū sub titulo fœderis sibi a-
romanis imposuit, abiceret & regū Amicitiā ea-
peteret? Vere paulo post romani reb⁹ ppe ge-
stis Antiocho e greciā pulso cū ia asiā animis de-
stinaret: Affricanū intuebat ueluti hominē na-
tū ad bella magni ponderis finienda. L. aut Sa-
pio & C. helius cōsules erāt, uterq; sibi asiā pro-
uinciā decerni cupiebat, res arbitrio senatus per-
sa erexit studia patrū senatorūq; dubios reddidit
de tātis uiris iudicium facturos: Sz ut apd prios
maior helij gra, maior et ea estimatio esset et

senatus ad eū inclinaret negotiūq; deferret: surrexit P.
Aphricanus frater maior. L. Scipionis & illā ignominiā
familię deprecatus est: dixq; et i fratre suo summā uir-
tutē esse summūq; cōsiliū neq; se ei legatū defuturū. Et
templo hęc uox ingentē patrū letitia & cuncta omē du-
bitationē & cōi animi dempsit: Decretū est igr fra-
quieti senatu ut. L. Scipio in grecia aduersus Ætholos
deinde in Asia si ei uisū esset traiceret ad inferē-
dū Antiocho bellū & P. Aphricanū secū duceret:
quē hannibal misto cū pro mithridate sacre stanni inuentē opponeret. At
uō. P. Scipionis pietatē qs nō iure miretur: quā nō solū a prima adolescē
tia. Cornelio pri: sed et. L. fri id etatis ipsis rebus egregiā pstitit. Et
cū esset aphricanus qui hannibalē uicerat: de pris triūphauit
ors belli gtia 7 uirtute nūibat: impio fri minoris natu se spontē
submisit: ut is honore obtrectāde prouincie gratioso collegę p-
ficeret. Ex eo nūt bello. L. Scipio Consul aphricani consiliis cōg-
gio quem & fidei usus maximū gtiam i priū exportauit. Nā iam
i grecia traiectis inducias sex mēsiū ætholis dedit suadēte aphrica
no post habitis omnibus asiani imperii belli peteret: Prusia deinde
bithinię regē animo fluctuatē Aphricani opa ab Antio-
chi societate auertit. Magnū n. erat Aphricani nom
et omes qui cōsulē adibāt rē aliquā impetraturi eo
patrono utebat: Cū uō in asia pueniisset et legatos
antiochi & Heraclides Bizantius presto fuissē ut de
pace ageret & publice expositis mādatis equas cōdi-
tiones impetrare nō potuisset priuati sic precē-
ptū erat Aphricanū adyssē tradit ac multis mo-
dis tetasse animū uiri ut in regis desiderium trahe-
ret. Hā et filiū adolescētē quē captū i potestate
habebat Antiochū remittere dixit: et Aphricanū i to-
tius regni societatē titulo tm sibi recepto libē-
tissime susceptuē adiecit. P. aut Scipio sic mul-
tis aliis uirtutib: ita fide & probitate prestans
ceteris posthabitis filiū ut gratū munus se acceptuē
respondit et pro priuato ofo quatū in eo esset.
priuatā gratiā relaturē: Sz am ola regē hortari
ut abiectis belli cōsiliis quascūq; dederit. Sena-
tus populusq; Romanus ~~cōdonio~~ cōditiones accipiat
Paucis uō post diebus Antiochus filiū ad. L. Scipionē

ut pollicitus erat remisit qua ab ea inde abinitio belli a chalcide
oriaꝫ petebꝫ aby patre magio remeabꝫ: quida profiscebꝫ explo-
ratu cosilia hostiu captu fuisse tradiu atqꝫ eo tpe ad pa-
trē Cleē egrotarē remissu dicu: cā indulgetia regis
gratissima, ut par erat Aphricano fuit: ususeqꝫ eo lo-
go intervallo adolescens animꝫ eius solicitu et corpus
exu magnop reficiebat: Vocat P. Scipio ut a
aliquod grati animi iudiciu prosoferret: per le-
gatos, qui ad eu venerat, amplissimas gras An-
tiocho egit pro filio ad se remisso: deinde eu
monuit, ne prius i acie descederet: q se ab
Elea in castra reciuisset: Motus auctoritate
viri Antiochus aliquadiu se castris cohibuit et pre
liu i longiu differendu putauit: speraus q Aphricanu
se aliquē aditu ad cosule habituꝫ: postea uo cum
cosul ad magnesia cosedisset et lacessendo atqꝫ vi-
tando hostē ad pugna egeuisset: cohibere se nō potuit
rex: quin iusta acie decertaret: Ei prelio inter
alios regios duces hannibal carthaginiensis interfuit
se tradit: Victus profligatusqꝫ Antiochus cu exercitus
rebꝫ nullu remediu esse cerneret ad Aphricanu q
paulopost comissa pugna se cuatus morbo i castra
uenerat: cofugit ac p eu a cosule impetrauit
ut de pace agi liceret: Venitibꝫ q in castra
legatis Antiochi: petentibꝫqꝫ ut regi suo ignosceret
et quascuꝫ uellent conditiones diceret pacis: Aphri-
canu ex eoꝝ omniu sua responsisse tradit, nō esse
consuetudine Romanoꝝ ut uel aduersis rebꝫ succum-
beret ut secundis offerri soleat: Easde conditiones:
quas ante victoria detulissent, se deferre ut
Europa abstineat regis: eis thauru multu usqꝫ ad
Tauru omne possessione asie cedat, in annos xx: an-
nos tributu pendat xx. obsides ex arbitrio cosulis
dedat: Et ante oes hannibale poenu concitatore
belli poposcit: Sz is ut in eius uita scripsimus, terra
marisqꝫ fractus videns Antiochi opes, se manibus
Romanoꝝ subripuerat et ad prusia bithinie
regē perfugerat: Antiochus acceptis conditionibꝫ
pacis benigne sibi a populo romano factu dixit: ex

magna cura liberatus modicis regni terminis uteret.
Ampla. n. impia et inimice quę oppetit. opes tot tąs varias
et undiq; circumfusas molestias ferri ut nō minus mereā
q̄ elegantes a theocrito dictū sit. Non mihi sit opes
pelopis nec multa talenta: Hec celeri cursu metos
superare fugaces. At vacuo curris liceat cū catore sub.
antro. Et procul e specula mare spectare profundū.
Consul debellato potentissimo regę Asie celerimąq;
opinione oīm bello maxo confecto Romā redijt et
speciosō triumpho urbē ē inuectus: Cognom q̄ ex
decreta provincia meruit. ut sic an Aphricanus ob
aphricā. sic et iste Asiaticus ob asiā subactā dice-
retur: Hec. P. Scipio cuius consilio. L. frē rē publicā
felicissime gesserat: exēplis honoris fuit: Hā paulo post
duo clari cōsores. T. q. flaminius & M. claudius
Marcellus cū principe senatus tertio legerūt: sic
q; is duob lustris: et quo est ab initio constitutus in
ea dignitate p̄mansit. Vere operę precium ē contem-
plari q̄ varia et q̄ imbecillis sit rerū humanarū conditio:
Erat ea tempestate cumulata oīm quę honoris Sci-
pionū ~~fuerat~~ cumulusq; gentis gloria et Aphrica-
ni auctoritas in eū gradū puenerat ut nō con-
stituto iuxta in libera civitate ulterius oppetendū:
Hac magnitudinē sustinē nō potuit inimicoꝝ
invidia: ꝑ erupit tādē ea quę animis latebat et
in tātoꝝ virōꝝ auctoreꝫ sese effudit: Hā duo. q.
petilij tribuni plebis. portij Catonis ut gdā suspi-
cat opa excitati. diē. P. Aphricano dicūt et pe-
cunię ab Antiocho rege acceptę & nō in publicū re-
late cū simulant: Is suę probitatis conscius no-
cati magistratu parit ac ingenti fiducia animi
in forū progressus oratione ampla magnificaq;
hec de rebus a se pro re pub. gestis: quaꝝ commē-
moratio nō ꝑ gloria: ꝑ suo periculo habita a mul-
titudine quę ibi frequens aderat cōis animis acce-
pit. Instat tū tribuni. multis calūnijs honoꝝ one-
rat. et qui culpę obnoxii suspitionibꝫ magis. q̄ ar-
gumentis accusant: Sequenti die citatus iterū Aphri-
canus ad cōstitutā horā presto adest. et cū magno

comitatu Amicoꝝ per mediã cõtionẽ ad vostra pro-
gredir: ibi silentij cultis/ Mentim fingt quirites
me tali die de hannibale et de patrij egregiã u-
storiã cõsecutũ: quã obrẽ postpositis litibꝫ hinc cũ-
dũ i capitoliũ censeo ut pro re publica felicissi-
me gesta diuino numini gras agamus: profici-
scentẽ deinde P. Scipionẽ no mo capitoliũ: ꝫ et
ad oia templa urbis secuta vniuersa cõtio e ma-
gistratu cũ solis ministrꝫ relicto: Hec uelut ulti-
ma prosperitatis dies & frequentia hoim et hominũ lętitie
significatione quacũq; antecedẽti feliciorẽ Aphri-
cano illuxit: Hã posteri uiri agẽ uitã procul am-
bitione ac foro cõstituit: stagꝫ linteũ se cõtulisse
tradit̃ sui uehemẽti indignatione cõmotus q̃ post-
tata beneficia in ciuitatẽꝫ collata: pro merede igno-
minia reportarer: sui ga sacietate glorię capti
generosius ducerer sponte inimicoꝝ inuidię ce-
dere: q̃ ui et Armis magnitudinẽ sua tueri: Ac-
cusantibꝫ deinde tribunis cõtumacia uiri ac. L. fra-
tris absentis suę cauſ i egritudinẽ reiecte: Simi-
e tribunis plebis Tiberius Graccus: cui simultatꝫ
cũ Aphricano erat: cõtra opinionẽ omniũ hac ac-
cusationẽ accepit et Scipionis cauſ ~~tutatus est~~
modo cũ summis laudibꝫ efferẽdo: nũc aduersarios
detrectãdo sic egregie tutatus est/ ut posteri se-
natus frequens: qui hac iniuria iniquo ferẽban-
dũ: amplissimis ei gratis egerit: Sunt aut̃ q̃ uolũt
publiũ Scipionẽ primũq; linteũ cõscidisse libũ
pro reddenda rone a. L. fratre i senatu alla-
tũ suis manibꝫ cõprossisse atq; id non fraude-
aut arrogantia fecisse: ꝫ cadẽ fiducia animi: qua
aliqn in quęstores est ipse cũ clauis ad aperien-
dũ erarium cõtra legẽꝫ posuisse ut necessitati
rei pub. subueniret: quidã et dicunt non
Aphricanũ/ ꝫ Asiaticũ fuisse/ quẽ tribuni ple-
bis in iudiciũ uocarũt et P. Scipionẽ q̃ i Hetru-
ria per id tempus erat legatus/ hac re cognita
celeriter i urbẽ redisse et primo aduentu cum
offendisset. L. fratrẽ damnatũ et paratos mini-

stros / qui eū uinctū in carcerē ducerent: sic animo
exarsisse ut uiatorē tribunosq; plebis ui a corpore
fratris repulerit: Adjecit pretereā Tiberiū Grac-
cū tribunū plebis questū primo solutā esse a primato
tribunitiā potestatē: deinde postpositis simultatib⁹
que sibi cū Scipionib⁹ intercedebat eoꝝ patrocinia
suscepisse ut tribuni potius a tribuno: q̄ a primato
iniuriā uiderēt? Eōdē die senatū in capitolio cena-
tē audiorē fuisse scribit: ut Aphricanus minorē
ex filiabus Tiberio Gracco desponderet: Hac sponsio-
nē facta redieris domū P. Scipio cū uxori no-
uā affinitatē mutuasset: indignata mulier diuisse
fertur nō debuisse cū ignorata matre filiā despondere,
et si Tiberio Gracco locare potuisset: id rursus
Scipioni iocundissimū fuit cū uidit eōdem sinu / in quem ipe obstetrans de locāda filia
incidisse: Hoc sane nō fugit hec / que modo dixi:
nō nullos de Tiberio filio et Appio Claudio eius so-
cero tradidisse: Nam Polibius Plutarchus et alij locu-
pletissimi auctores Cornelia: que Caium et Tiberiū
peperit: post mortē Aphricani Gracco nupsisse scri-
bunt: fuit. n. Aphricano / emilia uxor. L. pauli fi-
lia: qui consul pro re publica ad cānas occubuit:
et ea genuit filias duas: quarū maiorē natu P. cor-
nelio Hasdrubali / minorē soli uita sua post mortē pa-
tris Tiberio certe Gracco coiuit: de filijs nō pau-
ca reperiūt: que pro certis affirmi possunt: Duos-
mus de adolescente ab antiocho capto et ad
patrem liberalius remisso: de quo nulla poste-
riores / quod comperti sabbam mentionem
faciūt: nisi q̄ cum pretura gesserit ut i ma-
gistratu cōsequendo a ciceronis patris scriba ad-
mutū fuisse q̄da auctores sunt: Proditū quoq; me-
moriæ est Aphricanū minorē a filio. P. Scipio-
nis adoptatū fuisse: M. cicero in eo libro / qui
Cato maior inscribit: qua fuit Imbecillis in-
quit. P Aphricani filius is q̄ te adoptauit: et
scripto de re publica libro pater Emilius Scipio-
nē filiū hortatur: ut sic Aphricanus auus colar

iustitiā et pietatē: de ejus aūt P. Scipionis varia scri-
ptores tradidere: Alij Romę mortuū elatumq; scri-
būt et ad fidem hūjus rei monumentū ad portā
capenā ei factum: et tres statuas superlocatas
forum: quarū duę P. & L. Scipionum dicantur
esse: Tertia Q. Ennij poetę: huic sententię illud
ciceronis conuenire uidet: Catus inquit africa-
cano superiori fuit noster Ennius: itaq; etiam in
sepulcro Scipionū putat ij esse constitutus: alij
autores sunt & frequentior fama est liberum
africanū mortuū: ibiq; et sua institutione se-
pultū de: ne patria parū memor beneficiorum
suū fuisse uideretur: monumentūq; ei factum ac
statua suppositā: quā postea tempestate disiectam
Liuius se uidisse testatur: pręterea apud Ca-
ietam in marmoreo sepulcro Enarę uena hę
c scripta reperit: De iusto hannibale: capta
carthagine & iusto imperio hos cineres mar-
more tectos habes: Cui no Europa: no obstiti-
Africa quondā: Respice res hominū q̄ breuis
uena premit: Ego no queritari quo anno
ętatis africanus obierit IIII & L. Annos cū
uixisse paulo post fatū ijsse apud quosdam au-
tores grecos legimus: fuit aūt uir no solū om-
bellica laude dignus: sed et domesticis uirtutibus
prędito: qui sic cuius animū ingeniūq; alebat
ut diceret solitus se nūq; se minus otiosum esse:
quā cū ociosus nec minus solū: q̄ cū solus esset
interdū. n. multitudine cōsulto fugiens tāquā
in portū se ex solitudinem recipiebat: Sed et
erat uere gestarę gloriā ut quocūq; profici-
sceret: concursū omnis generis hominū cōmoueret
Tradit fama cū ex liberali secessu prędones
quosdam cum salutatum uenisse ut tantum ui-
rum intuerentur deprecatosq; illius fidem et mo-
destię prędantem cōtigerunt: Magna est
enim uirtutis uis et magna apud omnes gen-
tes cum non solum bonos: sed etiam improbos
ad se amandum alliciat:—

Hannibalis p. q3 Scipionis Comparatio.

Tam nō ees admonere videt᷑ ut Scipionis ⁊ Hannibalis gesta
⁊ cū q̄ ad domestrōm ytuēt disciplinā pueris tibis nō sit curā?
Primū si res bellicas considerare uelimus satis constat ūbos
fuisse summos festinatissimosq3 belli duces: ac nū nō etiam
fuge: qua nulla bellicosissimor⁊ unor⁊ fortissimor⁊ sunt 13 ⁊ sug-
uersū hostiū cuilibet regū imperauit ne puer. id nūc uideri
libet. cū potentissimos adūsarios domi habeat q uis sua cōstitia
oppugnare uideant᷑ tamen eos in exterris bellis nūme aut
pfecte potuisse. Nam ut exteza omittā. p Scipio adueteranis
fabio max illis q3 principib; Ciuitatis gtā cōtentōe pfectū
ut i Affricā mitteret᷑ ad gerendū expugn᷑ Carthaginēsib;
bellū. Hannibal nō quē aut quale adūsariū habuit Hannonē
p̄napē factionis adūsē. Ambo ig᷑ multis domi forisq3 dissidēt
tabus uictis non sibi quidā temere: ut plerisq3 cōtig᷑
3 arte ingenio consilio. eos omā memoria digā gessere.
Verū Hannibalis ferocia plerisq3 mirā᷑: qui expugnato sagūto
annis vi sit adultus Hispaniā domuit i Italiā uenit: ingētis pe-
ditū eq3 tū3q3 copias scā duc᷑. Validissimā rē. p. quā maiores
sui nō mediocriter formidauerant: bello lacessit: multis
exercitib; consulib; imperatoribq3 exercitū 3 mentib; Romane urbis
castra posuit. exteros reges longinquas nationes cōmouit
ad inferenda Romanis arma. hec q fecerit maximū ac for
tissimū ducē habendū putāt. Xlq nō i Scipione cognōsi: su-
mus cū efferūt Laudib; q3tuor nobilissimos duces q3 exer
i Hispania hostes fugatosq3 deuicti ⁊ nupti⁊ genus nouis regē
euertāt. postremo illā memorabilē pugnā extollūt: qua
Scipio collatis signis Hannibalē p̄stringat. Iam si fabio equāt
Laudi datū fuit. qa nō e Annibale superatus. qd de Scipione dī
erit qui celeberrimū dūcē magis pressit. ⁊ grauissimū
bellū cōfecit. Huic insuper apto nunc bella grāe cū hoste eq
tēpo congressi confusse memorāt. Hannibalē egr᷑ insidijs
dolis atq3 omni genere fallacie uti solitū tradūt. Itaq3 hos greci
latinig3 scriptores callidissimū ducē appellāt. Diuus Piton. qui
Hannibalē Laudandū censeat q tā diuturno tpe q bellū cū eo
gessit exercitū cōflauit ex ōi gne hōmz sit quietū ⁊ cōcordem
tenuit. Vt nulla umq3 domestris seditio sit. Vituperandū.
e igr᷑ arbitrat᷑ q post illā memorabilē cladem eo illatā
segnius sit motoria usus. q Capuam Apuliq3 deliis sit

Tiberio grachо opem ſcipionib⁹ afferēti gentiaſ egit. Et plebſ
ſcitu⁹ tribunis qui rem habēt ꝯ oīa ꝑ hēpla uiris aplis
omīa ſcripta ſunt declarauit ꝙm benuolentia ꝙ hoc bonore
dignū cōſtiterit ſcipionē nomen. Quid ſi ex multis iudiciis
cuiuſ animi metuendi ſint. nō tam ꝑ grauia ciuibus fabricā
fabricanda bene-ficioꝝ memoria ꝙ tuleranda iniuria
leuiſ noxiiſq; conſtanda eſt ecit. pauci. n. ſunt q̄ re-
liquas iudiciorum tale ſeruum audiendū putarūt. Cęteꝝ
ut uir magni animi ſcipio facile cōtemnens iniuriaꝝ ſ-
uidā q̄dere ex uita malunt ꝙ tantiſ diſcordiis ciui
tez euerſū. Nec ū ipſe ut Coruelius Nepos ait alijſq; ꝙ
multi ex antiquoꝝ memoria ꝓdūt ꝓpter ſuſpitionē q̄dā
quorum. nec exercitus ꝓuincie potentiſſimus ſenex cōmo
uendos cenſuit ut eoꝝ auxilijs fultus ci ciuili bello
affectet: quā ſpem tenuiſſe nō arbitror Rectū. n. Po
ſtumi cōſulueriſt facile ꝓuincia potuit cū regale nomē
ab hoſpitio ablatū repudiaſſet. cū po. ro. ſuccenſuiſſet: ꝙ cū
ꝑpetuū conſulem adiutorē uellet facē cū ꝑtorio ꝑ
uocatiſ ꝑ capitolio ſibi ſtatuaſ fieri uetuit: ꝙ oīa priuatis
temporibus ad ceſarē qui pompeū ꝑfligauit aſtrui
cunctis ciuib⁹ ſunt ablata. Exegit alioq; ciuiſtes ſuiſ ſum
mis honoribus. maximiq; ac ueriſſimi laudiſ
cumulū. Verū ut hoc oīa ad uitā ſumā referāt ii duo
celeberrimi duces nō tam domeſtiſ uictoriis q̄b ſcipio
magno pace ꝑſtiterūt ꝙ bellicis uirtutib⁹ rem geſtā q̄ gloriā
comparabiles eſſe uidēt. Exituſq; uite ſitū tudine
quandā ſimile ferūt. q nubo exteꝝ patriā ſibi uberē-
ꝙ ſcipio nō a re.p. datuſ urbanibal ꝙ uulturnio
ſibi exilio indicto ut uitā eꝝ urbem finitimā petierūt.

B.E.

B.E.
cc. I+107

~~M. IV. D. 9.~~ I. 597
L. N. 5, 8